

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARININ VE HİKÂYE
KİTAPLARININ YAPI BAKIMINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF TOMAKİN

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2013

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARININ VE HİKÂYE
KİTAPLARININ YAPI BAKIMINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF TOMAKİN

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR

GAZİANTEP
AĞUSTOS 2013

T.C.
GAZIANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARININ VE HİKÂYE KİTAPLARININ
YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

ELİF TOMAKİN

Tez Savunma Tarihi: 02.08.2013

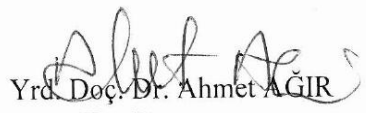
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Doç. Dr. Hilmi BAYRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımca (tarafımızca) okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

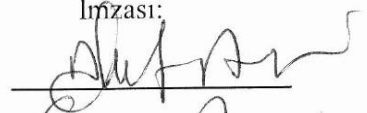

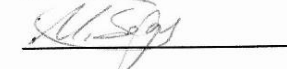
Jüri Üyeleri:

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIR (Jüri Başkanı)

Doç. Dr. Servet DEMİR

Yrd. Doç. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI

İmzası:

ÖZET

REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARININ VE HİKÂYE KİTAPLARININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

TOMAKİN, Elif
Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ağır
Ağustos 2013, 239 sayfa

Refik Özdek, Türk Edebiyatı'na pek çok eser kazandırmış bir yazardır. O roman ve hikâye yazarı olmanın yanında aynı zamanda çevirmen ve araştırmacı bir gazetecidir. Beş roman ile iki hikâye kitabının yanında çok sayıda çocuk kitapları ve çevirileri vardır. Özdek, eserlerinde birçok sosyal konuyu tema olarak kullanmıştır. O, eserleri ile gençleri eğiterek onları güzel bir geleceğe taşımak istemektedir. Bu tezde Refik Özdek'in kısa hayat öyküsüne yer verildikten sonra romanları ve hikâye kitapları yapı bakımından incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Özdek, Türk Edebiyatı, roman, hikâye, tema, yapı.

ABSTRACT**A STUDY ON REFİK ÖZDEK'S NOVELS AND STORIES IN TERMS
OF THEIR STRUCTURE**

TOMAKİN, Elif

Master's Thesis, Turkish Language and Literature

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ahmet AĞIR

August 2013, 239 pages

Refik Özdek is a writer who created many works for Turkish Literature. Besides being an author of novels and stories he is at the same time a translator and journalist. In addition to his many translations and children's books he has authored five novels and two story books. Özdek used a lot of social subjects as the themes of his works. He desires to take youth into a beautiful future by educating them with his works. In this thesis, after a short life story of the writer has been given, his novels and stories has been examined in terms of their structure.

Key Words: Özdek, Turkish Literature, novel, story, theme, structure.

ÖN SÖZ

Refik Özdek, yalnız bir roman yazarı değil, aynı zamanda hikâyeci, çevirmen ve araştırmacı bir gazetecidir. O ömrü boyunca yaptığı bütün araştırmalarında ve yazdığı yazılarında, çocukları ve gençleri eğiterek, onları güzel bir geleceğe ulaştırmak amacı gütmüştür. Bu düşüncesi ile ele aldığı kitapları ve yazıları ile çok sayıda gencin eğitimine katkıda bulunmuştur. Özellikle Tercüman Çocuk Dergisi'nde yaptığı çalışmaları ile okul çağındaki çocukların ve gençlerin ders dışında eğlenerek öğrenebilecekleri bir sürü bilgiyi çocuklara ulaştırmayı başarmıştır.

Ancak Refik Özdek'in bu çalışmaları ile ilgili tez seviyesinde derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Bundan dolayı biz de "Refik Özdek'in Roman ve Hikâye Kitaplarının Yapı Bakımından İncelenmesi" adlı bir tez çalışması yapmayı uygun gördük. Bu çalışma ile çok şey öğrenmenin yanında yazarla ve eserleriyle ilgili değerlendirmelerde bulunurken kaynak yetersizliğinden dolayı da zorlandık. Bu çalışmanın, Refik Özdek'i hem okur dünyasına tanıtacak hem de Türk Edebiyatı alanında yapılan araştırmalara bir kaynak teşkil edecek olmasını dileriz.

Tez, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümünden müteşekkildir. İkinci bölümde Refik Özdek'in hayatına, edebi kişiliğine ve eserlerine kısaca yer verilmiştir. Çalışmanın özünü oluşturan tezin üçüncü ve dördüncü bölümleridir. Üçüncü bölümde Refik Özdek'in romanları, dördüncü bölümde ise hikâyeleri yapı bakımından incelenmiştir. Yazarın roman ve hikâyeleri yedi ana başlık altında değerlendirilmiştir. İlk olarak eserlerin olay örgüsü verilip, şahıs kadrosu roman ve hikâye kişilerinin buldukları konumlara göre sınıflandırılmış, mekândan kapalı ve açık mekân olmak üzere bahsedilmiş, zamana değinilmiş, yazarın eserde kullandığı bakış açısı ve anlatıcının konumu belirtilmiş, son olarak da eserlerdeki temalar üzerinde durulmuş, kullanılan dil ve üsluba kısaca değinilmiştir.

Yüksek Lisans eğitimim boyunca her konuda yardım ve desteklerini hissettiğim Gaziantep Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün çok saygı değer hocalarına, özellikle tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet Ağır'a teşekkürü bir borç bilirim. İlköğretim öğrenimimden bu zamana değin beni eğitim noktasında teşvik eden anne ve babama, yüksek lisans eğitimim boyunca bana maddi ve manevi her konuda yardımcı olan eşim ve kızıma sevgi ve saygılarımı sunarım.

Ağustos, 2013

Elif TOMAKİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. GİRİŞ	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	3
REFİK ÖZDEK'İN HAYATI VE SANATI.....	3
2.1. HAYATI	3
2.1.1. Ailesi	3
2.1.2. Öğrenim Hayatı.....	3
2.1.3. İş Hayatı	3
2.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ	4
2.3. ESERLERİ.....	5
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	7
REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARINDA YAPI İNCELEMESİ	7
3.1. REFİK ÖZDEK'İN “HÜCRE (K) (BİZ ŞEHİR EŞKİYASI İDİK)” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	7
3.1.1. “Hücre (K)” Adlı Romanın Olay Örgüsü.....	8
3.1.2. “Hücre (K)” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu	16
3.1.2.1. Erkek devrimciler.....	17
3.1.2.2. Kadın devrimciler	21
3.1.2.3. Yazarın sözünü emanet ettiği kişiler	23
3.1.3. “Hücre (K)” Adlı Romanda Mekân	24
3.1.3.1. Kapalı mekânlar	25

3.1.3.2. Açık mekânlar	26
3.1.4. “Hücre (K)” Adlı Romanda Zaman	28
3.1.5. “Hücre (K)” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı	30
3.1.6. “Hücre (K)” Adlı Romanda Dil ve Anlatım	31
3.1.7. “Hücre (K)” Adlı Romanda Tema	32
3.1.7.1. Fakir- zengin karşıtlığı	32
3.1.7.2. Yabancı düşmanlar	33
3.1.7.3. Azınlık tartışması	33
3.1.7.4. Örgütçülük	33
3.1.7.5. Devlet kurumlarındaki bozulmalar	34
3.1.7.6. Türkiye’deki doğu- batı değişkenliği	35
3.1.7.7. Gençlik ve eğitim	35
3.2. REFİK ÖZDEK’İN “OCAĞIMIZ SÖNMESİN” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	35
3.2.1. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanın Olay Örgüsü.....	37
3.2.2. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu	50
3.2.2.1. Lider karakterli kişiler.....	50
3.2.2.2. Kadın karakterler.....	53
3.2.2.3. Genç ve çocuk karakterler.....	54
3.2.2.4. Karşıt güçler.....	57
3.2.2.5. Yabancı karakterler	57
3.2.3. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Mekân	58
3.2.3.1. Kapalı mekânlar	58
3.2.3.2. Açık mekânlar	58
3.2.4. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Zaman	59
3.2.5. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı	60
3.2.6. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Dil ve Anlatım	61
3.2.7. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Tema	61
3.2.7.1. “Ocak” teması	62
3.2.7.2. Vatan teması.....	62
3.2.7.3. Aşk teması.....	63
3.2.7.4. Din teması	63
3.3. REFİK ÖZDEK’İN “GECE YARISI GÜNEŞİ” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	64

3.3.1. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanın Olay Örgüsü.....	65
3.3.2. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu	82
3.3.2.1. Başkişi.....	82
3.3.2.2. Başkişiye yardımcı olan kişiler	84
3.3.2.3. Kadın Karakterler.....	84
3.3.2.4. Siyasi kimliği olan kişiler	85
3.3.2.5. Dekoratif kişiler	85
3.3.3. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Mekân	85
3.3.3.1. Kapalı mekânlar	86
3.3.3.2. Açık mekânlar	88
3.3.4. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Zaman	90
3.3.5. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı	92
3.3.6. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Dil ve Anlatım	92
3.3.7. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Tema	94
3.3.7.1. “Erek okları”	94
3.3.7.2. Aşk teması.....	96
3.3.7.3. Geleneklere bağlılık	96
3.3.7.4. Basındaki bozulmalar.....	97
3.3.7.5. Din teması	98
3.3.7.6. Fakirlik teması.....	98
3.4. REFİK ÖZDEK’İN “YAZI YAZMAKTAN KARNI NASIRLAŞAN ADAM” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	98
3.4.1. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanın Olay Örgüsü.....	99
3.4.2. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu.....	113
3.4.2.1. Başkişiler.....	114
3.4.2.2. Yardımcı kişiler.....	115
3.4.2.3. Karşıt güçler.....	117
3.4.3. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Mekân	117
3.4.3.1. Kapalı mekânlar	117
3.4.3.2. Açık mekânlar	118
3.4.4. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Zaman	120
3.4.5. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	121
3.4.6. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Dil ve Anlatım	121

3.4.7. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Tema	122
3.4.7.1. Geleneklere bağlılık	122
3.4.7.2. Aşk teması.....	123
3.5. REFİK ÖZDEK’İN “AFŞAROĞLU” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	123
3.5.1. “Afşaroğlu” Adlı Romanın Olay Örgüsü.....	123
3.5.2. “Afşaroğlu” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu	142
3.5.2.1. Başkişi.....	142
3.5.2.2. Yardımcı kişiler.....	143
3.5.2.3. Karşıt kişiler.....	144
3.5.2.4. Dekoratif kişiler	145
3.5.3. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Mekân.....	146
3.5.3.1. Kapalı mekânlar	146
3.5.3.2. Açık mekânlar	148
3.5.4. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Zaman.....	149
3.5.5 “Afşaroğlu” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı.....	151
3.5.6. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Dil ve Anlatım.....	151
3.5.7. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Tema.....	151
3.5.7.1. Fakirlik- zenginlik çatışması.....	151
3.5.7.2. Öğretmenlik mesleği ve ışık taşıyıcılar	152
3.5.7.3. Adalet düşüncesi	152
3.5.7.4. Kent kavgası.....	153
3.5.7.5. Aşk çatışması	153
3.5.7.6. Gurbetçilerin durumu	153
3.5.7.7. Sanayileşmek	154
3.5.7.8. Sadakat gösterenler ve dolandırıcılar	154
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	155
REFİK ÖZDEK’İN HİKÂYELERİNDE YAPI İNCELEMESİ.....	155
4.1. REFİK ÖZDEK’İN “YÜREĞİM YANARDAĞ” ADLI HİKÂYE KİTABININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ.....	155
4.1.1. “Elma Kız” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi.....	155
4.1.1.1.“Elma Kız” adlı hikâyenin olay örgüsü	155
4.1.1.2.“Elma Kız” adlı hikâyenin şahıs kadrosu.....	158
4.1.1.2.1. Başkişiler.....	158

4.1.1.2.2. Dekoratif kişiler	159
4.1.1.3. “Elma Kız” adlı hikâyede mekân	160
4.1.1.3.1. Kapalı mekânlar	160
4.1.1.3.2. Açık mekânlar	160
4.1.1.4. “Elma Kız” adlı hikâyede zaman	161
4.1.1.5. “Elma Kız” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	161
4.1.1.6. “Elma Kız” adlı hikâyede dil ve anlatım	162
4.1.1.7. “Elma Kız” adlı hikâyede tema	162
4.1.1.7.1. Doğa sevgisi	162
4.1.1.7.2. Fakirlik- zenginlik çatışması	162
4.1.1.7.3. Uzay teması	163
4.1.2. “Kahraman” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi	163
4.1.2.1. “Kahraman” adlı hikâyenin olay örgüsü	163
4.1.2.2. “Kahraman” adlı hikâyenin şahıs kadrosu	166
4.1.2.2.1. Başkişi	167
4.1.2.2.2. Karşıt güçler	167
4.1.2.2.3. Dekoratif kişiler	167
4.1.2.3. “Kahraman” adlı hikâyede mekân	168
4.1.2.3.1. Kapalı mekânlar	168
4.1.2.3.2. Açık mekânlar	168
4.1.2.4. “Kahraman” adlı hikâyede zaman	169
4.1.2.5. “Kahraman” Adlı Hikâyede Bakış Açısı ve Anlatıcı	170
4.1.2.6. “Kahraman” adlı hikâyede dil ve anlatım	170
4.1.2.7. “Kahraman” adlı hikâyede tema	170
4.1.2.7.1. Korkular teması	170
4.1.2.7.2. Uygarlık teması	170
4.1.3. “Üç Dilek Oyunu” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi	171
4.1.3.1. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyenin olay örgüsü	171
4.1.3.2. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede şahıs kadrosu	175
4.1.3.2.1. Başkişiler	175
4.1.3.2.2. Yardımcı kişiler	176
4.1.3.2.3. Karşıt kişiler	176
4.1.3.2.4. Dekoratif kişiler	176
4.1.3.3. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede mekân	177

4.1.3.3.1. Kapalı mekânlar	177
4.1.3.3.2. Açık mekânlar	177
4.1.3.4. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede zaman	178
4.1.3.5. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	178
4.1.3.6. “Üç Dile Oyunu” adlı hikâyede dil ve anlatım	178
4.1.3.7. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede tema.....	179
4.1.3.7.1. Hasret teması.....	179
4.1.3.7.2. Fakirlik teması.....	179
4.1.3.7.3. Aşk teması.....	180
4.1.4. “İki Dünyada Yaşayan Adam” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi.	180
4.1.4.1. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyenin olay örgüsü	180
4.1.4.2. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyenin şahıs kadrosu	183
4.1.4.2.1. Başkişi.....	183
4.1.4.2.2. Yardımcı kişiler.....	183
4.1.4.2.3. Dekoratif kişiler	184
4.1.4.3. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede mekân	184
4.1.4.4. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede zaman	184
4.1.4.5. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı ...	185
4.1.4.6. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede dil ve anlatım	185
4.1.4.7. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede tema.....	186
4.1.4.7.1. Uyuşturucu problemi.....	186
4.1.4.7.2. Atom bombası	186
4.1.4.7.3. Trafik problemi	187
4.1.5. “Yüreğim Yanardağ” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi	187
4.1.5.1. “Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyenin olay örgüsü	188
4.1.5.2. “Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede şahıs kadrosu	192
4.1.5.2.1. Başkişiler.....	192
4.1.5.2.2. Yardımcı kişiler.....	193
4.1.5.2.3. Karşıt kişiler	194
4.1.5.3. “Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede mekân	194
4.1.5.3.1. Kapalı mekânlar	194
4.1.5.3.2. Açık mekânlar	195
4.1.5.4. “Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede zaman.....	195
4.1.5.5. “Yüreğin Yanardağ” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı.....	196

4.1.5.6.	“Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede dil ve anlatım	196
4.1.5.7.	“Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede tema	196
4.1.5.7.1.	Aşk teması.....	196
4.1.5.7.2.	Fakirlik-zenginlik çatışması	197
4.1.6.	“Yolcu Beklerken” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi.....	197
4.1.6.1.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyenin olay örgüsü	197
4.1.6.2.	“Yolcu Beklerken” Adlı Hikâyenin Şahıs Kadrosu	199
4.1.6.2.1.	Başkişiler.....	199
4.1.6.2.2.	Dekoratif kişiler	200
4.1.6.3.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede mekân	200
4.1.6.4.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede zaman	201
4.1.6.5.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	201
4.1.6.6.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede dil ve anlatım.....	201
4.1.6.7.	“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede tema.....	202
4.2.	REFİK ÖZDEK’İN “KİZİROĞLU MUSTAFA” ADLI HİKÂYE KİTABININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ	202
4.2.1.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi	203
4.2.1.1.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyenin olay örgüsü.....	203
4.2.1.2.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyenin şahıs kadrosu.....	208
4.2.1.2.1.	Başkişi.....	208
4.2.1.2.2.	Karşıt güçler	209
4.2.1.2.3.	Dekoratif kişiler	209
4.2.1.3.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyede mekân	210
4.2.1.4.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyede zaman	210
4.2.1.5.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	211
4.2.1.6.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyede dil ve anlatım.....	211
4.2.1.7.	“Kendi Mezarımı Kazan Adam” adlı hikâyede tema.....	211
4.2.2.	“Şakir’den Al Haberi” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi.....	212
4.2.2.1.	“Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyenin olay örgüsü	212
4.2.2.2.	“Şakirden Al Haberi” adlı hikâyenin şahıs kadrosu.....	215
4.2.2.2.1.	Başkişiler.....	215
4.2.2.2.2.	Yardımcı kişiler.....	216
4.2.2.2.3.	Dekoratif kişiler	217

4.2.2.3. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede mekân.....	217
4.2.2.3.1. Kapalı mekânlar	217
4.2.2.3.2. Açık mekânlar	218
4.2.2.4. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede zaman	218
4.2.2.5. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	218
4.2.2.6. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede dil ve anlatım	219
4.2.2.7. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede tema.....	219
4.2.2.7.1. Kırathane’deki gruplaşmalar	219
4.2.2.7.2. Yardımlaşma faaliyetleri.....	219
4.2.2.7.3. “Asgari müşterek” konusu	220
4.2.3. “Kızıroğlu Mustafa” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi	220
4.2.3.1. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyenin olay örgüsü	220
4.2.3.2. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyenin şahıs kadrosu	228
4.2.3.2.1. Başkişiler.....	228
4.2.3.2.2. Bir zamanların devrimci gençleri.....	230
4.2.3.2.3. Yardımcı kişiler.....	231
4.2.3.2.4. Dekoratif kişiler	231
4.2.3.3. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede mekân.....	232
4.2.3.3.1. Kapalı mekânlar	232
4.2.3.3.2. Açık mekânlar	232
4.2.3.4. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede zaman.....	233
4.2.3.5. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı	234
4.2.3.6. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede dil ve anlatım	234
4.2.3.7. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede tema.....	234
4.2.3.7.1. Gençlik ve boşa geçen zamanlar	234
4.2.3.7.2. Resmi kurumlardaki bozulmalar	235
SONUÇ	236
KAYNAKLAR	237
ÖZGEÇMİŞ	xiv
VITAE	xiv

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 3.1. Murat'ın erek okları.....	95

KISALTMALAR

- A.P. : Associated Press
bkz. : Bakınız
t.y. : Basım tarihi yok
RCD : Bölgesel Kalkınma İçin İşbirliği
s./ss. : Sayfa/sayfalar
TRT : Türk Radyo ve Televizyon Kurumu
vb. : ve benzeri ve benzerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.GİRİŞ

Yüksek Lisans tez çalışması olarak “Refik Özdek’in Romanlarının ve Hikâye Kitaplarının Yapı Bakımından İncelenmesi” adlı bir çalışma yapmayı uygun gördük. Bu bağlamda yazarın beş romanı ile iki hikâye kitabını ayrıntılı olarak inceledik. Yazarın her eserini okuyarak fişleme tekniği ile notlar aldık.

Eserleri önce olay örgüsü bakımından inceledik. Olay örgüsünü incelerken hiçbir ayrıntıyı kaçırmamaya özen gösterdik. Özellikle roman kişilerinin olay örgüsüne yön verdikleri bölümlerin üzerinde durduk. Daha sonra kişileri, romandaki kimliklerini göz önünde bulundurarak bir sınıflandırmaya tabi tuttuk. Öncelikli olarak başkişileri tespit ettik. Başkişiden yola çıkarak onun etrafındaki yardımcı ve karşıt kişileri belirledik. Eserden esere değişmekle birlikte bu kişilerin dışında kalan kişileri eserdeki konumlarına göre gruplandırdık. İsmi geçen diğer kişileri de dekoratif kişiler olarak değerlendirdik.

Mekânı kapalı ve açık mekân olmak üzere ikiye ayırdık. Mekânın işlevselliği konusu üzerinde durduk ve mekânın kişiler üzerinde olan etkisinden söz ettik. Zamanı değerlendirirken eserlerin vaka zamanını ve anlatı zamanını belirlemeye çalıştık. Vaka zamanı ile ilgili olarak olay örgüsünün yaşandığı zaman dilimini tespit etmeye ve geçen süreyi belirlemeye çalıştık. Bu yönde yazarın vaka zamanını belirtici cümleleri bize yardımcı oldu. Geçen süreyi de buna bağlı olarak biz hesaplayıp söyledik. Anlatı zamanını ise eserdeki anlatıcı ve bakış açısı ile tespit etmeye çalıştık. Anlatıcı bize bu yönde ipuçları verdi. Anlatıcının çoğu zaman 1. tekil kişi “Ben” anlatıcı olduğu anı-roman tarzı eserlerde anlatı zamanını belirlemek daha kolay oldu. Bu şekilde eserlerde kullanılan anlatıcıları belirledik. Anlatıcıdan

yola çıkararak bakış açısı konusuna değindik. Eserlerde kullanılan dil ve üsluptan bahsettikten sonra son olarak temalar konusu üzerinde durduk. Temaları belirlemede olay örgüsü odak noktamız oldu. Olay örgüsü verilirken çeşitli temalar da buna bağlı olarak şekillenmiştir. Bu temalar yazarın dünya görüşünü belirlemede bize esas teşkil etmiştir. Refik Özdek bütün yapıtlarında çocukları ve gençleri eğiterek onları güzel bir geleceğe hazırlamak amacı gütmüştür. Bu amaçla kaleme aldığı eserlerinde işlediği konular da buna paralel olarak gelişmiştir.

Özdek'in eserlerinde dikkatlerimizi çeken bazı hususlar olmuştur. Bu hususlar diğer yazarlarda da görülebilen yazarın kendi hayatından izler taşıyan konularda olmuştur. Özdek'in "Ocağımız Sönmesin" adlı eseri 1877-1878 yıllarında yaşanan Balkan göçlerini konu alır. Eserde bu göç yolculuğunda kabileye Şevki Usta önderlik etmiştir. Özdek'in gerçek hayatta babasının adı Şevki'dir ve babası bir inşaat ustasıdır. Aynı romanda Elif Ana karakteri dikkatleri çeker. Özdek'in gerçek hayatta annesinin adı da Elif'tir. Göç sonunda Edirne'ye ulaşan kabile Anadolu içlerine giderek orada İç Anadolu'nun güzel ve büyükçe bir kasabasına yerleşir. Yazarın diğer romanlarındaki başkışiler de Anadolu'da bir kasabada yaşamışlardır. Daha sonra genellikle okumak için İstanbul'a gelmişlerdir. Romanlarda kullanılan isimler de benzerlik gösterir. Mehmet ismi sık kullanılan bir isim olmuştur. Bazı eserlerde zaman zaman yazarın başka bir eserine gönderme yapıldığını görürüz. "Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam" adlı eserde "Ocağımız Sönmesin" adlı esere atıfta bulunulur. "Gece Yarısı Güneşi" adlı eserde Murat'ın lise aşkı olarak gördüğümüz Gül, "Yüreğim Yanardağ" adlı hikâyede de karşımıza çıkar. Hikâye Ragıp ile Gül'ün aşkını anlatır. Yazarın uzaya olan tutkusu da "İki Dünyada Yaşayan Adam" adlı hikâyede karşımıza çıkar. Bu hikâyedeki Uzaylı Bargan, yazarın ayrıca bir çocuk kitabına konu olmuştur. "Gece Yarısı Güneşi" adlı eserdeki Murat karakteri de bir yazardır ve tıpkı Refik Özdek gibi dünyanın birçok yerini gezip görmüş biridir. Eserdeki bu ve buna yakın benzerlikler oldukça olağan, birçok romancıda karşımıza çıkabilecek niteliktedir. Tabi ki Özdek de kendi hayatındaki gözlemlerini ve izlenimlerini eserlerine yansıtmıştır.

Özdek'in beş romanı ile iki hikâye kitabını büyük bir zevkle okudum. Okurken de çok şey öğrendim. Bu çalışmanın, onu, tanımayanlara tanıtmasını ve bundan sonraki yapılacak olan çalışmalara rehberlik etmesini dilerim.

İKİNCİ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN HAYATI VE SANATI

2.1. HAYATI

2.1.1. Ailesi

Refik Özdek, 1 Eylül 1928 tarihinde Romanya'nın Köstence şehrinde doğmuştur. Elif Hanım ile inşaat ustası Şevki Özdek'in oğludur. Refik Özdek, babasını bir roman kahramanı olarak "Ocağımız Sönmesin" adlı romanında işlemiştir. Romanda anlatılan Şevki Usta'ya 273 kişilik bir kabileyi Köstence Demiryolu'na ulaştırma vazifesi verilir. Yine annesinin ismini aynı romanda Elif Ana ismi ile kahramanlaştırır. Evli ve bir çocuk babasıydı. Yazar "Gece Yarısı Güneşi" adlı romanında bir yazarın hayatını anlatır. Orada anlattığı yazarın da bir kızı vardır.

"Refik Özdek, seyahati çok seven, millî duyguları son derece kuvvetli bir yazardı. Türk dünyasının birçok köşelerini gezmiş, buraların ahvalini eserlerinde yansıtmıştır." (Refik Özdek Vefat Etti, Zaman, 30.08.1995).

Akciğer kanserine yakalanan Özdek, 28 Ağustos 1995 Pazartesi gecesini vefat etmiştir.

2.1.2. Öğrenim Hayatı

Refik Özdek orta öğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamlamıştır. Bir süre İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne devam etmiştir. Daha sonra oradan ayrılıp Çapa Eğitim Enstitüsü'nü bitirmiştir.

2.1.3. İş Hayatı

Özdek, 1959 yılında *Yeni İstanbul*'da gazeteciliğe başlamıştır. *Büyük Doğu*, *Bugün*, *Babiâli'de Sabah*, *Tercüman* ve *Yeni Haber* gazetelerinde çalışmıştır. *Tercüman Çocuk* dergisinin genel yayın müdürlüğünü yapmıştır. *Tercüman Çocuk Dergisi* 1977 ile 1986 yılları arasında haftalık olarak yayınlamış en uzun soluklu

dergilerden biridir. Bu dergi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü öğrencilerinden Havva Merve Sarı tarafından "Çocuk eğitimine bakış açısı yönünden Tercüman Çocuk ve Milliyet Çocuk dergilerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi" adıyla bir Yüksek Lisans tezine de konu olmuştur. Dergi, çizgi romanları ile dikkatleri çekmiş, verdiği ansiklopediler ile gençleri bilgiye ve okumaya yaklaştırmıştır.

"Diğer bölümler ise; içinde fıkra ve karikatürlerin bulunduğu "Gülmece-Güldürmece", en son spor haberlerinin bulunduğu "Spor köşesi", magazinsel haberlerin olduğu "TV- Sinema-Müzik", her hafta bir hikayenin anlatıldığı "Bir hikaye", her türlü bilginin yer aldığı "Dağarcık", birbirinden güzel bulmaca ve bilmecelerin yer aldığı "Bilmece-Bulmaca", Anadolu liseleri ve parasız devlet okullarına giriş imtihanlarına hazırlanmamız için düzenlemiş "TEST bölümü", pul kültürü ve haberleriyle ilgili "Pul ve Pulculuk", Türkiye ve dünyadan haberlerin yer aldığı "Mini Gazete", okuyucu mektuplarının yer aldığı "Sizin gönderdikleriniz" ve aklımıza takılan her sorunun cevaplandığı "Posta kutusu" sayılabilir. Bu saydıklarımın haricinde tarih, kültür, sanat, bilim ve teknolojiyle ilgili bol resimli yazılara da yer verirdi. Yaz tatilinde ise içinde bolca çizgi roman olan "Yaz Neşesi" diye bir ek verirdi." (tercüman-çocuk-dergisi, 16.05.2009).

Refik Özdek, derginin ilk sayfasında yer alan "Giriş" yazısını da yazan kişidir.

"Yazılarının en önemli fikri, hep öğrenmek üzerineydi. Bilginin, kültürün ve geleceğin öğrenme becerisi ve arzusu üzerine kurulu olduğunu ta başından beri bilmekteydi ve bizlere aşlamak için de elinden geleni yapmaktaydı." (Harun Aybal, 17 Mart 2008).

Özdek, bir süre Galatasaray Lisesi'nde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. 1968 yılında Uzay Yayınevi'ni kurmuştur. Çok sayıda kitap yayınlamıştır.

2.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

Yeni İstanbul, Büyük Doğu, Bugün, Babî'li'de Sabah, Tercüman ve Yeni Haber gazetelerinde çalışmıştır. *Tercüman Çocuk* dergisinin genel yayın müdürlüğünü yapmıştır. Çalıştığı gazete ve dergilerde yazdığı yazılarda Refik Şevki ve Gaffaroğlu müstear isimlerini kullanmıştır. Türk Edebiyat Vakfı üyesi ve Basın Şeref Kartı sahibidir. Edebi ürünlerinin yanı sıra, Yeni İstanbul ve Tercüman gazeteleri için çocuk kitapları, güncel ansiklopediler ve kitaplar hazırlamıştır. Gezi notları ve güncel siyasi tahliller içeren kitaplar kaleme almıştır. Fransızcadan çok sayıda çeviriler yapmıştır. Özellikle, Kırgızca nüshaları ile karşılaştırarak yaptığı Cengiz Aytmatov çevirileri ile tanınmıştır. Bu çeviriler en başarılı Cengiz Aytmatov çevirileri olarak görülür. Çalıştığı gazetelerde gençler ve çocuklar için birçok yarışma düzenlemiştir. Bunlar arasında, hikâye yazma yarışması, resim yarışması ve

oyuncak yapımı yarışmaları vardır. Özdek, hayatı boyunca, yazdığı her yazıda, yayımladığı her kitapta, yaptığı her faaliyette gençleri eğitmek ve onları iyi bir geleceğe hazırlamak amacı gütmüştür.

2.3. ESERLERİ

Refik Özdek, hem bir gazeteci, hem bir romancı hem de bir çevirmendir. Yetişkinler, gençler ve çocuklar için çok sayıda eser kaleme almıştır. Eserleri gruplarına göre aşağıda verilmiştir.

ROMANLARI:

Hücre K, İst. : Yağmur, 1973
 Ocağımız Sönmesin, İst. : Ötüken, 1989
 Afşaroğlu, İst. : Ötüken, 1994
 Gece Yarısı Güneşi, İst. : Ötüken, 1994
 Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam, İst. : Ötüken, 1994.

HİKAYE KİTAPLARI:

Yüreğim Yanardağ, İst. : Ötüken, 1991;
 Kızıroğlu Mustafa, İst. : Ötüken, 1994.

ŞİİR KİTAPLARI:

Hız. Peygamber Geliyor, (Refik Şevki adıyla) İst. : Uzay, 1968;
 Kezban'a Mektuplar, İst. : Türk Edebiyatı, 1986.

ÇOCUK KİTAPLARI:

Gözyaşı İncisi, (öyküler) İst. : Tercüman, 1978;
 Uzaydan Gelen Adam, (roman) İst. : Tercüman, 1978;

Uzaylı Bargan'ın Dönüşü, (roman) İst. : Tercüman, 1979.

DENEME-ARAŞTIRMA:

Çanlar ve Zindanlar, İst. : Boğaziçi, 1985;
Siyasi Vasiyetnameler, İst. : Boğaziçi, 1975;
Hedef TRT, İst. : Sosyal, 1977;
Halley Geliyor, İst. : Tercüman, 1986

ÇEVİRİLERİ:

A.Carel'den Yarınlara Doğru, İst. : Bedir, 1969;
İnsan Denen Meçhul, İst. : Yağmur, 1973;
C. Aytmatov'dan Cemile/Sultan Murad, İst. : Ötüken, 1990;
Yıldırım Sesli Manasçı/Yüzyüze/Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek, İst. : Ötüken, 1990;
Beyaz Gemi, İst. : Ötüken, 1991;
Hikâyeler, İst. : Ötüken, 1992;
Gün Olur Asra Bedel, İst. : Ötüken, 1992;
Elveda Gülsarı, İst. : Ötüken, 1993;
Dişi Kurdun Rüyalari, İst. : Ötüken, 1993;
Toprak Ana, İst. : Ötüken, 1995;
Şatodaki İkizler (G. Duhamel), İst. : Yağmur, 1964; Muhteşem İstanbul (G. de Nerval), İst. : Boğaziçi, 1974;
Özgürlük ve Demokrasi Yolunda (N. S. Nazarbayev), İst. : Hotama Kültür, 1992;
Hükümet Darbesi Tekniği (C. Malaparte), İst. : Bedir, 1964;
Dünyanın Kaderi Benim Ellerimde İdi (H. Baun), İst. : Yağmur, 1974;
Sahra (P. Benoit), İst. : Boğaziçi, 1976;
Eğer Allah İsteseydi (M. Long), İst. : Yeni Asya, 1988.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN ROMANLARINDA YAPI İNCELEMESİ

3.1. REFİK ÖZDEK'İN “HÜCRE (K) (BİZ ŞEHİR EŞKİYASI İDİK)” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Eser, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1760 No.lu Tebliğler Dergisi ile tavsiye edilmiştir. İlk basımı 1972 yılında yapılmıştır. Sırasıyla diğer basım tarihleri aşağıdaki gibidir:

İkinci Basım: 1973

Üçüncü Basım: 1974

Dördüncü Basım: 1976

Beşinci Basım: 1977

Altıncı Basım: 1978

Yedinci Basım: 1980

Elimizdeki baskısı 1980 yılında Yağmur Yayınevi'nden çıkmıştır.

Eserde, 1960-1970 yıllarında yaşayan Türkiye'deki gençlerin çeşitli gruplara ayrılıp devrim yapma istekleri ve kendi düşüncelerine göre bir devlet kurma istekleri anlatılır. Yazar, bu yolda yürüyen gençlerin başından geçenleri ve nasıl bir yanlıştın içinde bulduklarını fark edişlerini konu almıştır. Eser, anı-roman tarzında kaleme alınmış olup eserde roman başkişisi Mehmet'in anılarına yer verilir. Hatta anlatım boyunca Mehmet, söylediklerini ve düşündüklerini bir deftere yazmıştır. Başta bu defteri, haklı mücadelelerinin bir delili olarak ileride, gençlere sunacağını düşünür. Daha sonraları ise gençlerin de kendisi gibi aynı hataya düşmemeleri için bu defteri okumasını istemektedir.

“... Bu notları tutmamın iyi olduğuna, hatta yaptığım en iyi şeyin bu olduğuna inanıyorum. Bizim gençler okusun, beni ve bu yollara düşenlerin başıboşluğunu, aldatılmışlığını, yanılmalar içinde yitip gittiklerini anlasınlar istiyorum. Başlangıçta bu notlarımın bir kahramanlık anısı olacağını umuyordum ve daha çok bu amaçla yazıyordum. Çocuksu bir heyecanla başlamıştım bu işe. Devletin yönetimi bizimkilerin eline geçince, bu notları bir belge olarak gösterecek, “bizim sayemizde oldu” diyecektim. Şimdi onu, yanılığın içinde yitip giden gençlerin bir anısı olarak sunuyorum.” (Özdek, 1980:155).

3.1.1. “Hücre (K)” Adlı Romanın Olay Örgüsü

Romanın olay örgüsünü vermeden önce “Vaka nedir?” konusu üzerinde durmak gerekir. Prof. Dr. Şerif Aktaş vakayı şöyle tarif eder:

“... Öyleyse vaka herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbirleriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.” (Aktaş, 2005:46).

Aktaş’ a göre üç tip vaka vardır:

1. Vaka, tek bir zincir halinde nakledilir: Bu gruba girenler, daha ziyade, Sergüzeşt romanı cinsinden eserlerdir...
2. Eserin vakası, iki veya daha fazla vaka zincirinden meydana gelir. Bunlar bazı noktalarda kesişirler...
3. Bir vaka, bir başka içine yerleştirilerek sunulur. Bu durumda ilk vaka ikinciye çerçeve vazifesini görür...” (Aktaş, 2005:73-74

Refik Özdek’in eserlerinde birinci tür vaka örneklerinin olduğunu söyleyebiliriz.

Mehmet Tekin’e göre, “Vaka, romanın hayata dönük yüzü, romanın vitrinidir. Vaka uydurulmaz, hayattan ödünç alınır.” (Tekin, 2010:63). Refik Özdek’in hikâyelerinin de güncel, halkın içinden alınmış, yaşanabilir nitelikte hikâyeler olduğunu görürüz.

Mehmet Tekin ayrıca “olay örgüsü” konusuna değinir: “Vaka nabız atışlarıysa, “olay örgüsü” bir romanın sesidir” (Tekin, 2010:66) ifadesiyle olay örgüsünün romandaki önemine değinir.

Refik Özdek’in eserlerinde de olay örgüsü önemli bir yer işgal eder. O anlatmak istediklerini “olay örgüsü” ve “kişiler” aracılığıyla okuyucuya ulaştırır. Biz de bütün bu bilgiler ışığında romanı incelemeye tabi tutacağız.

Roman on üç bölüm olarak kaleme alınmıştır. Her bölümün başında bölüm numarası verilmiştir. Biz de romanın olay örgüsünü verirken bu bölümleri dikkate alacağız.

Romanın birinci bölümüne baskın hazırlıkları ile başlanır. Baskının bir gün öncesinde bütün hazırlıklar tamamlanır. Ertesi gün devlet binasındaki arşiv odasına

baskın yapılacaktır. Hücre emirleri “Ke”den alır. Hücre’nin bu baskınlardaki amacı Halk Kurtuluş Ordusu’na taraftar toplamaktır. Saat 6.48’de baskın yapılacaktır. Bunun için her şey inceden inceye planlanmıştır. Bu bölümde romanın başkişisi Mehmet hakkında bazı bilgiler verilir. Daha önceden eylem afişleri hazırlanmıştır. Kâğıtları fakültenin ambarından çalmışlar ve afişlerin yarısına “Kahrolsun faşizm!” yarısına “Bağımsız Türkiye!” yazmışlardır. Beyaz kâğıt üzerine kıpkızıl yazılar yazılmıştır. Kır gerillasından bahsedilir. Bir gün Mehmet’e “Filistin mi, Vietnam mı?” diye bir soru sorulmuş. Hiç düşünmeden “Vietnam demiş. Şimdilik olanağı yokmuş. Onun için bir aralar El Fetih’e karışmış.

Kır gerillası→ Giap

Şehir gerillası→ Ke

Mehmet, “Vietnam Çıkmazı” adlı bir kitap okumuş. Kitabın yazarı Marksist olmadığı halde “Kutsal Savaş” şarkısını söylemek zorunda kalmış. Bu şiiri 14.yy’ın başlarında yaşayan ünlü ozan Nguyen Trai yazmış. Mehmet bu şiiri çok beğenir. Keşke bunu yazan yazar bir iyilik etseydi de bestesini de yazsaydı der. Mehmet anılarını bir deftere yazar. Neden yazdığını ise şöyle açıklar. “Çünkü yarına belge bırakmamız gerek. Mutlu bir hayat hazırladığımız gelecek kuşaklar, bizim nasıl savaştığımızı okusunlar diye.” (Özdek, 1980:10).

İkinci bölümde Mehmet, Ayşegül ile yakınlıklarının nedenini çözmeye çalışır. “Ayşegül’le ben neden hep beraberiz? İkimiz de devrimci olduğumuz için mi, yoksa beraber olmak için mi devrimciyiz?” (Özdek, 1980:12). Bu bölümde baskını gerçekleştirirler. Baskın sırasında arşiv memuru ağır yaralanır. Arşiv odasında küçük bir yangın çıkarıp, oradan kaçarlar. Birkaç araç değiştirerek Bağlarbaşı’nda bir eve gelirler. Polislerin şüphelendiği bir anda Üsküdar’da vapurdan indikleri sırada Metin ve Mehmet numaradan tartışır. Çünkü Ayşegül o zamanların modası sıkma baş yapmıştır. Metin Ayşegül’e laf atarak yanlarından geçer. Mehmet cevap verir. Bir karışıklık olur. Polis ortalığı yatıştırmaya çalışırken onlar gözden kaybolurlar.

Üçüncü bölüme Kılılı Yusuf’un tahlili ile başlanmıştır:

“Kılılı Yusuf haftada bir tıraş olur. Kaç günde bir yıkanır bilmem. Çok yer, çok içer, az konuşur. İyi de döğüşür, ama iyi bir boksör olamadı, belki olacak, çünkü o, Jack London’un “Meksikalı”sı olmayı kafasına koymuş kafasına.” (Özdek, 1980:19).

Kılılı Yusuf’un Hücre’deki görevi polis telsizlerini dinleyerek hücrenin güvenliğini sağlamak ve hücre içindeki haberleşmeyi sağlamaktır. Mehmet bu

bölümde kendi vicdanı ile hesaplaşır. Arşiv memurunu öldürmüş olmaktan korkar. Sürekli olarak radyodaki haberleri dinlerler.

Dördüncü bölümde, radyodaki, baskın ile ilgili haberleri dinlemeye devam ederler. Mehmet mayıs sabahında balkonda kahvaltı yapmak ister ama bu onların güvenliğini tehlikeye sokabilir. Radyodaki haberlerde arşiv memuru Necdet Uymaz'ın yedi ağır yarası olup komada olduğu söylenir. Sonra adamın öldüğü haberini Kılılı'dan alırlar. Araştırmalar artınca evi terk etmek zorunda kalırlar. Küflü'nün yelkenlisi "Deniz Kızı" ile denize açılacaklardır. Akbaba köyüne gidecekler çünkü orası askeri bölgedir, yasak bölgedir. Kimsenin onları, orada aramayacağını düşünürler.

Beşinci bölüm, Hücre'nin Karadeniz sularında ilerlemesi ile başlar. Motorlarını ıssız bir kıyıya çekerler. Mağaraya benzeyen bir yerde geceyi geçirirler. Çok az yemekleri vardır. Bu bölümde Nuray'ın kişiliğinden bahsedilir. Nuray, yoksul halkın zenginler tarafından bilerek ve isteyerek fakirliğe itildiğini savunur. Bu yüzden babasıyla bile karşı karşıya gelmiştir. Onlar için yardım faaliyetleri yapmıştır. Burada da radyodan haberleri dinlemeye devam ederler.

Altıncı bölüm Hücre'nin içindeki insanların Hücre'de bulunuş amaçlarının, gerçekte hangi kimliklere sahip olduklarının belirginleştiği bölümdür. Bu bölümde hücre elemanları açlık ile terbiye olurlar. Ülkede sıkıyönetim ilan edilmiş. Kaçaklar aranıyormuş. Hücre'nin bulunduğu kıyının yakınlarından bir keşif uçağı geçer. Bütün kıyıyı tarar. Küflü ve Mehmet tekneyi kaya kovuğuna saklayıp, üzerini örterler. Türkiye'deki devlet kurumlarındaki yapılanmalara değinilir. Milliyetçi ülkücüler;

"basına, TRT'ye, çeşitli devlet kuruluşlarına yerleşmek çabasındaydılar. Ama bizim önceliğimiz vardı. On yıldan beri sessiz ve derinden gidiyorduk. Zaptettiğimiz yerlere özerklik kazandırmıştık ve bizi oralardan hükümet güçleri de söküp atamıyordu." (Özdek, 1980:50).

Radyo haberleri iki dakika gecikir. Bunun sebebi ülkede sıkıyönetim ilan edilmesidir. "Anarşistlerin kökü kazınacak, yıkıcılar, bölücüler ezilecek, başımıza balyoz gibi inilecekti. Böyle diyormuş başbakan." (Özdek, 1980:51).

Mehmet'in bir iç sorgulaması vardır:

"Bizi bu yollara sürükleyen örgüt olarak savunduğumuz dava mıydı, yoksa her birimiz kendi iç "ben" ini arayarak, onu bulmak, onu bularak tatmin olmak için mi bu örgüte katılmıştı?" (Özdek, 1980:53).

Su sıkıntısı çekerler. Küflü su aramaya gider. Metin ve Mehmet de balık tutmaya giderler ama tek bir balık bile tutamazlar. Küflü elinde bidonla gelirken Metin termostaki son suyu içer. Ancak Küflü su bulamamıştır ve termostaki suyu

Metin'in hiç sormadan içmesine diğerleri çok kızar. Bu sefer de Küflü balık tutmaya gider, Metin de su aramaya gider. Küflü dört balık tutar. Beş kişi bunu aralarında paylaşacaklardır. Metin de içi kurbağa dolu bir su birikintisinden su alıp getirir. Bu suyu kaynatıp içerler. Metin balıklardan en büyük olanı alıp tek başına yiyince diğerleri Metin'e iyice kızar. Zor durumda kalındığında Metin'e güvenemeyeceklerini anlarlar. Mehmet, Metin'in neden aralarında olduğunu düşünür ve önceki hareketlerini yapmacık bir gösteriş ifadesi olarak algılar. Metin'in babasından ve çocukluğundan bahsedilir. Bu konuya ayrıntılı olarak "Şahıs Kadrosu" adlı bölümde değinilecektir. Özel alıcıdan Kıllı bir haber gönderir. Gece olunca yerlerini terk etmelerini söyler. Ankara'daki karargâhları olan öğrenci yurduna gitmelerini söyler. Küflü grubun lideri konumundadır. Onlara neler yapacakları ve yapması gerektiği üzerine talimat verdikten sonra çalar saatlerini kurup uyurlar. Küflü İstanbul'a dönüp onlar için bir kamyon gönderecek bu kamyonla Ankara'ya gideceklerdir.

Yedinci Bölüm Hücre'nin denizde yol alması ile başlar. Küflü onları karaya çıkardıktan sonra sol yumruğu ile onları selamlayarak İstanbul'a döner. En yakın yere kamyon göndereceğini söyler. Geceyi kayalıkta geçirirler. Herkes uyur. Ancak Mehmet uyuyamaz. Yine düşüncelere dalar:

“ “Ke” öl deyince ölecektim, ama kimdi bu Ke? Gerçekten bizden miydi? Haber gönderir, tebrik gönderir, emir gönderir, ama neden bir kerecik görememiştim onu? İstanbul'da Beyazıt Kulesine kıvılcık bayrak çektiğimiz zaman “O bayrağı Ankara kalesine çekinceye kadar savaşaacağız” diye haber göndermişti. Ankara kalesini hangi düşmandan teslim alacaktık ve neden oraya yalnız örgütümüzün bayrağını asacaktık. Neden Ay'sız, yıldız'sız?..” (Özdek, 1980:72).

Mehmet gecenin sessizliğinde şırl şırl akan bir dereden su doldurup getirir. Herkes uyandığında bu sudan içer. Nuray dere kenarından labada toplayıp pişirir. Buldukları yere yakın bir köy vardır. Bir avcı onların bulunduğu yere yaklaşır. Mehmet, Ayşegül'ü kaçırmış gibi davranır. Metin ve Nuray ise saklanır. Ancak avcının köpeği onları bulur. Metin köpeğe taş atar. Köpek, Metin'e saldırır. Boğuşma sırasında Metin köpeği vurur ve köpek ölür. Avcı, köpeğinin ölümüne çok üzülür ve onların gerçek kimliklerini öğrenir. Avcı Yunus Çavuş ile onlar arasında bir tartışma başlar. Yazar, söylemek istediklerini Yunus Çavuş'un ağzından söyler.

“Sorularınızı anlayamam mı, ben de sorarım. Niye çaldığınızı, niye yaktığınızı, niye öldürdüğünüzü sorarım. Neden Amerika düşmanını değil de Moskof düşmanını, ama ille de bir düşmanı dost bildiğinizi sorarım. Hangi düşmanla vuruştüğünüzü sorarım. Hele, de bakalım, sizin reisiniz kim? Türk mü, gâvur mu? Elbette gâvurdur. De bakalım, kim sizin reisiniz? Bilmezsin değil mi, çünkü cahilsin, çünkü gençsin seni aldatanları, hem de reisini bile bilmezsin. De bakalım, reisin Türk olsa memleketi

bölelim der mi? Büyük büyük düşmanlara bak. Neden büyük onlar? Çünkü o düşmanların reisleri memleketi bölelim dememişler, memleketi büyütelim demişler. Siz o büyük düşmanların reislerini uyarsanız onlar daha büyük olur, biz daha küçük oluruz. De bakayım reisinin adını bana! Deyemezsin, çünkü reisin seni öldürür. Gâvurdur da onun için öldürür, öldürtür. Yiğit isen de bakalım! Diyemeyeceğini bilirim ben. Yunus Çavuş derler bana!” (Özdek, 1980:83).

Mehmet, Yunus Çavuş’un söylediklerinden etkilenir. İçine bir kurt daha düşer:

“Kimdi bizim “Ke” ? Niçin Ke? Niçin bir yabancı reisin adı? ... Bir şeyi daha anlıyorum: Bir ülkenin bağımsızlık savaşını başka ülkenin “Ke” leri yönetirse, şüphe etmek gerek. Bu avcının dediği gibi yabancı reisler kendi ülkelerini büyütmekten, güçlendirmekten başka bir şey düşünmezler. Bunun için bizi harcamak gerekirse harcarlar. Ya harcanan biz isek, bizimle birlikte Türkiye ise... İçimi kemiren kurdun açtığı bir oyuk daha.” (Özdek, 1980:84).

Mehmet, Hasso’nun bir düşüncesini hatırlar. Hasso’nun, Kıbrıs’ı alıp yarım milyon Kürdü Kıbrıs’a sürüp orada bir Kürt Cumhuriyet’i kurma fikri vardır. Bunu sarhoş olduğu bir sırada söylemiştir:

“Doğu halkına yönetimde özerklik vermezsiniz, Barzani kuvvetlerinin Kerkük’te cumhuriyet kurmasına da razı değilsiniz, orasının da kendinizin olduğunu söylersiniz... İyisi mi şu Kıbrıs’ı alalım, yarım milyon Kürdü Kıbrıs’a sürelim, orada bir Kürt Cumhuriyeti kurulsun, bak o zaman Türkiye ne güçlü bir eyalete kavuşur...” (Özdek, 1980:84).

Avcı, onlara yiyecek bir şeyler verir. Üç günden beri doğru dürüst bir şey yemedikleri için yemeklerin hepsini büyük bir iştahla yerler. Kamyon gelince kendi güvenlikleri açısından avcıyı yanlarına alırlar.

Sekizinci bölümde, iki kamyon gelmiştir. Bunların birine Mehmet ve kızlar diğerine ise Avcı ve Metin binmiştir. Kamyon Polatlı’dan geçecektir. Avcı kendisinin Polatlı’ya kadar götürülmesini ister. Sakarya Savaşı’nda şehit olan babasının kabrini ziyaret etmek istemektedir. Mehmet’in ise çocukluğu Polatlı’da geçmiştir. Şehitler anıtındaki yazıyı hatırlar:

“Biz burada düşmana bir mezar kazdık,
Can verdik Türkiye yaşasın diye;
Al kanla Sakarya tarihi yazdık,
Millete bir vatan ettik hediye.” (Özdek, 1980:94).

Çocukluğunda, bostan hırsızlığı yaptıktan sonra, kaçarken Şehitlik Abidesi’nin içine girmiştir. Orada kuru kafa üzerine kırmızı kalemle yazılmış bir yazı görür: “Kanımı kanınla öde” (Özdek, 1980:94). Çocukluğunda, bu yazı üzerine kanıyla ödemek için ant eder. Bu bölümde çocukluk anılarından bahseder. İlçedeki ilk ışıklı reklamı kendisi bulmuştur. (Bir gün büyükçe bir karton kutunun dört yanına en güzel yazısı ile “KESTANE” yazar. Sonra jiletle yazıyı oyar, içine de bir mum

koyup fener haline getirir. Herkes onu, bu buluşundan dolayı över.) Polatlı'nın girişine gelince Avcı ve Mehmet kamyonundan inerler. Şehitler abesinin yanına gelirler. Mehmet, Avcı ile bir pazarlık yapar. Yarına kadar bildiklerini başkasına anlatmaması karşılığında söz aldıktan sonra onu serbest bırakır. Mehmet kamyona bindiğine arkadaşları, onun avcuyu öldürdüğünü düşünürler.

Dokuzuncu bölümde asker ve polis işbirliği yapmıştır. Devrimciler iyice sıkışmıştır. Arananlar Ankara'daki öğrenci yurduna sığınmışlardır. Mehmet ve ekibi de yurttadır. Mehmet'in düşünceleri gibi kalemi de değişmiştir: "Başlangıçtaki "ben" mi daha gerçek, yoksa şimdiki mi? Yarınki "ben" daha başka mı olacak?" (Özdek, 1980:107). Marksizm ve Leninizm'den bahsedilir. Mehmet, Engels'in bir sözünü söyler: "Proletarya'nın kurtuluş hareketi askerlik alanında da kendi özgül ifadesini bulacak yeni askeri yönetimini yaratacaktır." (Özdek, 1980:108). Medya, devrimcilerin yanında yer alır. Kendi yazarları onları savunur. Radyo da onlar hakkında olumsuz yayın yapmaz.

"Ke" yeni bir görev verecektir. Nurhak dağlarına gidilecek ve orada Kır gerillasına başlanacaktır. Burada bir eğitimden geçerler. Üç temel disiplin ilkeleri vardır:

1. Bütün hareketlerimizde emirlere itaat etmek.
2. Halktan bir tek iğne, ya da iplik parçası dahi almamak.
3. Düşmandan ele geçireceğimiz her şeyi halka teslim etmek..." (Özdek, 1980:109).

Mehmet'in içindeki kurt onu kemirmeye devam eder: "... gerçek düşmanlarımızın kim ve ne olduğunu soracağım." (Özdek, 1980:110). Sonra da kendi sorusunu kendisi cevaplar. "Düşmanımız bize karşı olan herkes: Hükûmet, ordu, halk." (Özdek, 1980:110). Bir uzman gelir ve gece yarısı olduğunda huruç yolunu öğreteceğini söyler. Kılı'nın yakalandığı haberini alırlar. Mehmet, onun yakalanmasına üzülür: "Kimseye güvenmemek gereken işlerde bile herkese güvenmek gibi bir saf yanı vardı onun. Bir tek yumruk sallayamadan yaka-paça edilmesi pek acı." (Özdek, 1980:115).

Polis ve asker işbirliği yapmıştır. Birlikte yurda girip elebaşlarının kendilerine teslim edilmesini isterler. Onlar ise vermek istemezler. Polis ve askerler ile devrimci gençler arasında bir çatışma çıkar. Öğrenci başlarından biri yaranır. Oradan kaçarlar. Gizli bir basın toplantısı düzenleyip halkı bağımsızlık savaşına davet ederler. Gazeteciler tam olarak onların istediklerini yazar. Mehmet onların bu halini şöyle yorumlar: "Bunlar bana göre işleyen kafalar ya da kamuoyunun

temsilcisi değil de, birer yazı makinesi gibiydiler.” (Özdek, 1980:121). Çatışma sırasında Mehmet boş olduğunu düşündüğü bir yere ateş ederken sivil bir vatandaşı vurur. Bir iç bunalımı yaşayan Mehmet içinde bulunduğu durumu şu sözleri ile ifade eder:

“Ben yitik ve yenik bir devrimciyim. Tüm örgütün içinde, arkadaşların yanında, hatta Ayşegül’ün kollarında yapayalnızım. Ben, örgütün bir temsilcisi olan Metin’in zıddıyım, bir başka temsilcisi olan Hasso’dan ayrırım. Kendi askerimize silah çekmişim, iki vatandaşımı öldürdüğüm bir hayduttan farksız öldürdüğüm için kahraman olmuşum.” (Özdek, 1980:121).

Bir milliyetçi genci nasıl dövüp sonra da öldürdüklerini anlatır. Milliyetçi genç ile Mehmet arasında düzen ve mücadeleleri hakkında bir tartışma geçer. Yazar bu milliyetçi genci şöyle konuşturur:

“Ben düzeni beğenmiyorum ama, vatanımı ve insanlarını beğeniyorum, seviyorum, onlar için mücadele ediyorum... Sizininki yıkıcılık, bizimki yapma ve yüceltme mücadelesi... siz “Ke” diyorsunuz biz “ülke” diyoruz... Siz en büyük emperyalistlerin dostusunuz, her davranışınız onun yararına oluyor. Biz ise bütün emperyalistlere karşıyız... En çok sömürgesi olan devlet, yani Rusya, uzaktakiler de Çin, İngiltere, Fransa, Portekiz ve de Amerika. Bu sonuncusu toprak işgal etmeden yapıyor sömürü işini.” (Özdek, 1980:122).

Yarın Nurhak dağlarına gideceklerdir. Ayşegül bayılır ve Nuray Mehmet’e kızar. Romanın bu bölümünde Mehmet’in ailesine değinilir. Ailesinin malı mülkü yoktur. Babası memur değildir, sigortalı bir işçi de değildir. İleride emekli maaşı da olmayacaktır. Onun için Mehmet’in “sadece para kazanan bir adam” olmasını isterler. Ailesi onu okutmayınca sınavlara girer ve Ankara’ya daha sonra da İstanbul’a gider. Yol parasını öğretmeni verir. Mehmet anne ve babasını görmek istemez. Yalnız birkaç ay önce büyük annesi ölmüştür. Onun ölümüne çok üzülmüştür. Çünkü büyükannesi onu görmek için çok şeylere katlanırmış. Onun bazı sözlerini hatırlar:

“Sana şarkılar öğretemedim, masallar anlatamadım, ona yanarım, ninelerden, dedelerden masal dinlemeyen bir çocuk, öksüzler gibi büyür, ya çöplükte yeşeriveren ama boy atmadan çiğnenen bir filiz olur, ya da budanmadan, aşılansız büyüyene, meyvası acı, veya meyvasız bir ağaç! Meyvasız ağaç olma yavrum, meyvasız ağaç olma!” (Özdek, 1980:127-128).

Hocalarından birisinin sözlerini hatırlar:

“Siz gençler coşkun akan bir su gibisiniz, yolunuz susuz tarlalara düşerse faydalı, verimli olursunuz, her taraf yeşerir, insanların yüzü güler, sevilirsiniz, akışınız frenlenir, kontrol altına alınır, biriken gücünüzle bütün memleket aydınlanır. Ama bir de zaptedilmezseniz, ekinleri sürükleyip götürür, evleri yıkar, ümitleri boğar, insanları ağlatırsınız. Sizi kanalizasyon, önce kendinize yararlı etmek olacaktır...” (Özdek, 1980:128).

Onuncu bölüm Nurhak dağlarına gidişi ve oradaki yaşayışı anlatır. Ayşegül'ün gözleri kararmış, midesi bulanmış ve kusmuştur. Mehmet ve Ayşegül ayrılmak istememektedirler. Ama ayrı ayrı gidecekler ve orada buluşacaklardır. Türkiye'nin doğusuna, çıplak kupkuru arazilere doğru ilerlerler. Nurhak dağına yaklaştıklarında telsizden karargâhın nerede olduğu haberini duymayı beklerler. Mehmet içinde iki "ben" olduğunu söyler. Bu iki "ben" birbiriyle durmadan savaş halindedir. Burada Yunus Emre'nin bir sözünü hatırlar: "Bir ben vardır bende, benden içerü". (Özdek, 1980:134). Telsizde Ayşegül'ün sesini duyarlar. Ayşegül şifreli bir konuşma ile Mehmet'e karargâhın olduğu yeri tarif eder. Böylece karargâhın olduğu tepeyi ve mağarayı bulurlar. Bu şifreli konuşmayı İstanbul'dayken yanlarında biri varken özel konuşmak istedikleri bir zamanda uydurmuşlardır.

On birinci bölüm artık Mehmet'in içinde bulunduğu yapının gerçek kimliğinin ortaya çıktığı bölümdür. Mehmet gördükleri karşısında büyük bir hayal kırıklığına uğrar, aldatıldığını düşünür. Karargâhta yirmi beş kişi vardır. Bunlar, burada Filistin'de eğitim görmüş bir grubu beklerler. Ama o grup hiç gelmeyecektir. Barzani'nin adamları ile de temas kurulmuştur. Alp ve Cemal karargâhın lideri konumundadır. Metin de onların yanından ayrılmaz. Mehmet, Selim, Ayşegül ve Nuray da bir gruptur. Bir de aralarında Kürtçe konuşan on kişilik bir grup vardır. Bunların dışında grupsuz, dağınık olan kişiler de vardır. Buldukları yerin beş yüz metre yukarısında bir mağara vardır. Oraya sadece Alp ve Cemal gidebilmektedir. Diğerlerinin gitmesi yasaktır. Alp ve Cemal günlük olarak oraya gidip gelirler, geldiklerinde devrimcilere günlük emirleri verirler. Mehmet, orasının gizli bir komuta merkezi olduğunu düşünür. Orada haritalar, komutanlar, kurmaylar, hatta "Ke"nin de orada olduğunu hayal eder. Bir gün bu düşüncesini Ayşegül'e söyler. O ise orada kimsenin olmadığını söyler. Çünkü daha önce Alp ve Cemal, Nuray ve Ayşegül'ü oraya götürmüş, isterlerse orada kalabileceklerini söylemiştir. Mehmet, gizli çadırın olduğu yere gider, nöbet tutan Alp ona engel olamaz. Mehmet gördükleri karşısında hayal kırıklığına uğrar. Nasıl bir aldatılmışlığın içine düştüğünü anlar. Alp ise böyle emir aldıklarını, Filistin'den gelecek olan grup gelene kadar böyle davranmaları gerektiğini söyler. Suriye'den giren beş kişinin yakalandığı haberini alırlar. Buldukları yerin yakınında bir keşif uçağı dolanmaya başlamıştır.

On ikinci bölüm Mehmet'in kendini Mehmetçiklere vurdurarak ölüme atılışını anlatır. "Ben eşkiya Mehmet, asker Mehmedin kurşunu ile ölmeliydim." (Özdek, 1980:154). Mehmet ve arkadaşları son mücadelelerini yaparlar. Mehmet,

kızları ve diğer grupları koruma pahasına çarpışmayı ve ölmeyi göze alır. Metin’i de çarpışmaya zorlar. Notlarını yazdığı defterini Ayşegül’e verir. Mehmet’in son notları şunlardır:

“Bu notları tutmamın iyi olduğuna, hatta yaptığım en iyi şeyin bu olduğuna inanıyorum. Bizim gençler okusun, beni ve bu yollara düşenlerin başıboşluğunu, aldatılmışlığını, yanılmalar içinde yitip gittiklerini anlasınlar istiyorum. Başlangıçta bu notlarımın bir kahramanlık anısı olacağını umuyordum ve daha çok bu amaçla yazıyordum. Çocuksu bir heyecanla başlamıştım bu işe. Devletin yönetimi bizinkilerin eline geçince, bu notları bir belge olarak gösterecek, “bizim sayemizde oldu” diyecektim. Şimdi onu, yanılığın içinde yitip giden gençlerin bir anısı olarak sunuyorum.

Biraz sonra, yamaçtan aşağı ineceğiz. Tüfeğimi doldurdum. Önce namluya kurşun sürmemeyi, şarjörü almamayı düşündüm. Ama, ben ateş etmezsem bana da ateş etmezlerdi. Bir kurşun atmadan kısıvrak yakalanır, sonra da yargılanırdım. Ne yüzle çıkardım yargıçların, dinleyenlerin, ölen memurun çocuklarının yanına!

Menzile girince ateş edeceğim. Vurmak için değil, vurulmak için. Rastgele ateş edince de bir Mehmetçik vurulabilir. Onun için çok dikkat edeceğim.

Elveda gençliğim, elveda Ayşegül, elveda dostlar!” (Özdek, 1980:155-156).

On üçüncü bölümde artık Mehmet yoktur. Bu bölümde, Ayşegül’ün Mehmet hakkındaki izlenimlerine yer verilmiştir. Mehmet kitabı Ayşegül’e verirken onu oku ve ... ve çocuğumuza okut... demiştir.

“ “Çocuğumuza...” derken duralamış, parmağı ile karnımı göstermişti. Oysa gebe olduğumu saklamıştım ondan. Bunu Nuray söylemiş. Son kararını sezmiş de caydırmak için söylemiş. O baş dönmelerini, o kusmaları hatırlatmış. Mehmet bu habere üzülmemiş, kızmamış, beni yalnız bırakmamasını sıkı sıkı tenbih etmiş ve söz almış.” (Özdek, 1980:158).

Ayşegül, defterin son bölümüne Mehmet’in kişiliğine dair sözler ilave eder. Ayşegül, Mehmet’in ölüme atıldığı sırada onu bir kayanın ardından seyretmiştir. Mehmet öldüğünde tam ona koşacakken Cemal onu bayıltıp kaçırmıştır. Ayıldığında ise Nuray her şeyin bittiğini söylemiştir. “Artık sen ve ben yoğuz bu örgütte, Mehmet de yok”. (Özdek, 1980:160). Mehmet’in vücudunda on iki kurşun yarası bulunmuştur. Yazar, son paragrafında geleceğe dair bir umut taşıyan Ayşegül’ün duygularına yer verir:

“Çocuğumu doğuracağım. Erkek doğarsa adı Mehmet olacak. Mehmet oğlu Mehmet. Bütün günahlarımı bağışlatmak için iyi bir anne olmaya çalışacağım.

Ben, Ayşegül. Mehmedin Ahududu’su. Karnında onun çocuğunu taşıyan mutsuz kadın. Çocuğumu bilinçli ve inanmış görmek tek ümidim.” (Özdek, 1980:160).

3.1.2. “Hücre (K)” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu

Romanın şahıs kadrosunu vermeden önce “kişi” kavramı üzerinde durmakta fayda görüyoruz. Mehmet Tekin’e göre, “Kişi, vak’anın canlandırılması, okuyucunun anlatı dünyasına çekilmesi açısından değeri ve önemi tartışılmaz bir

elemandır.” (Tekin, 2010:76). Özdek’in romanlarında kişiler hayatın içinden alınmış ve öylece konuşturulmuştur.

Şerif Aktaş, şahısların vaka üzerindeki önemine vurgu yapar: “Vaka çeşitli sebeplerden dolayı bir arada bulunmak veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde olan şahıslar arasındaki münasebetten kaynaklanır.” (Aktaş, 2005:135). Şimdi buna göre romanın şahıs kadrosunu ele alalım:

Yazar, karakterlerinin iç ve dış dünyasını okuyucuya tanıtmıştır. Onların fiziki özelliklerinden tutun da ruh yapısının, hatta psikolojilerinin roman boyunca hangi değişimlere uğradığını şahısların kendi iç dünyaları ile konuştuğu paragraflarda vermiştir. Biz şahıs kadrosunu incelerken özellikle romanın başkişisi olan Mehmet’in kişiliğini, ruh dünyasını en ince ayrıntıları ile vermeye çalışacağız. Hücre’nin diğer elemanları olan, Ayşegül’ün, Nuray’ın, Metin’in, Kılılı’nın ve Küflü’nün karakteristik özelliklerini verirken yine Mehmet’in diğerlerinden farkını, onlar ile olan ilişkilerini ve bir zamanların devrimci gençlerinin hayata ve geleceğe bakışlarını irdelemeye çalışacağız. Bunların dışında romanda karşıt gruplar (Milliyetçi ülkücü genç) ve karşıt güç olarak polis ve asker var. Bir de yazarın sözünü emanet ettiği şahıslar var. (Avcı Yunus Çavuş, Mehmet’in büyükannesi ve üniversite hocası). Bunlar, romanda konumları ile önemli bir yere sahip olmayıp, sözleri ile Mehmet’in üzerinde tesir bırakmış, onun roman boyunca kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Romanın gidişatını çok etkilemeyip, romanda dekoratif olarak bulunan, devrimci gençler (Selim, Hasan, Alp, Cemal, Cemil), gazeteciler, Mehmet’in çocukluğuna dair (annesi, babası ve arkadaşı Hayati) kişiler ve arşiv memuru Necdet Uymaz gibi kişiler de vardır.

3.1.2.1. Erkek devrimciler

Mehmet, çocukluğu Ankara’nın Polatlı ilçesinde geçmiş, fakir bir ailenin çocuğudur. Küçükken masraflarını karşılayabilmek için kestane satarmış. İlçe’deki ilk ışıklı reklamı o bulmuş. Buna “olay örgüsü” adlı bölüm de değinmiştik. Çok zeki olduğu için sınavlara girmiş. Okumak için önce Ankara’ya sonra da İstanbul’a gitmiş. Yol masraflarını öğretmenini karşılamış. Kendisini okutmadığı için anne ve babasını hiç affetmez. Onlar sadece “para kazana bir adam” olmamı isterlerdi der. Çocukluğuna dair özlediği tek kişi büyükannesidir. Büyükannesi onu görmek için çok zahmetlere katlanırmış. Çocukken arkadaşı Hayati’nin bostanından karpuz

çalmışlar. Bekçiden kaçarken Şehitler Abidesi'ne girmişler. Orada bir kurukafa üzerinde kırmızı kalemle yazılmış bir yazı görmüşler: “Kanımı kanınla öde” (Özdek, 1980:94). Mehmet bu yazı üzerine yemin etmiş. Belki de onun devrimcilik serüveni böyle başlar. Ayşegül onun çocukluk çağına dair şu izlenimlerde bulunur:

“Onun bu yollara düşmesinde en güçlü etkenlerden biri çocukluk yaşantısıdır. Bunu anlamam için onu dinlememin ya da onu bir başkasından dinlememin gereği yok. Zeki ve yoksul, ihtiraslı ve mahrum, arkadaş canlısı ve kendisi gibi bir arkadaşı yok, haklıyı korur ve haksızlığa uğramış. İşte böyle bağdaşmazlıklarla doluydu onun çocukluk çağı. Coşkun ve taşkın ruhu rastladığı ilk kanala dolacak, yıktıkça eksilen ve yitip giden bir sel gibi denize ulaşmadan yok olacaktı.” (Özdek, 1980:158).

Üniversite yıllarında örgüte karışır. Örgüt içindeki lakabı “deve”dir. Kendisine yalnız Ayşegül Mehmet der. Diğer arkadaşları ise onu düzeltir:

“Mehmet değil Memet, daha doğrusu Deve! Bir “h” harfini eksiltmekle ne yapıyoruz biliyor musun? Seninkini dinden imandan büsbütün çıkarıyor, peygamberin adına çağrışım yapan her şeyi yok emiş oluyoruz.” (Özdek, 1980:25).

Baskın sırasında Mehmet değişir, bambaşka biri olur. Olay çıkarmaktan hiç korkmaz. Yakıp yıkar. “Evrak dolabını uçuracağız ilkin. Masanın altına bir bomba koyup perdeleri tutuşturacağız. Yangın bombasını kendim kullanacağım, duvarları delik deşik edeceğim.” (Özdek, 1980:7).

Mehmet'in bir de gizli yanı vardır. Bu yanı, onu diğer eylemci arkadaşlarından ayırır. “Galiba ben duygusal olmaktan, güzeli sevmekten, romantizmden pek kurtulamadım.” (Özdek, 1980:26). Mehmet aynı zamanda şairdir. Eylem üzerine, eşitlik üzerine, devrim üzerine, aşk üzerine şiirler yazar.

Roman boyunca Mehmet'in ruh dünyası da değişir. Duygusallığı, merhameti ön plana çıkar.

“Bazan kendi kendime sorarım: Ben iki ruhlu muyum? Dinamit atarken, yangın çıkarırken, banka soyarken zevkten biterim. Coşkular içinde daha çok gürültü, daha çok yıkıp yakmak isterim. Bazen da ölümüne sebep olduğum arşiv memurunun çocuğunu görür gibi olur, gözyaşımı içime akıtarak ağlarım.” (Özdek, 1980:128).

Yaşadığı olaylar ve gördüğü manzaralar karşısında Mehmet'in içinde iki “ben” oluşur. Bu iki “ben” devamlı olarak birbirini ile savaş halindedir:

“Gördüm ki kalemim değişmiş, anlatım tarzım, kelimelerim bile değişmiş... Başlangıçtaki “ben” mi daha gerçek, yoksa şimdiki mi? Yarınki “ben” daha başka mı olacak?” (Özdek, 1980:107).

Ama yine de ümidini kaybetmez. İnanıldığı davaya sonuna kadar destek çıkmaya devam eder. Burada şöyle bir tespitte bulunabiliriz. Mehmet aslında nasıl bir yanlıştın içinde olduğunu çok önceden fark eder, ama bunu kendine kabul ettiremez ya da kabul etmek istemez. Bunca zaman boş bir dava uğruna mı bu kadar

mücadele ettim diye düşünüyor olabilir. Bu yüzden hep kendini yenileyip kaldığı yerden devam eder. Ama davasına olan inancı azalır.

“Fakat... fakat ben de başladığım gibi değilim. Yani başladığım zamandan daha hıncılı, daha ileri değilim... Hayır, hayır, yenik değilim, dönük değilim daha. Şimdilik ordu bize karşı olabilir. Ama bizim de ordumuz kuruldu. Türk Halkları Kurtuluş Ordusu zaferi kazanacaktır.” (Özdek, 1980:107).

Mehmet’in içindeki ikinci “ben” gittikçe güçlenir.

“Eylem içinde bulunan, sesli konuşan, yiyen, içen, küfreden, Ayşegül’le sevişen “ben” ile; sessiz konuşan, frenleyen, suçlayan ben” çarpışıyor. İkinci “ben” gittikçe güçleniyor, gittikçe canımı sıkıyor, sesimi kısıyor” (Özdek, 1980:134).

Devrimciler arasında normal kadın erkek ilişkileri vardır. Ama Ayşegül’ün Mehmet’e olan bağlılığı diğerlerinden farklıdır. Mehmet de onu sever ama bunun bir kez bile söylememiştir ona.

“Başlangıçta bu duygumu gizlemeye çalıştım. Çok sabretti. Bir gün açılacağımı umdu. Ama sonunda akıl ve sezgi gücü ile, davranışlarımdan, huyumdan anladı bunu. Ölse bile ilk atmayacağımı da anladı. Benim bu davranışım bazıları için gurur sayılır, bazıları için de sevginin saygısıdır. Ayşegül gibi bir zekâ bunun bazı erkeklere has bir karakter olduğunu anlayacaktı elbet. Anladı ve bana mutluluk verdi. Mutluluk, doyulmayan şeydir. Ben tadım ama hiç doymadım.” (Özdek, 1980:155).

Romanın son bölümünde not defterini Ayşegül’e verirken Mehmet’i başka türlü görürüz. Ayşegül’e olan hislerini ortaya çıkarır, çocuğundan da haberi olduğunu belli eder.

“Seni gözümle içiyorum, başka görüntülere ihtiyacım yok. Sana bu defteri bırakacağım. İçinde hiç kimseye söyleyemediğim duygular var. Onu oku ve... ve çocuğumuza okut...” (Özdek, 1980:157-158).

Metin, romanın başından sonuna kadar Mehmet ile birlikte. Metin’in de roman boyunca değişen yüzlerini görürüz. Ama bu Mehmet’teki değişime hiç benzemez. Bu daha çok onun gerçek kimliğinin öne çıktığı olaylarda görülür. Metin’in babası taşçı imiş. Babası Allah’a karşı isyankâr biriymiş. Bir gün Allah’a şöyle hitap ederek bağırmış: “Daha ne zamana kadar çektireceksin, daha ne ceza vereceksin!” (Özdek, 1980:59). Metin’in, çocukluğunu etkileyen bütün bu şeylerden dolayı hıncı var. Baskından sonra kaçıp saklandıkları mağarada bir müddet aç ve susuz kalırlar. Termostaki son suyu Metin’in içmesi, arkadaşlarını kızdırır. Küflü dört balık tutmuştur. Beş kişi bu balıkları arasında paylaşıp yiyeceklerdir. Yine Metin önce davranıp en büyük balığı alıp yediğinde arkadaşları bir şey söylememek için kendilerini zor tutarlar. Nuray’ın, elindeki son lokmayı Küflü’nün ağzına vermesi Metin’e verilmiş en güzel cevap olur. Mehmet, Metin’in termostaki suyu içişini ve hissesinden fazla balığı yutuşunu unutamaz.

“Bu ne biçim dava adamıydı böyle! Halkçılık, eşitlik, fedakârlık söz konusu olunca herkesten çok laf eden o değil miydi? Pastahanede pasta ikram etmekle, bu mağarada balık ikram etmek aynı şey değildi. Pastahanede Metin’in pasta ikram etmesi bir gösteriş, mağarada Nuray’ın balık ikram etmesi bir fedakârlıktı.” (Özdek, 1980:57-58).

Başka bir yerde Metin avcının köpeğine taş atar. Köpek üzerine saldırdığında ise Metin’in tabancası patlar ve köpek ölür. Arkadaşları, avcının köpeğine sarılışına ve onun ölümüne üzüluşüne ibretle bakar. Mehmet, Metin’in hareketlerine çok kızar:

“Bu Metin davamızı piç etmek için aramıza karışmış bir casus gibiydi. Bu avcı, köylünün bilip yolladığı bir sözcü gibiydi. Bu davranışımız neydi peki! Bizi biz olmaktan çıkaran bir davranış...” (Özdek, 1980:88).

Romanın son bölümünde Kır Gerillası’na çıktıkları yerde Metin diğerlerinden kopmuş, Alp ve Cemal’in yanından ayrılmaz olmuştur. Çarpışacakları sırada Metin kaçmak isteyince Mehmet ona kızar ve “Sen bizimle geleceksin, gelmezsen kaçak sayılırsın, cezasını biliyorsun.” der. (Özdek, 1980:153). Çatışmada Alp ve Metin yaralı olarak ele geçirilmiştir.

Kıllı, baskın sonrasında “Hücre” elemanlarının kaçıp saklandıkları Bağlarbaşı’ndaki evde karşımıza çıkar. Görevi devrimciler arasındaki iletişimi sağlamak, gelecek bir tehlikeye karşı onları korumak, ne yapmaları gerektiğini söylemektir. Mehmet, onu şöyle tanıtır:

“Kıllı Yusuf haftada bir tıraş olur. Kaç günde bir yıkanır bilmem. Çok yer, çok içer, az konuşur. İyi de döğüşür, ama bir boksör olamadı, belki olacak, çünkü o, Jack London’un “Meksikalı”sı olmayı koymuş kafasına... Kıllı şimdi kafasından çok yumruğunu çalıştırıyor. Bizim kulağımız odur. Ondan duyar, ondan öğreniriz. Önce bir AN/GRC si vardı. Sonra başka telsizler geçirmiş eline. Polisin şifresini öğrenmiş. Kıllı’nın haberi olmadan polis bir halt yiyemez.” (Özdek, 1980:19).

Kıllı, Akbaba köyünde bir mağarada saklanan arkadaşlarına özel alıcıdan haber gönderir. Yerlerini terk edip Ankara’daki karargâhları olan öğrenci yurduna gitmelerini söyler. Ses duyulursa ne demek istediği anlaşılmasın diye arada bir şöyle bir şarkı mırıldanır: “Ferman padişahın, yurtlar bizimdir.” (Özdek, 1980:61). Yurtta buldukları sırada Kıllı’nın yakalandığı haberini alırlar. Polis, evdeki dinamitleri ve alıcı cihazları ele geçirmiş. Kıllı’yı casuslardan biri ihbar etmiş. Mehmet, Kıllı hakkında şu yorumda bulunur:

“Kıllı’yı severdim. Yazık... Jack London’un Meksikalı’sı olamadı. Bence bir hataya kurban gitti Kıllı: Ona yumrukla görülecek işi vermeliydiler, kafa işini başkaları yapmalıydı. Kimseye güvenmemek gibi bir saf yanı vardı onun. Bir tek yumruk sallayamadan yaka-paça edilmesi pek acı.” (Özdek, 1980:115).

Küflü, “Deniz Kızı” ile Hücre elemanlarını Akbaba Köyü’ne götürür. İşlerin çatallaştığını anlayınca “Ça va barder!” der. İşlerin değiştiğini bu Fransız argosu ile

anlatır. Karadeniz kıyılarını iyi bilir. Saklanmayı ve balık tutmayı da iyi bilir. İki gün boyunca saklandıkları mağarada arkadaşlarına balık tutmuştur. Arkadaşlarına bir nevi rehberlik ve önderlik yapmıştır. Küflü keyifli bir insandır. Sık sık kahkaha atmaktan kendini alamaz. Küflü diğerlerine göre daha tecrübelidir. Böyle zor bir durumda yaşamasını ve ne yapması gerektiğini iyi bilir. Mehmet, radyodaki haberleri dinledikten sonra kapatınca, Küflü “en önemli haberi dinlemeden radyo kapatılmaz” der. (Özdek, 1980:51). En önemli haber “hava durumu” dur. İstanbul’un hava durumunu dinlerler. Hava durumu iyidir. Denize açılabilirler. Mehmet, Küflü hakkında şu yorumda bulunur: “Küflü’nün çocuksu değilse bile yıllar yılı bilinçaltında biriken “önemli kişi” olmak hayali yıkılır gibi olduğu için üzuldüm.” (Özdek, 1980:52). Küflü de Mehmet gibi iyi nişancıdır. Bir ara kuş avlamayı düşünürler. Ama silah sesi ile devriyeler yerlerini tespit edip onları yakalayabilirdi. Küflü dört balık avlayabilmeyi başarır. Onları pişirip açlıklarını bastırırlar. Gece olunca Küflü, arkadaşlarını başka bir kıyıya yaklaştırdıktan sonra, onları almak için kamyon göndermek üzere İstanbul’a döner. Sol yumruğunu havaya kaldırıp onları selamladıktan sonra tekneye atlayarak denize açılır. Küflü verdiği sözü tutmuş, buldukları yerin yakınına bir kamyon göndermiştir.

3.1.2.2. Kadın devrimciler

Nuray, baskından sonra Akbaba Küyü’ne gidecekleri sırada ekibe katılır. Bundan sonra romanın sonuna kadar Ayşegül’ün yanından ayrılmaz. Nuray, Ayşegül ve Mehmet arasındaki aşkı bilir ve onlara yardımcı olur. Zaman zaman onları yönlendirir. Akbaba Köyü’ndeki mağarada kaldıkları sırada sabah erken kalkan Nuray ve Mehmet deniz kenarında yürüdükleri sırada Ayşegül onları görür. Nuray, Ayşegül’ün suratını astığını fark eder ve Mehmet’i onun yanına gönderir. “Nuray, benimle konuştuğunu belli etmemek için yüzünü denize çevirdi ve bana haydi git onun yanına ve koluna gir, ihtiyacı var, dedi.” (Özdek, 1980:45). Nuray kadınlık hisleri ile Ayşegül’ün kıskanabileceğini düşünerek Mehmet’i onunla ilgilenmesi için Ayşegül’ün yanına gönderir. Metin bütün bir balık yediğinde Nuray elindeki son lokmayı Küflü’nün ağzına verir.. Onun bu davranışını Mehmet fedakârlık olarak yorumlar. Mağarada, Nuray kahve pişirir, yemek yapar. Kahve pişirirken suyu çok iktisatlı kullanır. Sonra da bununla övünür. “Pintilik değil, tedbirdir bu, bakın termosta bir bardak su artırdım!” (Özdek, 1980:47). Labada yemeğini Nuray pişirir.

Bu yemeği mahallerindeki yaşlı ve fakir bir kadından öğrenmiştir. Devrimci gençler soyunup denize girerler. Mağaralarına “Çıplaklar Kampı” adını verirler. Ayşegül, “Biz başka ne kampı kurabiliriz ki, dedi, memleket çırıl çiplak, herkes soymuş bu yoksul halkı.” der. (Özdek, 1980:40). Nuray ise; “Giyinecekler, dedi Nuray dişlerini sıkarak.” (Özdek, 1980:40). Yazar, Nuray’ı Mehmet’in ağzından tanıtır:

“Nuray bir defa Erdek’te bir kampta bulunmuş, kamp sonunda hırsından üç gün hasta yatmış. Şehirde terlemeden işçinin sırtından, halkın lokmasından çalarak para kazanan kompradorların orada su gibi para harcamaları, sonra da elleri dikenlerle kan içinde kalarak böğürtlen toplayan küçük bir köylü kızından bir liraya sattığı böğürtlenleri pazarlık ederek, kandırarak, kovarak yirmi beş kuruşa almaları onu kahretmiş. O küçük kızla gidip böğürtlen toplamış, onun hesabına masa masa dolaşarak, küçük kızın yirmi beş kuruşa satamadığı böğürtlenleri ikişer buçuk liraya satmış. Zorla değil, kırıta kırıta satmış. Güzel kızdır Nuray. Mayo ile erkek masalarını dolaşmış, “uçlanın ikişer buçuğu” demiş ve sonra küçük köylü kızına vermiş bütün paraları. Ona entari, ayakkabı almış, eşarbnı, mendilini bile vermiş... Daha geçenlerde babası ile buna benzer bir nedenle kavga etmişti. Apartman kapıcısına, daire başına on lira zam istemiş, bütün apartmandakiler zengin oldukları halde arttırmak istememişler. Fakat sonunda kazanmış, zammı koparmış. Böyledir Nuray, aramızda bulunuşunun nedeni budur.” (Özdek, 1980:40-41).

Ayşegül’ün, Mehmet’e farklı bir bağlılığı vardır. Mehmet bunu şu sözleri ile ifade eder:

“Hücrelerin çoğunda kız arkadaşlar vardı. Birbirine çok bağlı, evlenmeden karı-koca sorumluluğu taşıyan çiftler de vardı. Fakat Ayşegül’ün bana olan bağlılığı hiçbir kızın erkek arkadaşına olan bağlılığa benzemiyordu.” (Özdek, 1980:112-113).

Ayşegül’ün örgütteki lakabı Ahududu’dur. Ayşegül birden bire üzülüp birden bire neşelenen bir karaktere sahiptir. Mehmet, avcıyı öldürmediği için sevinçlidir. Baskın, Ayşegül’ün ilk silahlı ve bombalı eylemidir. Kendisini bir eylemci olarak beğenir, gazetelerin ondan “Dişi gerillacı” diye bahsedeceğini düşünür. Yeri geldiğinde Ayşegül’ün çok ateşli bir eylemci olabildiğini görürüz:

“Eğer beni kendinden daha az cesur sayıyorsan, tek başıma gider, bir soygun yaparım. Elimin hamuru ile değil, tabanca ile, bomba ile girdim ben bu işe. Hayır, beni aranızdan çıkaramazsınız. Ben de bu yola baş koydum!” (Özdek, 1980:29).

Örgüte girmeden önce şişman olan Ayşegül, sonraları eylemlere katılarak zayıflamış, incelmıştır. Kılı ise onun hakkında şu yorumda bulunur:

“Bana bak Ahududu, dedi, ödleğin biri olsan “Ke” seni bu işe sokar mıydı? Kibrit çakamazken dinamit lokumu tutuşturmasını öğrendin, hantal, şişkonun biri iken, kamış gibi inceldin, ama kırılmayacak bir sağlamlık kazandın, parkaya sarınıp yatmayı yumuşak döşekte yatmaya tercih ediyorsun, bütün bunları elbette Deve için yapmıyorsun...” (Özdek, 1980:29).

Ayşegül mağarada kaldığı sıralarda çok halsiz görünür. Ankara’da kaldıkları yurttan ise başı döner, midesi bulanır. Nuray Mehmet’e kızar. Ama nedenini açıklamaz. Kır gerillasına çıktıkları yerde çatışmaya girmeden önce Nuray ona

Ayşegül'ün hamile olduğunu söyler. Mehmet, not tuttuğu defteri Ayşegül'e verirken "onu oku ve... ve çocuğumuza okut..." der. (Özdek, 1980:158).

3.1.2.3. Yazarın sözünü emanet ettiği kişiler

Romanda bulunduğu yer ile çok fazla bir yer işgal etmeyen ama romanda bulunuşu ile yazarın gençlere olan mesajını ileten şahıslar vardır. Bu şahıslara yazarın sözünü emanet ettiği şahıslar nazarıyla bakabiliriz.

Avcı Yunus Çavuş bu kişilerden birincisidir. Köylü olmasına rağmen devrimcilere çok güzel sorular sorar ve onların veremediği cevapları yine onların yüzüne vurarak kendisi verir:

"De bakalım, en kötü, en sevilmeyen balık hangisidir?... Yaa, köpek balığı ya. Neden? Çünkü, öteki balıklar yalnız birbirini yer, köpek balığı insanı da yer. İnsanlar kendilerine zararlı olanlar için kötü derler. Oysa cesur balık o, güçlü balık, dişli balık. Köpek balığı köpek balığını yemez, öteki balıkları yer! İnsan balık olacaksa köpek balığı olsun!" (Özdek, 1980:82-83).

Avcı, soruları ile devrimcileri sıkıştırmaya devam eder.

"Sorularınızı anlayamam mı, ben de sorarım. Niye çaldığınızı, niye yaktığınızı, niye öldürdüğünüzü sorarım. Neden Amerika düşmanını değil de Moskof düşmanını, ama ille de bir düşmanı dost bildiğinizi sorarım. Hangi düşmanla vuruştüğünüzü sorarım. Hele, de bakalım, sizin reisiniz kim? Türk mü, gâvur mu? Elbette gâvurdur. De bakalım, kim sizin reisiniz? Bilmezsin değil mi, çünkü cahilsin, çünkü gençsin seni aldatanları, hem de reisini bile bilmezsin. De bakalım, reisin Türk olsa memleketi bölelim der mi? Büyük büyük düşmanlara bak. Neden büyük onlar? Çünkü o düşmanların reisleri memleketi bölelim dememişler, memleketi büyütelim demişler. Siz o büyük düşmanların reislerini uyarsanız onlar daha büyük olur, biz daha küçük oluruz. De bakayım reisinin adını bana! Deyemezsin, çünkü reisin seni öldürür. Gâvurdur da onun için öldürür, öldürtür. Yiğit isen de bakalım! Diyemeyeceğini bilirim ben. Yunus Çavuş derler bana!" (Özdek, 1980:83).

Avcı, kendi hikâyesini anlatır. Bir devirde üç gün aç kalmıştır. Yalnız su içmiş, kabuk kemirip, sap çiğnemiştir. Sonra heybe dolusu yiyeceğe kavuşunca ağzına bir şey koymadan yiyeceği doğru evine, çocuklarını emziren karısına götürmüştür. Süt yapanları karısına yedirmiştir. Kendisi de nefsini köreltmek için az az yemiştir. Avcı, devrimcilere seslenir: "Siz iki gün aç kalsanız birbirinizin ağzından lokma kaparsınız, üç gün aç kalsanız memleketi satarsanız ülen! Birbirinizi yersiniz alimallah!" (Özdek, 1980:87).

Yazarın sözünü emanet ettiği ikinci kişi, milliyetçi ülkücü bir gençtir. Bir gün, bu genci esir alıp yurdun bir odasına kapatırlar ve işkence yaparlar. Mehmet ile aralarında şöyle bir tartışma geçer.

"Ben düzeni beğenmiyorum ama, vatanımı ve insanlarını beğeniyorum, seviyorum, onlar için mücadele ediyorum... Sizininki yıkıcılık, bizimki yapma ve yüceltme mücadelesi... siz "Ke" diyorsunuz biz "ülke" diyoruz... Siz en büyük emperyalistlerin

dostusunuz, her davranışınız onun yararına oluyor. Biz ise bütün emperyalistlere karşıyız... En çok sömürgesi olan devlet, yani Rusya, uzaktakiler de Çin, İngiltere, Fransa, Portekiz ve de Amerika. Bu sonuncusu toprak işgal etmeden yapıyor sömürü işini.” (Özdek, 1980:122).

Yazarın sözünü emanet ettiği üçüncü kişi ise Mehmet’in büyük annesidir. Mehmet anne ve babasını görmek istemez. Yalnız büyükannesinin ölümüne üzülür. Onun şu sözleri, yazarın, geleneklerinden kopuk büyüyen bir gencin büyüdüğünde nasıl bir kişiye dönüşebileceği fikrini vermesi açısından önemlidir:

“Sana şarkılar öğretemedim, masallar anlatamadım, ona yanarım, ninelerden, dedelerden masal dinlemeyen bir çocuk, öksüzler gibi büyür, ya çöplükte yeşeriveren ama boy atmadan çığneden bir filiz olur, ya da budanmadan, aşılardan büyüyün, meyvası acı, veya meyvasız bir ağaç! Meyvasız ağaç olma yavrum, meyvasız ağaç olma!” (Özdek, 1980:127-128).

Son olarak Mehmet’in hocasının gençler hakkındaki sözleri, gençlerin nasıl bir eğitimden geçmesi gerektiğini, geçmediği takdirde bunun sonuçlarının neler olabileceğini çarpıcı bir örnekle verir:

“Siz gençler coşkun akan bir su gibisiniz, yolunuz susuz tarlalara düşerse faydalı, verimli olursunuz, her taraf yeşerir, insanların yüzü güler, sevilirsiniz, akışınız frenlenir, kontrol altına alınır, biriken gücünüzle bütün memleket aydınlanır. Ama bir de zaptedilmezseniz, ekinleri sürükleyip götürür, evleri yıkar, ümitleri boğar, insanları ağlatırsınız. Sizi kanalizasyon, önce kendinize yararlı etmek olacaktır...” (Özdek, 1980:128).

Bütün bu dört kişiye şu nazarla bakabiliriz. Halkın değişik tabakalarından gelen ve birbirini hiç tanımayan ama aynı düşünceyi, yani gençlerin yetiştirilmesi, ülkesini ve birbirini sevmesi gerektiğini savunan bu dört kişi aynı düşünceyle aynı paydada buluşmuşlardır.

3.1.3. “Hücre (K)” Adlı Romanda Mekân

Edebiyat araştırmacıları, romandaki mekân üzerinde durmuş, onun romandaki işlevselliğini tartışmışlardır. Bu bağlamda Mehmet Tekin’in şu tespiti önemlidir:

“Romancı, mekân unsurunu:

- olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak,
- roman kahramanlarını çizmek
- toplumu yansıtmak
- atmosfer yaratmak

cihetinde kullanabilir ve o, olayları sekiendirirken bunlardan birini devreye soktuğu gibi, birkaçını da dikkate alabilir.” (Tekin, 2010:129).

“Mekân, vaka zincirinde ifade edilen hadiselerin sahnesi durumundadır... Vakanın mahiyeti, çok defa mekân tasvirlerine ayrılan satırlarda sezdirilir. ” (Aktaş, 2005:128).

Mekân yazardan yazara değişkenlik gösterir. Kimi yazarlar mekân tasvirini çok lüzumlu görürken kimi yazarlar sadece olayların cereyan ettiği bir yer olması düşüncesiyle fazla bir tasvir yapmaya gerek görmez. Refik Özdek’in eserlerinde mekânla ilgili derinlemesine bir tasvir yapılmamaktadır. O romanda mekânı sadece işlevsel olarak kullanmıştır. Buna rağmen kişilerin ruh dünyasını mekân vasıtasıyla daha iyi görmekteyiz. Orhan Pamuk “Saf ve Düşünceli Romancı” adlı kitabında mekânın kişilerin ruh hallerini görmeye etkili olduğunu söyler:

“Eğer bir romanın içindeyse eşyalar, mobilyalar, odalar, sokaklar, ağaçlar, orman, manzaralar, pencereden dışarısının görünüşü, her şey bize kahramanların ruh halinin bir parçası olarak görünür.” (Pamuk, 2011:67).

Romanda mekânlar üzerinde fazla durulmamış, kişilerin ruh dünyasını anlamakla ve olay örgüsünün geçtiği mekân olmakla önemlidir. Biz romanda mekânı değerlendirirken mekâna roman kişilerinin bakış açısından bakacağız. Roman daha çok açık mekânlarda geçmiştir. Roman kişileri devrimci olduklarından sabit bir yerde ikamet etmeyip, kaçıp saklandıkları yerler, daha çok mağaralardır.

Biz mekânı, açık ve kapalı mekân olmak üzere iki başlıkta vermeye çalışacağız.

3.1.3.1. Kapalı mekânlar

Devlet dairesindeki arşiv odası karşımıza çıkan ilk mekândır. Paydos olduğu halde orada halen bir memur çalışmaktadır. Devrimcilere karşı direnince, memurun başına oradaki bir iskemle ayağı ile vurup bayıltırlar. Oradaki çelik bir masayı çekip adamın önüne dayarlar. Çıkacak olan yangın ve patlamada bu çelik masa onu koruyacaktır.

“En önemli işimiz evrak dolabını açıp evrakı yakmak, bunu başaramazsak dolabı bomba ile uçurmak, sonra da bir yangın bombası atmak idi. Yer beton, dört duvar çıplak, eşyalar çelik... Yangın yalnız kâğıtları, bir de perdeleri yakacaktı.” (Özdek, 1980:14).

Kıllı’nın evi, eylemcilerin haberleşme ağının kurulu olduğu, alıcı ve vericilerin bulunduğu bir evdir. “Bu evde alıcı vericiler öyle yerleştirilmiş ki, değil İstanbul’a, bütün dünyaya ses verir, ses alırsınız.” (Özdek, 1980:19). Evin iki odası vardır. “Ayşegül ve ben bir odada, Kıllı ve Metin öbür odada yatacaktık.” (Özdek,

1980:23). Evin penceresinden İstanbul manzarası görülür. “Kız Kulesinin ardından Sarayburnu ve ileride Süleymaniye’nin kubbesi...” (Özdek, 1980:26).

Ankara’ya bir kamyonun içinde giderler. Mehmet buldukları kamyon kasasını şöyle tarif eder:

“Şoför mahallinin hemen arkasındaki sandıkta idik ve karoserin vidalı parmaklığını sökmüş, çivisiz kapağı açıp girmiştik içeriye. Üstümüzde ve kamyonun geri taraflarında en az onbeş sandık daha vardı ve hepsi dolu idi.” (Özdek, 1980:90).

Ankara’daki yurt binası kapalı mekânlardan biridir. Bu bina devrimcilerin karargâhı niteliğindedir. Kaçakların saklandığı, eylemlerin planlandığı bir yerdir. Bütün yurt devrimcilerin kontrolü altındadır. Mehmet, bulunduğu odayı ve yurdu şöyle anlatır:

“Gazeteler masamda yığın yığın. Radyom devamlı açık. Habercilerin biri gelip biri gidiyor. Ayşegül’le aynı odada kalıyoruz. Bu öğrenci yurdunun 200 ile başlayan odalarında hep eylemci arkadaşlar var. Öteki odalar da bizim kontrolümüzde. Bütün yurd, bütün fakülte, bütün üniversite bizim kontrolümüzde.” (Özdek, 1980:105).

Kaldıkları yurt bir dersane olarak kullanılır. Kır Gerillasını başlatmak için bir uzman gelip, devrimcilere burada ders verir. “Bitişliğimizdeki büyükçe odayı dersane yaptık. “Ke” nin gönderdiği iki gerilla uzmanı bize ders veriyor.” (Özdek, 1980:108). Polis ve askerler yurda girip, saklanan eylemcileri almak isterler. Öğrenci başkanları, eylemcileri vermek istemez, yurttan şöyle bir hava eser:

“Büyük avluyu polis ve askerler tutmuştu. Öğrenci başkanları ile jandarma subayı arasında pazarlık yapılıyor, zaman kazanılıyordu. Bu arada, pencerelerde, terasta iyice mevzilendik. Kaleye sığınanları verecek değildik.” (Özdek, 1980:115).

Üniversiteye ait olan bu yurt o zaman itibariyle eylemcilerin elindedir. Bütün eylem planlarının burada yapıldığını, devrimcilere yapacakları eylemler için yine burada eğitim verildiğini görmekteyiz.

Nurhak Dağları’ndaki karargâhlarında bulunan yalnız Alp ve Cemal’in gidebildiği çadırı da kapalı mekânlardan biri olarak sayabiliriz. Ayşegül bu çadırı şöyle anlatır: “Alp ve Cemal’e ait iki yatak, kocaman bir transistörlü radyo, bol bol konserve var. Kapacak, su bidonu ve birkaç tane de tabanca. İki çift çizme ve battaniyeler...” (Özdek, 1980:143-144).

3.1.3.2. Açık mekânlar

Romanın büyük çoğunluğu açık mekânlarda geçer. Karadeniz sularında “Deniz Kızı” ile yolculuk yapan devrimciler ilk olarak Akbaba Köyü’ne gelirler. Kıyıya ulaştıklarında eşyalarını bir mağaraya taşırlar. Mehmet, bu mağarayı şöyle

anlatır. “Mağaranın pek rutubetli olduğu, dalgalar azdığı zaman suların içeri dolduğu anlaşılıyordu.” (Özdek, 1980:39-40). Haritada buldukları yeri pek kestiremezler. Mehmet, kovuğunda yattıkları kayanın üzerine çıkıp etrafa bakar:

“Kovuğunda yattığımız kayalık yüksekti. Geriden dolaşım üzerine çıktım, dürbünle etrafa bakındım: Her taraf açık ve engebesizdi. Yer yeşildi ama ne bir ağaç vardı ne de fundalık. Yalnız, bulunduğumuz yer irili ufaklı kaya serpintisi ile karaltılı, belirli idi. Uzaktan hemen görülen ama orada bulunanları göstermeyen bir yer.” (Özdek, 1980:46).

İkinci mağaraları ilkinden farklıdır. “Bir tarafta rüzgârı tutan dimdik bir kaya, öbür tarafta sık ve bodur ağaçlar vardı.” (Özdek, 1980:70). Mehmet bir keşif gezisi yapar. Elindeki fenerle etrafa bakar.

“Bodur ağaçların ötesinde arazi birden bire alçalıyor ve düzleşiyordu. Feneri aşağılara tuttum. İnce, uzun bir parıltı gördüm. Gümüş bir yol gibi uzanan bir parıltı. Sakına sakına aşağıya indim, durup tekrar baktım. Hem gözlerime, hem kulaklarıma inanamıyordum. Çünkü küçük bir dere görüyor ve su şırıltısı duyuyordum.” (Özdek, 1980:71).

Yazar, dereyi anlatırken hem görsel hem de işitsel betimlemeler yapmıştır. Öyle ki, o küçük dere insanın gözlerinde canlanır. Onların susuzluğunu hisseder gibi oluruz.

“Önümü görmeden, çalılara, kayalara çarpa çarpa koştum. İki üç karış genişliğinde bir dere idi, hızlı da akıyordu. Eğilip doya doya içtim. Temiz, tatlı, buz gibi! Sonra elimi yüzümü yıkadım. Ayaklarımı da, süratle soyunup belime kadar vücudumu da...” (Özdek, 1980:71).

Yazar, romanın başkışisi olan Mehmet’in çocukluğunun geçtiği Polatlı kasabasını yine Mehmet’in ağzından uzun uzun anlatır:

“... Polatlı çocukluğumun kasabası değildir. Asfalt yollar, kat kat binalarla büyümüş, vaktiyle kasabanın uzağında bulunan abide şimdi içinde kalmış. Bostanların yerinde yeni mahalleler var. Benim çocukluğumda bir tek ilkokul vardı burada. Oysa beş dakika sürmeyen bir yürüyüşte başka bir ilkokul ve bir ortaokul gördüm... Susuz, ağaçsız, toz toprak içindeki küçük kasaba şimdi ışıltılı, ağaçlı, çimenli ve de asfaltlı. Çarşambayı Perşembeye bağlayan gece, kasabalılar kağı gıcirtısından uyuyamazlardı. Perşembe günleri Pazar vardı. Köylüler satacakları şeyleri kağılarla getirirlerdi. Bir gün öncesinden yola çıkar, ağır ağır, hiç dinmeyen ve çok uzaklardan duyulan gıcirtılarla kasabaya yaklaşırlardı. Önce uzaktan hafif gelen sesler, saatler geçtikçe çoğalır, her yönden sarardı kasabayı. Karanlık gecede uykunuz gelmemişse, hava da güzelse, kağı sesleri bir doğa konseri gibi gelirdi. Dağın taşın dinlediği, görünmez bir gökyüzü orkestrasının konseri... Ve şimdi ne kağı görüyordum ne de seslerini duyuyordum. Otomobiller, kamyonlar, traktörler vardı. O zamanın jet taşıtları olan at arabaları bile az görünüyordu.” (Özdek, 1980:98-99).

Mehmet, Nurhak dağlarına giderken yolda gördüğü manzaraları şöyle tasvir eder:

“Tozlu yollarda, تنها köyleri gerilerde bırakarak ilerliyoruz. İklim değişti, toprak örtüsü değişti, insanlar değişti. Türkiye’nin bir bölgesinden öbür bölgesine değil de, sınırlar ötesinde çok uzak bir kıtaya gelmiş gibiydik. Önce kerpiç evler, sonra yuvarlak taşlı, toprak damlı evler, ağaçsız, dükkânsız köyler, küskün bakışlı kavruk insanlar, kaburgaları sayılan öküzler gördük. Bir köy temizce, zenginçe, rahatça; hemen yanbaşındaki köy ise sefillik ve unutulmuşluk içinde. Bir başka köyün bağı bahçesi var,

yakınındaki öteki köyün gölge verecek üç ağacı bile yok. Giyimleri giyim değil, evleri ev değil. Tarlalarda traktör, yollarda motörlü araç yok. Çıplak ayaklı çocuklar bize garip garip bakıyorlar.” (Özdek, 1980:130).

Romanın son bölümünde mekân, Nurhak Dağları’ndaki karargâhtır. Roman burada son bulur. Devrimcilerin Kır Gerillası’nı başlattıkları yer olması açısından önemlidir. Ama savaş başlattıkları gibi çabucak biter. Bu son bölümde Mehmet’in pişmanlıkları vardır. Gördükleri karşısında Mehmet, aldatılmışlığını, kaybedişini kabullenir ve kendini bilerek ve isteyerek ölüme atar. Mehmet, buldukları yeri şöyle tarif eder:

“Dağ başları deyince, karlı dumanlı bir heybet hayal ederdim ben. Eteğinde korkunç uçurumlarla, yöresinde kurtlar uyuyan yüce doruklar hayal ederdim. Oysa geldiğimiz yer öyle değildi. Biz, dağ sporu yapan bir ekip olmadığımızı göre öyle olmaması da gerekirdi, ama ben yine dağ denince bir ululuk, bir uzaklık düşünüyordum. Pek küçük, pek açık bir yerde olmadığımızı da söylemeliyim. Dağın gizli vardı, keşfedilmemiş yanları, ayak basılmamış, göz değmemiş kuytuları vardı. Mağaralar, doğal örtüler, sarp kayalar vardı... pek çok mermi, makineli tüfek, mavzer, tabanca, dinamit, el bombaları vardı. Pirinç, bulgur, kavurma ve bir hayli konserve depo edilmişti. Güney sınırına yakın bir yerdeydik.” (Özdek, 1980:141).

Bütün bu mekânların dışında romanda, birer semt adı olarak geçen mekânlar da vardır. Bunlar, İstanbul’daki mekânlar, Galata, Topkapı, Fındıkzade, Sirkeci, Üsküdar, Bağlarbaşı; Ankara’daki mekânlar, Polatlı, Ankara Kalesi; Karadeniz kıyısındaki Akbaba Köyü ve Adapazarı’dır.

Genel olarak baktığımızda romandaki mekânlar işlevseldir ve olayların geçtiği yerleri vermesi açısından önemlidir. Özellikle kapalı mekânlar üzerinde çok durulmamış, buraların şahısların kişilikleri üzerindeki etkisinden bahsedilememiş, yalnız açık mekânlar verilirken Polatlı ilçesi üzerinde durulmuştur. Çünkü Polatlı romanın başkışisi Mehmet’in çocukluğunun geçtiği yer olması nedeniyle dikkat çekicidir. Açık mekânlar, devrimcilerin davaları uğruna nasıl bir hayat şekli yaşadıklarını göstermesi açısından önemlidir.

3.1.4. “Hücre (K)” Adlı Romanda Zaman

Araştırmacılar romanda iki zamandan bahseder:

“Bir olay belli bir zamanda cereyan eder (vak’a zamanı), bu olay, belirli bir süre sonra roman romancı tarafından öğrenilir/duyulur, yine aynı olay, belli bir zamanda kaleme alınır (anlatma zamanı) ve yine belli bir sürede (anlatım süresi) sunulur, anlatılır.” (Tekin, 2010:118).

Şerif Aktaş bu zamanlara bir de okuma zamanını ekler: “Okuma zamanı ise, her okuyucunun adı geçen eseri okumak üzere ele aldığı zaman dilimini ifade de kullanılır.” (Aktaş, 2005:116).

Romanın vaka zamanı ile anlatma zamanı genel olarak aynıdır. Ancak yazar zaman zaman geriye dönüş tekniğini kullanarak roman kişilerinin önceki hayatlarına dair kesitler sunar. Mehmet'in çocukluğuna dair, Nuray'ın, Ayşegül'ün ve Metin'in çete içindeki hallerine dair, Avcı'nın geçmişine dair ve Adapazarı depremine dair göndermelerde bulunur. Vaka zamanı ile anlatma zamanının aynı olmasının bir sebebi de romanın genel olarak Mehmet'in notlarından oluşması, anı-roman tekniği ile yazılmış olmasından kaynaklanmaktadır.

Romanın vaka zamanı 1960'lı yılların sonlarına denk gelir. Çünkü 1967 yılında Adapazarı'nda bir deprem olmuştur. Romanda bu depremden bahsedilir. Ancak romanda Adapazarı denmez, "Ada" denir. Adapazarı'nın eski adı "Ada"dır. Adapazarı'nda 1967 yılında büyük bir deprem olmuştur. Yazar bu depreme değinerek romanın vaka zamanını belli eder.

"...Hani Ada'da zelzele olmuştu? Bizim hükümet ve de başka hükümetler kamyon kamyon yiyecek giyecek göndermişti bize. Siz o kamyonlara binip gelmişsiniz. Yardımı zorla alıp getirmiş gibi konuştunuz, "her şeyi zaptedin" dediniz, "Dev-Genç" sizin için çalışıyor" dediniz. Sonra, eşyalar dağıtılırken, bu ceketleri beğenip giydiniz, ayakkabı aldınız, çadır aldınız. Emet Nine sizin yüzünüze tükürdü, bir kısmımız sizi hükümet adamları sanıp hükümete küstük... Seni oradan gözüm ısıyor işte..." (Özdek, 1980:87-88).

Romanda on yıl önce sıkıyönetim ilan edildiği söylenir. 1956 ve 1961 yıllarında sıkıyönetim olmuştur. Romanın vaka zamanı on yıl sonrası yani 1960'lı yılların sonudur.

"On yıl önce de sıkıyönetim ilan edilmiş, hükümet sırtını ona dayamıştı. Sonra ne oldu? Ordu o hükümeti devirdi, hükümete karşı olanları tatmin eden bir düzen kurdu. O zaman bizim örgütümüz yoktu, iktidarı alacak yaşa gelmemiştik. Fakat bu kez sıkıyönetimi saptırınca iktidar bizim olacaktır." (Özdek, 1980:53).

Romanda, makineli tarımın kullanımının yaygınlaştığını görürüz. Makineli tarım 1950'lerde kullanılmaya başlanmıştır. 1960'larda kullanımı yaygınlaşmıştır. Avcı ve Mehmet Polatlı sokaklarında yürürken Polatlı'nın değişen çehresi hakkında konuşurlar. Avcı, Mehmet'e ders vermek ister gibi bir şekilde konuşur. "Şimdi traktör var, kamyon var, nah işte şunlar var. "Nah işte" derken bir tamir atölyesinin önünde duran biçer-döveri gösteriyordu." (Özdek, 1980:99)

Romanda, olaylar kronolojik sıra ile takip eder. Yalnız daha önce dediğimiz gibi zaman zaman geriye dönüş yapılır.

Romanın anlatma zamanı ise mayıs ayı ile başlar. Baskından sonra Kılılı'nın evine geldiklerinde sabah olduğunda Mehmet balkonda kahvaltı yapmak ister, ama bu güvenlikleri açısından mümkün değildir. "... bu güzel mayıs sabahında kahvaltıyı

balkonda yapmak...” (Özdek, 1980:26). Kılı'nın evinde bir gece kaldıktan sonra, “Deniz Kızı” ile denize açılırlar. Akbaba Köyü’ne ulaştıklarında güneş batmak üzeredir. Buradaki mağarada iki gece kalırlar. Sonra tekrar yerlerini değiştirmek zorunda kalırlar. Karadeniz kıyısında başka bir mağarada bir gece kaldıktan sonra Ankara’ya giderler. Toplam üç gece dışarıda kalırlar. Ankara’daki yurt binasında tam olarak ne kadar kaldıklarını bilmemekle birlikte bir hafta kadar olduğunu tahmin etmekteyiz. Burada Kır Gerillası’nı başlatmadan önce eğitim görürler. Buradaki çatışmadan sonra iki gün kadar başka bir yerde gizlenirler. Burası hakkında bilgi verilmez. Daha sonra Nurhak Dağları’na doğru yola çıkarlar. Buradaki karargâhta üç gün kadar kalırlar. “Buraya gelişimizin üçüncü günü, Ayşegül’le Nuray’ı neşeleri kaçmış gördüm.” (Özdek, 1980:142). Mehmet’in yasak çadırı gördüğü gün askerler devrimcilerin yerlerini tespit etmiştir. O gün bir çatışma olur ve Mehmet ölür. Romanın son bölümünde Ayşegül halen hamiledir. Mehmet’in son anlarını ve ölümüne atılışını Ayşegül’ün ağzından öğreniriz. Romanın anlatma zamanı yaklaşık olarak iki haftalık bir zaman dilimine denk gelmektedir.

Romanda, büyük zaman dilimlerinin yanında küçük zaman dilimlerinin de kullanıldığını görmekteyiz. Sabah, öğlen, öğleden sonra, akşam, gece yarısı, mayıs sabahı, yirmi dört saat sonra, bir saat sonra, on yıl önce gibi zaman dilimlerinin yanında net olarak verilen baskın zamanı (6.48), radyo haberlerinin zamanları (10.45, 7.30, 13.00), 10.00, 11.35 gibi saat dilimleri de kullanılmıştır.

3.1.5. “Hücre (K)” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı

Şerif Aktaş bakış açısının tarifini şöyle yapar:

“Bakış açısı, anlatma esasına bağlı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirlerin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.” (Aktaş, 2005:78).

Şerif Aktaş romanda üç bakış açısı olduğunu söyler. Bunlar;

1. Hâkim Bakış Açısı ve Anlatıcı
2. Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı
3. Müşahit Anlatıcıya Ait Bakış Açısı (Aktaş, 2005:78)

Mehmet Tekin bunu biraz daha genişletir:

1. Tanrısal Bakış Açısı
2. Gözlemci Figürün Bakış Açısı
3. Tekil Bakış Açısı
4. Çoğul Bakış Açısı (Tekin, 2010:26)

Mehmet Tekin'e göre, "Roman sanatı bağlamında üç anlatıcı tipinden söz edilir: 1. Tekil kişi (Ben), 3. Tekil Kişi (O) ve 2. Çoğul kişi (Siz). (Tekin, 2010:26).

Romanın anlatıcısı birinci tekil kişi (Ben) anlatıcıdır. Biz romanı, romanın başkişisi olan Mehmet'in ağzından takip ederiz. "Sırası gelince onu da, hücremizin öteki üyelerini de geçmişleriyle tanıtacağım." (Özdek, 1980:41).

Romanın başından sonuna kadar "ben" anlatıcı vardır. Daha romanın başında "ben" anlatıcı kendini belli eder. "Ben" anlatım da olaylar gerçektir. Romanda geçen olaylar, yaşanmış ya da yaşanabilir niteliktedir. Mehmet, gözlemci kişi olarak romanda kendisini belli eder. Olaylar hep Mehmet'in ağzından anlatılır. Okuyucu, roman boyunca Mehmet'in düşüncelerini ve hislerini okur. Mehmet, romanda kendi kendini tanıtır. Bu da "ben" anlatıcı romanın özelliğidir. Bu tarz romanlar ya mektup ya da anı yöntemi ile kaleme alınır. Yazar, romanda Mehmet'e not tutturarak bu yöntemi kullanmıştır.

Romanda, "ben" anlatıcı olduğu için, gözlemci figürün bakış açısı kullanılmıştır. Romanda gözlemci olan Mehmet'tir. Yazar, Mehmet aracılığıyla okuyucuya iletmek istediği mesajı söylemiş olur. Mehmet'in zaman zaman kendisi ile yaptığı sesiz konuşmalar yazarın okuyucuya vermek istediği mesajlardandır.

"Ben yitik ve yenik bir devrimciyim. Tüm örgütün içinde, arkadaşlarımla yanında, hatta Ayşegül'ün kollarında yapayalnızım. Ben, örgütün bir temsilcisi olan Metin'in zıddıyım, bir başka temsilcisi olan Hasso'dan ayrıyım. Kendi askerimize silah çekmişim, iki vatandaşımı öldürdüğüm, bir hayduttan farksız öldürdüğüm için kahraman olmuşum. Adına savaştığımı sandığım halkım için bir şehir eşkiyasıyım, karşı örgütün, amansız düşmanımızın güçlenmesine, halkça sevmeye, tutulmaya başlamasına yol açan olayları sürdüren örgütün bir piyonuyum." (Özdek, 1980:121).

3.1.6. "Hücre (K)" Adlı Romanda Dil ve Anlatım

Yazar, romanda bol miktarda diyaloga yer vermiştir. Konuşmalar, şahısların ağzından direkt olarak verilir. Mehmet, araya girerek şahısların konuşma sırasındaki hallerini okuyucuya anlatır.

- "- Ne zaman hareket ediyoruz Kılı? diye sordum.
- Telaş yok! dedi.
 - Nuray buraya mı gelecek? dedi Metin.
 - Hayır, önce Küflü ile buluşacak, yola çıkmıştır bile. Metin somurttu. Ayşegül çakmıştı meseleyi:
 - Sen âlemin sıkma başlarına laf atarsan Nuray da seni bırakır, Küflü'ye gider işte..." (Özdek, 1980:32).

Kişiler kendi sosyokültürel ortamında konuşturulmuştur. Avcı kendi yöresine ait köylü şivesiyle konuşur:

"Sorularınızı anlayamam mı, ben de sorarım. Niye çaldığınızı, niye yaktığınızı, niye öldürdüğünüzü sorarım. Neden Amerika düşmanını değil de Moskof düşmanını, ama

ille de bir düşmanı dost bildiğinizi sorarım. Hangi düşmanla vuruştüğünüzü sorarım. Hele, de bakalım, sizin reisiniz kim? Türk mü, gâvur mu? Elbette gâvurdur. De bakalım, kim sizin reisiniz? Bilmezsin değil mi, çünkü cahilsin, çünkü gençsin seni aldatanları, hem de reisini bile bilmezsin. De bakalım, reisin Türk olsa memleketi bölelim der mi? Büyük büyük düşmanlara bak. Neden büyük onlar? Çünkü o düşmanların reisleri memleketi bölelim dememişler, memleketi büyütelim demişler. Siz o büyük düşmanların reislerini uyarsanız onlar daha büyük olur, biz daha küçük oluruz. De bakayım reisinin adını bana! Deyemezsin, çünkü reisin seni öldürür. Gâvurdur da onun için öldürür, öldürtür. Yiğit isen de bakalım! Diyemeyeceğini bilirim ben. Yunus Çavuş derler bana!” (Özdek, 1980:83).

Mehmet’in büyük annesi yine kendine has diliyle konuşur:

“Sana şarkılar öğretemedim, masallar anlatamadım, ona yanarım, ninelerden, dedelerden masal dinlemeyen bir çocuk, öksüzler gibi büyür, ya çöplükte yeşeriveren ama boy atmadan çiğnenen bir filiz olur, ya da budanmadan, aşılınmadan büyüyen, meyvası acı, veya meyvasız bir ağaç! Meyvasız ağaç olma yavrum, meyvasız ağaç olma!” (Özdek, 1980:127-128).

Roman çok sade ve yalın bir anlatıma sahiptir. Onun bu özelliği bir çırpıda okunmasını ve kolay anlaşılmasını sağlamıştır. Temiz bir Türkçe ile yazılmış olan eserin üslubu da sohbet havası içerisindedir. Bunda anı- roman tekniğinin kullanılması etkili olmuştur.

3.1.7. “Hücre (K)” Adlı Romanda Tema

Romanda birden çok tema üzerinde durulmuştur. Bunları sırasıyla vermeye çalışacağız.

3.1.7.1. Fakir- zengin karşıtlığı

Devrimciler, kompradorlardan hoşlanmazlar. Çünkü onlar rahat yaşama olanağına sahiptir. Mehmet, onlar hakkında şöyle düşünür:

“Biz kompradorun dalaveresine mi düşmanız, yoksa onun zevkine, rahatına mı? Gerçek eşitlik olsa da onlar gibi güzel yaşama olanağına kavuşsak, yine istemeyecek miyiz güzel giyinmeyi, güzel eğlenmeyi, para harcamayı!” (Özdek, 1980:26).

Mehmet’in çocukluğunda okul hademesinin söylediği sözler fakir- zengin karşıtlığını vermesi açısından önemlidir.

“Yaa, Mehmet, dedi, sen zekisin, mühendis kafalısın ama okuyamayacaksın, çünkü yoksulsun. Senin sınıfında tenbeller şahı, akılsızlar akılsızı Ceyhun okuyacak, çünkü onun babası zengin. Nerde devletin adaleti!” (Özdek, 1980:95- 96).

Mehmet imtihanlara girer ve parasız yatılı okulu kazanır ama yine de rahat yaşayamaz. Zenginler ile aralarındaki fark devam eder.

“Şımarık zengin çocukları ile aynı okulda, aynı sınıflarda okumak eşitlik değildi. Onların her şeyi var, benim hiçbir şeyim yok. Onlar Pazar günleri maçlara, sinemalara gider, ben okul bahçesinde benim gibilerle kaydırak oynardım. Yaz tatillerinde onlar

yazlığa, plajlara gider, dinlenir, dinçleşir, ben ise bu kez beden işçiliği yapmaya giderdim. Nerdeydi devlet babanın adaleti?" (Özdek, 1980:96).

3.1.7.2.Yabancı düşmanlar

Türkiye'deki iç karışıklıklarının sebebi dış düşmanlara bağlanır. Yabancı düşmanlar Türkiye'yi halklara bölerek parçalamak istemektedirler. Avcı Yunus Çavuş bunu şu sözlerle ifade eder:

"Neden Amerika düşmanını değil de Moskof düşmanını ama ille de bir düşmanı dost ildiğinizi sorarım. Hangi düşmanla vuruştüğünüzü sorarım. Hele, de bakalım, sizin reisiniz kim? Tür mü, gavur mu? Elbette gavurdur. De bakalım, kim sizin reisiniz? Bilmezsin değil mi, çünkü cahilsin, çünkü gençsin, seni aldatanları, hem de reisini bile bilmezsin. De bakalım, reisin Türk olsa memleketi bölelim der mi? Büyük büyük düşmanlara bak. Neden büyük onlar? Çünkü o düşmanların reisleri memleketi bölelim dememişler, memleketi büyütelim demişler. Siz o büyük düşmanların reislerine uyarmanız onlar daha büyük olur, biz daha küçük oluruz." (Özdek, 1980:83).

Mehmet, avcının sözlerinden etkilenir ve şöyle düşünmeye başlar:

"Bir ülkenin bağımsızlık savaşını başka ülkelerin "Ke" leri yönetirse, şüphe etmek gerek. Bu avcının dediği gibi yabancı reisler kendi ülkelerini büyütme, güçlendirmekten başka bir şey düşünmezler. Bunun için bizi harcamak gerekirse harcarlar. Ya harcanan biz isek, bizimle birlikte Türkiye ise..." (Özdek, 1980:84).

Mehmet ile milliyetçi ülkücü bir genç arasında "emperyalistler" hakkında bir tartışma başlar. Milliyetçi genç, emperyalistler hakkında şunları söyler:

"En çok sömürgesi olan devlet, yani Rusya, uzaktakiler de Çin, İngiltere, Fransa, Portekiz ve de Amerika. Bu sonuncusu toprak işgal etmeden yapıyor sömürü işini." (Özdek, 1980:122).

3.1.7.3.Azınlık tartışması

Romanda devrimcilerden biri olan Hasso'nun düşüncelerine yer verilir.

"Doğu halkına yönetimde özerklik vermezsiniz, Barzani kuvvetlerinin Kerkük'te cumhuriyet kurmasına da razı değilsiniz, orasının da kendinizin olduğunu söylersiniz... İyisi mi şu Kıbrıs alalım, yarım milyon Kürdü Kıbrıs sürelim, orada bir Kürt Cumhuriyeti kurulsun, bak o zaman Türkiye ne güçlü bir eyalete kavuşur..." (Özdek, 1980:84).

Hasso, bu konuşmayı yaptığı sırada sarhoştur. Mehmet'in onun hakkındaki tespitleri ise şöyledir.

"Hasso, bize karşı olan milliyetçi örgüte hepimizden daha fazla düşmandır. Hasso Doğuludur ve "Doğuyu Kalkındırma" sloganı yerine "Halklara eşitlik ve bağımsızlık" sloganını kullanır. Hasso komünist olduğunu söyler, gerçekte koyu bir azınlık ırkçısıdır." (Özdek, 1980:36).

3.1.7.4.Örgütçülük

Eserde, bir zamanlar gençler arasındaki, özellikle üniversite gençleri arasındaki gruplaşmaların ve örgütleşmelerin doğurduğu sonuçlar konu alınmıştır. Romanda anlatılan üç tür örgütlenme vardır. Mehmet, bu örgütler hakkında şu izlenimlerde bulunur.

“İdareye el koyacak güç ya bizden yana olurdu ya da milliyetçilerden yana. Asla şeriatçılardan yana olmazdı. Ümmetçi ve şeriatçıların böyle bir gücü yoktu. Onların en zayıf tarafı sözde Müslüman gerçekte vurguncu zenginlerin dümen suyunda gitmelerinden doğuyordu. Üniversite gençlerine de tutamıyorlardı. Oysa öbürleri, milliyetçi ülkücüler, bilinçliyidiler, cesurdular ve hangi noktaları tutmaları gerektiğini anlamış bulunuyor, bizi o noktalardan söküp atmaya çalışıyorlardı.” (Özdek, 1980:50).

3.1.7.5.Devlet kurumlarındaki bozulmalar

Örgüt çeşitli devlet kuruluşlarına başta TRT olmak üzere, basına, üniversite yurtlarına yerleşmiş durumdadır. Bu yerleşmeler yine Mehmet’in ağzından şöyle anlatılır:

“Basına, TRT’ye, çeşitli devlet kuruluşlarına yerleşmek çabasıydılar. Ama bizim önceliğimiz vardı. On yıldan beri sessiz ve derinden gidiyorduk. Zaptettiğimiz yerlere özerklik kazandırmıştık ve bizi oralardan hükümet güçleri de söküp atamıyordu.” (Özdek, 1980:50).

Refik Özdek “Hedef TRT” adlı kitabında TRT’yi ele geçirme savaşı ve bunun boyutlarından söz eder:

“TRT’yi ele geçirme savaşı bugün de devam ediyor, ama bu, birinci dönemdeki savaşın bir sonucudur. O dönemdeki savaşın gayesi barışa ulaşmak, hürriyete ulaşmak değil, sadece zaptetmek ve savaş halini sürekli tutmak idi. Ta ki, bu “kuruluş kapma” savaşı, kanlı savaşa dönüşsün, iç savaşı başlatsın ve TRT tek tarafın sesi olarak kalsın. Bu düşüncemizi mübalağalı olarak niteleyecek olanlara, birkaç yıl öncesinin olaylarını, soygunlarını, suikastleri, gemilerin, Kültür Sarayının yakılışını, Nurhak Dağlarında kurulan isyancı karargâhlarını, sadece ele geçirilen silahların iki buçuk milyar lira tutarında ve bir birliği donatacak kadar olduğunu vb. hatırlatmak isteriz.” (Özdek, 1977: 48).

Özerklik kazandırdıkları yerlerden biri Ankara’daki karargâhları olan yurt binasıdır.

“Bu öğrenci yurdunun 200 ile başlayan odalarında hep eylemci arkadaşlar var. Öteki odalar da bizim kontrolümüzde. Bütün yurd, bütün fakülte, bütün üniversite bizim kontrolümüzde.” (H: s.105). “Burası özerktir. Hükümet kuvvetleri giremez. Girse Anayasayı çiğnemiş olurlar. Anayasanın bize en yararlı kendisi için en zararlı yanı budur. Bizim Anayasamızda özerkliğe yer olmayacak, devlet içinde devlete yer olmayacak.” (Özdek, 1980:108).

Yurttaki çarpışmadan sonra gizli bir basın toplantısı düzenlenir. Mehmet bu basın toplantısından ümitli iken bu toplantıda umduğunu bulamaz.

“Beni şaşkınlıklar içinde bırakan gerçek şudur ki, bizi birer kahraman olarak gördüklerini belli ettiler. Gerçi bize karşı olan basın mensuplarını çağırmış değildik, ama bu muhabirler tam tarafsız olduklarını söyleyen gazetelerin muhabirleri idiler. Bol bol resimlerimizi çektiler, cesaretimizi övdüler.” (Özdek, 1980:120-121).

3.1.7.6. Türkiye'deki doğu- batı değişkenliği

Roman, İstanbul'da başlar, Ankara'da devam eder, Doğu'da Nurhak Dağları'nda son bulur. Yazar, öncelikli olarak Polatlı'nın değişen çehresinden söz eder.

“... Polatlı çocukluğumun kasabası değildir. Asfalt yollar, kat kat binalarla büyümüş, vaktiyle kasabanın uzağında bulunan abide şimdi içinde kalmış. Bostanların yerinde yeni mahalleler var. Benim çocukluğumda bir tek ilkokul vardı burada. Oysa beş dakika sürmeyen bir yürüyüşte başka bir ilkokul ve bir ortaokul gördüm... Susuz, ağaçsız, toz toprak içindeki küçük kasaba şimdi ışıltılı, ağaçlı, çimenli ve de asfaltlı. Çarşambayı Perşembeye bağlayan gece, kasabalılar kağnı gıcirtısından uyuyamazlardı. Perşembe günleri Pazar vardı. Köylüler satacakları şeyleri kağnılarla getirirlerdi. Bir gün öncesinden yola çıkar, ağır ağır, hiç dinmeyen ve çok uzaklardan duyulan gıcirtılarla kasabaya yaklaşırlardı. Önce uzaktan hafif gelen sesler, saatler geçtikçe çoğalır, her yönden sarardı kasabayı. Karanlık gecede uykunuz gelmemişse, hava da güzelse, kağnı sesleri bir doğa konseri gibi gelirdi. Dağın taşın dinlediği, görünmez bir gökyüzü orkestrasının konseri... Ve şimdi ne kağnı görüyordum ne de seslerini duyuyordum. Otomobiller, kamyonlar, traktörler vardı. O zamanın jet taşıtları olan at arabaları bile az görünüyordu.” (Özdek, 1980:98-99).

Yazar batıdan doğuya gidildikçe değişen iklim örtüsü ve insan yüzleri üzerinde de durmuştur.

“Tozlu yollarda, تنها köyleri gerilerde bırakarak ilerliyoruz. İklim değişti, toprak örtüsü değişti, insanlar değişti. Türkiye'nin bir bölgesinden öbür bölgesine değil de, sınırlar ötesinde çok uzak bir kıtaya gelmiş gibiydik. Önce kerpiç evler, sonra yuvarlak taşlı, toprak damlı evler, ağaçsız, dükkansız köyler, küskün bakışlı kavruk insanlar, kaburgaları sayılan öküzler gördük. Bir köy temizce, zenginçe, rahatça; hemen yanbaşındaki köy ise sefillik ve unutulmuşluk içinde. Bir başka köyün bağı bahçesi var, yakınındaki öteki köyün gölge verecek üç ağacı bile yok. Giyimleri giyim değil, evleri ev değil. Tarlalarda traktör, yollarda motörlü araç yok. çıplak ayaklı çocuklar bize garip garip bakıyorlar.” (Özdek, 1980:130).

3.1.7.7. Gençlik ve eğitim

Kendisi de eğitimci olan yazar, eğitimin gençler üzerindeki öneminden bahsetmektedir. Romanı genel olarak ele aldığımızda, roman kişilerinin çoğunluğu gençlerdir ve olaylar gençler etrafında meydana gelmektedir. Yazar, romanın başkışisi Mehmet'in ağzından mesajını vermektedir. Bir gün Mehmet, bir hocasının sözlerini hatırlar. Bu sözler, gençlere yön vermenin öneminden bahseder:

“Siz gençler coşkun akan bir su gibisiniz, yolunuz susuz tarlalara düşerse faydalı, verimli olursunuz, her taraf yeşerir, insanların yüzü güler, sevilirsiniz, akışınız frenlenir, kontrol altına alınır, biriken gücünüzle bütün memleket aydınlanır. Ama bir de zaptedilmezseniz, ekinleri sürükleyip götürür, evleri yıkar, ümitleri boğar, insanları ağlatırsınız. Sizi kanalize etmek, önce kendinize yararlı etmek olacaktır...” (Özdek, 1980:128).

3.2. REFİK ÖZDEK'İN “OCAĞIMIZ SÖNMESİN” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Yazarın bu eserinde, Balkanlar'dan Anadolu'ya özellikle 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı- Rus Savaşı) esnasında ve sonrasında Bulgar, Sırp, Karadağlı, Yunan çeteleriyle Rusların vahşetinden kaçıp göç eden yüz binlerce insanımızın dramı konu edinmiştir.

Refik Özdek “Çanlar ve Zindanlar” adlı biyografik eserinde Rumeli göçlerini ve burada çekilen sıkıntıları konu alır. Kitabın “Giriş” Bölümünde şu satırlara yer verilmektedir:

“Rumeli'den Türk göçleri iki asırdan beri devam ediyor. Bunu, merkez-kaç kuvvetine kapılıp etrafa yayılan güneş parçacıklarının sönüşüne; ya da, büyük med çekildikten sonra, Okyanus'a dönmeden kalan gölcüklerin kurutulmasına benzetebiliriz. Bir de, Batı Trakya gibi, Kıbrıs gibi, Deliorman gibi, toprağının altı ve üstü ile bizim olmuş yerlerdeki soydaşlarımızın göçleri var. Bu kitapta bu göçlerin sebeplerini, Rumeli Türkünün çilesini de öğreniyoruz: Yangınlar, katliam ve işkenceler, mahvolmalar...” (Özdek, 1985:5).

Bu roman, “Ocağın Sönmemesi” için bayrağın çekildiği yere doğru, öleyite yürüyüşün hazin hikâyesidir. Cem Sökmen'in “Zenci Musa” adlı biyografik yazısında “Ocağımız Sönmesin” adlı esere değinilir.

“Refik Özdek'in “Ocağımız Sönmesin” isimli romanı, Osmanlı-Rus savaşı neticesinde Kırım'dan göç etmek zorunda kalan ve gidebileceği tek adres “Ak Topraklar” olan insanların çileli yolculuğunu anlatır. Ruslar hâkim olunca terk edilen ocakların korları muhafaza edilmiş, yeni ocaklar bu korların ateşle kurulmuştur. Bize düşen, bu korun ateşini ruhumuzda, gönlümüzde taşımak ve muhafaza etmektir. Ocağımızın sönmemesi gönül ateşinin devamlılığına bağlıdır. Kendimize, şahsiyetimize ait bilgiyi ve bakış açısını nesilden nesile aktarmak için özgüven, çaba ve kararlılık gerekiyor.” (Sökmen, t.y.:1).

Eserde, “ocağın sönmemesi” esas gaye olarak verilmiştir. Kafilenin yanında taşıdığı “od” bir nevi sembol niteliğindedir. Topraklarından koparılıp uzaklara göç etmek zorunda bırakılan Türk neslinin devamlılığına işaret edilmiştir.

Eser, ilk olarak 1989 yılında Ötüken Neşriyat tarafından basılmıştır. İkinci baskısı 2005 yılında yine aynı yayın evinde yapılmıştır.

Eser, Prof. Dr. Hayriye Memeoğlu Süleymanoğlu (Yenisoy) un bir kitabına konu olmuştur. Kendisi de göçmen olan Hayriye Memoğlu' nun “Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Türkiye'ye Göçleri” adını taşıyan eserinde sözlü ve yazılı gelenekte yer alan göç edebiyatı ile ilgili eserlerden parçalar sunulurken Refik Özdek'in de bu konu ile ilgili olan “Ocağımız Sönmesin” adlı kitabından da parçalar verilmiştir. Eserin ilk bölümünde göç ile ilgili olarak şu sözlere yer verilmiştir. “Milletimiz: **“Anadolu'nun salgını, İstanbul'un yangını, Rumeli'nin bozgunu”**

diyerek tarihimizin bu acı sayfalarını, bir deyim hâline getirmiştir.” (Memeoğlu, 2004:1).

3.2.1. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanın Olay Örgüsü

Romanın olay örgüsü Tulça’dan çıkan 273 kişilik kafilenin Edirne’ye ulaşana kadar yaşadıklarını, verdikleri kayıpları ve gördükleri manzaraları anlatır.

Roman yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Her bölümün başında bölüm numarası ile birlikte o bölümün olay örgüsü ile ilgili bir söze ya da birkaç dizeye yer verilmiştir. Biz de olay örgüsünü verirken bu bölümlere sadık kalmaya çalışacağız.

Birinci bölümün başına şu sözler yazılmıştır: “Bre beni dinleyin! Biz bu güzel Tulça’yı yakıp yıkmak için mamur kılmadık!” (Özdek, 2005:5). Romana, Mutasarrıf Sait Paşa’nın Tulça’ya gelip, Müftü ile birlikte pazarda, halk arasında dolaşması ile başlanır. Beş kişi köy mezarlığını duvarlarını tamir edip, yükseltiyordur. Bunların başında Gaffar Oğlu Şevki Usta vardır. Sait Paşa erkânı Hükümet Konağı’nda toplar ve onlara durum hakkında izahat verir. Toplantının bir yerinde dayanamayarak “Türkler’im ağaçlarını aşıyor, mezarlarını onarıyorlar, ama hıristiyanların Slav Birliği propagandası yapıyor, Bulgar köylerine silah dağıtıyorlar” diye bağırır. (Özdek, 2005:9). Paşa konuşmasını bitirdikten sonra Şevki Usta’nın kalmasını ister. Onu, bir kafilenin başına başkan olarak atar. Bu kararında Şevki Usta’nın yirmi iki yıl önce Kırım’dan bir kafiye buraya getirmesi etkili olmuştur.

“Yirmi ailelik bir kafiye halinde Kırım’dan yola çıktığımız zaman sen kırk yaşlarında idin. Savaş meydanlarından geçip, tuzakları boza boza geldiniz. Ölenleriniz oldu, ama kalanların namusu kurtuldu ve buraya ulaştınız. Tecrübelerin var, sözün dinleniyor. Bilen ve yürekli kişisin. Rusça, Bulgarca biliyorsun.” (Özdek, 2005:12-13).

İkinci bölüme “Ayılanı ayı, bölüneni börü yer...” sözleriyle başlanmıştır. Göç kafilesi, altmış üç hane, yetmiş araba ve çobanlar, kılavuzlar da dâhil hepsi 272 kişiden oluşmaktadır. Koyun sürüleri göçten on gün önce, sığır sürüleri de koyunlardan iki gün sonra yola çıkarılmıştır. Yol boyunca otlaya otlaya gideceklerdir. Başlarına silahlı çobanlar ve kafiye ile haberleşmeyi sağlayacak atlı birlikler konulmuştur. Altmış üç arabaya altmış üç aile ve yedi abraya da erzak ve ortak kullanılacak eşyalar konulmuştur. Kafileyi uğurlamaya gelenler gidenlerden fazladır. Aralarında Hıristiyanlar da vardır. Kafiye Şevki Usta’nın emri ile hareket eder. Ancak yolda onlar için tehlike oluşturabilecek, Rus ve Bulgar komitacıları vardır.

“Köydeki kiliseler, hatta şehirdeki bazı kiliseler, mabed olmaktan çıktı, komitacı karargâhı haline getirildi. Hıristiyanlara kiliselerde “Panislavist” telkini yapılıyor, düşman yararına bağışlar toplanıyor, Osmanlıya nasıl karşı koyacakları anlatılıyor. Komitacı emrine uymayan ve yardım etmeyen hıristiyanları da öldürüyorlar, sonra da suçu bize atıyorlar.” (Özdek, 2005:25).

Kafilenin şehirden ayrılmasının ardından iki saat sonra Bulgar komitacıları göç eden ailelerin boş kalan evlerine girip işe yarar ne var ne yok alıp, evi de ateşe verirler. Müftüye göre komitacıların boş evleri yakmaktaki amaçları şudur:

“Panik yaratmak olabilirdi, kalanları da göçe zorlamak olabilirdi. Ya da, “Gidenler dönünce evlerin külünü bile bulamaz” korkusunu salıp göçü önlemek... Çünkü gidenler, zahire ve mallarını da götürüyorlar, Ruslar’a yarayacak şeyleri bırakmıyorlardı. Komitacıları gönderen teşkilat bunu, Müslümanların hristiyanlara saldırıya geçmelerini sağlamak, kargaşalığı yoğunlaştırmak, Avrupa ülkelerini Türkler aleyhinde tutum almaya yarayacak propaganda fırsatını ele geçirmek, Tuna’nın hemen karşısında bulunan Rus birliklerine yol açmak... için düzenlemişti.” (Özdek, 2005:27-28).

Üçüncü bölüme, “İzsiz araba, kızsız göç olmaz” cümlesi ile başlanır. Bu bölümde, Mesude ile Rasim arasındaki aşk ortaya çıkarılmıştır. Şevki Usta unuttuğu bir şeyi (paraların, altınların ve gümüşlerin ayrı keselere koyulma işini) kafileye duyurmak için Rasim’i görevlendirir. Rasim’i ödüllendirmek istercesine Mesude’nin ona bir yağlık vermesini ister. Şevki Usta bu arada yirmi yıl önceki göçü hatırlar. O göç sırasında büyük kızı Çolpan’ın nişanlısı bir hain kurşunla ölünce, kızı tüfeği kapıp atına atlayarak diğer gençlerle birlikte pusu kuranlara saldırmış, nişanlısının katillini vurmuş, ama yaralanmış. Doktor ve ilaç olmadığı için aylar süren yolculukta zayıf düşmüş ve ölmüş.

Kafilede 14-17 yaş aralığında Rasim’e arkadaş olabilecek beş genç vardır. Rasim bunlarla birlikte bir “Genç Atlılar” birliği kurar.

Dördüncü bölüme “Kara haber, kara bulut gibi ağdı kafilenin üzerine...” sözü ile başlanır. Fahri Paşa’nın ulaklarından biri haber getirir. İleride komitacıların olduğunu, bunların, sürülere saldırıp onları dağıttığını söyler. Onlara hangi yolu takip etmeleri gerektiğini anlatır. Bunun üzerine yolları değişir. Köstence yerine Tuna’ya dönmek zorunda kalırlar. Yolda şiddetli bir yağmur yağar. Yağmur izleri siler ama çamur kafilenin ilerlemesini zorlaştırır. Önlerinde iki köprü vardır. Bataklığa saplanmadan bu köprüleri geçmek zorundadırlar.

Beşinci bölüme “Gök davulu hiç durmadan gürlüyor, domuz sürüleri müthiş bir gürültü ile dağlardan iniyordu...” cümlesi ile başlanır. Dar ve uzun köprüyü geçtikten sonra karşlarına bir ova çıkar. Bu ova, göl ve bataklıklarla doludur. Bu bataklıklara saplanıp kalabilirler. Düşmanların gelmesini beklerler köprüde onlara bir

tuzak kurulur. Şevki Baba yapılacak olanları söyler ve görev dağılımı yapılır. Gün batımına yakın on beş komitacı gelir. Dokuzu köprüyü geçer diğerleri ise gözcü olarak geride kalır. Daha sonra çatışma başlar ve komitacıların hepsi öldürülür. Komitacılardan kalan ganimetleri alıp, cesetlerini suya atarlar. O sırada arabalardan feryatlar, inilti duyulur.

“Torbaları, kemerleri, piştovları, bıçakları... kısacası ele edilen ganimeti ortada bir yere yığılmışlardı ki, bir kadın çılgılığı ortalığı inletti. Sonra bir başka arabadan, daha öteki arabalardan, altı-yedi arabadan, çılgınlık, dövünme sesleri, ağlaşmalar yükseldi. Yürek parçalayan ağıtlar, kötülere kargışlar, Allah’a yakarışlar yükseldi.” (Özdek, 2005:4).

Zeynep Kadın’ın beş yaşındaki oğlu Tuğrul ile Şakir Amuca, on dört yaşındaki Nihal, Ayşe Nine’nin üç yaşındaki yavrusu ve Aziz Efendi ile karısı çatışmadan sonra ölü bulunur. Altı ölü ve ikisi ağır yedi yaralı vardır. Akşamüzeri cenaze namazı kılınıp, dağılan atlar toplanır. Daha sonra yemekler yenir. Yatsı namazı için Hacı Ömer ezan okur ve toplu namaz kılınır. “Yatsı namazı değildi bu. Bir şükür namazıydı, bir kendine gelme, bir niyaz, bir sığınış namazıydı. Ölenler için de, kalanlar için de huzur dileği idi.” (Özdek, 2005:67). Şevki Baba da yaralanmıştır ancak yarasını çok geç fark eder. Ona asıl acı veren şey şudur: “Gerçek savaşta ihtiyarlar gençleri, barışta ise gençler ihtiyarları gömer. Bu ne biçim savaştır ki; çocuğu anasıyla, genci atasıyla beraber ölüyor!” (Özdek, 2005:68).

Altıncı bölüme “Seçiniz: Ardınız ateş, önünüz derya...” cümlesi ile başlanır. Komitacılardan elde edilen ganimetler kabile arasında paylaşılır. Buldukları yer küçük gölcüklerden ve bataklıklardan oluşan bir yerdir. İsmail Ağa onları bu bataklıktan çıkaracak olan kişidir. İsmail Ağa, onları bataklığa saplanmadan oradan çıkarır. Sonra da üzerine düşen vazifeyi yapmış olmanın gururuyla duygulanır ve ağlar. Geceyi iki köprü arasında geçirirler.

Yedinci bölüme, “Dobruca’da “Anadolu” adını taşıyan köyler... Bir bağlılığın, bir özlemin sembolüdür onlar.” cümlesi ile başlanır. Büyük köprüyü geçince Muslih Hoca ile karşılaşılır. Muslihiddin Hoca biri kız biri erkek iki çocuğu ve hanımı ile şimendifere binmek üzere Köstence’ye gitmek istemektedir.

“Haaa, süleyeyim sana, benim Anadolu köyüm yukarıda, Rini kazasına bağlı, gitmek istediğim Anadol köyü Köstence’nin yanında. Oraya varsam, öküzleri arabayı satıp isterim bineyim bir vapura, gideyim İstanbul’a. İstanbul’dan bineyim bir trene, geçeyim Anadolu’ya... Tren olmasın, araba olmasın, yürür gideriz alimallah. Ak Toprak’ta benim gözüüm, Ak Toprak’ta! Artık ölümlük bir yer isterim, göç olmayan bir yer, Ak Toprak...” (Özdek, 2005:84).

Muslih Hoca’ya gerisinin tehlikeli olduğunu söylerler ve kendilerine katılmalarını teklif ederler. Muslih Hoca gideceği yolun yönünü değiştirir ama

öküzlerini terk etmek istemediği için kendi arabasıyla kafileyi ağır ağır takip edeceğini söyler.

“İsterim sizinle geleyim, ama peşinizden ağır ağır kendi arabamla geleyim, izinizden ayrılmam, hayvancıklarımı da ileride bir damda bırakırız belki, alnımızın yazısı silinmez... Tekrar çocuklarına baktı. Başı yaşmaklı küçük Fatma'nın boynunda mavi boncuk vardı. Yavrucağ kulaklarını açmış, çocuksu bir övüngeçlikle Selim'e altın taklidi küpelerini gösteriyordu.” (Özdek, 2005:86).

Muslih Hoca onları takip eder. Ama zaman sonra arabası görünmez olur. Son köprüye geldiklerinde karşlarına bir Bulgar köylüsü çıkar. Giurgeni'den geldiğini ve Saray Köy'e gideceğini söyler. Bulgar Köylüsü onlara nereden geldiklerini ve nereye gideceklerini sorar. Kafile ona yiyecek birkaç şey verdikten sonra adam gider. “Söğüş et, peynir, haşlanmış yumurta, haşlanmış patates, hıyar, tandır ekmeği. Tuzu, biberi, bir şişe içme suyunu bile unutmamışlardı.” (Özdek, 2005:89). Adamın söylediklerine inanmazlar. Çünkü Saray Köy'de Hıristiyan yoktur. Uyduğunu söylediği yer de uyunabilecek bir yer değildir ve ayrıca ıslaktır. Köprüye doğru buldukları yerin güneybatısında bir hendek uzanıyordur. Şevki Baba gözcüler gönderir, hendeğe ve etrafa bakarlar. Bir düşman olduğu bellidir, ama kendilerini göremezler. Yine de köprüyü geçmek zorundadırlar. Bunun için bölükler halinde köprüye doğru ilerler. Karşlarına bir grup komitacı çıkar. Canlarını kurtarmak için mallarını bırakmalarını söyler. Şevki Usta geride bir kuvvetleri olduğunu söyler. Bunun üzerine komitacı iki küçük et parçasını gösterir: “Hey koca kambur, dedi, gerideki kuvvetlerinizin kulakları sizde değil, bizde! Bak! İki kesik kulak ve uçlarında Muslih Hoca'nın kızının sözde altın küpeleri!” (Özdek, 2005:96). Tetiği ilk olarak Rasim çeker ve bir çatışma başlar. Yaşlı, genç, kadın, çocuk hepsi savaşıyor. Düşmana en büyük darbeyi Rıfkı verir. Dışarı doğru açılır ve nişan alarak komitacılardan en çok zarar veren iki kişiyi vurur, sonunda da şehit olur. Komitacılar arkadan gelen ateş sayesinde şaşırır ve kaçırlar. Sadece yedi sekiz komitacı kaçabilir. Yaralı komitacılardan biri yemek verip uğurladıkları Bulgar köylüsüdür. Sayıları otuz kadar olan komitacılara bu sefer ağır bir darbe verilmiştir. Ölülere, yaralıları arabalara bindirip, köprüye doğru ilerlerler. Kafilenin ikinci bölümünden ancak dört araba köprüyü geçince köprünün ortasında büyük bir patlama olur ve köprü yıkılır. Kafilenin yarısı köprünün bir yanında diğer yarısı da başka bir yanında kalır. Köprünün bir tarafında yirmi üç araba, dokuzu yaralı kırk sekiz kişi ve yedi ölü vardır. Diğer yarısında ise kaç yaralı kaç ölü olduğu bilinmemektedir. Şevki Baba sedye ile köprünün yıkılan kısmına getirilir. Köprüyü inceler ve ayrılma kararı alır.

Kafilenin diğ er yarısına Musa Dayı başkanlık yapacaktır. Ancak Rasim Mesude'den ayrı kalmak istemez. Beline bir organ bağlayıp, karşı tarafa geçirilmek ister. Onun isteğini yerine getirirler.

Sekizinci bölüme “Arpa, kepek aş imiş. Altın, gümüş taş imiş..” sözüyle başlanır. Şevki Baba kabile reisliğini Hacı Ömer'e devreder. Rasim'e de kurtulduktan sonra dilerse Mesude ile evlenebileceğini söyler. Ama onun öncesinde ondan bir şey beklememesini de ekler. “Hiç unutmayacağın, ihmal etmeyeceğin iki şey var: Odumuzu, ocağımızı söndürme, çocuklarımı önce Allah'a, sonra sana emanet ediyorum.” (Özdek, 2005:109). Biraz ilerledikten sonra karşılarına Rus askerleri çıkar. Ruslar Tuna'yı geçmişlerdir. Şevki Baba Rus askerleri ile konuşur. Subay, silahlarını almak ister. Ancak Şevki Baba silahlarına ve yiyeceklerine dokunmamalarını ama altınlarını alabileceklerini söyler. Herkes hazırladığı birer kese altını verir. Altınları alan askerler onları bırakıp giderler.

Dokuzuncu bölüme “Ölmek kolay, katlanmak zor, görerek katlanmak daha zor..” cümlesi ile başlanır. Kabile günlerce yol gider. Yol boyunca yağmalanmış, terk edilmiş bir sürü Türk köyü görürler. Şevki Baba Ruslarla karşılaştıkları günden bir gün sonra ölmüştür. Şevki Baba'nın ölümünden bir gün sonra iki Türk ulağına rastlarlar. Olup, bitenleri onlara anlatırlar. Bölgeye bir Türk birliğinin geldiğini de onlardan öğrenirler. Kafilde kırk iki kişi kalmıştır.

“Üçte biri hasta, yarısından fazlası çocuk ve ihtiyarlardan oluşan kırk iki kişi! Bunlardan yalnız on biri silah kullanabilecek, gerekince ata koşturabilecek durumdaydı ve on bir kişiye Mesude ile Hüzmüz Teyze de dâhildi.” (Özdek, 2005:121).

Hıristiyan ve Müslümanların karışık olarak yaşadıkları bir köye gelirler. Kiliseye gelip, duracakları zaman bir ezan sesi ile irkilirler. Ruslar ve komitacılar bütün köye zarar vermişler, ırza geçmişler, evleri yakmışlar, Türkleri ve emirlerine uymayan Bulgarları da asmışlar. Papaz Efendi, Hoca Efendi'yi kilisede saklamış. Bunları anlattıktan sonra Papaz ve Hoca yaralıları bakıp yardım ederler. Kabile geceyi orada geçirir.

Onuncu bölüme, “Selim'in piştovu patlayınca ölüm koşusu başladı.” sözü ile başlanır. Osman Paşa'nın ordusunun Ruslara Plevne'den adım attırmadığını öğrenirler. Plevne'ye ulaşmak için Balkanları aşmaları gerekir. Balkanları aşmanın güç olacağını düşünerek Balkanların eteklerinden Plevne'ye doğru gitmeye karar verirler. “Gerçekte, Balkanlar' ı aşma güçlüğünden ziyade, Osman Paşa'nın ordusu ile Dobruca'ya dönmek umudu verdirmişti onlara bu kararı.” (Özdek, 2005:131).

Sessiz bir vadiye geldiklerinde on bir Hıristiyan Kazak süvarisinin kendilerine doğru geldiğini görürler. İki kişi sağa iki kişi de sola açılarak pusu kurar. Kazak askerleri kafilenin kendilerini takip etmelerini ister. Aralarındaki mesafe biraz açıldığında iki Kazak askeri gelip kafilenin hızlanmasını ister. Askerlerden biri Mesude'ye biri de Selim'in atı Altıntay'a göz koyar. Kazak askeri gözüne kestirdiği ganimeti sonraya bırakmak istemez ve Altıntay'ın yularını kesip, kendine yedek at yapar. Selim buna kızarak piştovunu çıkarıp Kazak askerini vurur. Diğer kazak askeri silahını Selim'e doğrulttuğunda Saniye Ana Selim'in üzerine abanır ve vurulur. İlerideki kazak askerleri silah sesini duyunca geri dönerler ancak o sırada da gizlenen dört kişi onlara ateş eder. Tuzağa düşürüldüğünü düşünen Kazak askerleri geriye dönüp geldikleri yöne doğru giderler. Hacı Ömer' in “dön” emri üzerine kabile geriye döner. Orman içine girdiklerinde istirahata çekilirler.

On birinci bölüme, “Topuğumuza çıkmayan çaylar başımızdan aştı...” sözü ile başlanır. Kafilenin nüfusu otuz beşe inmiştir. Yedek atlardan yalnız biri vardır, diğerleri kayıp, atların üçü de yerden kalkamıyordur. Yemekleri de kıttır. Ölülerini orman içine gömerler. Önlerinde Şıpka geçidi vardır. Geçidin diğer yanında Türkler vardır. Geçidi geçene dek tek düşmanları Balkan'dır. İsteseler de geçidi hızlı geçemeyeceklerdir. O zamana dek at eti ile besleneceklerdir. Hasta atları ve tamir gerektiren arabaları bırakıp on beş araba ile ilerleyeceklerdir. Günlerce yol alırlar. Balkan tükenmek bilmez. Sol taraftan, güneyden at sesleri geliyordur. Gece olduğunda savunma siperi alırlar. Sollarında kendileri ile birlikte ilerleyen bir kabile olduğunu düşünürler. Sesini duydukları kabile düşmandır. Geçidi onlardan önce geçmelilerdir. Derken yağmur başlar ama yollarına devam ederler. Yol taşlı olduğu için tekerler de batmıyordur. Mola yerinde beş Türk askerini görürler. Onlara dağın arkasında ilerleyen Rus ordusundan bahsederler. Askerlerin bundan haberleri yoktur. Rus ordusu herkesin bilmediği başka bir geçitten geçmek istemektedir. Çünkü Şıpka Geçidinin başında Türk askeri vardır. Askerler bu haberi Paşa'ya ulaştırmak üzere oradan ayrılırlar. “Bundan böyle, tarih ve coğrafya, Şıpka geçidinin az doğusunda olan, o güne kadar adı sanı olmayan o geçidi “Hain Geçit” olarak adlandıracaktı.” (Özdek, 2005:151).

On ikinci bölüme “Göz pınarlarımız kurudu sevinci unuttuk ama acıya da bağışıklık kazandık...” cümlesi ile başlanır. Hacı Ömer'in kafilesi Şıpka Geçidi'ni aştıktan sonra şöyle bir manzara ile karşılaşır:

“Şıpka Geçidi’nden sonra kendilerini Kızanlık kasabası önlerinde bulmuşlardı. Ve öyle bir manzara vardı ki karşılarında, insanlar ırmak olmuş, nehir olmuş, kol kol, alay alay, güneydoğuya akıyorlardı. Çoluk çocuk, yayan yapıldak yollara düşmüştü. Üzerlerinde bir toz bulutu, arkalarında duman ve alev.. Bazan göç alaylarından birinin üzerine bir gülle düşüyor, arabalar devriliyor, insanlar savruluyor; sonra, önlerine çıkan setlerle kollarla ayrılan suların ilerideki vadide tekrar toplanmaları gibi, bir araya geliyorlardı. Güllenin düştüğü ve geride bıraktıkları yerde, dağınık cesetler, devrik arabalar, sürünen tenteler bırakarak...” (Özdek, 2005:153).

Karşılaştıkları bir kafiye Kızanlık’ın durumunu sorarlar. Orada Rus askeri vardır ve oradaki Türklerin hali perişandır. Camilerde insanlar öldürülmüştür. Meydanda bir sürü asılan Türk vardır. Hacı duyduklarına çok üzülür ve adamı daha fazla konuşturmadan susturur. Hacı’nın kafilesi diğerlerine göre daha hızlı ilerlemektedir. Çünkü onların arabalarını atlar çekmektedir. Atlar öküzlere göre daha hızlı ilerlemektedir. Hacı arabalara diğer kafiye yayan olarak giden hasta ve yaralıları alır. Kafilenin ortasına bir top mermisi düşer. Dördü Hacı’nın kafilesinden olmak üzere on bir ölü vardır. Hacı’nın kafilesindeki sayı yirmiye düşmüştür. Bunları on üçü çocuk ve kadındır. Hacı Ömer top mermilerine hedef olacağını düşünerek diğer kafiye ayrılar. Diğer kafiye olan yaralıları arabadan iner. Yalnız biri kadın olan üç yaralı onlarla kalmak ister. Eski Zağra yakınlarına geldiklerinde geçtikleri bir köyde gördükleri manzara onları dehşete düşürür:

“Oniki ceset! Hepsisi kadın ya da genç kız. Yarı çıplak durumdalar. Çamaşırları yırtılmış. Baldırları kan içinde. Kanlar kurumuş. Bazılarının göğüsleri kesilmiş, karınları deşilmiş, gözleri oyulmuş...” (Özdek, 2005:157).

Aylardan Eylül ve havalar soğumaya başlamıştır. Bu göçün yazın biteceğini düşünen kafiye yanlarına kışlık elbise almamıştır. Yirmi beş-otuz atlının kendilerine doğru geldiğini görürler. Savunma pozisyonu alırlar. Atlılar, kafiye, arabaları ve atları terk etmelerini söyler. Bir çatışma başlar ve atlıların çoğu öldürülür. Yalnız altısı kaçmayı başarır. Kafiye sağ kalanların sayısı on sekize inmiştir. Yaralıları iki de ölünce sayıları on altıya düşer. Hacı’nın kafilesine beş araba yeteceği için diğer arabaları ve atları Şevket’in kafilesine verirler. Şevket Ağa Hacı’nın kafilesinin hiç ağlamayışına şaşırır. Hacı Ömer ise ona şunları söyler:

“Agam, biz öyle facialarla karşılaştık, öyle unutulmaz ve anlatılmaz sahneler yaşadık ki, göz pınarlarımız kurudu, hislerimiz törpüledi; sevinci unuttuk, acıya da başışıklık kazandık. Yola çıktığımız zaman sayı 273 idi, şimdi sadece 16 kişiyiz!” (Özdek, 2005:164).

On üçüncü bölüme, “Bir göz ağlarken öbür göz gülmez” sözüyle başlanır. Yedi yüz kişilik bir kafiye rastlarlar. “Kırk-elli öküz arabası, pek çok yaya, beş-on atlı... Arabaların etrafında koşuşan köpekler de vardı.” (Özdek, 2005:165). Bu bölümde köprüdeki o büyük patlamadan sonra ikiye ayrılan diğer kafilenin reisi

Musa Dayı ile karşılaşır. Musa Dayı başına gelenleri anlatır. Kendisinden başka, kafiyeledeki herkes ölmüştür. Musa Dayı'nın kafiyesindekiler de Ruslarla ve Bulgarlarla savaşa savaşa ölmüşlerdir. Kendisi de başındaki Kazak kalpağı sayesinde saldırıdan kurtulmuştur. Bu kalpağı kendisinin sanarak başına koyduğunu söyler. Musa Dayı kafiyelelerin niçin silahlı olmadıklarına şaşırır:

“Silahlı olsaydılar, diyordu, düşmanın karşısında ikinci bir ordu olacaklardı. Zaten düşmen, askerden çok sivilleri yok etmeyi, Türk'ün Dobruca'da, Deliorman'da soyunu kurutmayı amaçlıyor. Komitacı yol keser, sivil Bulgarlar silahlı, asiler gizli ordu kurmuş, Urus karşıda... Böyle olunca millet hep asker sayılır, askerin de silahlı olmasıdır. Gerçi Urumeli'nde bizim insanlarımız hep barışık, hep iyilikçi idi. Bir selam vereni yiyeceksiz komaz. Devlete güvenir ve de herkes güvensin ister. “Silah askere gerek, Önce Allah kerim, sonra askerim.” der. Sevmez barışta silah taşımaya da, “Silah sahibine bile düşmandır” diye bir mesel çıkarır... Çok yanılmışız, şu son yıllarda olsun olacakları görmeli idik. Onların anlayacağı dilden, kılıçla, tüfikle söyleşir olmalıydık. Bizim kafiye öldürmeden ölmedi. Allah razı olsun Şevki Baba'dan ve Sait Paşa'dan. Şevki Baba yola çıkmadan önce hepimizi uyardı, silahlandırdı, silahlı olmayanlara da Said Paşa buldurdu. Sandık sandık kurşun veren de Said Paşa. Göç sona erende, sağ kalırsam, gençlerimize silah yapmayı öğreteceğim, silahını yapamayan düşmanına karşı koyamaz..” (Özdek, 2005:171).

Musa Dayı Mesude'ye odları sorar. Mesude ve Rasim odlarının sönmediklerini söyler. Musa Dayı onlar için dua eder.

On dördüncü bölüme “Hey bre Koca Osmanlı, insanların tükendi mi? Kara bahtımızı Kara Teodori'ler mi yenecek!..” sözleriyle başlanır. Edirne'ye giden tren istasyonuna geldiklerinde trenden inen bir grup yabancı gazeteci görürler. Bunlar İngiliz ve Fransız gazetecilerdir. Oradaki göçmenlere sorular soruyor ve aldıkları cevap karşısında “No!” deyip duruyorlardır. Bir Musevi kadın göğüslerini açarak gazetecilerin önüne fırlar.

“Yazacaksınız benim dediklerimi yazın! Bakın memelerimdeki süngü yaralarına! Düşman yaptı. Ve bu, orada kalan Müslüman kadınlara kızlara yapılanların yanında hiçbir şey değildir. Onlara tecavüz ettiler ve sonra tarifsiz işkencelerle öldürdüler.. Yazacaksınız yazın bunları!..” (Özdek, 2005:175).

Bazı gazeteciler kadının fotoğrafını çeker, bazıları da kara kalemle resmini çizer. Gazeteciler daha sonra Hacı Ömer'in kafiyesine yaklaşır sorular sorar. Musa Dayı onlara Tulça'dan nasıl yola çıktıklarını yol boyunca nasıl vuruştıklarını anlatır. Hacı Ömer gazetecilere, daha önce bizim hakkımızda yazıp yazmadığınızı bilmem, eğer yazacaksınız başımızdan geçenleri anlatalım der. Gazetecilerin hepsi bir ağızdan yazdık derler ve önceki gazetede haberlerini okumaya başlarlar:

“• 2 Temmuz 1877, Journal des Debats gazetesi, muhabir Jacquet yazıyor: Rusçuk alevler içinde, Dobruca Türkleri Mecidiye'ye doğru çekiliyor. Bulgar çeteleri mahsul toplamak için kalan ihtiyar Müslümanları katlettiler, köyleri yakıp malları yağmaladılar...

• 13 Temmuz 1877, La Republique Française gazetesi: ...Türkler yollara düşmüş, onlar çekildikten sonra evleri yakıldı, kalan ihtiyar öldürüldü...

- 13 Temmuz 1877, Morning Post gazetesi, muhabir Borthwich yazıyor: ...Razgard'ın Çayırılı nahiyesinde, Zıştovi'den kaçıp gelen 200 Türk'ü Ruslar ve Bulgarlar katlettiler. Arnavutlu'dan 11 kadın ve 10 çocuk süngü ile öldürüldü. Rusçuk'a dört saatlik mesafede olan iki köyde bütün Türkler öldürüldü. Rusçuk'a dört saatlik mesafede olan iki köyde bütün Türkler öldürüldü. Katledilenler arasında 35 küçük çocuk da var... Beşpınar'da Ruslar bütün halkı tutukladı ve kadınlara tecavüz ettiler...
- 14 Temmuz 1877, Observer gazetesi, muhabir Crespın yazıyor: Rusların işgal ettikleri köylerde, Rus ve Bulgarlar bütün Müslümanları katlediyor ve katliam Rus kumandanların emriyle ve onların huzurunda yapıyor. Rus subaylar, kızlara ve kadınlara, öldürmeden önce tecavüz ediyorlar...
- 15 Temmuz 1877, Daily Telegraph: Zıştovi dolaylarından gelen üç bin göçmen, Çayırılı'da Rusların hücumuna uğradı; yarısı katledildi, öbür yarısı da elleri bağlı olarak meçhul bir yere götürüldüler...
- 23 Temmuz 1877, Standard gazetesi, muhabir Schuver yazıyor: Eski Zağra'da Bulgarlar iki cami ve 50 evi tamamen yaktılar. Halk yakın ormanlarda aç ve perişan..." (Özdek, 2005:179).

Bu bölümde Osmanlı'ya bir yakarış vardır. Göçmen Türkler için yardım toplayan yabancı ülkelerin reislerinin (Karateodori, Musürüs, Fotiades) var olduğunu duyan Hacı Ömer Osmanlıya seslenir:

"Hey bre Koca Osmanlı! İnsanların tükendi mi? Senin paşaların yok mu? Kara bahtımızı Karateodoriler mi yenecek, düvel-i muazzamada bizi Musürüsler mi temsil edecek? Bir sözü ile Avrupa saraylarını ayağa kaldıran paşalarım, neredesiniz?" (Özdek, 2005:182).

On beşinci bölüme "Ne günler! Bebekler ninelerine ninni söylüyor..." sözüyle başlanır. Göç kabilelerinin sayısı çoğalmakta, yol boyunca kırık arabaların ve cesetlerin sayısı da artmaktadır. Kış başlamıştır, yola çıktıklarında ise kabile Bahar yağmuru ile ıslanmıştır. Kafile Edirne'ye yaklaşmıştır ve artık İstanbul hakkında hayaller kurmaya başlar. Yazar, göçmenleri Afrika'da üreyen bir böceğe benzetir:

"Afrika'da, yalnız orada üreyen bir tür iri böcek gibiydiler. Doğan, yumurtlayan ve sonra yavrularını hiç görmeden kuzey illerine giden iri çe-çe böcekleri gibi. Bu böceklerin yolculukları, taa soğuk dalgalarına çarpıp donuncaya, ölünceye kadar sürerdi." (Özdek, 2005:186).

Bu bölümde Hacı Ömer attan düşer ve ayak bileğini incitir. Gülizar Teyze onun ayağını tedavi eder. Bir ateş yakarak bazlama ısıtırlar sonra da et suyu içerler. Atlar için de, karın altından ot bulup çıkarırlar. Artık atlar ve göçmenler karınlarını doyurmuş harekete hazırdırlar.

On altıncı bölüme "Ekmeğini yalnız yiyen yükünü dişi ile kırar." cümlesi ile başlanır. Mesude, Rasim ve Selim aynı arabada yolculuk yaparlar. Mesude, Rasim ile birlikte olmanın hayalini kurar. Hayallerinde önce Tulça'da sonra da İstanbul'dadırlar. Ölen ailelerin altınlarını Edirne'ye ulaştıklarında muhtaç olan muhacir ailelere vermeye karar verirler. Hacı Ömer bazı ailelerin yemekleri azaldığı için yemek sakladığını fark eder. Harmanlı yakınlarında mola verirler, ateş yakıp et suyu kaynatıp, içerler. Gülizar Teyze'nin hastalığı iyice artmıştır.

On yedinci bölüme, “Bir tarafımız domuz, bir tarafımız deniz...” sözü ile başlanır. Gülizar Teyze ölür. Kafilde on üç kişi kalır. Meriç donmuştur. Bu yüzden kabileler güneye doğru akmaktadır. Bunu şu sözlerle dile getirirler:

“Bir deniz olmuş Meriç ovası... donmuş bir deniz. Geçit dar, köprü dar, oysa beklemeden geçmek gerek. Hangi köprüye, hangi geçide sığar bu kalabalık? Gerideki kabile dursa, bekleye bekleye geçerdik, ama onlar da duramaz. Çünkü onların gerisinde boşanıp gelen bir domuz sürüsü var. Urus geliyor. Sizin anlayacağınız, bir tarafımız domuz, bir tarafımız deniz.” (Özdek, 2005:210)

Kafilenin ardında düşman orduları mermi yağdırıyordu. “Rusya ile birlikte Romanya, Sırbistan, Karadağ, Yunanistan orduları, o gün için yetiştirilmiş Bulgar komitacıları, göç kabilelerinin ardından mermi yağdırıyordu.” (Özdek, 2005:214).

Hacı Ömer bir düş görür:

“... Tunca, Arda, Meriç nehirlerinin yataklarını yan yana, birbirine paralel şekilde uzanır görmüştü ve bu nehirler kurumuştu. Su yerine insan akıyordu nehirlerden. Kat kat olup akıyordu. Birinci kat nehirlerin yatağında akıyordu. İkinci kat onların başları üzerinde, üçüncü katı çocuklar oluşturuyor ve bunlar ikinci kattaki insanların başları üzerinden çırıl çıplak yürüyor, bazen kayıp yerde yürüyenlerin ayakları altında kayboluyorlardı..” (Özdek, 2005:216).

Musa Dayı ve Rasim üç arabanın kendilerine yeteceğini düşünerek bir arabayı kendilerine bir öğünlük yiyecek verebilen kabileye satmaya karar verirler.

On sekizinci bölüme “Haydi balam, çaptur atın, karşıda Tulça. Yüreğimin şavkı ile açılın gece.” cümleleri ile başlanır. Hacı Ömer ve kafilesi Edirne’yi görene dek mola vermeyi düşünmemektedir. Edirne’de son kez mola vereceklerini düşünmektedirler. En öndeki arabayı Rasim kullanmaktadır. Onun yanında Mesude, Selim ve Fevziye Teyze vardır. İkinci arabayı Musa Dayı kullanmaktadır. Bu arabada da Hacı Ömer, karısı ve kızı Rabia ile Şamil vardır. Üçüncü arabayı da İsmail Ağa kullanmaktadır. Onda da iki yaşlı dul kadın ve on yaşlarında bir kekeme kız vardır. “Onüç kişi... Yürekları ak-top-rak! ak-top-rak diye çarpan onüç can! 273 kişilik bir göç kafilesinden, Edirne’nin bir çağrımılık yakınına gelebilen onüç gazi.” (Özdek, 2005:224).

Mustafapaşa’ya geldiklerinde Meriç’in taşmış ve geçecekleri ovanın donmuş olduğunu görürler. Ovanın üzeri karla kaplı olduğu için nerelerden geçeceklerini iyice hesap edip öyle geçerler. Yol boyunca batmış arabalar ve cesetler görürler. Hacı Ömer kafilesine seslenir: “Karınca ordusu değil, domuz ordusu geliyor; cesetlerimizle dereleri doldurmamalım ki üstümüze basıp geçmesin... Haydi cancağızlarım, düşmeyin... İleri, ileri!” (Özdek, 2005:225). Edirne’ye ulaşmak için son köprüleri kalmıştır. Köprüye ulaştıklarında köprünün çok kalabalık olduğunu ve

kalabalığın giderek arttığını görürler. Hacı'nın kafilesi köprünün başına geldiğinde köprüden çığlıklar gelir ve köprünün yıkıldığını görürler.

“...köprünün ortasından yükseliveren çığlıklar, gümbür gümbür bir göçüş ve sonra gerideki, uğultuyu susturan çatırtılar, yürüyen meşaleleri bir an durdurdu. Köprünün orta yeri karanlık, iki başı ise birleşen meşalelerle ışıltılı oldu.” (Özdek, 2005:227).

Musa Dayı yıkılan köprüyü geçici olarak tamir eder. Yalnız yayaların geçebileceği yarım metre eninde bir yaya köprüsü yapar. Geride bekleyen kalabalığı silah ile korkutarak aynı şeyi onlarında yaparak köprüyü ikişer ikişer geçmelerini söyler. Mesude çeyiz sandığından kendince önemli gördüğü eşyaları alarak kendisi, Rasim ve Selim için ayrı birer yük hazırlar. Köprüyü geçtiklerinde sabah yaklaşmaktadır. Jandarma onlara bir yer göstererek orada konaklamalarını söyler. Yorgun on üç göçmen oracıkta birbirinin üzerine yığılmış bir şekilde yatarlar. Üzerlerine ağır battaniyelerin örtüldüğünü bile fark etmezler.

On dokuzuncu bölüme “Kendini kusursuz saymak gururu, günahların en büyüğüdür..” sözü ile başlanır. Meriç’e yaklaşan Ruslar oradaki göçmen kalabalığını fırsat bilerek daha ileri gitmek istemektedirler. Çünkü Türk askerinin kendi milletini çığneyerek saldırıya geçmeyeceğini düşünürler. Rus topçuları o meşaleli kalabalığın üzerine top atar. Toplardan kaçan arkadaki göçmenler köprüye akın edince tamir edilen köprü yıkılır. Meriç nehri göçmenlerin cesetleri ile dolar.

On sekiz yaşındaki bir genç Hacı'nın kafilesinden kalan bir tüfegi ve piştovu alarak geriye Rus askerlerinin olduğu yere gider. Arkalarda bir kafile neden oraya gittiğini sorunca onlara şu cevabı verir: “Eskizağra’da bizimkilerin hepsi kılıçtan geçirildi.. ben bir kılıç artığıyım!” (Özdek, 2005:235). Eskizağralı bu genç Rus birliğinin yanına geldiğinde Rus komutanı ile görüşmek istediğini söyler. Büyük bir çadıra götürülür. Orada karşısına yüksek rütbeli bir subay ve daha küçük rütbeli üç dört subay çıkar. Büyük kumandanın kim olduğunu sorar ve atından iner gibi yaparak piştovunu çıkarıp iki subayı ve üzerine çullanan bir eri vurarak öldürür. Bir Rus subayı anılarında bu gençten bahseder:

“Plevne’de yiğit bir Osman Paşa vardı, o namlı bir eski tüfektir, fakat bir de Meriç ovasından çıkıp gelen onsekiz yaşlarında Osman adında bir çocuk vardı ki, koca Rus ordusuna tek başına meydan okudu.. Talihimiz varmış ki bu çılgın Türk tek başına idi..” (Özdek, 2005:234-235).

Ruslar, bu gencin kim olduğunu araştırırlar:

“... Edirne yolunda ilerleyen Rus birliğini tam iki gün oldukları yerde tutmuştu. Onun kendiliğinden ortaya atılan bir fedai mi, yoksa Türk kurmayı tarafından seçilip gönderilmiş bir suikastçi mi olduğunu uzun uzun tartışan Rus subayları, ileri gözetleyicilerin getirdiği haberleri ve daha önce söylenenleri tekrar gözden geçirirler. Durumu başkumandanlığa bildirerek yeni emir beklediler.. Gözcüleri değiştirdiler,

arttırdılar ve Meriç boyundaki meşaleli kalabalığın kaçan siviller mi, yoksa gerçekten Anadolu'dan sevkedilen taze Türk kuvvetleri mi olduğunu iyice anlamak için, bir manga asker seçerek ileri hatlara gönderdiler. Bu mangaya mümkün olursa meşalelilerin arasına girmeleri emri de verildi.” (Özdek, 2005:237).

Rusları oyalayıp, göç kabilelerinin menzile dışına çıkmalarını sağlayan bir diğer olay da bir Rus mangasının göçmenlerin arasına karışması olayıdır. Rus mangası on beş çocuk ve kadınlardan oluşan yirmi iki kişilik kabileye katılır. Kafile reisi altmış yaşlarındaki Hüsmen Aga'dır. Hüsmen Aga Rusların niyetini anlamıştır. Öküzlerden birinin ayağı burkulunca gerideki bir kabileyi beklemek zorunda kalırlar. Hüsmen Aga bu duruma sevinir. Gerideki kafile kırk kişiliktir. Hüsmen Aga, kafile reisi Zekai Dede ile şifreli konuşarak Rusların niyetini söyler ve planını anlatır. Ruslara, şüphe çekmemek için ayrı yürümleri gerektiğini söyler. Sonra da herkes yanındaki takip ettiği Rus'u Hüsmen Aga'nın işaretiyle öldürür.

“Bu iki olay, Genç Osman ve Hüsmen Aga olayı, Meriç Köprüsü başında birikenlerden onbinlerce kişinin karşı tarafa geçmeleri için zaman kazandırdı. Ne o onbinler, ne de Türk kurmay subayları, Rus ordusunu iki gün durduran sebebin ne olduğunu bilemediler. Ama, Hüsmen Aga'nın umduğu gibi, onun ve onun kafilesinde olup da sağ kalanların torunları, yüz sene sonra bile 93 Harbi'nden söz edildiği zaman, bu olayı anacak, rahmet dilekleriyle ve artık üzüntülerinin yerini alan övünç duygusuyla birbirlerine tekrar anlatacaklardı. Ta ki bir yazar bunu kaleme alsın, gelecek nesiller olayı kitaplarda da okusunlar.” (Özdek, 2005:243-244).

Yirminci bölüme “Kubbeler, ince uzun kollarını göğe uzatmış...” sözüyle başlanır. Bu bölümde yorgun argın olan kafile bireyleri uyanır. Sıcak birer çay içerler. Daha sonra sisler ardındaki minareleri görürler. Fevziye Teyze de Edirne'nin minarelerini gördükten sonra ölür. Kafilenin fazla bir eşyası yoktur. Ancak para keseleri yanlarındadır. Kafile, Edirne'ye, gördükleri minarelere doğru ağır ağır yürürler.

“Selimiye'nin ince uzun minareleri, göğe uzanan o muazzam kubbenin kolları gibiydi, kalem gibiydi, altın uçlu birer mızrak gibiydi.. Hayır, hayır! O zerafete, o ilahi güzelliğe benzeyen başka bir şey yoktu: Selimiye'nin minareleri, Selimiye'nin minareleri gibiydi.” (Özdek, 2005:252).

Yirmi birinci bölüme “Yelesi al kanlara boyanmış arslan ne yapar?” cümlesi ile başlanır. Edirne'nin sokakları muhacir doludur. Camiler dolmuş, bir ses onlara istasyona doğru ilerlemelerini söyler. İstasyona geldiklerinde salkım salkım insanlar ve hastalar görürler. Bir yığın da ölü vardır.

“Ölüler sedye ile küçük ölümler kucakta taşınıyordu. Ne de çok! Sokaklardan, camilerin avlusundan, istasyondan çıkan cenazeleri sadece yakınları götürüyordu... Edirne'nin yalnız sokakları değil, mezarlığı da taşıyor olmalı?” (Özdek, 2005:254).

İstasyonda haftalardır sıra bekleyen kabileler vardır. Rasim kalabalığı yarararak Selimiye'ye girer. Müezzinin kapıyı açmasından yararlanarak minareye de

çıkar. İşte o zaman tam olarak görür Edirne'yi. Kafilenin yanına geldiğinde Mesude, ona ne gördüğünü sorar. O da “Gördüm, sevdim ve içime doldurdum.” (Özdek, 2005:25) cevabını verir. Rasim ve İsmail Aga Hacı'yı hastaneye taşırlar. Rasim o gün hastanede gördükleri karşısında bir kez daha isyan havasına girer. Meriç'in ötesinde o küçük tren istasyonunda karşılaştıkları gazeteciler gibi, yabancı dil konuşan yabancı giyimli insanların Edirne valisi Cemil Bey'in çevresinde onun yapacağı konuşmayı beklerken görür. Orada validen daha önemli görünen, emirler veren bir kişi daha vardır. Bir memura bu kişinin kim olduğunu sorar. Onun göçmen işlerine bakan teşkilatın başı Fasso Efendi olduğunu öğrenir.

“Hiç hoşuna gitmedi Rasim'in. “Bu işler pek karışık” diye düşündü. “Devleti yabancı ülkelerde Karateodori'ler, Müsürüs'ler temsi ediyor, biz gariban maacirleri de burada Fasso Efendiler.. pek garip işler!..” (Özdek, 2005:258).

Cemil Paşa ve Fasso Efendi konuşma yaparlar. Daha sonra Fasso Efendi gazetecilere yandaki bir salona geçmelerini işaret eder. Rasim de o kalabalıkla birlikte o yana sürüklenir. Rasim orda gördükleri karşısında donakalır. “Karşıda, taburelerin üzerine oturmuş iki sıra insan vardı. Dudakları kesilmiş, dişleri görünüyor; burunları kesilmiş, yüzleri çukur; başları kulaksız, elleri tırnaksız!” (Özdek, 2005:259). Rasim gördükleri karşısında dayanamaz ve “Açılın! Savulun! Ne yüzle bakıyorsunuz onlara, maskaralık bu! Niçin! Niçin!” (Özdek, 2005:259) diye bağırır. İki asker onu oradan uzaklaştırıp bir çadıra yüzbaşının karşısına götürürler. Başından geçenleri kısaca yüzbaşına anlatır ve askere alınmak istediğini söyler.

“Beni askere al, ama onlar trene binip İstanbul'a gidinceye kadar bunu bilmesinler. Mesude hiç bilmesin. Giderken ben söylerim. Ama asker olmayacaksam yine burada kalırım ve düşman gelirse kendi usulümce vururum. Buna kimse engel olamaz.. Artık kaçmak bana haram, hepimize haram!” (Özdek, 2005:260).

Edirne'ye gelişlerinin beşinci gününde İstanbul'a giden trene binecekleri söylenir. Onlara bu önceliği sağlayanın Yüzbaşı Muharrem Bey olduğunu yalnız Rasim bilir. Rasim Hacı ile yalnız kalmak ister ona asker olacağını söyler. Ayrılırken kendisine destek olmasını rica eder. Mesude ve diğerleri bir durum olduğunu anlarlar ve yanlarına gelirler. Hacı, Rasim'in askere yazıldığını söyler. Rasim, Mesude'ye kafiye için katıldığını buraya kadar onun için geldiğini, savaştan sonra gelip onu bulacağını söyler ve kendisine izin vermesini ister. Mesude, kendisinin de kalmak istediğini söyler. Ancak, Rasim buna müsaade etmez. Düşmanların buraya geleceklerini, öldürmeden ölmeyeceğini söyler. Daha sonra aralarında şöyle bir konuşma geçer:

- “- En az dokuz tolga olsun..
- En az o kadar olacak..
- Bağ bozumundan önce leylekler gider..
- Yine gelirler.
- Ay... ay yüzlü ne olacak?
- Yüz canım olsa kurban..
- Cezve taşacak, kav çakmağı.. ama bir çakışta...
- Ama ocak yanacak, duman tütecek...” (Özdek, 2005:262).

Yüzbaşı yanlarına gelerek asker selamı verir. Sonra da Mesude'nin omzundan tutup onun yüzüne bakarak şöyle konuşur:

“Güzel yavrum, aşkınızın hangi sevgilerin birleşimi, hangi kutsal durguların özlenmesi olduğunu bir bilsen, bunun iki gencin birbirini sevmesini aşan bir aşk olduğunu anlarsan, ancak gurur duyarsın.. Allah'a şükürler olsun ki sizler varsınız, Rasim gibi evlatlarımız var...” (Özdek, 2005:263).

Rasim, Mesude ve Selim'e aynı anda sarılarak vagonlardan atlar. Mesude'nin İstanbul'dan da öte bir evceğize yerleştirilmesini söyler. Mesude'nin iki kolu havada kalır. Rasim, “Ocağımızı söndürme, bacalar tüter olsun!” diye bağırır. (Özdek, 2005:263).

Roman, on iki kişi kalan kafilenin yolculuğu, şöyle sonlanır:

“Rasim, Edirne'yi savunan talimsiz gencecik erler arasında bayrak gibi dalgalandı. Yelesi al kanlara boyanmış bir arslan gibi dövüştü. Göğsünü bulan son bir kuşunla devrildiği zaman, “Allah'ım, dokuzunu devirdim, sana çok şükür” dedi. Bu, son sözleriydi. Yanağını vatan ananın yanağına yasladı, toprağı kucakladı ve gözlerini yumdu.” (Özdek, 2005:264).

Mesude ve diğerleri İstanbul'da trenden indikten sonra kayıklarla Üsküdar'a geçerler. Oradan da arabalarla Anadolu içlerine giderler.

“Onbir kişi aynı köye yerleştiler. Musa Dayı, iki kardeşin babası oldu. Üç kişilik bir aile olarak yerleştikleri küçük evde Mesude, ilk iş olarak kül kabından çıkardığı közlerle ocak ateşini yaktı... Bugün, İç Anadolu'nun büyükçe bir köyünde, kerpiç duvarlı bir evin bacasından, Dobruca'dan getirilen o odların dumanı hala tütüyor.” (Özdek, 2005:264).

3.2.2. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu

Romanın şahıs kadrosunu verirken daha anlaşılır olacağını düşündüğümüzden dolayı şahısları belli bir sınıflandırmaya tabii tutarak vereceğiz. Bu bağlamda beş ana başlık altında şahısları tanıtacağız.

3.2.2.1. Lider karakterli kişiler

Roman boyunca karđımıza önder konumunda olan üç önemli kişi çıkmaktadır. Bunların üçü de katile reisliği yapan kişilerdir. Bunların başında

Duvarcı Şevki Usta gelmektedir. Kendisi bu son göçten tam yirmi yıl önce Akmescitten Tulça'ya göç eden yirmi ailelik bir kafiye reislik yapmış birisidir.

“Yirmi ailelik bir kafiye halinde Kırım'dan yola çıktığımız zaman sen kırk yaşlarında idin. Savaş meydanlarından geçip, tuzakları boza boza geldiniz. Ölenleriniz oldu, ama kalanların namusu kurtuldu ve buraya ulaştınız. Tecrübelerin var, sözün dinleniyor. Bilen ve yürekli kişisin. Rusça, Bulgarca biliyorsun.” (Özdek, 2005:12-13).

Bundan dolayı Mutasarrıf Sait Paşa, Şevki Usta'yı altmış ailelik bir kafilenin başına reis olarak atar. Kendisi göç istemeyen Şevki Usta vazife gereği eşi ve biri kız biri erkek iki çocuğu ile göç etmek zorunda kalır. Şevki Usta romandaki “od” (Ocağın Sönmemesi) kavramını çocuklarının ve okuyucunun zihnine yerleştiren kişi olması nedeniyle önemlidir.

“Odu, ocağı söndürmemek bizde kutsal bir gelenektir. Şu ocağın odunu Akmescit'teki evimizin ocağından getirdik. Dedelerimize dedelerinden, onlara da daha önceki dedelerinden kalmış. Bizim orda her aile böyle saklar ateşini. Odsuz ocaksız kalmak, tükenmektir.” (Özdek, 2005:17).

Şevki Baba, Bulgarca biraz da Rusça bilmektedir. İleri görüşlü bir insandır. Bu yüzden kafiye altınlarını, gümüşlerini ayrı ayrı keselere koymalarını, gerektiği takdirde bu keselerden birini vererek mallarını, silahlarını ve canlarını kurtarabileceklerini söyler. Dediği gibi de olur. Karşılarına çıkan bir grup Rus askerine bu keselerden birini verdikleri için onlardan kurtulurlar. Gideceği yolu önden gönderdiği öncü birliklerle belirlemiş olan, herhangi bir saldırıya karşı plan yapıp, ona göre müdahale eden birisidir. Altmış yaşlarında sözü geçen bir kafiye reisidir. Bir çatışma sırasında yaralanır ve yaralı olarak göç etmeyi vücudu kaldıramaz ve yolda ölür. Yerine Hacı Ömer'i reis olarak görevlendirir.

Hacı Ömer dini kişiliğinin yanı sıra Şevki Usta öldükten sonra kafiye reisliği yapan dindar, bilgili, ağır başlı bir insandır. Çocuğu yoktur. Ancak göç yolunda kimsesiz kalan Küçük Rabia'ya sahip çıkar. Rabia onun ve karısının çocuğa olan sevgisine binaen bir emanet olarak kendileri ile kalmıştır. Komitacılarla çıkan çatışma sonrasında ölen kişiler için cenaze namazını Hacı Ömer kıldırır. Onun ezan okuyuşu ve namaz kıldırışı göçmenler için bir umut olur.

“Yatsı zamanı, kafilenin din görevlisi durumunda olan Hacı Ömer, arabasının üzerine çıkarak, duygulu bir sesle ezan okumaya başladı. Hem uyaran, hem sakinleştiren, bir etkisi oldu bu ezanın. Yola çıkıkları günden beri duydukları ilk ezandı bu. Topluca namaz kıldılar. Yalnız yatsı namazı değildi bu. Bir şükür namazıydı, bir kendine gelme, bir niyaz, bir sığınış nazımıydı. Ölenler için de, kalanlar için de huzur dileği idi.” (Özdek, 2005:67).

Hacı Ömer attan düşüp bileğini incitir. Gülizar Teyze onu iyileştirmeye çalışır. Ama yıkılan köprüyü tamir ederken birkaç kez ayağı sürçer ve yine düşer.

Ayağı iyice kötüleşir. Artık desteksiz yürüyemez haldedir. Hacı, on üç kişi kalan kabileyi Edirne'ye ulaştırır.

Romadaki lider kişilerden biri de Musa Dayı'dır. Rusların, kafilenin geçtiği bir köprüyü bomba ile havaya uçurmasıyla kabile ikiye ayrılır. Her iki tarafa da geçmek mümkün değildir. Şevki Baba köprü'nün diğer tarafında kalan kabileye Musa Dayı'nın reislik yapmasını söyler. Ancak Musa Dayı'nın kafilesindeki herkes Ruslarla ve Bulgarlarla savaşa savaşa ölmüştür. Yalnız kendisi başında Kazak kalpağı olduğu için saldırıdan kurtulmuştur. Bunu daha sonra fark eder. Kalpağı kendisinin sanıp başına koymuştur.

“Musa Dayı, Hacı'nın deyimi ile yedi canlı olan bu eski asker, bu yaralı kartal, yorulmak, yılmak bilmiyordu. Onun kurşunları ile ölen komitacı bir düzineden az değildi. Ara sıra dizini sıvazlar, “Ah kahpe kurşun, ah!” derdi. Hafifçe topallıyor, ama şu son günlerde yine de hızlı yürüyebiliyordu. Kimsesizdi.” (Özdek, 2005:223).

Musa Dayı doğru bildiğini söylemekten çekinmeyen biridir. Meriç kıyısındaki küçük tren istasyonuna gelen yabancı gazetecilere karşı düşüncelerini söylemekten çekinmez.

“... Bizim gördüklerimizin yüzde birini görseniz, insanlıktan utanır da, yazan elleriniz yazmaz, tutan elleriniz tutmaz olur! Ne yazacaksınız? Yıkılmadan kalan camilere çan takıldığını mı? Masum kadınlara, körpe kızlara tecavüz edildiğini mi? Silahlı ordunun silahsız sivillere akıl almaz işkencesini mi?...” (Özdek, 2005:177).

Göç bittiğinde, romanın sonunda Musa Dayı'nın Anadolu'nun büyükçe bir köyünde yetim kalan Mesude ve Selim'e babalık yaptığını öğreniriz.

Bu üç önemli lider kişinin yanı sıra yeri geldikçe diğer kabile reislerinden de bahsedilir. Bunlardan biri Hüsmen Aga, biri de Zekai Dede'dir. Aralarına karışan Rus mangasını etkisiz hale getiren bu iki reis, Meriç köprüsünden Edirne'ye girmeye çalışan kabilelerin Rus menziline çıkmasını sağlamıştır.

“Bu iki olay, Genç Osman ve Hüsmen Aga olayı, Meriç Köprüsü başında birikenlerden onbinlerce kişinin karşı tarafa geçmeleri için zaman kazandırdı. Ne o onbinler, ne de Türk kurmay subayları, Rus ordusunu iki gün durduran sebebin ne olduğunu bilemediler. Ama, Hüsmen Aga'nın umduğu gibi, onun ve onun kafilesinde olup da sağ kalanların torunları, yüz sene sonra bile 93 Harbi'nden söz edildiği zaman, bu olayı anacak, rahmet dilekleriyle ve artık üzüntülerinin yerini alan övünç duygusuyla birbirlerine tekrar anlatacaklardı. Ta ki bir yazar bunu kaleme alsın, gelecek nesiller olayı kitaplarda da okusunlar.” (Özdek, 2005:243-244).

Kabile reisliği yapmadığı halde romanda göçmenlerin kılavuzu olarak önemli bir yer tutan kişi de İsmail Aga'dır. “İsmail Aga az konuşan, uz konuşan bir köylü idi.” (Özdek, 2005:75). İsmail Ağa, kabileyi Tuna yakınlarındaki bataklık olan oviden geçiren kişidir. Görevini başarıyla tamamlayan İsmail Aga gözyaşlarını tutamaz. O ölen çocuklar için ağladığını söylese de bu doğru değildir. “Doğru

değildi. O ana kadar ölenler için ağlamamıştı hiç. Öz anası, öz babası öldükleri zaman bile, üzüntüsünden günlerce yemez, içmez olmuştu da yine ağlayamamıştı.” (Özdek, 2005:77). Göç boyunca değişenlerden biri de hiç şüphesiz İsmail Aga’dır.

“Göçün en çok onu değiştirdiğini söylüyordu Hacı. İyi bir kılavuzdu. Yoldaki izleri çok iyi değerlendirir, havanın bozacağını önceden bilir, uygulandığı zaman gözyaşlarını tutamaz.. ama çok cesur, dövüşçü, sezgi gücü fazla... Yolun yarısına kadar pek az, yarısından sonra pek çok konuşan bir kişi olmuştu. Boş konuşmazdı.” (Özdek, 2005:224).

Romanda bazı paşalardan bahsedilir. Bunların başında Mutasarrıf Sait Paşa gelir. Sait Paşa Tulça’ya gelir ve halk arasında dolaşarak bir gözlem yapar. Gözlem raporunu şifreli bir telgraf ile Tuna Valisi Sadık Paşa’ya gönderir. Kafileyi yola çıkmadan önce silahlandırır ve kasalarla mermi verir. Kafile bu silahlar ile namuslarını korumuştur. Silahsız çıkmak zorunda kalan kabilelerin hali perişandır. Musa Dayı göçmenlerin silahlanmasının neden önemli olduğunu şu sözleri ile anlatır:

“Silahlı olsaydılar, diyordu, düşmanın karşısında ikinci bir ordu olacaktı. Zaten düşmen, askerden çok sivilleri yok etmeyi, Türk’ün Dobruca’da, Deliorman’da soyunu kurutmayı amaçlıyor. Komitacısı yol keser, sivil Bulgarlar silahlı, asiler gizli ordu kurmuş, Urus karşıda... Böyle olunca millet hep asker sayılır, askerin de silahı olmalıdır. Gerçi Urumeli’nde bizim insanlarımız hep barışık, hep iyilikçi idi. Bir selam vereni yiyeceksiz komaz. Devlete güvenir ve de herkes güvensin ister. “Silah askere gerek, Önce Allah kerim, sonra askerim.” der. Sevmez barışta silah taşımaya da, “Silah sahibine bile düşmandır” diye bir mesel çıkarır... Çok yanılmışız, şu son yıllarda olsun olacakları görmeli idik. Onların anlayacağı dilden, kılıçla, tüfikle söyleşir olmalıydık. Bizim kafile öldürmeden ölmedi. Allah razı olasun Şevki Baba’dan ve Sait Paşa’dan. Şevki Baba yola çıkmadan önce hepimizi uyardı, silahlandırdı, silahı olmayanlara da Said Paşa buldurdu. Sandık sandık kurşun veren de Said Paşa. Göç sona erende, sağ kalırsam, gençlerimize silah yapmayı öğreteceğim, silahını yapamayan düşmanına karşı koyamaz..” (Özdek, 2005:171).

Romanda, Plevne’deki Osman Paşa’dan söz edilir. “Urus ordusu Plevne’nin önüne gelip çakılmış. Orada Osman Paşa adım attırmıyormuş kâfire.” (Özdek, 2005:130). Osman Paşa tarihte yaşamış canlı bir karakterdir.

3.2.2.2. Kadın karakterler

Göçmenlerin çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Şevki Baba’nın kafilesinde de durum aynıdır. Şevki Baba’nın hanımı Saniye Ana kadın göçmenlerden biridir. Her zaman kocasının yanında yer alan ona destek çıkan bir kadındır.

“O, kocasının kaygılı, sevinçli, düşünceli, kuşkulu, içinden kızgın olup olmadığını hemen anlardı. Duruma göre nasıl davranacağını da bilirdi. Zaten her zaman kocasının havasındaydı. Onun kaygısıyla kaygılanır, sevinciyle sevinirdi.” (Özdek, 2005:13-14).

Saniye, kızı Mesude'nin Rasim ile olan aşkını önceden anlamış olmasına rağmen bunu sezdirmez. O kocasını takip eder, o nasıl davranırsa ona göre şekil alır. O da kocası gibi biraz Rusça bilir. Kocasını öldükten sonra karşılıklarına çıkan Rus birliği ile Hacı Ömer arasında tercümanlık yapar. Oğlu Selim'i kurtarmak için onun üzerine atılır ve gelen kurşunla vurulup ölür.

Elif Ana, kadın göçmenlerden bir diğeri. Rasim'in anasıdır. Rasim'in Mesude'ye olan ilgisini bilmektedir. Rasim ile övünür. Bir komitacı saldırısında vurulup ölür.

Gülizar Teyze kırık çikik işlerinden anlayan yaşlı bir kadındır. Hacı Ömer'in bileğini tedavi etmeye çalışır. Gülizar Teyze de yaşlılıktan ve soğuktan hastalanır ve ölür.

Fevziye Teyze Edirne'ye kadar gelebilen kadınlardan biridir. Edirne'de minareleri gördükten sonra ölür.

Bunların dışında başka kadın karakterler de vardır. Şevki Usta'nın yirmi yıl önceki göçte ölen kızı Çolpan, Zeynep Kadın, Şakir Amuca'nın karısı Zeliha, Ayşe Nine, Hanife, Fatma Nine, Hacı Ömer'in karısı Şerife Teyze, Hürmüz Teyze gibi kişilerden de bahsedilmektedir.

Roman boyunca kadın karakterler hep acı çeken ama direnen karakterler olarak sunulmuştur. 93 Harbi sırasında masum kadınların başlarına gelenler romanda bütün çıplaklığı ile sunulmuştur. Eski Zağra yakınlarında on iki kadın cesedi ile karşılaşılır:

“Oniki ceset! Hepsi kadın ya da genç kız. Yarı çıplak durumdalar. Çamaşırları yırtılmış. Baldırları kan içinde. Kanlar kurumuş. Bazılarının göğüsleri kesilmiş, karınları deşilmiş, gözleri oyulmuş...” (Özdek, 2005:157).

Meriç Kıyısındaki küçük istasyonda karşımıza işkence görmüş bir Musevi kadın çıkar. Bu kadın Müslüman kadınlara yapılan vahşeti anlatır.

“Yazacaksınız benim dediklerimi yazın! Bakın memelerimdeki süngü yaralarına! Düşman yaptı. Ve bu, orada kalan Müslüman kadınlara kızlara yapılanların yanında hiçbir şey değildir. Onlara tecavüz ettiler ve sonra tarifsiz işkencelerle öldürdüler.. Yazacaksınız yazın bunları!..” (Özdek, 2005:175).

3.2.2.3. Genç ve çocuk karakterler

Romanda genç delikanlı tipini Rasim, genç kız tipini de Mesude çizer. Onların aşkı romanın başından sonuna kadar devam eder. Rasim on yedi yaşlarında genç, coşkulu, duygusal ve âşık bir delikanlıdır. Rasim kendisi gibi gençlerden oluşan altı kişilik Genç Atlılar Birliği'nin kurucusudur. Daha sonra bu birlik çok işe

yarayacaktır. Bu birlikte olan Rıfkı bir çarpışma sırasında düşmana ağır darbeler indirdikten sonra şehit olur. Remzi de bu birliğin bir parçasıdır. Rasim göç boyunca gördüğü manzaralar karşısında değişmiş ve olgunlaşmıştır.

“Bir avuç kalan kafilenin en atağı, en beceriklisi idi. Şevki Baba’nın da Hacı’nın da sağ kolu olmuştu. Bir başka ortamda içli bir şair olabilirdi ama şimdi o, göç yolunun sonuna varmak, kurtarmak ve kurtulmaktan başka bir şey düşünemezdi. Katılmış, pişmiş, yanmıştı. Hınçlıydı. Öç duygusu uyanmıştı... Bir yanıyla böyleydi ama, öbür yanıyla da sırlı sıklam bir âşıktı.” (Özdek, 2005:222).

Meriç kıyısındaki istasyonda gördüğü yabancı reisler ve daha sonra Edirne istasyonunda gördüğü yabancı reis ve gazeteciler ile hastanedeki manzaralar karşısında isyan eder. Bunun üzerine askere yazılmak ister.

“Hiç hoşuna gitmedi Rasim’in. “Bu işler pek karışık” diye düşündü. “Devleti yabancı ülkelerde Karateodori’ler, Müsürüs’ler temsil ediyor, biz gariban maacirleri de burada Fasso Efendiler.. pek garip işler!..” (Özdek, 2005:258).

Hastanede gördüğü dudağı, burnu, kulağı kesik, tırnağı olmayan insanlar karşısında Rasim bir kez daha isyan eder. “Açılın! Savulun! Ne yüzle bakıyorsunuz onlara, maskaralık bu! Niçin! Niçin!”(Özdek, 2005:259). Karşısına getirildiği yüzbaşından askere alınmasını ister.

“Beni askere al, ama onlar trene binip İstanbul’a gidinceye kadar bunu bilmesinler. Mesude hiç bilmesin. Giderken ben söylerim. Ama asker olmayacaksam yine burada kalırım ve düşman gelirse kendi usulümce vuruşurum. Buna kimse engel olamaz.. Artık kaçmak bana haram, hepimize haram!” (Özdek, 2005:260).

Rasim, istediği gibi asker olur. Daha nice genç gibi o da vatan uğruna canını ortaya koyar.

“Rasim, Edirne’yi savunan talimsiz gencecik erler arasında bayrak gibi dalgalandı. Yelesi al kanlara boyanmış bir arslan gibi dövüştü. Göğsünü bulan son bir kuşunla devrildiği zaman, “Allah’ım, dokuzunu devirdim, sana çok şükür” dedi. Bu, son sözleriydi. Yanağını vatan ananın yanağına yasladı, toprağı kucakladı ve gözlerini yumdu.” (Özdek, 2005:264).

Mesude on beş yaşında gençliğe yeni adım atmış bir genç kızdır. Yazar onun fiziki görünüşünü şöyle tasvir eder:

“Selim’inki gibi parlak, iri gözleri, çok düzgün bir teni, beline kadar uzanan örgülü saçları vardı. Çevikti, albenili ve gözbebekleri gülücüklü idi. Sesi, konuşması da çok güzeldi. Küçük bir dere şırıltısı insanı nasıl dinlendirir, nasıl tatlı bir coşku verirse, öyle etkiliydi. Anası da, babası da övünüyorlardı kızlarının güzelliği ile.” (Özdek, 2005:15).

Göçten birkaç hafta önce Rasim ona bir nağme yazmıştır. İmzasız olan nağmeyi Mesude kimin gönderdiğini bilmektedir. Nağme de şunlar yazılıdır:

“Ay! Ay yüzlü Mesudem!
Can kurban, canlar kurban..
Dokuz tolga devirsem,
Seni vermez mi baban?” (Özdek, 2005:15).

Rasim gibi Mesude de göç sırasında değişmiş ve olgunlaşmıştır:

“Mesude, en güzel olması gereken çağımı göç yolunda tüketen bir sevdalı idi şimdi. İri kara gözleri yine parlak, sesi yine şırl şırl, ama benzi uçuk, süzgün, iyice zayıfladığı için elmacık kemikleri daha belirli. Kendi kendine en çok mırıldandığı, zaman zaman başka bir şarkının melodisine uydurarak tekrarladığı sözler, Rasim’in ta Tulça’da iken onun için yazdığı mısralardı.” (Özdek, 2005:222-223).

Mesude çeyiz sandığı ve odaları koruması ile Türk geleneğini temsil eden bir genç kızdır. Göç boyunca çeyiz sandığını ve odaları yanından ayırmaz. Onları Anadolu’daki yerleştikleri köye kadar götürmeyi başarır. Babasından ve dedelerinden miras kalan odu, ateşlerini, ocaklarını her zaman yanık tutmayı başarır. Göç sırasında Mesude ve Rasim daha da yakınlaşırlar. Onların sevgisini fark eden babası Rasim’e dilerse göç bittikten sonra kızı ile evlenebileceğini söyler. Göç bitmiştir ancak Rasim askere yazıldığı için sevdiğinden ayrılmak zorunda kalan Mesude kardeşi Selim ve Musa Dayı ile Anadolu’nun büyükçe bir köyündeki bir evde önce Akmesit’ten daha sonra da Tulça’dan getirdikleri odalarını, ocaklarını tütürmeye devam eder.

Selim, Şevki Baba’nın dokuz yaşındaki oğludur. Çocuk masumiyetini vermesi açısından önemlidir. Hareketli ve biran önce büyümek, ata binmek ve silah kullanmak isteyen bir çocuktur. Yazar, Mesude gibi onun da fiziki özelliklerini verir:

“Selim dokuz yaşındaydı. Okumayı öğrenmiş, yazmaya bile başlamıştı. Gözleri iri kara, elmacık kemikleri hafif çıkık, dişleri pek düzgündü. Ara sıra babasının şakülünü alır, evin, ahırın, avlunun duvarlarına “bakalım düz mü?” diye bakardı.” (Özdek, 2005:14).

Selim göç sırasında bir Kazak Askerinin Altıntay’ını almasına dayanamayarak o askeri vurur. Ancak diğer Kazak askeri de silahı kendine doğrultmuştur. Silahtan çıkan kurşun Selim’in üzerine abanan annesi Saniye Ana’ya isabet eder. Saniye Ana aldığı kurşun yarasıyla ölür. Hacı Ömer bu olay üzerine şu konuşmayı yapar:

“Kalanlar hayatlarını belki Selim’e borçlu, dedi. Piştovu niçin kullanırsa kullansın bizi Urus karargâhına düşmekten o kurtardı... En büyük kaybı veren de o.. anasını, babasını, tayını.. yanına gidelim.” (Özdek, 2005:139).

Selim de göç yolunda artık büyümüş ve ne istediğini bilen bir genç olma yolundadır.

“Selim, yaşamının bir yarış, bir dövüş olduğunu öğrenmişti. Dünyada düşmanlar vardı, bir de onlar. Ölümü olağan karşılıyordu da, zorbalığı, Altıntay’ın elinden zorla alınmasını bağışlamıyordu. Bir gümüş kakmalı piştov, iki ağızlı bir çakı, bir tay... Çok çok parası olursa bir de top alacaktı. Bunu avlu kapısına koyacak, komitacılar gelirse topa tutacaktı onları.” (Özdek, 2005:223).

Selim de göç bittikten sonra ablası Mesude ve Musa Dayı ile aynı evde yaşar.

Roman boyunca dikkat çeken bu üç genç ve çocuk karakterlerin dışında başka çocuk karakterler de vardır. Bunlardan biri Muslihiddin Hoca'nın kızı Fatma'dır. Kafiledekiler, kızın öldüğünü kesilen kulağındaki küpeden tanırlar. Bunun dışında kafilede yer alan başka çocuk karakterler de vardır. Zeynep Kadın'ın beş yaşındaki oğlu Tuğrul, Ayşe Nine'nin üç yaşındaki yavrusu, on dört yaşındaki Nihal ölen göçmen çocuklardan bir kaçıdır. Fatma Nine'nin üç buçuk yaşındaki torunu Rabia, on yaşındaki kekeme olan Emine göç yolunda sağ kalan çocuklardan ikisidir.

3.2.2.4. Karşıt güçler

Roman boyunca karşıt güç olarak Türklerin karşısında Rus ordusunu ve Bulgar komitacılarını görmekteyiz. Kafile zaman zaman Rus ve Kazak birlikleri ile Bulgar Komitacıları tarafından saldırıya uğrar. Onlarla çarpışmak zorunda kalır ve birçok şehit verir. Kafilenin sürüsünü dağıtıp Rus ordusunun olduğu tarafa süren yine Bulgar Komitacılarıdır. Bir defasında, onlara para keselerinden birini verip kurtulmayı başarmışlardır. Kendilerine hainlik eden, yardım ettikleri Bulgar Köylüsü de onlara ağır bir yara vermiştir. Komitacılara haber veren Bulgar köylüsü kafilenin geçeceği köprünün yıkılmasına ve kafilenin ikiye ayrılmasına sebep olur. Ruslar ve Bulgarlar dışında başka karşıt güçler de vardır.

“Rusya ile birlikte Romanya, Sırbistan, Karadağ, Yunanistan orduları, o gün için yetiştirilmiş Bulgar komitacıları, göç kafilelerinin ardından mermi yağdırıyordu.” (Özdek, 2005:214).

3.2.2.5. Yabancı karakterler

Romanda, Türkler ile savaş halinde olan Rusların ve Bulgarların dışında yabancı devletlerin reislerinden ve gazetecilerinden söz edilir. Meriç'in kıyısındaki küçük tren istasyonunda bir grup yabancı ile karşılaşılır. Birer İngiliz ve Fransız subayının yanında, Paris ve Londra gazetelerinin muhabirlerini görürler. Onun yanı sıra göçmenler için yardım toplayan Musürüs Paşa, Karateodori Efendi ve Fotiades Bey'in de isimleri geçer. Hacı Ömer bu yabancı isimleri duyduktan sonra isyan etmekten geri duramaz:

“Hey bre Koca Osmanlı! İnsanların tükendi mi? Senin paşaların yok mu? Kara bahtımızı Karateodoriler mi yenecek, düvel-i muazzamada bizi Musürüsler mi temsil edecek? Bir sözü ile Avrupa saraylarını ayağa kaldıran paşalarım, neredesiniz?” (Özdek, 2005:182).

Rasim hastanede gördüğü bir kişinin kim olduğunu sorar. Bu kişi Vali Cemil Paşa'dan daha büyük biriymiş gibi sağa sola emir verir. Rasim buna çok şaşırır. Onun göçmen işlerine bakan teşkilatın başındaki Fasso Efendi olduğunu öğrenir. “Devleti yabancı ülkelerde Karateodori’ler, Musürüs’ler temsil ediyor, biz gariban maacirleri de burada Fasso Efendiler.. pek garip işler!..” (Özdek, 2005:258).

3.2.3. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Mekân

3.2.3.1. Kapalı mekânlar

Roman daha çok açık mekânlarda geçer. Kapalı mekân olarak yalnız Tulça’daki Şevki Baba’nın evi ile Hükümet Konağı’nı ve göç sırasında ıssız bir köydeki kilise ile Edirne’deki hastane binasını görmekteyiz. Yazar, bu mekânların tasvirini yapmamış, daha çok gördüğü insan manzaraları üzerinde durmuştur. Şevki Baba’nın evi hakkında şunlar söylenir:

“... Buzağılı bir inekleri, iki atları, bir tayları vardı. Bir de köpekleri. Kümesleri tavuk doluydu. İneğe, atlara, taya, köpeğe, hatta tavuklardan bazılarına birer ad takmışlardı... Mesude yerinden kalkıp iç odaya girdi, az sonra/işlemekte olduğu bir gergefle geldi. Henüz bitirdiği çiçekli bir nakışı gösterdi babasına...” (Özdek, 2005:14-15).

Mutasarrıf Sait Paşa halkın ileri gelenlerini Hükümet Konağı’nda toplar ve onlarla bir toplantı yapıp kararlar alırlar. Aldıkları kararları şifreli bir telgrafla Tuna Valisi Sadık Paşa’ya gönderirler.

Göç sırasında gördükleri ıssız bir köyde kiliseden gelen bir ezan sesi duyarlar. Kiliseye gittiklerinde kilise papazının köyün imamını kiliseye sakladığını, onu ölmekten kurtardığını öğrenirler. Edirne’deki hastane binası ve odası ağır yaralı hastalarla doludur. Rasim buradaki bir odada gördüğü manzara karşısında dehşete kapılır. “Karşıda, taburelerin üzerine oturmuş iki sıra insan vardı. Dudakları kesilmiş, dişleri görünüyor; burunları kesilmiş, yüzleri çukur; başları kulaksız, elleri tırnaksız!” (Özdek, 2005:259).

3.2.3.2. Açık mekânlar

Romandaki açık mekânlar ise şunlardır: Başta Tulça olmak üzere, Kırım ve Akmescit; Tuna ve Dobruca; Köstence Demiryolu, Tuna yakınlarındaki bataklık olan ova; Giurgeni, Saray Köy; Zağra ve Zağra’daki bir köy; Kıla-i Erbaa (Varna-Silistre- Şumnu- Rusçuk); Plevne, Balkanlar ve Şıpka Geçidi ile Hayın Geçit; Çırpan ve Hasköy; Zıştovi, Meriç ve Meriç Kıyısındaki küçük tren istasyonu; Deliorman ve

Mustafa Paşa; Harmanlı- Filibe ve Edirne; İstanbul ve İç Anadolu'nun büyükçe bir köyü; Romanya, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan; geçtikleri köprüler ve yıkılan iki köprü vb.

Romanda açık mekânlardan bazılarının üzerinde durulmuş, bazılarının yalnız isimleri verilip geçilmiştir. Üzerinde durulan mekânlardan birincisi Tulça'dır. Roman Tulça'da başlar. Göç kafilesinin ardından beş komitacı boşalan evleri yakmıştır. Şevket Usta yirmi yıl önce yirmi ailelik bir kabile ile Akmescit'ten Tulça'ya göç etmiştir. Evlerindeki yanan ateşin odu Akmescit'ten getirdikleri ateşin odudur. Şevki Usta'nın yeni görevi altmış ailelik bir kabileyi Köstence Demiryolu'na ulaştırmaktır. Tuna yakınlarındaki ova yağmur suları ile bataklık halini almıştır. Kafileyi bu bataklıktan İsmail Aga çıkarır. Zağra'daki bir köyde genç kız ve kadınlara yapılan dehşet verici zulmü görürler. Plevne'de Osman Paşa Rus ordusuna geçit vermemektedir. Kabile Balkanlar'ı Şıpka Geçidi'nden geçer. Rus ordusu ise Hayın Geçit'ten geçmektedir. Meriç kıyısındaki tren istasyonunda bekleyen kalabalığı görürler ve Edirne'ye yaya olarak gitmeye karar verirler. Romanda tasviri yapılan tek yer Edirne'dir. Edirne'nin minareleri ve Selimiye Cami'nin tasviri şöyle yapılır:

“Selimiye'nin ince uzun minareleri, göğe uzanan o muazzam kubbenin kolları gibiydi, kalem gibiydi, altın uçlu birer mızrak gibiydi.. Hayır, hayır! O zerafete, o ilahi güzelliğe benzeyen başka bir şey yoktu: Selimiye'nin minareleri, Selimiye'nin minareleri gibiydi.” (Özdek, 2005:252).

Romanda İstanbul ile ilgili bir tahlil yapılmaz. Sadece on bir kişilik kafilenin trenden indikten sonra kayıkla Üsküdar'a, oradan da arabayla Anadolu'ya geçtikleri söylenir.

Romanın sonunda da İç Anadolu'nun büyükçe bir köyündeki evin kısa bir tasviri yapılır: “Bugün İç Anadolu'nun büyükçe bir köyünde, kerpiç duvarlı bir evin bacasından, Dobruca'dan getirilen o odların dumanı hala tütüyor.” (Özdek, 2005:264).

3.2.4. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Zaman

Romanın vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Romanın vaka zamanı genel olarak 1877- 1878 (93 Harbi) Osmanlı-Rus savaşıdır. Romanda gerçek zamana eş zaman dilimleri verilmiştir. Bunlardan birincisi Mutasarrıf Sait Paşa'nın Tulça'yı ziyaretinden sonra halkın ileri gelenleri ile birlikte Hükümet Konağı'nda yaptığı toplantı sonucunda verdikleri kararları yazılı olarak Tuna Valisi Sadık Paşa'ya

gönderdikleri telgrafın altında yazılı olan tarihtir. Telgrafın altında Yıl 93, Nisan'ın 16'sı yazmaktadır. “Fakat yabancı temsilciliklerde, konsolosluklarda, o günün olayları belgeleyen yazıların altına konan tarih, 26 Nisan 1877 idi.” (Özdek, 2005:10). İkinci gerçek zamanlı tarih ise yabancı gazete haberlerinin altında yazan tarihlerdir. Bu haberleri ve tarihleri “Olay Örgüsü” adlı bölümde verdik. (bkz. s.44-45). Osman Paşa'nın Plevne'de Rus ordusuna geçit vermediği zaman dilimi de gerçektir. Çünkü Osman Paşa tarihte yaşamış canlı bir karakterdir.

Romanın anlatı zamanı vaka zamanına paralel olarak 8-9 aylık bir dönemdir. Göç kafilesi Tulça'dan hareket ettiğinde mevsim bahardır. Edirne'ye ulaştıklarında ise kış başlamış ve kar yağıyordur. “Yola çıktığımız zaman bahar yağmuru ile ıslanmıştık; bu yolculuğun kar yağıncaya kadar süreceğini aklımıza bile getirmedik.” (Özdek, 2005:185).

Edirne'ye geldikleri günün beşinci günü trenle İstanbul'a giderler. “Edirne'ye gelişlerinin beşinci günü kara vagonlara doluşanlar arasında oniki kişilik Tulça kafilesi de vardı.” (Özdek, 2005:260).

Olay örgüsü kronolojik sıraya sadık kalınarak verilmiştir. Yalnız bir yerde Şevki Baba yirmi yıl önceki göçü hatırlar. O göç sırasında büyük kızı Çolpan'ın nişanlısı bir hain kurşunla ölünce, kızı, tüfeği kapıp atına atlayarak diğer gençlerle birlikte pusu kuranlara saldırmış, nişanlısının katilini vurmuş, ama yaralanmış. Doktor ve ilaç olmadığı için aylar süren yolculukta zayıf düşmüş ve ölmüş.

Bütün bu zamanların dışında, sabah, öğle, ikindi, akşam, yatsı, bir gün sonra, iki gün sonra, beş gün sonra, üç günlük yol gibi küçük zaman ifadelerine de yer verilmiştir.

3.2.5. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı

Yazar, bu romanında “O” 3. tekil kişi anlatıcı kullanmıştır. Romanın başından sonuna kadar anlatıcı tek kişidir. Bu kişi Hakim Bakış Açısı ile tüm romana ve kişilere hâkimdir. Onların kişiliklerini, göç boyunca geçirdiği değişimleri bilmektedir.

“Bu homurtular dalga dalga bütün arabaları dolaştı ve Şevki Baba'nın kulağına kadar geldi. Zaten somurtkan bakışlardan suçlandığını anlıyor, üzülüyordu. İki günde iki yıl daha yaşlanmış gibiydi. O güne kadar olanlar değil, o günden sonra olacaklar eziyordu onu daha çok. Çünkü olacakları görüyor, gece gündüz düşünüyordu.” (Özdek, 2005:55).

3.2.6. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Dil ve Anlatım

Roman 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Balkanlardan Anadolu’ya göç eden insanların dramını anlattığı için tarihi roman özelliği taşımaktadır. Yazar, romanı kaleme alırken sade bir Türkçe kullanmıştır. Bunun yanı sıra üslubu akıcı ve anlaşılır olduğu için roman kolayca okunur. Romanda daha çok kişiler konuşturulmuş, bolca diyaloglara yer verilmiştir.

- “- Ey Elif’in balası, sen od aldın mı arabaya?
 - Almadım ama, kavım, çakmağım var.
 - Olmaaz! Ocağının odunu söndürmeyeceksin, ocağının odunu!
 - Sizin odlardan alırım ben de.
 - İyi. Bizim odları sen de koru öyleyse!” (Özdek, 2005:32-33).

Diyalogların yanında kişilerin ruh hallerinden bahseden parçalar da görmek mümkündür. “Rasim sevindi. Mesude’lere bir hizmette bulunmak, onların bir şeyini korumak.. Aşkla, şevkle yapacağı bir iş idi bu.” (Özdek, 2005:33).

Romanda atasözü, şiir ve şarkı sözlerine yer verilmiştir. Sekizinci bölümün başında “Arpa, kepek aş imiş. Altın, gümüş taş imiş..” (Özdek, 2005:107) sözünü görmekteyiz. Yazar her bölümün başına buna benzer, o bölümün konusu ile ilgili birkaç söz ya da bir cümle yazarak o bölüm ile ilgili okuyucuya ipuçları vermektedir. Rasim’in Mesude’ye yazdığı nağmede şunlar yazmaktadır:

“Ay! Ay yüzlü Mesudem!
 Can kurban, canlar kurban..
 Dokuz tolga devirsem,
 Seni vermez mi baban?” (Özdek, 2005:15).

Musa Dayı ise arada bir şu türküyü mırıldanmaktadır:

“Haydi balam, çaptur atın, karşıda Tulça,
 Yüreğinin şavkı ile açılsın gece...” (Özdek, 2005:223).

Yazar, Selimiye Cami’ni anlatırken edebi bir üslup kullanmıştır.

“Selimiye’nin ince uzun minareleri, göğe uzanan o muazzam kubbenin kolları gibiydi, kalem gibiydi, altın uçlu birer mızrak gibiydi.. Hayır, hayır! O zerafete, o ilahi güzelliğe benzeyen başka bir şey yoktu: Selimiye’nin minareleri, Selimiye’nin minareleri gibiydi.” (Özdek, 2005:252).

Romanda yabancı gazete haberlerine yer verildiği için gazete üslubunun kullanıldığını da söyleyebiliriz. (bkz. s.44-45)

3.2.7. “Ocağımız Sönmesin” Adlı Romanda Tema

Romanda birçok tema bulmak mümkündür. Ama biz yalnız dört tema üzerinde duracağız.

3.2.7.1. “Ocak” teması

Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğündeki “ocak” kelimesinin şu manaları romana konu olmuştur:

Ocak: “Ev, aile, soy: “Henüz temelleri atılmayan kendi ocağım kurulmadan yıkılmıştı.” -A. Gündüz... **ocağı tütmek** soyu devam etmek: “Birini bulup da evlenirsem, birkaç yıl içinde, yeniden bir ocak tütmeye başlar, diye düşünüyordum.” – M.Ş. Esendal... **ocağı sönmek** aile dağılmak, yok olmak, çoluk çocuk yok olmak: “Aşk tuzakları birçok ocakların sönmesine sebep olmuştur.” –F.R. Atay.” (TDK, 2005:1488).

Romanda en çok üzerinde durulan tema ocak temasıdır. Ocağın sönmemesi, daima yanması esastır. Kitaba adını veren tema da budur. Bu temayı romanda güçlü bir şekilde yansıtan kişi Şevki Baba’dır.

“Odu, ocağı söndürmemek bizde kutsal bir gelenektir. Şu ocağın odunu Akmesic’teki evimizin ocağından getirdik. Dedelerimize dedelerinden, onlara da daha önceki dedelerinden kalmış. Bizim orda her aile böyle saklar ateşini. Odsuz ocaksız kalmak, tükenmektir.” (Özdek, 2005:17).

Yabancı gazeteciler, tenceredeki ateşi yangın çıkarmak için mi taşıdıklarını söyleyince Musa Dayı onlara bu ateşin ne olduğunu ve ne anlama geldiğini şu cümlelerle anlatır:

“O ateş, bir semboldür, evimizin ocağından alınan ateştir. Ocağımız sönsün istemiyoruz biz. Düşmanın amacı bizim ocağımızı söndürmektir, anlıyor musun, ocağımızı söndürmek!” (Özdek, 2005:181).

Odları koruma işi, Mesude’ye ait bir iştir. Mesude göç boyunca Tulça’daki evlerinden getirdikleri odu söndürmeden İç Anadolu’nun büyükçe bir köyündeki evlerine götürmeyi başarır. “Bugün İç Anadolu’nun büyükçe bir köyünde, kerpiç duvarlı bir evin bacasından, Dobruca’dan getirilen o odların dumanı hala tütüyor.” (Özdek, 2005:264).

3.2.7.2. Vatan teması

Yazar kişileri verirken onların yurtlarına olan sevgilerini, bağlılıklarını da okuyucuya hissettirmiştir. Şevki Baba göç istememektedir. Çünkü her şeyi olan toprağından ve evinden ayrılmak istemez. Anadolu’nun birer parçası olan Balkan şehirleri birer birer terk edilmek zorunda bırakılmıştır. “... Dobruca’nın Anadol ya da Anadolu adını taşıyan köyleri, büyük Anadolu’dan kopup gelen parçalardır. Ona bağlılığı, ona olan özlemi söyler bu adlar.” (Özdek, 2005:84).

Muslih Hoca, Anadolu’dan “Ak Topraklar” diye bahseder ve oraya ulaşmayı arzular: “... Ak Toprak’ta benim gözüm, Ak Toprak’ta! Artık ölümlük bir yer isterim, göç olmayan bir yer, Ak Toprak...” (Özdek, 2005:84).

Genç Osman ve Hüsmen Ağa olayları vatanına bağlı kişilerin, vatani için hiç düşünmeden canını ortaya koyabileceğini gösterir. “Bu iki olay, genç Osman ve Hüsmen Ağa olayı, Meriç Köprüsü başında birikenlerden onbinlerce kişinin karşı tarafa geçmeleri için zaman kazandırdı.” (Özdek, 2005:243-244).

Rasim de vatan sevgisiyle gördükleri karşısında dayanamaz ve kendisinin askere alınmasını ister. O da diğerleri gibi çok sevdiği vatani uğruna şehit olur.

“Rasim, Edirne’yi savunan talimsiz gencecik erler arasında bayrak gibi dalgalandı. Yeleşi al kanlara boyanmış bir arslan gibi dövüştü. Göğsünü bulan son bir kuşunla devrildiği zaman, “Allah’ım, dokuzunu devirdim, sana çok şükür” dedi. Bu, son sözleriydi. Yanağını vatan ananın yanağına yasladı, toprağı kucakladı ve gözlerini yumdu.” (Özdek, 2005:264).

3.2.7.3. Aşk teması

Romanda iki aşk vardır. Birincisi yirmi yıl önceki göçte Şevki Baba’nın ölen kızı Çolpan’ın ve nişanlısının aşkıdır. Çolpan nişanlısını vuranların peşine düşer, onu vurur ama kendi de vurulur ve ölür. Şevki Baba bu hatırayı hatırlayarak üzülür. Çünkü bu sefer de kızı Mesude ile Rasim birbirine âşıktır. Rasim’e göç bitince isterse kızı ile evlenebileceğini ama göç boyunca kızından bir şey beklememesini söyler. Ama onlar da kavuşamaz. Rasim asker olur ve vatan savunması yaparken şehit olur. Romanın başında tatlı bir heyecanla başlayan aşk öyle olgunlaşmış ve başka türlü bir aşka dönüşmüştür ki Yüzbaşı Muharrem Bey bu aşkı şöyle tarif eder:

“Güzel yavrum, aşkınızın hangi sevgilerin birleşimi, hangi kutsal durguların özlenmesi olduğunu bir bilsen, bunun iki gencin birbirini sevmesini aşan bir aşk olduğunu anlasan, ancak gurur duyarsın.. Allah’a şükürler olsun ki sizler varınız, Rasim gibi evlatlarımız var...” (Özdek, 2005:263).

3.2.7.4. Din teması

Romanda dini kişilik olarak Hacı Ömer’i görmekteyiz. Dindar, bilgili, ağır başlı bir insandır. Komitacılar ile olan ilk çatışmadan sonra okuduğu ezan ve kıldırıldığı yatsı namazı ile kafilenin üzerinde farklı bir etki oluşturmuştur:

“Yatsı zamanı, kafilenin din görevlisi durumunda olan Hacı Ömer, arabasının üzerine çıkarak, duygulu bir sesle ezan okumaya başladı. Hem uyaran, hem sakinleştiren, bir etkisi oldu bu ezanın. Yola çıkıkları günden beri duydukları ilk ezandı bu. Topluca namaz kıldılar. Yalnız yatsı namazı değildi bu. Bir şükür namazıydı, bir kendine gelme, bir niyaz, bir sığınmış nazıydı. Ölenler için de, kalanlar için de huzur dileği idi.” (Özdek, 2005:67).

Müslüman ve Hıristiyanların birlikte yaşadığı köy komitacılar tarafından yakılıp, yıkılmış, insanlar öldürülmüştür. Hatta komitacılar kendilerine uymayan

Hıristiyanlara bile zarar vermişlerdir. Bütün bunları bir Papaz'dan öğrenirler. Papaz, köyün Hoca'sını kilisede saklamıştır. Papaz ve İmam kendi dinlerinin gereği neyse boş olan o köydeki kilisede icra etmektedirler. Papaz kafiledakilere şöyle bir konuşma yapar:

“Hoca Efendi ile ben burada kaldık, çünkü, biz gemi kaptanı gibiyiz, cemaati, camiye, kiliseyi terk edemeyiz.. Hayatım boyunca gerçek bir din adamı olmaya çalıştım. İnsan öldürmeyi her din günah yazar. Soygun, kundakçılık ve anarşiyi her din yasaklar.. Ve dinler, inanmış insanları korur, onların daha mutlu olmalarını ister.. Onun için çalışır... Yetmişaltı yaşındayım, bir Osmanlıyım. Bir din adamı olarak saygı gördüm, kilisem yardım gördü. Çünkü devletin uluları, vicdan ve inanç hürriyetini kutsal sayarlar. Hıristiyanlar hıristiyan oldukları için aşağılanmadı, zulüm görmedi. Kilisemin duvarı bile çizilmedi. Zorda kalan Hıristiyanlar da Müslümanlar gibi devletten yardım gördüler. Ben bunun tanığı olarak yaşadım. Dediğim gibi, gerçek bir din adamı olmak için çaba gösterdim... Ama, kardeşlerim, yine de günahkarım. Çünkü bu kilisede bir yıla yakın bir zamandan beri sözü geçen ben değildim. Komitacılar bu mabedi devleti yıkma planını hazırlamak için bir karargâh olarak kullandılar...” (Özdek, 2005:125).

3.3. REFİK ÖZDEK'İN “GECE YARISI GÜNEŞİ” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Eser ilk olarak 1994 yılında Ötüken Neşriyat'ta yayınlanmıştır. Diğer baskıları ve elimizdeki beşinci baskısı da yine aynı yayınevinden çıkmıştır. Eser belgeli, gerçek bir macerayı anlatır. Romanın başkişisi Murat, anılarını bir deftere yazar. Roman, Murat'ın bu defteri tekrar ve tekrar açıp okumasından ibarettir. Bu yönüyle ve anlatımıyla anı-roman özelliği taşıyan bir eserdir.

Kitabın arka kapak tanıtım yazısında şunlar yazmaktadır:

“Laponlar ülkesi ve Kuzey kutup kuşağından Tac-Mahal'e, Ganj kıyılarına; Mısır piramitlerine, Taygalara, Isık ve Hazar göllerine kadar maceradan maceraya koşan genç bir insan. Belgeli, gerçek bir macera...”

Kendi coğrafyamızla başka coğrafyaların, kendi insanlarımızla başka ülke insanların mukayesesi. Ve 20. Yüzyılda yaşanmış ve yazılmış aşkların en güzellerinden biri... Tertemiz, çok derin, çok büyük bir aşk. Şiirde ve nesirde ustalığını ispatlamış bir yazarın akıcı, sürükleyici ve dupduru Türkçesiyle. Aşkın ve coğrafyanın ülkelerinde...” (Özdek, 2010).

Roman ayrıca bir aşk romanı olma özelliği taşıyor. Sevra Baklacı, eser hakkında şu yorumlarda bulunuyor:

“Refik Özdek'in 1994 yılında yayımlanan; adını, Finlandiya'nın kuzeyinde (İnari'de) yaz akşamları batır gibi olan fakat batmayan, başka bir deyişle battığı yerden yani batıdan doğan ve geceyi ışıltılı aydınlatan güneşten almıştır. Ama söylemeliyim ki romanın kahramanı için asıl “gece yarısı güneşi”, tertemiz, büyümlü bir aşkla bağlandığı Finlandiyalı güzel kız Ayme'dir. Eser “anı-macera” özelliğini taşısa da “aşk” belirgin bir şekilde ön plana çıkmakta, romanı duygusal yönden besleyip geliştirmekte hatta romanın kurucu öğelerinden biri haline gelmektedir. Sanatla aşkı bu kadar yaklaştıran

tam olarak nedir bilemem ama ana tema olarak işlenmese de, farklı sanatçıların eserlerinde değişime uğrayarak farklı bir estetik mesajla yorumlansa da, aşk, varlığıyla da yokluğuyla da her zaman sanatçının itici gücü, esin kaynağı olmaya devam edecektir.” (Baklacı, 2009).

Refik Özdek, bu eserinde kendi gezip gördüğü yerleri roman kahramanı Murat’a gezdirir. Romanda beş harikadan bahsedilir. Yazar, Tercüman Gençlik Yayınları’ndan çıkan “Harikalar Ansiklopedisi” adlı eserinde sırasıyla bu harikalardan bahseder:

1. Kraliçe Neferteti Büstü

“Heykeltıraşlıkla dünyanın en eski ve aşlamayan değerdeki şaheseri Kraliçe Nefertiti’nin büstüdür. M.Ö. 1350 yıllarında yaşayan Firavun Amenofis IV Akheneton’un karısı olan Nefertiti güzeldi, akıllıydı, bilgiliydi. Azimli ve gururluydu. O kocasını, kocası da onu çok seviyordu. Fakat kraliçe mutlu değildi, gizli bir eleme vardı...”

Nefertiti’nin işte bütün bu özellikleri, bu nitelikleri, pembe granitten yapılan büstüne yansıtılmıştır. Bu büstü yapan meçhul heykeltıraş, kraliçenin iç duygularını, gizli elemlerini, en yalın realizmden sapmadan taşla yansıtabilmiştir.” (Özdek, 1983:30).

2. Bağdat Köşkü

“Topkapı Sarayı’nın köşkerlerinden en güzeli Bağdat Köşkü’dür. 1639’da, Sultan 4. Murat tarafından, Bağdat’ın zaptından sonra, bu zaferin hatırasına yaptırılmıştır. Mimarı Kasım Ağa’dır.” (Özdek, 1983:203).

3. Tac Mahal

“Kudretli hükümdar Şah Cihan’ın çok sevdiği eşi için yaptırdığı bu türbe, dünyada aşk için dikilmiş en büyük, en güzel anıt olarak kabul ediliyor.” (Özdek, 1983:234).

4. Kutub Minar

“Usta bir çevgenbaz olan Sultan Kutbeddin Aybeg, hükümdarlığı sırasında Delhi’de ve Hindistan’ın diğer şehirlerinde pek çok eser yaptırmıştı. Bunların en meşhuru Kutub Minar (Kutbeddin Minaresi) diye anılan minaredir.” (Özdek, 1983:242).

5. Altın Elbiseli Adam

“Kazakistan’ın başkenti Alma-Ata’nın yakınındaki Esik höyüğünün çıkarılan ve M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış bir Türk tiginine ait altın elbise. Halen Alma-Ata müzesinde bulunan bu elbise ve diğer eşyalar, 25 asırlık geçmişten Türk tarihine ışık tutan belgelerdir. Saf altından yapılan böyle bir elbise dünyanın başka hiçbir yerinde yoktur.” (Özdek, 1983:305).

3.3.1. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanın Olay Örgüsü

Roman mekân tasviri ile başlar. Anlatıcı bir gün boyunca romanın olay örgüsünü burada anlatacaktır. Romanın başkişisi Murat’ın tahlili yapılır: “Gerdanı sarkmış, ütüsüz çamaşır gibi buruşuk yüzlü, seyrelmiş ve iyice ağarmış dağınık saçlı adam...” (Özdek, 2010:8)

Roman, öğle vakitlerinde bir Mart ayında dışarıda lapa lapa kar yağarken anlatılmaya başlar. "... Oysa, ikindi bile olmamıştı daha. Kararan gözleri miydi yoksa? Pencereye baktı: Kar yağıyordu, lapa lapa kar..." (Özdek, 2010:7).

Yaşlı adam kendinde bir sorumluluk hissetmektedir. Bu duyguyla öncelikle kızına ve torununa sonra da gençlere hitap edeceği hedeflerden ve erek oklarından söz eden bir kitap yazmak ister.

"Bütün gençler bilmeliydi. Her gencin ereği, amacı olmalıydı çünkü. Hedefe ulaştıran ve ulaştırmayan okları tanınmalı, nasıl atacağını öğrenmeliydi. Belki o, kavuşturan oklardan çok kavuşturmayanları bilirdi ve onları tanıtmalıydı hiç olmazsa. "Yaz!" dedi içindeki ses. "Yaz da görevini yap!" (Özdek, 2010:9).

Burada "erek" kelimesinin anlamını vermekte fayda görüyoruz: "Gerçekleştirmek için tasarlanan ve erişmek istenilen şey, amaç, gaye, maksat, hedef." (TDK, 2005:42)

Yaşlı adam kitabına başlık atmadan mektup yazar gibi bir ifade ile başlar. Kolay okunabilir olması için ise öykü gibi anlatmaya çalışacağını söyler. Daha sonra Avustralya yerlilerinin av silahı olarak kullandığı "bumerang" tan söz eder. Onun çeşitli özelliklerini saydıktan sonra en önemli özelliğinin avcıya zaman kazandırmak olduğunu söyler. Neden bu örneği seçtiğini ise şu cümleleri ile açıklar: "Bumerang örneğini, her çağda, her yerde, her insan için en değerli şeyin zaman olduğunu belirtmek için seçtim." (Özdek, 2010:11).

Yaşlı adam oklardan bahsederken gençliğini hatırlar. Belirlediği hedeflere attığı erek oklarını, isabet edenlerini, edemeyenlerini düşünerek geçmişine bir yolculuk yapar. Roman Murat'ın işte bu dört erek okunu konu almıştır. Şimdi sırasıyla bu okları vermeye çalışalım:

Birinci Ok

Murat içinde dünyayı, bilmediği yerleri gezip görme arzusu duyan bir gençtir. Burslu ve yatılı bir okulda okumuştur. Yaşlı adam bütün bunları hatırladıktan sonra çekmecesindeki anılar defterini çıkarır. Bundan sonra, romanın seyri anılar defterinde yazılı olanlara göre gelişir. Ancak yaşlı adam geriye dönüş tekniği ile bulunduğu odaya ve anılar defterini okuduğu zamana dönüşler yapar.

Murat yaptığı Finlandiya gezisini ve orada tanıştığı Ayme'yi hatırlar. Ayme ile aralarında Fransızca konuşmaktadırlar. Ayme de Murat gibi notlar almaktadır. Ayme notlarını Fince olarak, Murat ise Türkçe olarak yazmaktadır. Murat'ın ilk oku Finlandiya'ya düşmüştür. Ama Finlandiya'da kendi altın oku ile vurulduğunu söyler.

Çünkü orada güzel Finlandiyalı genç kız olan Ayme'ye âşık olmuştur. Murat, Ayme'ye çocukluğundan bahseder ve gezi kitaplarını okuyarak bilendiğini söyler:

“Önce Evliya Çelebi, İbn Batuta, Marco-Polo gibi eskileri okuduğumu, Fransızcamı ilerlettikten sonra “Le tour du monde par un romancier- Bir romancının dünya turu” adlı kitabı da okuduğumu ve çok etkilendiğimi anlattım.” (Özdek, 2010:19).

Ayme, Fransız filolojisinde son sınıf öğrencisidir. Ayme, Murat'ı evine davet eder. Bu Murat'a pek garip gelir. Aslında o toplum için bu gayet normal bir şey olsa da Murat'ın yaşadığı küçük kasaba için, bir erkeğin kız kardeşinden başka bir kız ile böyle yakın olması normal kabul edilemez bir şeydir. Murat, Ayme'nin ailesine hediye olarak bir muz likörü ve o günlerde yabancıların pek ilgisini çeken kara kâğıtlı Yaka sigarasından bir paket götürür. Ayme'nin ağabeyi Mika savaşta ölmüş. Ayme'nin ailesi onun için dua eder. Murat da yüksek sesle Fatiha suresini okur. Ayme'nin babası Bay Helvi, Murat'a oğlu için dua ettiğinden dolayı memnun olduğunu ifade eder. Murat, Fin kadınları ve onların güzelliği ve sıcaklığı hakkında bir şeyler söyler: “Ben bir şey öğrendim Ayme, güneş bütün sıcaklığını, güç ve güzellik ısılarını ülkenizin kadınlarına vermiş, topraklarınızın ısı payı onun için azalmış.” (Özdek, 2010:26).

Bay Helvi, Murat'a ülkelerinin kuzeyinde yer alan İnari'den bahseder: “... İnari'de, yazları hemen hemen hiç akşam olmaz, güneş batar gibi olur da batmaz, başka bir deyişle battığı yerden, batıdan doğar, gece yarısında güneş vardır yani. (Özdek, 2010:27).

Daha sonra Murat bu yere gidecek ve ülkesine döndüğünde “Gece Yarısı Güneşi” adlı bir yazı yazacak ve gazeteciliğe başlayacaktır.

Yaşlı adam romanın burasında defteri okuduğu zamana geri dönüş yapar. O günleri gözünün önünde canlandırır. Tek fincanlık cezvede kahve pişirir ve kahveyi içerken Ayme'nin kendisine yazdığı o ilk mektubu ezberden iki kez okur. Yaşlı adam o mektubu aldığı gün gerçekten gazeteci olmaya karar vermiş. Asıl mesleği öğretmenlik olan Murat öğretme işini çok sevdiği halde gazeteci olur: “Öğretmenlik, öğretmek değil miydi? Gazeteciliği de öyle yapacaktı. Binlerce, onbinlerce okura, görmediklerini, bilmediklerini anlatacaktı. Yine öğretmek olacaktı işi.” (Özdek, 2010:31).

Ayme'nin doğum günü olan 3 Mart'ta onun yanında olmayı istiyordu. Bu yüzden gece gündüz çalışıyor, gazetede işi bittikten sonra ayrıldığı okulun öğrencilerinin evlerine gidiyor, onlara özel dersler veriyordu. Geceleri de polisiye roman çeviriyordu. Haftalar ve aylar böyle yoğun çalışma temposuyla geçiyordu.

3 Mart planı yapıyor, Ayme'ye ne hediye götüreceğini düşünüyordu. Bir gün cesaretini toplayarak gazetenin magazin servisinin şefi Gönül Abla'nın yanına gider. Gönül Abla Kız Sanat Enstitüsü'nde yapılan bindallı defilesinin fotoğraflarına bakmaktadır. Murat bu fotoğraflardaki bindallıyı çok beğenir. Bunlardan birini almak istediğini söyler. Gönül Abla'nın yardımıyla Enstitü'ye gider ve beğendiği bindallılardan birini her ne kadar iki aylık maaşına denk gelse de, Ayme'ye doğum gününde vermek üzere satın alır. Murat'a göre bu hediye Ayme için çok anlamlı olacaktı: "Bindallı... Ve içinde Ayme! Bundan güzel ne olabilirdi? Orijinal, değerli, anlamlı bir armağan olacaktı bu.." (Özdek, 2010:36).

Öğrencilerinden birinin babası Selim Bey ona bir iş teklifi eder. Yabancı bir bankada kendisi emekliye ayrıldıktan sonra onu kendi yerine müdür olarak geçirmek ister. Bu iş ücreti oldukça dolgun bir iştir. Ancak Murat bu işi kabul etmez.

Murat, fazla para harcamamak için masraflarını kısar, ucuz lokantalara gider ve günlerini yarı aç yarı tok geçirir. Müdürü, bir şekilde, Kuzey Kutup Kuşağı üzerinde bulunan anı kütüğüne gazetelerinin plaketine asacağını, ayrıca Laponlar'da beyaz ayı avlamaya giden bir grup Amerikalıya katılıp, bunu da haber yapacağını söyleyerek ikna eder.

Helsinki'ye indiğinde gündüzün ortası olmasına rağmen her yer karanlıktır. O gördüğü göllerin hepsi karla kaplı üzerinde çocuklar yürüyordur. Yazın gittiğinde kaldığı o ucuz otele, Bayan Silya'nın oteline gider. Bayan Silya Murat'ın o kış gününde oraya sadece Ayme'nin doğum günü için geldiğine inanamaz ve duygulanır. Birlikte yemek yerler, ona Ayme'nin ailesi için getirdiği kavundan birini, çifte kavrulmuş küçük bir kutu lokumu ve nane likörünü verir. Kavun Finlandiya'da bilinen bir meyve değildir. Bayan Silya kavunu çok beğenir.

3 Mart günü geldiğinde Bayan Silya çiçekçiyi arayarak çiçek siparişi verir. Gideceği adresi ve altına yazılacak yazıyı da söyler. Murat da valizini alarak Ayme'nin evine gitmek üzere otelden ayrılır. Ayme'nin evinin olduğu sokağa geldiğinde taksiden inerek oradaki parktaki bir banka oturur. Parkta beklerken elinde bir sepetle yanına yaşlı bir kadın gelir. Bu kadın parktaki ördeklere ve kuşlara sepetindeki ekmek kırıntılarından ve kırılmış tahıllardan verir. Aralarında Türkçe, Fransızca ve İngilizce karışık bir konuşma geçer. " Niyet ve davranış iyi ise, varsın diliniz bir olmasın, hemen anlaşıyorsunuz insanlarla." (Özdek, 2010:61). Çiçekçi eve girdikten birkaç dakika sonra pencerede birkaç kafa görünür. Murat, Ayme'yi, o sevinçli hallerini görür. Kapının önüne gittiğinde kapıyı çalmadan kapı açılır. Ayme

merdivenlerden inerek ona uzun uzun sarılır. Ayme Murat'ı misafirlere tanıtır. Murat'ın getirdiği ikramları da hazırlayıp salona misafirlere getirip ikram ederler. Bu sırada Ayme de odasında Murat'ın kendisi için getirdiği bindallıyı giyiyordur. Ayme, Murat'ı yanına çağırarak giyinmesine yardım etmesini söyler. Murat ve Ayme kol kola salona girerler. Ayme'nin ailesi ve misafirler Ayme'yi görünce çok şaşırırlar. Bay Helvi bir konuşma yapar. O gün üç önemli şeyi kutladıklarını söyler. Birincisinin kızı Ayme'nin yirmi yaşına girişi, ikincisinin kızının “master”ını tamamlamış olması ve üçüncüsünün ise dostları Türk'ün bu mutlu günlerinde onlarla birlikte olmak için buraya gelmesi olduğunu ifade eder.

Yaşlı adam, anı defterinin bu yerinde geçmişe dalar ve ileride yazılı olan sayfaları hatırlar. O halden kurtulmak için birkaç sayfa atlayarak Ayme'nin yaş gününün gecesinde gittikleri o müzikli lokantanın anlatıldığı sayfayı okumaya başlar. Lokantaya dört kişi olarak giderler. Lokantaya girdiklerinde bütün gözler Ayme'nin üzerindedir. Yani “bindallı”dadır. O değişik elbiseye herkes dikkatle bakar. Lokantada bir saatten fazla kaldıktan sonra çıkıp Ayme'nin evine giderler. Orada bir gezi planı yaparlar.

Murat, ilk gezisini Rovaniemi'ye yapar. Oraya kadar trenle gidip sonra da taksiyle kutup evine giderek çalıştığı gazetenin plaketini anı sütununa asacaktır. Rovaniemi'de onu Kaleva gazetesinde çalışan Bayan Kaddria karşılayacak ve otele yerleştirecektir. Ayme'den on yaş büyük olan bu kadın Ayme öğrenci iken aynı fakültede öğretim görevlisiymiş. Dostlukları da iyiymiş. Kadriye Hanım Kazanlı, Tatar Türk'üdür. Aralarında Türkçe konuşmaya başlarlar. Murat'ı otel yerine, evine götürür. Dedesinin adı da Murat olduğu için onun gelişine sevinirler. Kadriye'nin ailesi Murat'ı çok içten karşılar. Murat onlar için hediye getirmemesine rağmen onlara valizinde bulunan şeylerden bir paket hazırlar. “Yeni Harman” sigarasını, tuğralı gümüş kol düğmelerini, bir de çocuksu bir tutku ile bağlandığı on sekiz ağızlı çakısını da paket yapar. Kadriye'nin babası Osman Bey biraz kendilerinden bahseder. Finlandiya'da iki bin kadar olduklarını söyler. Babaları Birinci Dünya Savaşı'ndan, Komünizm'den sonra kaçıp buraya gelmişler. Soylarını ve dinlerini korumak için kendi içlerinde evleniyorlar. Artık yakın akrabalık yüzünden evlenemiyorlardır. Akşam yemeğinde peremeç yerler. Onlar için hazırladığı hediyeleri verir ve Kadriye Hanım'ın ve Esmâ Yengesi'nin hediyesini daha sonra Türkiye'ye gittiğinde göndereceğini söyler. Esmâ Hanım; “... Sen bize en büyük

armağanı verdin, kızarıp bozarmın da anlayan için en büyük armağandır..” der. (Özdek, 2010:81).

Sabah, güzel bir kahvaltıdan sonra taksiyle Kuzey Kutup Kuşağı’na gider. Taksideyken iki aileyi yani Ayme’nin ailesi ile Kadriye’nin ailesini karşılaştırmaya başlar. Kulübeye gelir ve çantasından çıkardığı gazetenin plaketini anı sütununa çakar sonra da bir sürü fotoğraf çeker. Yaşlı adam anıların bu yerinde yine ilerideki sayfaları hatırlar ve o plaketi anı sütunundan kendi eli ile kargışlar okuyarak çıkaracağını söyler. Rovaniemi’ye döndüğünde otobüs garında Osman Baba’yı görür. Yolda yemesi için elindeki kovada peremeç getirmiştir.

Lappi’ye gelir. Orada bir otelde kalır. Kar altında saklambaç oynayan çocuklar dikkatini çeker. Geniş bir avluda ren geyiği sürüsü görür. Resimlerini çekmek isterken köpek havlar ve evden bir kız ve bir erkek çocuğu çıkar. Onu eve davet ederler. Murat, anne ve babalarının daveti üzerine eve girer. Küçük kız biraz İngilizce biliyordur. Bu yüzden onunla kolayca anlaşır. Küçük kızın adı İris’tir. Babası saunaya gireceklerini, kendisinin de onlara eşlik etmesini istediğini söyler. Bütün aile çıırılçıplak soyunarak saunaya girer. Murat da soyunur ve önüne bir kayın yaprağı alarak o da saunaya girer. Saunadan çıktıktan sonra aile çay ikram etmek ister. Murat ise makinesine film alma bahanesiyle evden ayrılarak otele gider. Otelde bir kaset ile peremeç kovanını alarak ailenin yanına döner. Aile o ana kadar adını ve tadını bilmediği peremeçleri çok beğenir.

Murat çok yaşayan değil, çok gezen bilir diye düşünmeye başlar. “Çok kısa sürede, aynı ülkenin topraklarında, üç ayrı evde, üç ayrı dünya görmüştüm.” (Özdek, 2010:93).

İnari’ye geldiğinde bir otele yerleşir. Ertesi gün Amerika’dan on dört kişilik bir grup beyaz kutup ayısı avlamaya gelir. Otel görevlisi kadın bu duruma çok kızar.

“Ülkemizin en büyük özelliği bu idi, ayrıcalık idi bizim için. Ama artık yalnız hayvanat bahçesinde görüyoruz onları. Çok azaldılar, belki hiç kalmadı.” (Özdek, 2010:96).

Laponlar, kış uykusuna yatan ayının yerini tespit ederler. Ayının bulunduğu yeri sırkalar ile dürtünce ayı uyanır ve üzerindeki kar yığnını atar. Amerikalılar ise hazır bir şekilde beklemektedirler. Murat ise o sırada bir sürü fotoğraf çeker. Ayı yuvasını dağıtan adamlara bakarak kükrer. Önce ekip başı sonra da diğerleri ateş ederek hayvanı öldürürler. Murat gördüğü vahşet karşısında çok üzülür: “Kar kızarmış, Lappi kızarmıştı utancından. Aynı anda gözüm karardı: Kızıl kan kara,

beyaz kar kara, bütün dünya kara göründü gözüme. İçim dışım zindan oldu.” (Özdek, 2010:106).

Rovaniemi’ye döndüğünde tekrar Kadriye Hanım’ın evine gider. Osman Bey’e Lappi’de yaşananları anlattığında Osman Bey şunları söyler: “Biz bu ülkenin topraklarında barındık, aşını aşadık (yedik), kardaş gibi yaşadık, bu ülkeye zarar verilmesini istemeyiz, bu insanları kendi insanlarımız gibi severiz, koruruz..” (Özdek, 2010:110).

Osman Baba, Murat ile erkek erkeğe bir konuşma yapar. Bu konuşmanın özeti şudur:

“Bak evladım, bu ülke güzeldir, insanları da güzel ve iyidir. Ama biz kendimiz olarak kalmak istiyoruz. Onun için de evlilikler hep kendi aramızda oldu. Ama nüfusumuz az, kızlarımıza ve oğullarımıza yaşlarına uygun eş bulmak artık çık güç.. Sen yurduna dönünce işte bunu düşün.. Kızlarımızla evlenmek isteyen cigitleriniz (yiğitleriniz), oğullarımızla evlenmek isteyen kızlarımız gelsinler.. Karışıp eriyeceksek kendi sularımıza karışalım. Bunu benim yaşındakiler çok istiyor, senin yaşındakiler ise sanırım pek anlayamaz. Çünkü görüyoruz, bizimkiler bizden olmayanlarla çokça evleniyorlar artık.. Git, bu dururumuzu sen yaştakilere ve daha yaşlılara anlat.. İyi niyetliler gelsinler, kızlarımızı alıp gitsinler, ya da kızlar gelsin bu güzel ülkede gelinimiz olsunlar...” (Özdek, 2010:110-111).

Murat, Kadriye Hanım ile onun ailesinden ayrılıp Helsinki’ye gelir. Ayme onu tren garında karşılar. Önce otele sonra Ayme’nin evine giderler. Yemekten sonra Bay Helvi, Murat ile bir ikili görüşme yapar. Ona Fransızcaya çevirttiği bir kâğıt verir. Kâğıtta şunlar yazılıdır:

“... Hayatını onunla birleştirmek gibi bir düşüncen varsa ve buna yalnızca geçici duygularla değil, mantığınla da, geleceği iyi hesaplayarak, kesin karar vermemişsen, bu senin asla vazgeçemeyeceğin bir karar değilse, ona bu yolda ümit verme... Ülkeniz ve ülkemiz, sosyal hayat, iklim, coğrafya ve ekonomisi bakımından birbirine hiç benzemiyor. Yani Ayme, gibi bir kızın oraya adapte olması için çok çaba göstermesi, büyük özveride bulunması gerekecek. Bunu, şu Fransızca’yı yazan profesör de söylüyor. Yine de sen ve Ayme ergin gençlersiniz, özgürsünüz, okumuşsunuz. Beraberliğinizi kaçınılmaz, vazgeçilmez görüyorsanız bir önerim var: Sen Finlandiya’ya yerleş.. Büyük bir özveriyle, içtenlikle, o beraberliği kuramayacağını, yani buraya yerleşemeyeceğini söylersen, sana ancak teşekkür ederim. Ve emin ol, dostluğumuz hiç bozulmaz, devam eder...” (Özdek, 2010:113-114).

Ayme’ye geri döneceğini söyleyerek Helsinki’den trenle ayrılır.

İkinci Ok

Türkiye’ye döndükten sonra gazetede yayınladığı gezi yazıları okurları tarafından büyük ilgi görür. Mizanpajcıya “mizanpaj” kelimesinin anlamını öğretir. Yaptığı işin nizampanaj değil, mizanpanaj olduğunu söyler. Mizanpanajcı ile gazetecilerin sık gittiği bir Pasaj’a giderler. Orada bira içer ve kokoreç yerler.

Eve geldiğinde Ayme'nin yazdığı son mektubu bir kez daha okur. Ayme ondan Eski Türkçe yazılmış birkaç dizenin çevirisini yapmasını istiyordur. Ayme ile edebiyat üzerine yaptığı konuşmayı hatırlar. Doğu ve Batı Edebiyatı'ndaki tanınmış yazar ve şairlerden söz ederler. Ayme'ye bir mektup yazar. Mektubunun sonuna 15. Yüzyılda yaşamış, Timur ailesinden olan İskender Şirazi'den bir dörtlük yazar:

“Tolun ayga nisbet eytim yârimi,
Ol hacedinden boldı yarımı,
Tar-ı muyung zekatına men berem
Ya Halep'ni, ya Mısır'ni, ya Rum'u.”

“Bu dizeleri bugünkü Türkçe ile açıklamasız olarak şöyle söyleyebiliriz:

Dolunaya nisbet ettim (benzettim) yârimi,
O utancından oldu yarım (ı),
Saçlarının bir teline zekât veririm
Ya Halep'i, ya Mısır'ı, ya Rum'u.” (Özdek, 2010:128).

Murat, İstanbul'da bir ev almak ister. Murat'ın yeni ereği artık budur. İstihbarat Şefi Karakurt, kendisiyle Pasaj'a gelmediği halde Gönül Abla ile Markiz'e, Mizanpajcı ile de pasaja giden Murat'a kızar. Patron, Murat'ı yanına çağırır ve onu İsviçreli meslektaşı Mösyö Pierre ile tanıştırır. Murat üç gün boyunca bu yabancı gazeteciye İstanbul'u gezdirir. Murat, bu adamdan gazetecilikle ilgili çok şey öğrenir. Mösyö Pierre İstanbul'daki güzelliklerin yok edilmesine çok üzülür. Dolmabahçe ve Haydarpaşa Garı'nın Türk mimarisi olmadığını, bunların yabancı olduğunu, ancak Sultanahmet, Süleymaniye ve Topkapı Sarayı'nın Türk mimarisi olduğunu söylemekle birlikte Bağdat Köşkü'nü çok beğendiğini ve orada içinin huzur dolduğunu söyler.

Ayrıca İstanbul'u güzelleştirmenin beş şartını söyler. Bunlar deniz ve çevre ile ilgili şeylerdir. Konuk gazeteci dersini verdikten sonra İstanbul'dan ayrılır.

Aradan aylar geçer ve ülkede siyasi çalkantılar olur. Birçok şeyle birlikte gazete de değişmiştir. Gazete el değiştirmiş, yeni sahibi bir inşaatçı ve müdürü de eski bir banka memurudur. Yeni müdür seyahatleri için Murat'a destek olmaz. Murat'ın ısrarları sonucu, masraflarını kendi karşılaması dâhilinde istediği yere gidip, istediği kadar kalabileceğini, bu süre içinde izinli görülüp maaşının işleyeceğini söyler. İlan getirmesi karşılığında ise uçak bileti almasına izin verir.

Ev için bir kooperatife adını yazdırır.

“Bugün gazetede erek oklarından birini daha fırlattım: Umut dolu bir gelecek için imza attım. Basın mensuplarını konut sahibi yapmayı, bu yoldan inşaat müteahhidi olmayı amaçlayan bir arkadaşımız bir konut kooperatifi kurmuş. Arsa hazırmış ve İstanbul'un yeni yeni gelişmeye başlayan Etiler semtinde imiş. Daireler küçük, ama

taksitler de küçük olacakmış... İşte bu kooperatife giriş formunu imzaladım ve giriş parasını da hemen ödedim..." (Özdek, 2010:146).

Üçüncü Ok

Murat'ın dünya turu yolculuğu başlar. Gezeceği yerler sırayla; Beyrut, Tahran, Karaşi, Rawalpindi, Yeni Delhi, Agra ve Ganj kıyılarındaki kentler, sonra Dakka...

Yol parası çok az, uçşları genellikle gece yapacaktır. Bu yüzden yemek ve otel masraflarını hava yolları şirketleri karşılayacaktır. Masrafını aza indirmek için elinden geleni yapacağını söyler. Bunun için öğrenci yurtlarında kalmayı, soğan ekmek yemeyi ve o Fransız gazeteci gibi yabancılarla ilgilenen basın bürolarına gidip, misafir edilmesini teklif etmeyi planlar.

Beyrut'a indiğinde ilk iş olarak Ayme'ye uçakta yazdığı mektubu postalar. Türk Konsoloslugu'na gider. Beş saat kaldığı Beyrut'ta ona, aynı okuldan ve Konsolos kâtibi olan arkadaşı rehberlik yapar. Çarçabuk Mahallesi'nde Bay Parsek ile tanışır. Bu mahallede Ermeniler oturmaktadır ve hepsi Türkçe bilmektedir. Güvercinkaya'da lise aşkı olan Gül'ü hatırlar.

Tahran'da Şah ile görüşmek ister. Elçilik binasındaki Servet Ağabey ona yardımcı olur. Şah'a dördüncü kez suikast girişiminde bulunduğu için çok ciddi önlemler alınmış ve kimse ile görüşmesine izin verilmiyormuş. Servet Ağabey Saray Nazırından randevu alacağını söyler:

"... Ona RCD (Bölgesel Kalkınma İçin İşbirliği) konusunda, Beyaz Devrim konusunda, bir de Kızıl Arslan konusunda bir beyanat almak istediğimizi söyleriz. Kızıl Arslan, yani bizim Kızılay'ın buradaki benzeri, aslında Şah'a sorulmaz ama Saray Nazırı aynı zamanda Kızıl Arslan'ın fahri başkanıdır. Onun başarısını da öveceğimizi ima etmiş olacağız ki randevu koparmaya çalışsın. Burada RCD'ye bizde olduğundan çok daha fazla önem veriyorlar ve Türk basını bu konuda biraz ilgisiz buluyorlar. Beyaz Devrim'e gelince, bu, Şah'ın sığındığı, övündüğü bir konudur. Ortada gerçekleşen bir şey yok ama Şah onunla pek övünüyor, suikast girişimlerinin nedenlerinden biri sayıyor bu devrimi..." (Özdek, 2010:152).

Şah'ın gizli polisi Murat hakkında araştırma yapacaktır. Bunun için Hilton'da kalması gerekmektedir. Elindeki parası ile ancak beş gün kalabilir o otelde. Sabah kahvaltısı ücrete dâhil olduğu için tıka basa yiyor, hatta bazı kahvaltılıkları gizlice odasına çıkarıyordu. Ayme'den bir telefon alır. Defterine Tahran ile ilgili gözlemlerini yazar. Ortaokul yıllarını hatırlar. Parasız yatılı okulda okuduğu zaman tatillerde ailesinin yanına gidemez, yalnız büyük tatilde onların yanına gidebilecek kadar parası olurmuş. Böyle bir tatil için memleketine giderken trende yiyeceği yemeğin parası ile kardeşi Necati'ye bir tabanca alır. Sekiz saat olan yolculuk

sırasında aç kalır. Aynı kompartımda yolculuk yapan dört kişilik bir aile vardır. Bu ailenin oburluğu Murat'ın midesini bulandırır. Yolculuk boyunca bir şeyler yiyip dururlar. Aynı kompartımda bir de yaşlı ve gözlüklü bir amca vardır. Onunla sohbet ederler. Ayrılacakları zaman gözlüklü amca Murat'a şunları söyler:

“Haydi yaşadın! Dedi. Tam dört ay tatil.. Gez, dolaş, oyna! Ama kitap okumayı sakın unutma. Okumayanın ufku daralır, tıpkı şu kompartıman gibi...” (Özdek, 2010:168).

Tahran'ın sokaklarında gezinirken bir sokakta Azeri Türkçesiyle konuşan insanlar görür. Onlarla oturup sohbet eder. O gün otele döndüğünde resepsiyoncudan iki İranlının gelip kendisini sorduğunu öğrenir. Odasına girdiğinde odasının birileri tarafından arandığını anlar. Elçiliğe gider. Servet Ağabey ona arayanların Şah'ın adamları olduğunu söyler ve ona biraz protokol dersi verir.

Tahran'da gezinirken kadınların giysileri dikkatini çeker. Tahran'da iki tür kadın vardır:

“Birinci grup, İstanbul'daki, Avrupa ülkelerindeki gibi: Yüz-baş açık, kollar japone, etekler ancak dizlerine kadar uzanıyor. Saçlar modaya uygun. İkinci grubu örtünenler oluşturuyor. Ama bu örtü kara çarşaf değil, entari de diyemiyorum. Genellikle koyu, desenli, belki tek parça bir kumaşı ya da siyahlı beyazlı bir basmayı ayaklarının ucunu da örtecek kadar sarınyorlar, bu örtüyü yellendire yellendire yürüyorlar. Yalnız yüzleri ve gözleri görünüyor. Önden bir parça öbürünün üzerine gelerek kapanmış ama düğmeli ya da kemerli değil. Elleriyle önlüyorlar açılmasını. Beyaz tenlilerin yüzü-gözü, o pek bol tek parça giysinin içinde çok güzel görünüyor. Zaten İranlı kadınların çoğu maral gözlü...” (Özdek, 2010:179-180).

Şahla görüşeceği gün gelmiştir. Protokole uyarak salona girer. Şah içeri girdiğinde diğerleri gibi “vav” şeklini alır. Sorularını sorar ve önündeki masadaki kâğıtlara altın kaplama dolma kalem ile notlarını alır. Eğitim ile ilgili bir soru sorduğu sırada içeri Şah'ın dört-beş yaşlarındaki oğlu girer. Murat protokolü unutarak Şah'ın çocuğunu göstererek eğitimle ilgili laflar eder. İçerisindeki öğretmenlik duygusu ile böyle davrandığını söyler. Servet Ağabey protokol bozulduğu için mosmor olur. Şah ise gülerek şunları söyler:

“Delikanlı, sizi tebrik etmek isterim. Bir ülke ancak iyi yetişmiş gençliğin omuzlarında yükselir, diyecektim ve siz bir öğretmen olarak bunu benden iyi söylediniz. Davranışınız riyasız, içten, coşkulu...” (Özdek, 2010:187).

Şahla yapılan demeci büyük bir ajans olan (Associated Press'in Tahran şubesine) satmaya karar verirler. On gün boyunca İran'ın diğer şehirleri, Tebriz, İsfahan ve Şiraz'ı gezecektir. Haberi iki bin dolara A.P. ajansına satar. Elçilik binasına döndükleri zaman Başkonsolos ile karşılaşırlar. Başkonsolos haberi kaçta sattıklarını sorar. İki bin dolara satıldığını öğrenince haberin değerinin en az on bin

dolar edeceğini söyler. Servet Ağabey'in evinden Ayme'ye telefon eder. Hilton'dan ayrılacağı gün resepsiyoncu Mr. John ona saray görevlisi iki kişinin gelip hesabını ödediğini kalacağı diğer günler için hesap ödemesi gerekmediğini söyler. Murat buna çok sevinir. Kalan sekiz gün boyunca İran şehirlerini gezer. Bu gezi içinde Tebriz yoktur. Onu Tebriz'e götürmemişlerdir. O en çok Şiraz'ı beğenir.

Yaşlı adam anıların bu bölümünde biraz ara verip kedisi Sarman'a sosis ve süt verir. "İçmek" sözcüğü üzerinde durur. Su içmek, sigara içmek, çorba içmek... Yaşlı adam ereklerini, sahip olduklarını düşünür ve anılarının yazılı olduğu defteri yerine küpler dolusu altını olsa daha fazla mutlu olamayacağını söyler. Yaşlı adamın iki felsefesi vardır.

"Kazanılmışı korumak, onu kazanmaktan daha zordur! Bir felsefem daha var: Gençliğinde geçim kaygısı çekmemiş, bolluk içinde yüzmüş ve bir eser yaratmayı aklına getirmemiş, ülküsü olmamış gençleri, sonunda arenalara çıkarılacak genç boğalara benzetirim." (Özdek, 2010:210).

Yaşlı adam kendine etli pilav şişirir. Sonra da sütlü bir neskafe içmeyi planlar. Ardından da anı defterini okumaya devam eder.

Karaçi'de devlet konuğu olarak ağırlanır. Pakistan'ın Türkiye'de Kültür Ataşesi olan dostu Şerif-ül Hasan'ın yazdığı mektubu verdiği adrese götürdüğü zaman çok güzel ağırlanır. Servet Ağabey'in dediği gibi yine dört ayağı üzerine düşmüştür. Emrine bir de rehber vermişlerdir.

Karaçi hakkındaki izlenimlerini verir. Yolları ve binaları ile modern bir şehirdir. Rakşalar dikkatini çeker. Rakşa, üç tekerlekli motosiklete benzeyen sürücünün arkasına en çok iki kişi alabilen bir araçtır. Kadınların giydiği "sarı"ler dikkatini çeker. "Sarı" Türkçe'deki "sarı"dan geliyordur. Sarı renkli bol etekli bir kadın elbisesidir. Buradaki kadınlar ya çarşaf giyiyorlar ya da sari giyiyorlardır. Yol üzerindeki sergiler dikkatini çeker. Bu sergilerde, yılan kafasının kurumuş kemiği, istiridye kabuklarından yapılmış tespih ve kolyeler, yarısı kopmuş bir top mermisi, iki insan dişi... satılıyor. Baharat satan bir adam dikkatini çeker. Burada baharatçılar bir eczacı hatta bir hekim olarak görülüyor. Buradaki insanlar sigara içmiyor, onun yerine tütün çiğniyorlar. Ayme'yi düşündüğü bir anda çocukluk arkadaşı Cinli Remzi'yi hatırlar. Bu Cinli Remzi, bir cin sevgilisi olduğuna inanmış. Kimsenin görmediği o kızı, yalnız o görür, konuşmuş. Derviş ve Altın masalını hatırlar. Masalda bir derviş, çamurdan altın bir köprü yapmış. Köylüler, altınları kapışacakları sırada Derviş, asası ile köprüye dokunmuş ve altınlar çamur olup suya karışmışlar. Derviş, köylülere altın yapmanın sırrını anlatmış:

“Çamuru yoğururken ve kurumasını beklerken, altını hiç mi hiç düşünmeyecek, bir saniye bile aklınıza getirmeyeceksiniz. Böyle yaparsanız yoğurduğunuz bütün çamurlar kuruduktan sonra altın olacaktır!” (Özdek, 2010:219).

O köyde yaşayanlar, o gün bugündür, altın yapmaya çalışır ama başaramazlarmış.

Sabahleyin rehber elinde bir program ve yanında güzel bir kızla Murat'ı almaya gelir. O, esmer kızın adı Bedar'dır. Türkçedeki “Bedir” in karşılığı “Dolunay” demektir. Bir ara Ayme ile Bedar'ı karşılaştırmayı düşünür. Ama bu düşüncesinden çabuk vazgeçer. Çünkü bu Doğu ile Batı'yı karşılaştırmak gibi olacaktır. Bedar, bir gün babasının Birinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı bir şiiri Murat'a verir. Şiir şöyledir:

“İlahi, Muhammed'in yeşil bahçesini (yurtlarını)
Türkler kanları ile suluyorlar ki daha gür, daha pür olsun.
İlahi, ben de Türk kardeşlerimin safında
Vuruşmak, ölmek isterim..
Onların zaferini göster bana...” (Özdek, 2010:222).

Murat gittiği bütün lokantalarda, pastanelerde kendini tanıttıktan sonra, aynı plak konulur. O plaktaki şarkı Türk askerinden söz ediyor. Rakşalar, “bize göre insanca yaşamayı geçişi, sömürge olmaktan çıkışı simgeliyor.” (Özdek, 2010:224). Kurban Bayramı sabahı bütün halk polo sahasında toplanarak toplu namaz kılar. O günkü cemaatin iki yüz yirmi bin kişiden fazla olduğu söylenir. Murat'ın Pakistan'da etkilendiği diğer bir tablo ise Büyük Elçi Şinasi Bey'in evinde olduğu sırada gerçekleşir. Bir tebrik bandosu Elçi'nin evi önüne gelir ve şu mesajı iletir:

“Abdullah Harun Han Saap, aziz dostu, kardeş Türklerin değerli evladı, büyük insan, Büyük Elçi Hazretleri'nin bayramını kutlar, sağlık mutluluk içinde daha nice bayramlara ulaşmasını diler...” vb. (Özdek, 2010:229).

Bedar'ın okul arkadaşı Madhurların evine giderler, bahçesinden gül toplarlar. Madhur, Sih bir kızdır. Murat'a çok güzel bir çiçek sepeti hazırlar. Bedar, Murat'ı Madhur'dan kıskanır. Daire başkanı Musti'nin evine giderler. Musti Saap beş çocuğunu özelliklerini de söyleyerek tanıtır. Günün geri kalanını Bedar'la yalnız geçirir. Gezinin geri kalan günlerini Lahor, Rawalpindi, Peşaver ve Hayber Geçidi'nde geçirir. Pakistan uçağına Yeni Delhi'ye iniş izni verilmez. Bu yüzden Delhi, Agra ve Karaçi'yi trenle gezmeye karar verir.

Yeni Delhi'ye geldiğinde en yakın otele gidip biraz dinlenir. İkinci vakti dışarı çıkar. Sokakta ellerinde yılan bulunan Hintli dilenci çocuklar etrafını sarar. Avrupalı kadınlı-erkekli bir grup turist gelince onu rahat bırakırlar. Bir arşiv dairesinde çalışan dostunun dostu olan Ajeet Singh'in bulunduğu binaya gelir ve ona

arkadaşının gönderdiği mektubu verir. Ajeet Singh onu evine götürür. Romanın burasında Sih dinine ait bazı bilgiler verilir:

“Bu dinin temelleini onbeşinci yüzyılda Nanak atmış. “Bizim Peygamberimiz Guru Nanak’tır” diyor. Kutsal kitapları (Adi Granth) onaltıncı yüzyılda derlenmiş. Hinduizmin ve müslümanlığın karışımından meydana geldiğini söylüyorlar ama Ajeet Singh benzerliğin sadece şekilde olduğunu, şiir dilinde yazıldığını söylüyor. Altı bin kadar ilahiden oluşuyormuş kutsal kitapları Granth. Bu ilahiler raga denilen müzik makamlarına göre okunmuş, dünyada en güzel melodiler bu ilahilerin bestelerinde bulunmuş... (Batıların buraya Sih bestesi aşırmaq için özel ekipler gönderdiğini daha sonra öğrenecek ve tanık olacaktım)...” (Özdek, 2010:239).

Ajeet Singh, kendi dinlerinin de beş şartı olduğunu söyler. Erkek isimlerinin sonunda bulunan Singh eki “Arslan” ve kadın isimlerinin sonunda bulunan “Kaur” sözcüğü “dişi aslan” anlamına gelir. Ajeet Singh’in dört çocuğu vardır, iki küçük çocuğu Murat’ın yanından hiç ayrılmaz. İki küçük kız Murat’ın sabununu ister. Amaçları onunla yıkanıp beyaz olmaktır. Murat, onlara şöyle bir ders verir:

“Avrupa’da kızlar sizin gibi esmerleşmek için ne yapacaklarını bilemiyor, güneşte çıplak geziyor, her türlü krem kullanıyor ama yine de sizin kadar güzel olamıyorlar. Güneş onları, sizi sevdiği kadar sevmiyor çünkü...” (Özdek, 2010:242).

Delhi’de Kutbeddin Minar’ı gezmek ister. “Delhi’de, 1200 yılında Türk hükümdarı Kutbeddin Ay Beg (Ay Bey) tarafından yaptırılmış. Dünyanın en büyük minaresi ve bir mimarlık şahasesiydi” (Özdek, 2010:238-239).

Tac Mahal’i ziyaret eder. Murat, Tac Mahal hakkında şunları düşünmektedir:

“Erişilmez güzellikte bir aşk türbesi... Üç yüz yıldan beri aşığım ben bu Tac Mahal’e.. Üç bin üç yüz yıldan beri de Kraliçe Nefertiti’ye. Bazen kendime sorarım: Ben Nefertiti’nin kendisine mi aşığım, yoksa onun mahzun gülüşüne, o gülüşte iç dünyasını yansıtan heykeline, o sanat şahasesine mi?.. Tac Mahal’de yatan güzel Mümtaz Mahal’e mi, yoksa mimarlık şahasesi olan bu türbeye mi?” (Özdek, 2010:245).

Murat, Tac Mahal’in fiziki ve tarihi özellikleri hakkında bilgi verir:

“Kubbesi bir dolunay gibi yuvarlak ve parlak. Oyma oyma, nakış nakış duvarları da okşanası güzellikte. Bir cami olmayan bu yapıya dört minare ezan yerine ağıtlar, elejiler okusun diye mi yapılmış? Önündeki havuzun çağıl çağıl şadırvanları o ağıtlara fon müziği mi oluyor?... Yüzlerce akik, sedef, firuze gömülü olan duvarlarında kırk iki zümrüt, yüz kırk iki yakut, altı yüz yirmi beş pırlanta, elli tane de büyük inci var.. Şahcihan o şaheserin yapımı için kırk yedi milyon altın lira harcamış. (Süleymaniye Camii’nin yapımı için on dokuz milyon altın lira harcandığını okumuştum).. Bu eserin planını ve başmimarlığını, Şah Cihan’ın İstanbul’dan davet ettiği Mimar Mehmed İsa Efendi, kubbesini yine İstanbullu mimar İsmail Efendi yapmış. Duvardaki şahane yazıları İstanbullu Hattat Serdar Efendi yazmış...” (Özdek, 2010:245-246).

Timuroğulları hanedanının beşinci hükümdarı olan Şahcihan bu şaheseri ölen karısı için yaptırmıştır. Bu eseri yapan Mimar Mehmed İsa Efendi’nin de karısı genç yaşta ölmüştür. Murat, aslında mimarın bu eseri karısı için yaptığını söyler. Tac Mahal’in yakınına bir de köşk yapılmış. Köşkteki aynalar Tac Mahal’i gösterirmiş.

Ama Şimdi bu aynaların çoğu yabancı turistler tarafından alındığı için Tac Mahal'i göstermiyordur. Murat, o aynalarda Ayme'yi görür.

Ganj Nehri kenarında bir cenaze merasimi görür. Bu cenaze onu çok etkiler. Ölüyü yaktıktan sonra topluluk dağılır. Fakir ölünün çocukları olduğunu düşündüğü iki ocuk yanan ateşe yaklaşan iki köpeği kovalamaya çalışır. O sırada köpeklerden biri bir et parçasını alır. Murat, gördüklerine dayanamayarak oradan koşarak uzaklaşır.

Delhi'de parkta dolaşırken Hindistan cevizi suyu içer. Ajeet Singh'in ailesi ile vedalaşarak oradan ayrılır.

Amritsar'da tren istasyonunda, kendisini Tanrı olarak tanıtan bir kişi burada bir hazine olduğunu, yerini ona göstereceğini söyler. Murat, bu dolandırıcıya inanmaz. Dolandırıcı ona kızarak, oradan uzaklaşır. Ajeet Singh'in dostu olan Doktor Jaspal Singh onu karşılar. Ertesi gün bir müzik yarışması düzenlenecektir. Sih ilahileri için yapılan bir beste yarışmasıdır. Birinci olan bestenin ödülü, bir yıl boyunca bütün ilahilerin o beste ile okunmasıdır. Burada Sih'ler için önemli olan Altın Tapınak'ı ziyaret eder. Burası ona Urfa'daki Halilürrahman Cami'ni hatırlatır. Burada insanlar havuza girip yıkanıyor, sonra da sudan birkaç yudum içiyorlardır. Murat da Singh Jaspel gibi suya girip yıkanır, sonra da üç yudum su içer.

Bangladeş'te her yerde duyduğu o Urduca Şarkı sözlerinin anlamını öğrenir:

“Sevgilimin gidişine bir bak/ Ganj'ın dalgaları gibi,/ Türkün askeri gibi” (Özdek, 2010:262). On yedinci yüzyılda yazılmış olan Şiir, o yıl bir filme konu olmuş. O yüzden o filmin müziği her yerde alınıyormuş. Orada Jack-fruit adında bir meyve yer. Bangladeş'teki fakirlik dikkatini çeker.

Rawalpindi'ye döndüğünde Bedar ona telefon eder. Dakka'da aldığı yelpazelerden birini Bedar'a hediye etmeye karar verir. Ayme ile yemek yer, ona umut vermekten geri duramaz. Bir parkta vedalaşarak ayrılırlar.

Dördüncü Ok

İstanbul'a döndüğünde Ayme'nin “hoş geldin” kartı ile karşılaşır. İçinde bir sıkıntı vardır. Gazetede ki arkadaşı Ahmet ile pasajda buluşur. Ondan gazete hakkında bilgi almak istemektedir. Gazetenin kendisini işten çıkardığını öğrenir. Gazete para vermediği için onu, kooperatif üyeliğinden de çıkarmışlardır. Asli üyelikten yedek üyeliğe düşer. Ancak birinci yedek üyedir.

“Şimdi ereğim bir ev idi. İlle de bir ev! Okumu bu erek için fırlatacaktım. İtiraf etmeli, bir düzeltme yapmalıyım: Şimdi ereğim “Ayme’li bir ev” idi..” (Özdek, 2010:283).

Cağaoğlu’nda gezerken okul arkadaşı Mehmet ile karşılaşır. Mehmet, ona kitap çevirmenliği işi teklif eder. On kitap çevirecek, belirli bir ücret alacaktır.

Otobüsteyle çocukluk çağındaki Osman Aga’yı hatırlar. Osman Aga bir parmak kalınlığında akan pınarın suyunu maşrapa ve leğen ile biraz uzakta olan tek atlı arabasındaki fiçiya taşıyıp, sonra da bu buz gibi pınar suyunu mahallede satan kişidir. Geçimini zahmetli ve ücreti düşük bu işten sağlıyordu. Murat kendisini o Osman Aga’ya benzetir. “... ben şimdi erek alanına ulaşmak için maşrapa ile fiçiler doldurmak zorunda idim, ya da Ferhat gibi dağları yarmak zorunda. Benim Şirin’im Ayme idi.” (Özdek, 2010:288).

Röportajın düzenlenmesi bitti. Murat’ın hesaplarına göre on sekiz gün sürecek bir yazı dizisi olacaktır. Röportajını o sıralar hamle üzerine hamle yapan bir gazeteye satar. Eve döndüğünde Ayme’nin mektubunu görür. Ayme yirmi gün sonra Rovaniemi’ye kayak yapmaya gideceğini ve Kuzey Kutup Kuşağı’ndaki kulübeye gidip, Murat’ın anı sütununa çaktığı plaketi görmek istediğini yazar. Murat ertesi gün gazeteye gidip, sattığı röportajın parasını alır. Ardından da Cağaoğlu’nda Mehmet ile karşılaşır. Mehmet de ona avans verir. Murat’ın umudu ve çalışma azmi artar.

Yaşlı adam, defterin burasında araya kalem koyarak anılarına ara verir. Pencereyi açıp, dışarı bakar. Dışarıda kar vardır ve buz gibi soğuktur. Üzerine bir kat daha eşofman giyer ve üzerine paltosunu, onun üzerini de rüzgârı tutsun diye naylon yağmurluk giyer. Sitenin aşağısına doğru yürür. Gece bekçisi Üzeyir Efendi, Murat Bey’i görünce şaşırır. Elinde fenerle onun yanına gelir ve bu saatte, bu soğukta dışarıda ne yaptığını sorar. Yaşlı İnari’de olduğunu düşünerek “Bu soğukta İrislerin saunasına girip kayın yapraklarıyla dövünmek en iyisi...” der. (Özdek, 2010:300). Üzeyir, yaşlı adamı bekçi kulübesine götürüp, çay ikram eder. Yaşlı adam, kulübeye girdiğinde kendine gelir ve bekçiye korkma der. Kitap yazdığını söylediği sözlerin kitapta yer alan, zihninde unutmamak için tekrar ettiği sözler olduğunu söyler. Yaşlı adam evine döndüğünde anı defterini okumaya devam eder.

Arkadaşı Mehmet, Murat’ı, yeni kurduğu dinciliğe soyunmuş gazetenin başına yazı işleri müdürü ve köşe yazarı olarak atamak ister. Murat, bu teklifi kabul eder. Ancak orada yaşadığı iki sıkıntı vardır. Başlık hurufatını (harflerini) kapanan bir matbaadan almışlardı ve bütün harflerden yalnız dörder tane vardır. Bu yüzden

birinci sayfadaki yazılara başlık atmak güçtür. “Başlıkta “Ankara” geçiyorsa, bunu “Başkent” olarak yazmak zorundaydı. Çünkü “Ankara” üç “a”yı yutuyor, öteki kelimelere yalnız bir “a” kalıyordu.” (Özdek, 2010:302). İkinci sıkıntı ise gazetede bulunan iki kadın yazarın yazılarını düzeltme güçlüğüdür. “Onlar sözde önemli fikirlerini kendi yazılarıyla belirtecek, sonra gazetede bunu okunur bir üsluba sokacaktı..” (Özdek, 2010:302).

Murat’ın Uzak Doğu gezisi ile ilgili röportaj halen yayınlanmıyordur. Bir gün gazeteye gidip bunun nedenini sorar. Genel Yayın Müdürü gazetenin ikiye ayrıldığını, haberi teslim alan kişinin de gazeteyi terk ettiğini, haberi bulamadıklarını söyler.

Babiâli’de gezinirken İstanbul’daki A.P. Ajansına uğrayarak gezisinin haber niteliğindeki kısımlarını bu ajansa satmayı düşünür. Ajans haberi satın alır, hem de gazetenin bütün haber için verdiği paranın tam iki katına. Yazıyı daktiloya geçerek, ajansa teslim eder. Postaneye uğrayarak Ayme’nin evine telefon eder. Telefona Ayme’nin annesi çıkar ve kızının Rovaniemi’ye kayak yapmaya gittiğini söyler. Eve gittiğinde Ayme’ye bir mektup yazar.

Kooperatif Genel Kurulu, yaşlı bir çiftin hakkı olmayan bir dairesini alarak, birinci yedek olduğu için Murat’a verir. Murat, tanıdıklarından borç toplar. Parası yetmediği için çetrefil bir dille yazılmış, siyasi nutuk niteliğindeki yedi yüz sayfalık kitabı çevirmeyi kabul eder. Böyle çalışırken günler, haftalar geçer. Ancak Ayme’den mektup gelmez. Postane’ye giderek Ayme’nin evine telefon eder ama telefona kimse cevap vermez. Önce işe uğrar, sonra eve döner. Yahudi komşusunun kızı Matti’ye Fransızca ders anlatır. Yahudi komşusu Kolombo Teyze ise Murat’ın mutfağını temizler. Murat düşünceler arasında eriyip, tükenmekte, beti benzi sararmış bir vaziyettedir. Ertesi gün Silya Teyze’ye telefon eder. Ondan Ayme’nin bir kaza geçirdiğini öğrenir. Silya Teyze, Murat’ın Helsinki’ye gelmesini ister.

Murat, ondan bundan borç alarak Oktay’ın yanına gider. En çok on beş gün ortalarda olmayacağını söyleyerek evdeki üyeliğinin korunmasını ister.

İstanbul’dan Helsinki’ye trenle ve feribotla yolculuk yapar. Zorlu bir yolculuk geçirir. Ayme’nin evine geldiğinde, Ayme’nin odasında yanan yas mumunu gördükten sonra baygınlık geçirir. Ayıldığında, başındaki doktor ona şunları söyler:

“Sakin ol delikanlı, dedi, bak iki çocuk yitiren bu yaşlı insanlar bile dayanıyor, onların dayanma gücünü sarsacak bir şey yapma, çok rica ediyorum...” (Özdek, 2010:328).

Ayme, Lappi’de kayak yaparken donmuş bir dere yatağının hafif çöküntüsüne takla atmış, başını sert bir cisme çarpmıştır. Yukarıdaki kayakçılar kulübesine getirdiklerinde beyin kanaması geçirmiş ve ölmüştür. Ayme’nin evinden ayrılarak Siya Teyze’nin yanına gider. Kocasını kaybeden kadın, Murat’tan sabırlı olmasını ister. Murat, Ayme’nin kaza geçirdiği yere gitmek istediğini söyler. Ertesi gün, elinde çiçekle Ayme’nin mezarına gider. Mezarı başında Ayme ile konuşur ve onun için bir Fatiha okur. Ayme’nin evine gider. Silya Teyze bir program hazırladıklarını, Bay Taipale’nin ona refakat edeceğini söyler. Bay Taipale Helvilerin akrabalarından biridir. Rovaniemi’de bir pansiyonda beş saat kaldıktan sonra ertesi gün görmek istediği yere bir otobüsle gideceklerini, gündüz gözü ile orayı görebileceğini söyler. Akşam Silya Teyze’nin otelinde yemek yerler. Ertesi gün Bay Taipale ile tanışır ve yola çıkarlar. Bay Taipale yol boyunca uyur, Murat ise düşüncelerle boğuşur. Rovaniemi’ye vardıklarında otele yerleşirler, sonra Kuzey Kutup Kuşağı’ndaki plaketi sökmek için kulübeye giderler. Görevli Murat’ı tanır ve makbuzu yanındaysa plaketi sökmesine izin vereceğini söyler. Murat, makbuzu gösterir ve plaketi yerinden sökerler. Görevli plaketin bir macerasını anlatır. Bir grup kayakçının oraya geldiğini, içlerinden güzel bir kızın merdivenle çıkarak plaketi okşadığını ve poz poz resim çektiğini söyler. Anladığına göre plaketin üzerindeki 3 Mart kızın doğum günüymüş. Görevli adam böyle bir rastlantının kızı bu kadar mutlu etmesine şaşırılmış. Murat, Ayme’nin dokunduğu o plaketi oradan söküp attığı için pişman olur ve acı çeker. Ayme’nin kaza geçirdiği yere gelirler. Taipale, Murat’ın daha fazla gitmesini istemez. Murat yumrukları sıkarak Ayme’nin düştüğü çukura doğru bakarak bağırır: “Hain topraklar! Katil çukur! Ne istediniz Ayme’den! Ey buz dişli canavarlar! Verin Ayme’mi verin!.. Verin!” (Özdek, 2010:346).

Yaşlı adam birinci anı defterinin sonuna gelir. İkinci anı defterinde özetle şunlar yazmaktadır. Helsinki’ye döndüğünde Ayme’nin anne ve babası ile vedalaşır ve İstanbul’a döner. İlerideki sayfalarda Kadriye’nin bir gün kocası ve iki yaşındaki oğlu ile çat kapı evine yaptıkları ziyareti anlatır. Artık kooperatif evine sahiptir. Osman Bey’in de sözünü tutarak oraya maceracı olmayan evlenme niyetinde olan gençler göndermiş, bunlardan biri de Kadriye ile evlenmiştir. Karı-koca fikir birliği içinde oğullarının adını Murat koymuşlardır. Murat erek oklarından beşincisini hedefe isabet ettirebilmiştir.

“Aslında erek oklarından beşincisini, mesafe irak, hava rüzgarlı olsa da, hedefe isabet ettirmişti.. Dilediği gibi yüzü ay, kaşları yay bir eşi olmuştu. Zevk aldığı bir işi

olmuştu. Ve en güzeli, en unutulmazı ve ölçsüz mutluluğu, yine yüzü ay, kaşları yay güzel kızının dünyaya geliyordu.” (Özdek, 2010:348).

Roman, yaşlı adamın her şeye rağmen devam eden dünyası ile ilgili bilgilere yer verilerek bitirilir.

“Şimdi gözlerinin önünde sevgili kızı, o en parlak yıldızı, biricik ecesi vardı ve o idi ruhuna dinginlik veren. Onun mutluluk bahçesi, hoşgörü kaynağı o idi. Dayanımlara dayanma gücü veren o idi. Geçmiş değerlendiren ve geleceğin umudu o idi...” (Özdek, 2010:349).

3.3.2. “Gece Yarı Güneşi” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu

Yazar, romandaki kişilerin fiziki görünümünü verirken, ruhi yapılarını da şahısların psikolojik yapılarının tahlil edildiği paragraflarda yansıtmıştır. Romandaki kişileri konumlarını göz önünde bulundurarak sınıflandırmaya tabi tuttuk. Şimdi sırasıyla bunları vermeye çalışalım.

3.3.2.1. Başkişi

Romanın başkişisi Murat’tır. Roman, bir gün, Yaşlı Murat’ın gençliğinde yazdığı anı defterini eline alıp okumasıyla başlar. Murat’ın anı defterini okumasındaki amacı, kızı, torunu ve gençler için “erek”lerden bahseden bir kitap yazma isteğinden kaynaklanmaktadır. Birinci anı defteri bittiğinde roman da biter. Roman 1. Tekil kişi “Ben” anlatıcının ağzından anlatılır. Bu yüzden Murat kendi hayatını anlatır. Yaşlı adam aynadaki yansımasına bakar: “Gerdanı sarkmış, ütüsüz çamaşır gibi buruşuk yüzlü, seyrelmiş ve iyice ağarmış dağınık saçlı adam o muydu?” (Özdek, 2010:8). Anılarındaki genç Murat ise şu görünüme sahiptir: “Orada, gür saçlı, pürüzsüz güleç yüzlü, maviş, bıçkın delikanlıyı gördü.” (Özdek, 2010:13). Murat, Ankara’nın küçük bir kasabasında fakir bir ailenin çocuğu olarak büyümüştür. Yatılı ve burslu okullarda eğitim görür. Asıl mesleği öğretmenlik olan Murat’ın bir ereği de gazeteci olmaktır. Gezi yazılarının yayınlanması ile gazeteci olur. Murat, seyahat etmeyi seven bir kişidir. Evliya Çelebi gibi seyahat etmek ister. Ziyaret ettiği yerlerde kendisine yardım eden kişilere hediye olarak bir şeyler götürür. Yanında hediyesi yoksa çantasında hediye edilebilecek bir şeyler bulur. Ya da Türkiye’ye döndüğünde o kişilere hediye gönderir. Murat’ın bir ev alma hayali var. Bütün güçlüklerle rağmen ev almayı başarır. Ama Ayme’yi kaybeder.

Murat, romanda üç kez âşık olur. İlk aşkı lise aşkı Gül’dür. Onu Beyrut’taki Güvercinkaya’da hatırlar. Orayı buluştukları İnkaya’ya benzetir. İkinci ve en büyük

aşkı Finlandiyalı bir kız olan Ayme'ye duyduğu aşktır. Romanın başında Finlandiya'ya yaptığı ilk gezide onunla tanışır ve âşık olur. Romanın akışı, bu aşk ve ev alma ereğine göre şekillenir ve devam eder. Ancak birinci aşkı gibi ikinci aşkına da kavuşamaz. Birinci aşkından fakirlikten dolayı vazgeçmek zorunda kalır. İkinci aşkını ise bir kayak kazasında kaybeder. Üçüncü aşkı Pakistan'da tanıştığı Bedar'dır. Bu kıza Ayme olmasına rağmen ilgi duyar. Onun en çok sesinden etkilenir. Fiziki görünümü ve huyu ile de çok güzel bir kız olduğunu düşünür. Onu, Ayme ile karşılaştırmaktan geri duramaz. Ancak Ayme onun dünyasına doğan bir güneştir. Onun ışığını terk etmek istemez. Bedar'a umutlar vererek, ondan ayrılır. Romanın sonunda Murat'ın evlendiğini ve bir kız çocuk sahibi olduğunu öğreniriz. Eşi hakkında çok fazla bir bilgi vermeden onu öyle tarif eder: "Dilediği gibi yüzü ay, kaşları yay bir eşi olmuştu." (Özdek, 2010:348).

Murat, meziyet ve kusurlarından söz eder:

"... Yüklendiğim iş ne olursa olsun onu ciddiye alırım, sorumluluk duyarım. Dostlukları, verilen sözleri ciddiye alırım. Çalışmayı sever ve çok çalışırım. Noktanın, virgülün hakkını vermek isterim. Gösterişsiz iyilik yapmaktan hoşlanırım... Galiba bu çağda, belki bizim meslekte, kusurlarımın başında gurur ve tevazu geliyor. Ben işsiz kaldığım zamanlarda hiçbir zaman bir yere gidip iş istemem. Bir işe girmek için beni istemelerine ya da bir yarışma açmalarını beklerim. Herhangi bir konuda cahil cesareti göstermekten korkarım, utanırım. Okurlardan aldığım ve yeteneklerimi öven mektupları bir sır gibi saklarım. Yaptığım iyi bir şeyi, diyelim bir başarıyı, ona buna duyurma gereğini hiç duymam... Kısacası ben girişken biri de değilim..." (Özdek, 2010:282-283).

Murat, duygusal, kolayca bunalıma girebilecek bir yapıya sahiptir. Ayme'ye ulaşamadığı, ondan mektup alamadığı zamanlarda bir iç bunalımı yaşar. Çalışamaz, uyuyamaz, yemek yiyemez ve yüzü gözü sap sarı bilinçsiz bir şekilde dolaşır. "Moralim bozulmaya, sinirlilik hallerim artmaya, uykularım kaçmaya başladı." (Özdek, 2010:311). Moralinin bozulduğu bir gün dışarıda yağmur yağarken şemsiyesiz olarak dışarı çıkar. "... Ne kadar yürüdüğümü, ne kadar dışarıda kaldığımı bilmiyorum ama eve geldiği zaman üstüm başım sıırılsıklam, ayaklarım çamur içindeydi.." (Özdek, 2010:313). Ayme'nin, mektuplarına niçin cevap vermediğini düşündüğü gecelerde kâbuslar görür. "O günün, daha doğrusu o gecenin, ömrümün belki en sayıklamalı geçen gecesi olduğunu sanıyorum... Yatakta geçen o saatler içinde, karabasanlarla, devlerle boğuştum." (Özdek, 2010:320).

3.3.2.2. Başkışıye yardımcı olan kişiler

Murat'a çalıştığı gazetede ve gezdiği ülkelerde yardımcı olan kişiler vardır. Romanda bu kişiler, özellikleri ve bulunduğu konum ile önemli bir yere sahiptir. Bunların başında gazetenin Magazin Servisi'nin Şefi Gönül Abla gelir. "Gönül Abla, yedi düvelle barışık, işini çok iyi bilen bir gazeteciydi." (Özdek, 2010:38). Murat'ın, Ayme'nin doğum günü için ona bir bindallı almasına yardımcı olur. Kadriye ve ailesi ona Rovaniemi gezisinde ev sahipliği yapar. Bayan Silya ona Ayme ile ilgili şeylerde yardımcı olur. Ayme'nin doğum gününde, evine Murat adına bir çiçek gönderir. Murat'ın, Ayme'nin kaza geçirmesiyle Finlandiya'ya yaptığı son ziyarette ona kalacak yeri dert etmemesini söyler. O kötü gününde de ona yardımcı olur. Bay Taipale, Murat'a Rovaniemi yolculuğunda eşlik eder. Ayme'nin kaza geçirip öldüğü yeri görmeye giderler. Mehmet'in çeşitli okul arkadaşları ona gezilerinde yardımcı olur. Doğu gezilerinde de Konsoloslukta çalışan arkadaşları ona yardımcı olmuşlardır. Murat gittiği her yere bir referans mektubuyla gider. Gönderen kişinin arkadaşı olan bu kişiler Murat'a gezi konusunda yardımcı olur. Onu görmek istediği yerlere götürür, hatta evlerinde misafir ederler. Cavit, Kooperatif konusunda Murat'a yardımcı olur. Onun bir ev sahibi olmasına vesile olur.

3.3.2.3. Kadın Karakterler

Romanın baş kadın karakteri Ayme'dir. O, Murat'ın karanlık dünyasına doğan bir güneştir. "Ve, röportajımı okuyanlar nereden bileceklerdi "Geceyarısı Güneşi"nin, benim gecemin ortasında bir güneş gibi doğan Ayme'den başkası olmadığını?" (Özdek, 2010:28). Ayme Fransız Filolojisi'nde son sınıf öğrencisidir. Murat, onunla Fransızca konuşur. Murat, onu şöyle tarif eder:

"Öyle şen, öyle şakrak idi ki Ayme, "onun olduğu yerde gam-keder olamaz" diye geçirdim aklımdan. Ne bilirdim yıllar sonra, onun şakrak sesini duyar gibi olduğum, gülen mavi gözlerini görür gibi olduğum zamanlar gam yükü altında ezileceğimi!" (Özdek, 2010:22).

Murat, o, güneşi olan Ayme'sine kavuşamaz. Onu bir kayak kazasında kaybeder.

Murat'ın ilgi gösterdiği diğer bir kadın ise Bedar'dır. Murat, Pakistan'da kendisine rehberlik yapan Bedar'ı şöyle tarif eder:

"İri kara gözleri, sağlık fişkırın pürüzsüz güzellikte bir yüzü vardı. Ama en güzel, en hoş yanı sesiydi. En basit bir cümle, insana coşku veren bir melodi olup dökülüyordu dudaklarından. Ayme gibi konuşkan, şakrak değildi. Esprili, şakalı konuşan bir kız da değildi." (Özdek, 2010:220).

Murat, Bedar'a karşı bir yakınlık duyar. Ancak bu yakınlığının nedeni cinsellik değildir. "Bedar'a, cinsel olmayan bir sevgi, hatta saygı duyduğumdan emindim." (Özdek, 2010:226). Bedar' a umutlar verdikten sonra onu bırakarak İstanbul'a döner.

3.3.2.4. Siyasi kimliği olan kişiler

Murat, yaptığı gezilerde çeşitli konsolosluklara, elçiliklere uğrar. İran'da Şah ile olan görüşmesini elçilik ayarlamıştır. İran Şah'ı ile bir röportaj yapar. Bu röportajı A.P. Ajansına satar. Bu görüşme siyasi kimlikli biri ile yapıldığı için önemlidir. Murat'ın başka bir devlet reisinden de demeç aldığını görürüz. "Sürgünde bir "Azat Keşmir" Hükümeti kuran Han Abdülhamid Han'dan kendi, el yazısıyla aldığım demeç önemli." (Özdek, 2010:261). Murat, Hindistan ve Pakistan'da aldığı siyasi nitelikteki mesajları İstanbul'daki A.P. Ajansına satar. "O günlerde adları çok geçen Hint ve Pakistan yöneticilerinden ikisinin kendi el yazılarıyla mesajlarını gösterdim..." (Özdek, 2010:305).

3.3.2.5. Dekoratif kişiler

Murat'ın çocukluğundaki kişiler, Gül, Cinli Remzi, kardeşi Necati; okularkadaşı Mehmet, gazetede ki arkadaşları, Karakurt, Gazete Müdürü, Patron, Mizanpajcı; Çiçek Pasajı'ndaki kişiler Behçet ve Cahit; komşusu Kolombo Hanım ve kızı Matti; Ayme'nin ailesi, Bay Helvi; Kadriye'nin ailesi, Osman Bey, Esmâ Yenge, Mustafa; Lappi'de tanıştığı aile, İris, Mauno; İnaride tanıştığı Byan Eeva ve Amerikalı beyaz ayı avcıları; İran'da tanıştığı kişiler, Servet Bey, Mr John, Ayşegül, Pakistan'da tanıştığı, Madhur, Haşmi Bey, Büyük Elçi Şinasi Bey, Delhi'de tanıştığı, Ajeet Singh ve ailesi, Amritsar'da tanıştığı Dr. Singh Jaspal gibi kişiler dekoratif niteliğindeki kişilerdendir.

3.3.3. "Gece Yarısı Güneşi" Adlı Romanda Mekân

Romanda mekânlar önemli bir yer tutar. Bir macera ya da gezi romanı olması sebebiyle romanın başkişisi Murat çok yer gezmiş ve gezdiği yerler onun ağzından okuyucuya sunulmuştur. Biz açık ve kapalı mekân olmak üzere romandaki mekânlar üzerinde durmak istiyoruz.

3.3.3.1. Kapalı mekânlar

Romadaki mekânlar işlevseldir. Bunların başında kapalı mekânlar gelir. Kapalı mekânlar romanın başkişisi olan Murat'ın kişiliğini ve gezdiği yerlerdeki izlenimlerini vermesi açısından önemlidir.

Roman, mekân tasviriyle başlar. Yazar, bu tekniği ile okuyucuyu romana ısındırmaktadır. Yaşlı Murat, site içerisindeki evinde otururken bir kitap yazmak amacıyla anılarını okumaya başlar. Bu evin tasviri şöyle yapılır:

“Salonun pencereye yakın köşesinde bir çalışma masası vardı, karşı köşede bir ocak. Bugün çoklarının şömine dediği ocakta odunlar alev alev, çıtır çıtır yanıyordu. Ocağın önünde serilen tiftik keçisinin postu beyazını yitirmiş, toz rengini almıştı. Postun üzerinde burnu delik bir terlik duruyordu. Terliğin öbür teki masanın altındaydı. Bir de sehpa vardı postun kenarında; sehpanın üzerinde de taşları dizilmiş bir satranç tahtası. Tahta ve taşlar toz içindeydi...” (Özdek, 2010:5).

Roman bu mekânda anlatılır. Murat, anılarını burada okumaya başlar ve burada bitirir. Yaşlı adam evde yalnızdır. Köyde yalnız kalmayı kendi istemiştir. Kızının yokluğuna dayanamamaktadır. Yalnızlığı, onu anılarına çekmiş, okuduğu sırada sanki anılarını yaşıyor gibi olmaktadır. Yaşlı adamın ruh hali değişken bir yapıya sahiptir. Okuduklarına bağlı olarak zaman zaman seviniyor, heyecanlanıyor, zaman zaman da korkuyor ve kızıyor.

Şimdi sırasıyla Murat'ın gezip gördüğü mekânlar üzerinde duralım. İlk olarak Ayme'nin evindeki izlenimlerinden söz edelim:

“... Oturdıkları daire kendilerininmiş. Mobilyası gösterişsiz ama güzeldi... Fin evlerinde iki özelliği altını çizerek belirtmek istiyorum: Birincisi temizlik idi. Temizlin kendine özgü rengi, kokusu, havası vardı her evde. İkinci özellik kitaplık idi. Her evde kesinlikle bir kitaplık vardı ve evin en güzel en değerli eşyalarından biriydi bu kitaplık. Hayır, eşya değil, evin kapısı, penceresi, duvarı gibi, vazgeçilmez, bütünleyici bölümü idi. Daha sonra, yeni yapılan, satışa çıkarılan işçi evlerinde de, zengin evlerinde de gördüm bu kitaplıkları. Evin mimarı, kitaplığın yerini, çizimini, mutlaka belirtiyor, inşaatçı da onu mutlaka yapıyordu...” (Özdek, 2010:23).

Helsinki'ye gittiğinde kaldığı Bayan Silya'nın otelini şöyle anlatır:

“Yemek yenilen yerde hepsi hepsi üç masa vardı. Bayan Silya bunlardan birini hazırlamıştı bile. Örtüsü, tabakları, her şeyi bembeyazdı... İnce bir vazoda, bir tek sarı çiçek vardı. Bu çiçek beyazın beyazlığını ve kendi sarılığını daha da güzel gösteriyordu o sade apaklıkta...” (Özdek, 2010:57).

Murat, Lappi'de Lapon bir ailenin evine misafir olur. Onların evinde sauna yapar. O evi şöyle tasvir eder:

“Taş ocakta iri iri odunlar yanıyor ama içeriye hiç duman sızılmıyordu. Ocağın üzerinde asılmış bir tencere vardı. Yerlere geyik postları döşenmişti. Şömine bitişiğindeki duvarda sapı geyik bacağından bir nacak asılıydı. Sedirde üzerine oturduğum şilte pek sertti. İçindeki saman olmadığını anladım ama ne olduğunu anlayamadım. Orta yerde duran ve cilasız ağaçtan yapılmış beş ayaklı sehpanın üzerine, vazo yerine bir balık iskelesi konmuştu.” (Özdek, 2010:89).

Murat, İnari kasabasında küçük bir otelde kalır. Bu otelde ondan başka Amerikalı kişiler kalmaktadır. Bu grup, oraya beyaz ayı avlamak için gelmiştir. Murat, o küçük lobide onlar arasında oturur. Bunu şu sözleri ile ifade eder:

“O küçük kasabanın o küçük otelinde zemin kat, aynı zamanda lobi, yemek salonu, toplantı yapılan, ufak tefek hatıra eşya satılan bir yer idi. Kimse kendi başına oturacağı تنها bir köşe bulamazdı. Onun için ben de aralarında, onlarla yan yana, iç içe bir durumdaydım.” (Özdek, 2010:98).

Murat, Şah’ın sarayında Şah ile görüşme yapacağı odayı şöyle anlatır:

“İç salona girdik. Orada zarif bir masa, masanın üzerinde antetsiz kağıtlar ve altın kaplama bir dolmakalem vardı... Üç dört adım önümde Şah’ın oturacağı bir koltuk vardı.” (Özdek, 2010:185).

Murat, Hindistan gezisinde ziyaret ettiği ve hayran kaldığı Tac Mahal’i şöyle tasvir eder:

“Kubbesi bir dolunay gibi yuvarlak ve parlak. Oyma oyma, nakış nakış duvarları da okşanası güzellikte. Bir cami olmayan bu yapıya dört minare ezan yerine ağıtlar, elejiler okunsun diye mi yapılmış? Önündeki havuzun çağıl çağıl şadırvanları o ağıtlara fon müziği mi oluyor?... Yüzlerce akik, sedef, firuze gömülü olan duvarlarında kırk iki zümrüt, yüz kırk iki yakut, altı yüz yirmi beş pırlanta, elli tane de büyük inci var.. Şahcihan o şaheserin yapımı için kırk yedi milyon altın lira harcamış. (Süleymaniye Camii’nin yapımı için on dokuz milyon altın lira harcadığımı okumuştum).. Bu eserin planını ve başmimarlığını, Şah Cihan’ın İstanbul’dan davet ettiği Mimar Mehmed İsa Efendi, kubbesini yine İstanbullu mimar İsmail Efendi yapmış. Duvardaki şahane yazıları İstanbullu Hattat Serdar Efendi yazmış...” (Özdek, 2010:245-246).

Şahcihan tarafından Tac Mahal’in yakınına yaptırılan saray şu özelliklere sahiptir:

“Bu köşkün duvarlarını yalnız incilerle değil, prizmatik küçük aynalarla da kaplatmış. Köşke giren insan, yüzü ne yana dönük olursa olsun karşısındaki aynada Tac Mahal’i görüyordu.” (Özdek, 2010:247).

Murat, Amritsar’daki altın Tapınak’ı ziyaret eder. Orayı şöyle tarif eder:

“Tapınak, büyük bir havuzun ortasında yer alıyor. Görkemli, kubbeleri altın kaplı, geniş avlunun parmakları da altın yaldızlı.. Çevresinde pek çok tamamlayıcı bina var. Yemekhaneler, kütüphaneler, yatakhaneler, bürolar...” (Özdek, 2010:257).

Murat, bu tapınağı Urfa’daki Halilürrahman Cami’ne benzetir. Urfa’daki caminin havuzundaki balıklar kutsal sayılıyor, yenmiyordur. Buradaki su kutsal sayılıyor. İnsanlar bu suda sabunsuz yıkıyor ve aynı sudan birkaç yudum içiyorlardır.

Murat’ın Doğu gezisi yaptıktan sonra İstanbul’a döndüğü zamanki bekâr evi şöyledir:

“... Şimdi kalkıp temizlik yapmalıydım. Giderken koltukları, yatağı naylon örtülerle; kitapları ve tozlanmasını istemediğim daha başka şeyleri de gazetelerle örtmüştüm ama, pencerenin perdesini açar açmaz yerleri bir karış toz kapladığını göreceğimi biliyordum.” (Özdek, 2010:276).

Murat, Bay Taipale ile Rovaniemi'ye gittiğinde hava kötü olduğu için bir orman kulübesine girerler. Murat, bu kulübeyi görünce çok şaşırır. Çünkü kulübe çok düzenli ve temizdir. Oraya gelen kayakçılar ve avcılar için bir sığınma yeridir.

“... Kapıyı açınca pek düzenli ve oldukça geniş bir salona gireceğimizi asla tahmin edemedim. Orta yerde büyük bir dikdörtgen masa, üzerinde ters çevrilmiş bardaklar vardı. Dipte şömine, yanında bir yığın odun.. Şöminenin bacasından sarkan zincire büyük bir kazan asılıydı: Bu kazan, hem karları eriterek su elde etmek, hem de et haşlamak içinmiş. Yukarıdan sarkan bir başka zincir de çatıdaki bacanın üstündeki kapağı açmak içindi. Önemli gördüğüm bir ayrıntı daha: Köşedeki yuvarlak ve yüksek bir sehpanın üzerinde bir telsiz, onun yanında bir ecza dolabı vardı.” (Özdek, 2010:343).

3.3.3.2. Açık mekânlar

Kapalı mekânların yanında açık mekânlar da romanda önemli bir yer tutmaktadır. Murat, seyahati sırasında gezip, gördüğü yerlerin fiziki özelliklerini anı defterine not almıştır. Bunların başında Finlandiya gelir. Murat, Finlandiya'yı şöyle anlatır: “Elli beş bin göl, otuz bin ada! Tanıtma broşürlerinde de okumuştum bunu. Göller nilüfer beyazı, adalar çam yeşili.” (Özdek, 2010:25). Bay Helvi ise ülkelerindeki güneşten şöyle söz eder:

“Yurdumuzun kuzeyinde, İnari'de, yazları hemen hemen hiç akşam olmaz, güneş batır gibi olur da batmaz, başka bir deyişle battığı yerden, batıdan doğar, gece yarısında güneş vardır yani. Bu mevsimde orada, “gece” denilen saatlerde, hiç ışık yakmadan gazete okuyabilirsiniz...” (Özdek, 2010:27).

Ayme'nin evinin bulunduğu sokak şöyle anlatılır:

“Sokağın sağında küçük bir göl olması gereken yer şimdi kar beyazlığında bir düzlüktü. O gölün kıyısındaki lökstrünler ise kardan bir duvar olmuştu. İşte o kar duvarın arkasına geçtim ve bir bankın üzerinde oturdum. Kimsecikler yoktu. Yalnız birkaç ördek, nereden çıktılarsa, vakvaklayarak yanıma geldiler. Onların hemen yanına serçeler kondu. Ördeklerin ve bu minik kuşların benden ne istediklerini az sonra anlayacaktım...” (Özdek, 2010:60).

Murat, Rovaniemi'ye yaptığı tren yolculuğunda yol boyunca gördüklerini şu şekilde tasvir eder:

“... Oysa bu ülke topraklarının yüzde yetmiş biri çam ormanlarıyla kaplıydı. Orman, yine orman idi yol boyunca gördüğüm. Arada sırada fark ettiğim karbeyazı düzlükler ise donmuş göllerden başka bir şey değildi. Ne varki o mevsimde o ormanlar alaca idi, yeşil-beyaz bir ormandı. Ağaçlar iğne yapraklı olsa da karın tutunmasına engel olamamış, tepeleri belki daha çok rüzgar aldıkları için, yeşillerini gizleyememişti. Yeşil başlık giydirilmiş modern heykellere benziyordu ağaçlar...” (Özdek, 2010:75).

Murat, ziyaret ettiği Lappi hakkında şunları söyler:

“İskandinav Eskimoları da denen Laponların yaşadığı Laponya'da, Sodonkyla'nin onbeş-yirmi kilometre kuzeyinde, köy ve kasaba arası bir yerleşim merkezinde. Üç sivri külahı bulunan şapkalar giymiş Laponlar, kızak çeken ren geyikleri, küçük boylu, kızıl tüylü kutup köpekleri ve tabii kar, kar, kar...” (Özdek, 2010:87).

İnari'yi, beyaz kutup ayıların yaşadığı yeri şöyle anlatır: “İnari, 69. Kuzey paraleli üzerinde, aynı adı taşıyan büyükçe bir gölün kenarında, güzel bir kasaba idi.” (Özdek, 2010:95).

Kutup, ayısı bulabilecekleri yere doğru giderken şöyle bir yerden geçerler:

“Hava kapalıydı, yalnız ben bunun bulutlardan, sislerden mi, yoksa kuzey kutbuna yakın enlemlerde bulunduğumuzdan mı olduğunu pek kestiremiyordum. Buna karşılık çevremizde, daha doğrusu yerde, bembeyaz, tertemiz bir görünüm uzayıp gidiyordu. Bizim araçların bıraktığı izlerden başka ne bir iz görülüyordu, ne ağaç ne de en ufak bir karaltı. Bir süre sonra ilerimizde bazı yükselteler belirdi. Tepeler, çukurluklar göründü. Tabii onlar da karla kaplıydı ve en ufak bir kara leke görünmüyordu. İşte o zaman birdenbire anladım donmuş ve karla örtülmüş İnari gölünün üzerinde ilerlediğimizi. Demek ki o kar ovası İnari gölü idi.” (Özdek, 2010:101-102).

Murat, İsviçreli meslektaşı Mösyö Pierre'ye İstanbul'u gezdirir. Orada gördükleri bir manzara Mösyö Pierre'yi dehşete düşürür:

“İleride, Büyük çekmece gölü ile Marmara arasında kalan eşsiz güzellikte (daha doğrusu öyle olması gereken yerde,) yoğun, ağır bir duman vardı. O çok güzel bahar gününde, o yerin uzak çevreleri bahar cicilerine bürünmüşken, orası kara bir dumana bürünmüştü. O dumanın ortasında, dağ kadar büyük, çirkin mi çirkin bir yapıdan yükselen bacadan koyu ağır dumanlar çıkıyor, karartı gittikçe koyulaşıyordu...” (Özdek, 2010:140-141).

Murat Doğu yolculuğuna çıkar. İlk yolculuğunu Beyrut'a yapar. Oradaki Çarçabuk Mahallesi'ni şöyle anlatır: “Modern bir mahalle değil, gecekondulardan da oluşmuyor. Sokakları dik kesişen oldukça düzenli bir semt. Gelişmekte olan Anadolu ilçesini andırıyor.” (Özdek, 2010:148). Deniz kenarındaki Güvercinkaya'yı görürler: “Aslında “Güvercinkaya” dediğim yer, denizin içinde, kıyıya pek yakın bir yerde yükselmiş oyuk bir kayadan ibaretti.” (Özdek, 2010:149).

Murat, Tahran sokaklarında dolaşmaya başlar. Onun, Tahran hakkındaki gözlemleri şöyledir:

“Tahran sandığımdan çok daha modern bir şehirdi. Geniş ağaçlı ve dik kesişen hıyabanları (caddeleri), onbeş kadar gökdeleni vardı. Gökdelen dedimse, Amerika ve Avrupa'dakiler gibi değil, onsekiz-yirmi katlı binalardı bunlar. O tarihlerde İstanbul'da yirmi katlı tek bina yoktu.” (Özdek, 2010:157).

Murat, Tahran'dan sonra Karaçi'ye gider. Orasını şöyle bulur: “İklim, insanların rengi, görüntüler değişiverdi. Klimalı uçaktan dışarı çıkınca, fırın ağzına yaklaşmış gibi bir sıcak hava vurdu yüzüme.” (Özdek, 2010:212). Karaçi'yi oldukça modern bulur: “Karaçi, binalarıyla, caddeleri ve parklarıyla modern bir şehir.” (Özdek, 2010:213-214). Burada Murat'ın dikkatini satıcı sergileri çeker. Bu sergilerde, yılan kafasının kurumuş kemiği, istiridye kabuklarından yapılmış tespih ve kolyeler, yarısı kopmuş bir top mermisi, iki insan dişi... satılıyordur.

Karaçi'de, bayram namazı kılınan Polo sahası dikkatini çeker.

“Sokaklar, caddeler, gittikçe kabaran birer der idi. Bembeyaz akan dereler. Herkes temiz beyazlarını giymişti ve dereler dökülecekleri çim denizine yaklaştıkça birleşiyor, büyüyor, büyüyordu.” (Özdek, 2010:227).

Yeni Delhi’nin merkezini şöyle tarif eder: “Daire biçiminde, yemyeşil, güzel bir alan. Çevresinde modern binalar, lüks mağazalar var.” (Özdek, 2010:252). Murat’ın Bangladeş’e dair izlenimleri şu şekildedir: “Asıl Doğuyu, Doğu Pakistan’da, Bangladeş’te buldum ben. Ganj’ı, yaprakları şemsiye kadar iri bitkileri, binek fillerini orada gördüm ve orada file bindim.” (Özdek, 2010:261). Dakka’da gördüğü bir ağaç dikkatini çeker. Ağacın meyvesi olan karpuz büyüklüğündeki Jack-fruit adındaki meyveyi yer. O ağacı şöyle tarif eder:

“Doğu Pakistanlı arkadaşlarla, Dakka’nın sayfiyesi sayılan seyrek ağaçlı, yeşili bol bir alanda geziye çıkmıştık. Yakınımızda, gövdesi çok kalın, iri meyvaları ta uzaktan görülen bir ağaç dikkatimi çekti. Ağaç dallarının izdüşümünden bir metre kadar daha açıktan bir çitle çevirmişlerdi gövdesini.” (Özdek, 2010:263).

Bu mekânların dışında romanda İstanbul’un çeşitli semt isimleri geçer: Taksim, Cağaoğlu, İstiklal Caddesi, Eyüp, Karaköy, Haliç, Topkapı, Zeytinburnu, Büyük ve Küçük Çekmece...

3.3.4. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Zaman

Romanda iki tür zaman vardır. Bunlardan birincisi anlatı zamanıdır. Murat, anı defterini eline alıp okumaya başladığı zaman daha ikinci olmamıştır. “... İşte o zaman fark etti odanın karardığını. Oysa, ikinci bile olmamıştı daha.” (Özdek, 2010:7). Birinci anı defterinin sonuna yaklaştığında Ayme’nin ölümü ile Helsinki’ye gidişini anlatan sayfalara gelmeden önce yüreğinde büyük bir ağırlık hisseder ve o gece yarısı, soğukta kendini dışarı atar. “Pencereden baktı. Dışarı karanlıktı. Kar dinmişti ama rüzgâr uğulduyordu.” (Özdek, 2010:299). Buna göre anlatı zamanı için yarım günlük bir zaman dilimi diyebiliriz. Öğleden sonra, gece yarısına kadar süren bir anlatı zamanı vardır.

Vaka zamanına gelince, bir buçuk yıl kadar bir zaman dilimi anlatılmaktadır. “Geceyarısı Güneşi” adını taşıyan röportajı Temmuz ayında yayınlanır. “Geceyarısı Güneşi” Temmuzun ikinci yarısında yayınlanmış, ilk mektubu da o ayın sonunda almıştı.” (Özdek, 2010:31). Murat’ın, Finlandiya’dan İstanbul’a döndükten sonra bir amacı vardır. Bu amacı, Ayme’nin doğum günü olan “3 Mart”ta onunla birlikte olmaktır. İstanbul’da gazetede çalışırken Ayme’nin doğum gününe daha altı ay olduğunu öğreniriz. Gazetenin genel müdürüne tekrar

yurt dışına ne zaman çıkabileceğini sorar. Genel müdür en az altı ay sonra çıkabileceğini söyler. “Altı ay... Daha fazla uzamamak koşuluyla bu süre uygundu. Gelecek yılın 3 Martına altı ay bir hafta vardı daha.” (Özdek, 2010:32). Finlandiya’dan döndükten sonra o yaz bir doğu gezisi yapar. Bu gezi üç ay kadar sürer. Dönünce yeni bir iş bulur ve ev parası biriktirmek için çok çalışır. Ayme’nin ölüm haberini aldığı anda ise, Türkiye’de kış mevsimi yaşanmaktadır. “Kış gündüzleri kısa sürdüğü, havalar da genellikle kapalı olduğu için, akşam karanlığı koşa koşa geliyordu.” (Özdek, 2010:318). Dışarıda yağmur yağdığı sırada Murat kendini dışarı atar. “... Dışarı çıkmaya karar verdim. Giyindim. Yağmur çiseliyordu.” (Özdek, 2010:312). Ayme’nin ölüm haberi üzerine Finlandiya’ya giderken Türkiye’de hava şöyledir: “... Ve bir gün lapa lapa kar yağarken, Sirkeci garından trene bindim. Kış gününde trenle, feribotla, sonra yine trenle Helsinki’ye gidecektim.” (Özdek, 2010:325).

Bunun dışında romanda küçük zaman dilimlerinin de kullanıldığını görmekteyiz. Bir saat sonra, bir gün sonra, iki gün, üç günlük gezi, sekiz gün, on gün, sabah, öğle, ikindi, akşam, gece gibi zaman dilimleri de kullanılmaktadır.

Roman, Murat’ın anılarından oluştuğu için anılar kronolojik sıraya göre anlatılır. Ancak Murat, zaman zaman geriye dönüşler yaparak çocukluğunu, ortaokul öğrencisi olduğu yatılı ve burslu okul okuduğu zamanları, Gül ile olan buluşmalarını hatırlar. Bunun yanında yaşlı adam anı defterini okurken bazı sayfaları hızlı hızlı geçerek ilerideki sayfaları okumaya başlar. Zaman zaman da bir olayı ya da bir durumu anlattığı sırada daha sonra o yere tekrar geleceğini haber verir.

“O zaman, ne onlar ne de ben, uzunca bir süre sonra buraya tekrar geleceğimi, plaketi anı sütunundan kendi elimle ve kargışlar okuyarak sökeceğimi bilemezdik elbet!” (Özdek, 2010:86).

Bütün bunlara ek olarak vaka zamanı ile ilgili şunu da belirtmek istiyoruz. Murat, Hindistan ve Pakistan’a gezi yaptığı sırada iki ülke arasında gerilim vardır, savaş eşiğindedirler. Murat, bu iki ülkenin liderlerinden demeç alarak bunu İstanbul’daki A.P. Ajansına satar. “O günlerde adları çok geçen Hint ve Pakistan yöneticilerinden ikisinin kendi el yazılarıyla mesajlarını gösterdim...” (Özdek, 2010:305). Hindistan ve Pakistan arasında 1971 yılında savaş olmuştur. Bu savaşın dışında gerilimin sürdüğü çatışmalar da olmuştur. O zaman romanın vaka zamanı ile ilgili olarak 1970’li yıllar diyebiliriz.

3.3.5. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman, bir anı-macera romanı olma özelliği taşıması sebebiyle “Ben” 1. Tekil kişi anlatımı ile yazılmıştır.

“Size geçmişimden örnekler vereceğim. Ben çok ok attım. Altın oklar, gümüş oklar fırlattım dört yöne. Vurdum, vuramadım; vardım, vuramadım. Irakları yakın edeyim derken, ereklere uzak düştüm...” (Özdek, 2010:12).

Bunun yanında yaşlı adamın anı defterini okuduğu zamanı anlatan bölümler “O” 3. tekil kişi anlatımı ile verilmiştir. “Yaşlı adam bunları düşündü ama, hemen ardından altın oklarla, gümüş oklarla ereklere peşinden koştuğu günlere dalıp gitmekten kendini kurtaramadı.” (Özdek, 2010:12).

Yazar, romanda daha çok tekil bakış açısı kullanmıştır. Roman, otobiyografik bir roman özelliği taşıdığı için anlatıcı ile anlatılan aynı kişidir. Biz Murat’ın ağzından yine onun hikâyesini dinleriz. Bunun yanında romanın başında ve sonunda Tanrısal Bakış Açısı kullanılmıştır. Romanın başında bize Murat’ı tanıtan kişi “O” anlatıcıdır. Romanın sonunda yine Murat’ın geleceğine dair haberler veren kişi aynı kişidir. Bu kişi Murat’ı tanıyan bilen kişi olduğu için Hakim Bakış Açısı’nın kullanıldığını söyleyebiliriz. Çünkü bu bakış açısında anlatıcı her şeyi bilir.

“Aslında erek oklarından beşincisini, mesafe irak, hava rüzgarlı olsa da, hedefe isabet ettirmişti.. Dilediği gibi yüzü ay, kaşları yay bir eşi olmuştu. Zevk aldığı bir işi olmuştu. Ve en güzeli, en unutulmazı ve ölçsüz mutluluğu, yine yüzü ay, kaşları yay güzel kızının dünyaya geliyordu.” (Özdek, 2010:348).

“Şimdi gözlerinin önünde sevgili kızı, o en parlak yıldızı, biricik ecesi vardı ve o idi ruhuna dinginlik veren. Onun mutluluk bahçesi, hoşgörü kaynağı o idi. Dayanımlara dayanma gücü veren o idi. Geçmiş değerlendiren ve geleceğin umudu o idi...” (Özdek, 2010:349).

3.3.6. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Dil ve Anlatım

Roman, Murat’ın anılarından oluşmaktadır. Murat, kızı, torunu ve gençler için yazacağı kitaba mektup yazar gibi başlar. “Mektup yazar gibi başladı ilk tümcelere: “Yüreğimin özeği canım kızım, sevgili torunum” (Özdek, 2010:10). Sonra da kolay okunması için öykü gibi yazacağını söyler. “Bir basit öğüt değil bu, bir basit öykü değil. Ama, kolay okuyasınız diye öykü gibi anlatmaya çalışacağım...” (Özdek, 2010:10).

Romanın dili sade, anlatımı ise akıcı ve sürükleyicidir. Bir macera veya aşk romanı olması bunu kolaylaştırmıştır. Murat, zaman zaman sevgilisi Ayme’ye doğu edebiyatından şiirler yazar ve tercümesini yapar.

Mektubunun sonuna 15. Yüzyılda yaşamış, Timur ailesinden olan İskender Şirazi’den bir dördlük yazar:

“Tolun ayga nisbet eytim yârimi,
Ol haceletinden boldı yarımı,
Tar-ı muyung zekatına men berem
Ya Halep’ni, ya Mısır’ni, ya Rum’u.”

“Bu dizeleri bugünkü Türkçe ile açıklamasız olarak şöyle söyleyebiliriz:

Dolunaya nisbet ettim (benzettim) yârimi,
O utancından oldu yarım (ı),
Saçlarının bir teline zekât veririm
Ya Halep’i, ya Mısır’ı, ya Rum’u.” (Özdek, 2010:128).

Tahran’da Hilton’da kaldığı sırada Fikret’in bir dizesi aklına gelir:

“Göz yumma güneşten, ne kadar nuru kararsa
Sönmez ebedi, her gecenin gündüzü vardır.” (Özdek, 2010:172).

Yine Tahran’dayken Ruhsati’nin şu dizeleri dökülür dudaklarından.

“Ben aşığım deyu laf etme gönül

Dağlarda duman var sen n’olacaksın?” (Özdek, 2010:181).

Karaçi’de hava alanında danışma memuru, Murat’a Farsça bir beyit okur:

“Zebani yar-i men Türki

Ve men Türkînemi danem...” (Özdek, 2010:213). Bu beydin anlamı şudur:

“Benim sevdiğim Türktür ama ben Türkçe bilmiyorum..” (Özdek, 2010:213).

Pakistan’da tanıştığı Bedar, Murat’a babasının Birinci Dünya Savaşı sırasında yazdığı bir şiiri verir:

“İlahi, Muhammed’in yeşil bahçesini (yurtlarını)
Türkler kanları ile suluyorlar ki daha gür, daha pür olsun.
İlahi, ben de Türk kardeşlerimin safında
Vuruşmak, ölmek isterim..
Onların zaferini göster bana...” (Özdek, 2010:222).

Murat, Tac Mahal’de bulunduğu sırada Vasıf’ın “... Bir al şale...” sözünü değiştirerek şöyle okur:

“O gül endam bindallıya bürünsün yürüsün

Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün...” (Özdek, 2010:247).

Tac Mahal’de ünlü Hint şairi Sahir Ludi Hanevi’nin şu şiirini bir kartpostala yazıp Ayme’ye göndermek için posta kutusuna atar.

“İk şehinşah ni devlet ga sahara lekır
Hem gariban ki muhabbet ga oraya he mezak
Meri mehub ka hin or milekır...” (Özdek, 2010:248).

Pakistan’da ve Bangladeş’te her yerde duyduğu Urduca o şarkının sözlerini öğrenir:

“Sevgilimin gidişine bir bak
Ganj’ın dalgaları gibi,
Türkün askeri gibi...” (Özdek, 2010:262).

Bütün bu şiirlerin yanında “Deli Dumrul” ve “Derviş” masalını anlatır. Ayme’ye yazdığı bir mektupta “Ferhat ile Şirin” hikâyesini anlatır. Dakka’da Jack-fruit meyvesini gördüğü yerde Nasrettin Hoca’nın karpuz fıkрасını hatırlar.

Romanın başında Ayme’ye Evliya Çelebi’den söz ettiği sırada Evliya Çelebi’nin rüyasını “Şefaаt Ya Resulullah diyeceği yerde “Seyahat Ya Resulullah demesini” anlatır.

Murat ile Ayme edebiyat hakkında söz ederler. Doğu ve Batı edebiyatındaki meşhur kişiler hakkında konuşurlar.

“Ayme’nin Doğu edebiyatına –sanırım tanışmamızdan sonra- ve Türk edebiyatına özel bir merakı vardı. Konuşmalarımız sırasında ve mektuplarında, Fransızca’ya ya da başka dillere çevrilmiş Türk romanlarını sorup duruyordu bana...” (Özdek, 2010:125-126).

Yazar, romanda iç monolog tekniğini kullanmıştır. Murat, zaman zaman kendi iç “ben”i ile konuşmaktadır. Bu konuşmalardan biri şöyledir:

“Benim şu halimi bir gören olsa bunamışlığıma hükmeder. Oysa, geçmişini, bugünü, hatta kızı ve doğacak torunları ile yarınları da yaşayabilen bir çağdayım ben. İnsan bir yaşa geliyor, eli ayağı biraz kuvvetten düşüyor, ama kafası en olgun çağına ulaşıyor. Bu yaşa gelmeyenler anlamaz bunu. Eminim anlamaz! Çünkü yaşadıkları süre, bu anlayışı biriktirecek kadar uzun değildir... Yahu, ne söyleniyorum ben? Kime ne anlatmak zorunluluğum var ki! Niçin başladım bu anıları okumaya? Erek oklarımdan söz etmeye?.. Kendime yeni bir görev yükledim mi? Sabaha kadar sürse bile sonuna kadar okuyacağım bu anılar defterini...” (Özdek, 2010:260).

3.3.7. “Gece Yarısı Güneşi” Adlı Romanda Tema

Yazarın, bu eserinde üstünde durduğu tema “erek” (hedef) temasıdır. Bunun yanında aşk teması da güçlü bir konuma sahiptir. Bunlardan başka dört tema daha tespit ettik. Temaların sayısını artırmak mümkün ama biz bu altı temayı vermekle yetineceğiz.

3.3.7.1. “Erek okları”

Yazar, daha romanın başında “erek okları” ndan söz eder. Yaşlı adam, hedefe fırlattığı oklardan, isabet ettirebildiği ve ettiremediği oklar olduğunu söyler.

“Amaç belirlemek, gelecek planları yapmak, hedef seçmek için harcadığı yılları. Ne kadar da çok hedef seçmişti. Her hedefte, her yöne fırlatmıştı gelecek oklarını. Bazen ıskalamış, bazen teğet geçmiş, birkaçını da ucundan, kenarından isabet ettirmişti. Ne var ki çok uzak ya da yüksek hedefleri seçmişti. Vurduklarını almak için okun düştüğü yere gittiği zaman, hedefler sanki canlıymış gibi, kaybolup gitmişlerdi.” (Özdek, 2010:8-9).

Yaşlı adam, gençlere hedefler ile ilgili bir kitap yazmak istemektedir. “Bütün gençler bilmeliydi. Her gencin ereği, amacı olmalıydı çünkü. Hedefe ulaştıran ve ulaştırmayan okları tanınmalı, nasıl atacağını öğrenmeliydi.” (Özdek, 2010:9).

Hatta bölüm başlıkları bile ok isimleri ile verilmiştir. Buna göre romanda dört erek oku ve dört bölüm vardır. Bunlar sırasıyla şöyledir:

Birinci ok: Murat’ın dünyayı gezip görme isteği ve 3 Mart’ta Finlandiya’da olma isteği.

“Dünyayı gezip görmeyi amaç edinmiştim. Bu amacıma ulaşmak için altın oklar, gümüş oklar fırlatacaktım, sonra bunların peşinden gidecek bir bir toplayacaktım vurduklarımı. İlk okum buraya, benim güzel yurdun Finlandiya’ya düştü.” (Özdek, 2010:18).

“3 Mart’ta Aymeler’de olmaya karar vermişti... İşte bu hayallerle geçiyordu Murat’ın günleri. Ereği buydu, gereği de buydu.” (Özdek, 2010:34).

İkinci ok: Murat’ın İstanbul’da bir ev edinme isteği.

“İstanbul’da yerleşecek bir gencin eş edinmesinin birinci koşulu ev edinmesi idi. “Ev edinmek” ve “eş edinmek” deyimleri “evlenmek” deyiminde birleşiyordu. Demek ki bir an önce ev edinmek, yeni bir erek, yeni bir hedef olarak çıkıyordu karşıma.” (Özdek, 2010:131).

Üçüncü ok: Çıktığı Doğu gezisini tamamlayabilme isteği.

“Param? Çok az sayılır bu kadar uzak yol için. Bir mucize olmazsa hedefe ulaşamam, yarı yolda dönmek zorunda kalırım.” (Özdek, 2010:147).

Dördüncü ok: Ayme’li bir ev isteği. “Şimdi ereğim bir ev idi. İlle de bir ev! Okumu bu erek için fırlatacaktım. İtiraf etmeli, bir düzeltme yapmalıyım: Şimdi ereğim “Ayme’li bir ev” idi..” (Özdek, 2010:283).

Şekil 3.1. Murat’ın erek okları

3.3.7.2. Aşk teması

Romanda Murat'ın üç aşkı vardır. Bunlardan en şiddetlisi Ayme'ye duyduğu aşktır. Erekerinden biri de onunla birlikte İstanbul'da kendi evlerinde yaşayabilme isteğidir. Onu karanlık dünyasının ortasına doğan "Gece Yarısı Güneşi" ne benzetmektedir. "Ve, röportajımı okuyanlar nereden bileceklerdi "Gece Yarısı Güneşi"nin, benim gecemin ortasında bir güneş gibi doğan Ayme'den başkası olmadığını?" (Özdek, 2010:28). Murat, Ayme'yi cinsel bir amaç olarak görmediğini söyler. "Sen benim için cinsel bir amaç değilsin ki.. O arzuyu ölçsüz aşan, ölçütü olmayan, vazgeçilmez bir ereksin sen.." (Özdek, 2010:180). Ayrıca Murat'ın, evlilik felsefesi şöyledir: "Evlilik cinsel birleşme değil, ruhların bağdaşması olmalıdır. Eşler, kıvançta, tasada ortak olan, ömür boyu birbirini yüreklediren, dayanışma içinde, çocuklarına örnek..." (Özdek, 2010:180).

Murat'ın romandaki ikinci ilgi duyduğu kadın Bedar'dır. Onunla Pakistan'da tanışır. Bedar, Murat'a Pakistan gezisinde rehberlik yapar. Onun sesinden çok etkilenir. Ona duyduğu hisleri şu sözleri ile ifade eder: "Bedar'a cinsel olmayan bir sevgi, hatta saygı duyduğumda emindim." (Özdek, 2010:226).

Murat'ın üçüncü aşkı ise lise aşkı olan Gül'dür. Onunla fakirlik yüzünden ayrı düşmüştür. Onunla Bursa'nın İnkayası'nda buluşurlarmış. Beyrut'taki Güvercinkaya'yı gördüğü zaman aklına Gül gelir. Burayı İnkaya'ya benzetir. Orada onu asla unutmadığını düşünür. "Ve o gün, Ayme'den sonra bile, onu asla unutmadığımı anlamıştım..." (Özdek, 2010:150).

Murat'ın aşkları dışında romanda Şah Cihan'ın karısı Mümtaz Mahal'e olan aşkına telmih yapılmıştır. Şahcihan çok sevdiği ölen karısı için Tac Mahal'i yaptırmıştır. Ayrıca oraya yakın bir de köşk yaptırmış. Bu köşkün duvarlarına prizmatik aynalar yerleştirmiş. Bu aynalarda Tac Mahal'in yansıması görülüyormuş. "Kuşkusuz Şahcihan bu aynalarda Mümtaz Mahal'in kendisini de görüyor ya da görür gibi oluyordu." (Özdek, 2010:247).

3.3.7.3. Geleneklere bağlılık

Murat'ın Rovaniemi'de tanıştığı Kadriye ve ailesi aslen Tatar Türkü olmasıyla birlikte geleneklerini koruyan bir ailedir. Bu yüzden çocuklarının kendileri gibi Türk ailelerin çocukları ile evlenmesini isterler.

"Bak evladım, bu ülke güzeldir, insanları da güzel ve iyidir. Ama biz kendimiz olarak kalmak istiyoruz. Onun için de evlilikler hep kendi aramızda oldu. Ama nüfusumuz az, kızlarımıza ve oğullarımıza yaşlarına uygun eş bulmak artık çok güç..

Sen yurduna dönünce işte bunu düşün.. Kızlarımızla evlenmek isteyen cigitlerin (yigitlerin), oğullarımızla evlenmek isteyen kızlarımız gelsinler.. Karışıp eriyeceksek kendi sularımıza karışalım.” (Özdek, 2010:110).

Murat, daha sonra buraya genç kız ve erkekler gönderecektir. Bunlardan biri Kadriye ile evlenecek ve oğullarına Murat adını vereceklerdir.

3.3.7.4. Basındaki bozulmalar

Romanın anlatıldığı dönemde basında bozulmalar mevcuttur. Yazar, bunu eserinde işlemiştir. Şimdi romandan örnekler vererek bu konu üzerinde duralım: Murat, gazetede çalışmaya başladığı zaman orada ilk dikkatini çeken şey şudur: “Onlarda gördüğü birinci özellik, bir anda hemen hemen herkesle senli-benli olmalarıydı.” (Özdek, 2010:33). Gazetede çalışan mizanpajcının daha yaptığı işin ismini bilmediğini görürüz. Murat, mizanpajcının yanlışını düzelterek ona yaptığı işin mizanpaj (sayfa düzeni) olduğunu söylediğinde mizanpajcı kendinden emin olarak şöyle der: “Önce deyimi öğren, “mizanpaj” değil, “nizampaj”, yani sayfaya nizam vermek..” (Özdek, 2010:120).

Ülkede siyasi çalkantılar olur ve gazete el değiştirir. Gazeteyi alan kişi inşaatçıdır. Burayı konumu için almıştır.

“Ne var ki yeni sahip, gazeteci değil bir inşaatçıydı ve bu gazeteyi o, dördüncü kuvvetin desteğinden kendi çıkarları için yararlanmak için, gazetenin yeri ve konumu değerli binası için almıştı.” (Özdek, 2010:145).

Gazetenin yeni müdürü de bir banka memuru iken transfer edilip, buraya getirilmiştir. O da işi hakkında çok fazla bir malumata sahip değildir. “Adam, gazete ile yabancı bir hava yolu şirketi arasında, ilan karşılığında bilet alınmasıyla ilgili bir anlaşma olduğunu bile bilmiyordu daha..” (Özdek, 2010:146).

Murat’ın doğu gezisi ile ilgili röportajlarını sattığı gazete müdürü de Murat’a göre iyi bir gazeteci değildir:

“Bu genç patron, gazetesi sayesinde, gazete dışındaki ticari ilişkilerinde çok para kazanacaktı, şimdi olduğundan çok daha zengin olacaktı ve bunu gazetecilikteki başarısı sayacaktı. Oysa sırf bu yüzden, değil dünya basını İstanbul basınındaki gelişmeleri bile izlemeyecek ve pek övündüğü gazeteciliği olduğu yerde kalacaktı. Yine bu yüzden, er veya geç, okurlarının tandanslarına da ters düşecek ve tiraj kaybedecekti. Çünkü “Benim gazetem” diyor, “Okurlarımızın gazetesi” demiyordu...” (Özdek, 2010:304).

Murat, para sıkıntısı çektiği için arkadaşı Mehmet’in gazetesinde yazmaya başlar. Bu gazetede çalışan iki kadın gazeteci hakkında şunları düşünür:

“O kadın yazarlar, uzun süre köşe yazarlığının böyle olduğunu sandılar: Onlar sözde önemli fikirlerini kendi yazılarıyla belirtecek, sonra gazete bunu okunur bir üsluba sokacaktı..” (Özdek, 2010:302).

Murat'ın işleri arasında bu kadın yazarların yazılarını düzeltmek de vardı.

3.3.7.5. Din teması

Romanda çeşitli dinlere ait özellikler işlenmiştir. Ayme'nin savaşta ölen ağabeyinden söz edildiği bir sırada aile kendi usulünce oğulları için dua eder. Murat, ise Fatıha okur. Ailesi ona çok teşekkür eder. Murat, Karaçi'de Kurban Bayramı Namazı için büyük bir Polo sahasında toplanan kalabalığa katılıp, namaz kılar.

Murat, Ganj kenarında bir cenaze töreni görür. Bu cenaze töreninde Hindular kendi usullerince ölülerini yakmışlardır. “Gruplar odun yığınlarının başına gelince durup tabutu indirdiler, bir tören yapıldı ve iki ölüyü iki ayrı yerdeki odun kümesinin üzerine yerleştirdiler...” (Özdek, 2010:250).

Amritsar'da tanıştığı Ajeet Sih, Murat'a Sih dininin özelliklerini anlatır.

“Bu dinin temelleini onbeşinci yüzyılda Nanak atmış. “Bizim Peygamberimiz Guru Nanak'tır” diyor. Kutsal kitapları (Adi Granth) onaltıncı yüzyılda derlenmiş. Hinduizmin ve müslümanlığın karışımından meydana geldiğini söylüyorlar ama Ajet Singh benzerliğin sadece şekilde olduğunu, şiir dilinde yazıldığını söylüyor. Altı bin kadar ilahiden oluşuyormuş kutsal kitapları Granth. Bu ilahiler raga denilen müzik makamlarına göre okunmuş, dünyada en güzel melodiler bu ilahilerin bestelerinde bulunmuş... (Batıların buraya Sih bestesi aşımak için özel ekipler gönderdiğini daha sonra öğrenecek ve tank olacaktım)...” (Özdek, 2010:239).

3.3.7.6. Fakirlik teması

Murat, Doğu gezisi yaptığı sırada Doğu'yu çok fakir görür. Özellikle Bangladeş'i gördüğünde şunları düşünür:

“... Bu kadar iyi, dürüst ve çalışkan insanları neden böylesine, yoksul ve garip bıraktın?.. “Dünya almanaklarına bakıyorum da uygar ülkelerin bazen utanılacak kadar duyarsızlığına tanık oluyorum. Dünyada yılın büyük felaketlerini anlatırken, Avrupa'da yıkılan bir köprünün dokuz kişinin ölümüne sebep olduğunu yazıyor da, aynı yıl tayfundan Bangladeş'te otuz beş bin kişinin öldüğünden tek satırla söz etmiyor.” (Özdek, 2010:264).

3.4. REFİK ÖZDEK'İN “YAZI YAZMAKTAN KARNI NASIRLAŞAN ADAM” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Eser, 1994 yılında Ötüken Neşriyat'ta yayımlanır. Eser, anı-roman tarzında kaleme alınmış biyografik bir eserdir. Kitabın arka kapak tanıtım yazısında şunlar yazmaktadır:

“Bu romanın kahramanı Mehmet Zarkışi gerçekten yaşamıştır ve romanda anlatıldığı gibi yaşamıştır. Yazarla 1989 yılında tanışmış 15 Aralık 1991'de ölmüştür.

Romanın konusu daha çok eski Sovyet İmparatorluğunun sınırları içerisinde kalan Türk ellerinde geçer. Ama okur, o ellerin doğasında, o ellerde yaşayanların duygu ve düşüncelerinde, global ya da küresel diyebileceğimiz meselelerin özünü de buluyor bu eserde.

“Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam”, babasının vasiyetine uyarak, halkın geleneklerini, yırlarını, atasözlerini, özdeyişlerini derlemek için her güçlüğü göğüs geren Mehmet Zarkışiev’dir. O bu görevi, milli yırlarını çalıp söyleyen ozanın sazını sırtında parladıkları, bunları yazanın kalemını gözüne soktukları ve çalışma kamplarına, Sibiryaya sürdükleri bir dönemde üstlenmiştir. Romanın adı kısaca “Vasiyet” de olabilirdi. Ama, Zarkışı’nin yazı yazmaktan karnının nasırlaştığı da bir gerçektir.” (Özdek, 1994a).

Özcan Ünlü bir yazısında roman kahramanı Mehmet Zarkışı’den nasıl etkilendiğini şu sözleri ile anlatır:

“Mehmet Zarkışı, gezip dolaşırken gördükleri ve dinledikleri karşısında ‘dert’ sahibi olmuştur. Hele onları yazıya geçirirken, elemi daha da artmıştır. Bildiklerinden sorguya çekileceğinin verdiği bilinçle sarılmıştır kaleme, kağıda... Ancak yazdıkça derdi büyümüş, neredeyse müzmin bir hastalığa dönüşmüştür.” (Ünlü, 2012).

Tahir Taner, bir denemesinde Anadolu’daki kültür değerlerimize özellikle sözlü edebiyattaki değerlerimize sahip çıkılması gerektiğini söylerken Zarkışı’den örnekler verir.

“Mehmet Zarkışı bütün zor şartlara, baskıcı rejime rağmen babasının vasiyetini yerine getirmek için diyar diyar dolaşmış ve yüzlerce eser derlemiş; kâh yağmur kâh kar altında milletin kültür güzelliklerinin unutulmaması için uğraşmış ciddi bir ilim adamı, bir nevi halk edebiyatçısı ve bu yönüyle zaten Kutlubay ismini çoktan hak etmiş birisi. R. Özdek’in “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” adlı eserini okurken ister istemez aklımıza şu soru gelmekte: Gerçekte hayat hikâyelerimiz, türkülerimiz, efsanelerimiz ve nice kültür ürünlerimiz... Bin yıldır değişik renklerle çiçeklenen cennet vatanımızdan yeterince gül derleyebildik mi?” (Taner, 1997).

Refik Özdek 1989 yılında İstanbul’da Mehmet Zarkışı ile tanışır. Onun hikâyesini onun ağzından dinler. Ve onun verdiği defterin bir kopyasını yaptırır. Bu defteri Türkiye Türkçesine çevirir. İşte roman böyle meydana gelir. Romanın başında Özdek, Zarkışı ile nasıl tanıştığını anlatmıştır. Sonraki bölümler ise Zarkışı’nin ağzından direkt olarak anlatılır.

3.4.1. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanın Olay Örgüsü

Yazar, Abişoğlu Mehmet Zarkışiev ile tepe üstünde bir çayhanenin bahçesinde tanışır. Zarkışı, tepeden İstanbul Boğazı’nı seyretmektedir. Yazar onun fiziki görünüşünü şöyle tasvir eder:

“Yaşlıydı. Yüzü, bir arazi parçasının kabartma haritası gibiydi: Çıkıntılı elmacık kemikleri bozkırın çıplak tepeleri, derin çizgiler ise kurumuş sel yataklarıydı. Kıvrım kıvrım kırışıklar çileli bir geçmişin izleri olsa da, bakışlarında muradına ermişliğin huzuru vardı.” (Özdek, 1994a:5).

Zarkışı, nereden geldiğini ve isminin neden Zarkışı olduğunu anlatır. Dağıstan'dan gelmiştir. Adının anlamının “ağlayan, inleyen” anlamına geldiğini söyler. Dedesinin adının Zar Kışı olduğunu söyler ve dedesinin babasına ettiği vasiyetin ne olduğunu anlatır:

“Bak oğlum, demiş, bizim, yüzyılların birikimi olan çok zengin bir sözlü edebiyatımız var. Destanlarımız, manılarımız, yırlarımız var. Ninelerin dudaklarından torunların kulaklarına, nesillerden nesillere aktardık bizim kimliğimizi anlatan o destanları, manıları, yırları, oyunları... Bugüne kadar yitirmedik, çünkü dağılmamış, paramparça olmamıştık. Ama şimdi gerçeği gör: Kocaman bir çığ kayalara çarpınca ne olursa bize de o oldu. Öyle uzaklara dağıldık ki birbirimizin sesini duymaz olduk. Selam salamaz, haber alamaz olduk. Doğuya varanlarımız vardı: Kırgız iline, Kazak iline, İrtiş suyuna vardılar. Batıya varanlarımız vardı: İdil suyuna, Prut suyuna, Tuna suyuna ulaŝtılar. En çok da Kırım'a ve Türkiye'ye vardılar. Kısacası yarımız Kaf Dağının ötesinde kaldı, yarımız berisinde. Şimdi vasiyetimi dinle: Yazacaksın! İki türlü yazacaksın. Ak saçlı ninelerden, ak sakallı dedelerden dinleyerek, bugüne kadar söyleneğelenleri yazacaksın. Gezip gördüklerini, duyup düşündüklerini yazacaksın. Fantazyaları değil, gerçekleri yazacaksın. Bu da iki.. Geçmişini bilmeyen geleceğe de yenik düşer, yitip gider, burgaçlarda boğulur, yoğalır...” (Özdek, 1994a:7).

Ancak, babası vasiyeti yerine getirmez. Dört kitap yazar. Ama bunların üçü Komünist Devrimi zamanında yakılır, babası da hapse atılır. Sonra da sürülür, idamdan zor kurtulur. Ancak bir defterini oğlu Zarkışı'ye verebilir. Zarkışı'nin bir ereği vardır. İstanbul'a gelmek. Bu ereğini de ömrünün son dönemlerinde gerçekleŝtirebilir. İstanbul'da bir hafta kalacak, sonra da Bakü'ye dönecektir. Yazar, Zarkışı'yi o akşam, evine, akşam yemeğine davet eder. Zarkışı, babasının yazıp kendisine verdiği bir yırı Latin harfleriyle yazarak, yazara verir. Bu yırın kendisi için baŝlangıç noktası olduğunu söyler. Zarkışı'nin iki kitabı yayımlanmıştır, diğerleri de yayımlanmak üzere-dir. Birinci kitabına “Vasiyet” adını vermiştir, yanındaki defterde de eski hatıralar ve yaşadığı güçlüklerin yazılı olduğunu söyler. Yazar eve giderken arabayı yavaş kullanır ve misafirine Boğaz'ı seyrettirir. Eve gittiklerinde yazarın eşi ve kızı Zarkışı'yi saygıyla karŝılayarak elini öper. Zarkışı bundan çok memnun olur ve onlara şunları söyler:

“Yiğit balam ve botagözler.. Artık adımı değiştirmek istiyorum. Zarkışı yerine “Kutlukıŝı” ya da “Kutlubay” adını almak istiyorum. Varsın pasaportumda Zarkışı olarak kalsın, ama ben artık kutlu kişi oldum, böyle el öpenlerim olduğu için...” (Özdek, 1994a:15).

Zarkışı, yemekten sonra yazara karnındaki nasırı gösterir.

“Karnında, göbeğinin birkaç santim yukarısında, etine yapışmış kemer gibi bir kabartı, bir sertlik, sırtına doğru incelerek uzanıyordu. Kaskatı değildi ama, karın eti gibi yumuşak da değildi.” (Özdek, 1994a:16).

Defterin yapraklarını kopararak telefon faksından bir kopyasını çıkarırlar. Kopyasını aldığı bölümleri Azerbaycanlı bir arkadaşı ile Kiril alfabesinden Latin

harflerine çevirir. Zarkışi'nin anılarından oluşan bu kitabı yayımlar. Zarkışi, İstanbul'dan ayrılırken havaalanında kâğıda bir beyit yazar ve bunu Özdek'e verir. Doğaçlama olarak söylenen beyit şudur:

“Yiğit balam, can balam, ak yürekten aytaman
Zarkışi bolıp keldim, kutlu kişi kaytaman.
(Yiğit oğlum, can oğlum, temiz yürekle söylüyorum
Zarkışi olarak geldim, mutlu kişi olarak dönüyorum) (Özdek, 1994a:17).

Romanın bundan sonraki kısımları Zarkışi'nin ağzından anlatılır.

Temmuz ayında kulaklar yol yapımında çalışmaktadır. Öğle yemeği molası verirler. Zarkışi yemekten sonra özel eşyalarını bıraktığı yere gidip, sarı saman kâğıdını ve kurşun kalemini alır ve duyduğu türküyü yazmaya başlar. Bir brigad gelerek onu uyarır. Böyle şeyleri kâğıda değil, kafasına yazması gerektiğini söyler. O sırada başkarma ikisini de yanına çağırır. Kâğıdı alarak yakar, kalemi de alıp cebine sokar. Zarkışi zembilinin karıŝtırılıp, yazdıklarının bulunmasından korkar. Neyse ki kaleminin diğer yarısı zembilde olduğu için mutlu olur. Başkarma ve birkaç brigadın kendini takip ettiğini bilir ve yazmanın yollarını arar. Bir gün Lenin'e övgü içeren bir dize yazar:

“Süygen Lenin atamız/ Saga örmet aytamız
(Sevgili Lenin atamız, Sana hürmet ediyoruz...) (Özdek, 1994a:22).

Kendisini izleyen bir işçi elindeki kâğıdı alarak başkarmanın yanına gider. Başkarma kâğıdı yırtmaz ve Zarkışi'ye geri gönderir. Bunun üzerine Zarkışi yeni bir yır yazar. Bu yırdan Lenin'e övgü vardır. Ancak bilerek yanlışlık yapmış, aldatmaca bir şiir yazmıştır. Başka bir kâğıda da o gün duyduğu unutmak istemediği bir ninniye yazmıştır. Bu ninniye belinin arkasından kemerine sıkıştırır. İŝpiyoncu aldatmaca yazılmış şiiri de alıp başkarmaya götürür. Ancak zaman sonra kâğıdı geri getirip, Zarkışi'ye verir. Bu sırada Zarkışi yemek piŝiren kadınlara yaklaŝıyor, onların konuşmalarını dinlemeye çalışıyordu. O kadınlardan bir kadın dikkatini çeker: “Yaşlı ve yüzü bumburuŝuk olan bir kadınla, yüzü ay, kaşları yay ve dişleri bembeyaz olan genç bir kadın ya da kız çok ilgimi çekiyordu.” (Özdek, 1994a:23).

Yaşlı kadının hikmet dolu söylediği sözler çok hoşuna gider. Dikkatini çeken o genç kız ona yemekte yarım kepçe fazla çorba koymuş ve yüzüne bakmıştır. O gün başkarma yanına gelerek yazdığı şiiri beğendiğini ve yazmaya devam etmesini söyler. Kalemini de geri verir. O gün Seydali ve Baybişe Zarkışi'yi gördüklerinde onu azarlarlar. Baybişe o gün Biykeş Zühre'nin selamını getirir. O gün ikindi üzeri yağmur yağar. Bütün işçiler ellerine sabun alarak yıkanmaya başlar. Erkekler

elbiselerini çıkararak, kadınlar ise elbiseleri ile yıkanmaktadır. O yağmurda yıkanırken Zühre'yi seyrederek. “O, “Cezalılar Yolu”nu yapan biz kulaklar için de, o sağnak öyle bir mutluluk getirmişti.” (Özdek, 1994a:29). Yağmurdan bozulan saçlarını taramak için Zühre, Zarkışi'ye bir tarak gönderir. Başkarma kulaklara, yağmurdan bozulan yerleri topladıktan sonra akşam yemeği yiyebileceklerini söyler. İşçiler geç vakte kadar çalışır, yağmurdan önceki hallerinden daha fazla kirlenirler. O gece Seydali yanına gelerek Baybişe'den, onun niçin Başkarma'yla öyle konuştuğunu öğrendiğini söyler.

Ertesi gün üç kişinin öldüğünü öğrenirler. “... iki ay içinde bu üç kişiyle birlikte ölenlerin sayısı yirmi dokuza çıkmış!” (Özdek, 1994a:35). O gün Manasçı Hacı Murat ile tanışır. Bu yaşlı yırcı şöyle diyor: “Bu yol bir gün biterse, sağ kalanlar unutmazın, burada can verenlerin eti-kemiğiyle yapılmış bir yol olacak bu.” (Özdek, 1994a:35). Aynı gün cenaze töreninde Zühre ile konuşur.

Zarkışi o günden sonra her fırsatta yazar. Seydali ve Hacı Murat birer hazine idiler. Zarkışi'ye bildiklerini ve derlediklerini sözlü olarak aktarıyor hatta Başkarma'nın hoşuna gidecek yırlar yazması için de yardım ediyorlardır. Bir gün böyle bir yırı, ispiyoncu Başkarma'ya götürür. Başkarma'nın bu aldatmaca yırı çok beğendiğini söyler ve yazmaya devam etmesini ister.

Haftalar, aylar böyle çalışmayla geçer. Soğuklar gelir ve yağmur yağmaya başlar. İşler yavaşlar. Mühendisler ve başkarma tartışmaya başlar. “O iki mühendis, “senin idaresizliğin yüzünden aylardan beri yaptığımız çalışmalar boşa gidecek” dediler.” (Özdek, 1994a:42). İşçilerin kalacak çadırları bile yoktur. Baybişe ve Zühre tahta parçalarını toplayarak kendilerine bir çadır yaparlar. Üzerini de naylonla kaplarlar. Bir akşam Baybişe Zarkışi'yi çadırına davet eder. Baybişe geçmişinden bahseder, ona yaşadığı üzüntüyü anlatır ve son olarak şunu söyler: “Kalem ucunda kılıç gücü var” (Özdek, 1994a:47). O gece çok şiddetli bir yağmur yağar. Zarkışi çadırdan dışarı çıkamaz. Baybişe ve Zühre ile uzun uzun sohbet eder. Zühre'nin kopuz çalıp, şarkı söylediğini öğrenir. Ayrıca onu bekleyen, seven biri olup olmadığını da sorar. Zühre, Baybişe'den başka kimsesi olmadığını söyler. Yağmurun şiddeti devam ediyordu ve Baybişe, Zarkışi'ye geceyi burada geçirmesini söyler. O gece uyku, hayal ve rüya karışık bir gece geçirir. Sabah kalktığında çadırı düzeltir ve kampın bazı eşyalarının sele kapılıp gittiğini görür. Mühendislerin çadırı da yıkılmıştır, başkarmanın çadırının da yarısı yıkılmıştır. Zarkışi zembilin olduğu yere gidip bakar. Zembili olduğu gibi yerinde durmaktadır. O gün Zarkışi için çok verimli

geçer. Çünkü kulakların “toprak ağası” hiçbiri çalışmamaktadır. Herkes bir yanda afet için ağıtlar okuyan kişileri dinlemeye çekilir. O gün Hacı Murat, bu olaydan sonra oradaki kişilerin çalışmak için başka bir yere götürülebileceğini düşünmektedir. Mehmet, akşam olunca Baybişe'nin çadırına davet edilir. Üzgün olmasının sebebini sorduklarında o da bu durumu anlatır. Baybişe onların ayrılmasına izin vermeyeceğini, gerekirse onları evlendirebileceğini söyler. Ertesi gün Baybişe, Zühre ve Mehmet bir tepeye çıkarlar. Zühre uzun uzun ağladıktan sonra Mehmet'e bir bozlak okur. Akşamüzeri buldukları yere bir traktör gelir. Bu traktör eşyalarını taşımak için gelmiştir. Şoför, Temirtav'a gönderilecekleri hakkında bir dedikodu duyduğunu söyler. Ertesi gün yola çıkacakları için erken yatarlar.

Kamyonla Alma-Ata yoluna doğru giderler. Orada kadın ve erkekleri ayırırlar. Askerler, birbirinden ayrılmak istemeyen kalabalığa ayrı vagonlarda gideceklerini ama gittikleri yerde tekrar bir araya geleceklerini söylerler. Kalabalık çaresiz ayrılmak zorunda kalır. Buldukları vagona bir su varili bir de bir perde arkasında tuvalet yeri vardır. Görevli vagondaki kuralları bildirir:

“Tren hareket edince kapıları dıştan kilitleyeceğiz. İçerisi karanlık olacak. O zaman şu üst kenardaki tahta perdeleri çekerseniz, hem aydınlık verir, hem hava. Yirmi beş kişi olduğunuza göre size yirmi beş somun verilecek ve ona göre de haşlanmış patates filan... Suyu yalnız içmek için kullanın. Şimdi bir sorumlu seçelim..” (Özdek, 1994a:80).

Kadınlar başka bir trene bindirilmişdir. İki tren ayrı yöne doğru hareket eder. Mehmet'in ve oradakilerin bu durum karşısında içleri sızlar ve Mehmet, şunları söyler:

“Vicdansızlığın böylesi görülmüş müdür! Babaların eşyaları balalarda, balaların eşyaları babalarda kaldı. Onları doğuya, bizi batıya sürüyorlar.. İşkence bu! Görülmemiş, duyulmamış bir işkence!..” (Özdek, 1994a:83).

Mehmet, iyice halsizleşir. Hacı Murat, ona zorla yemesini söyler ve şöyle der: “Farzet ki bir savaştayız. Yemeden, içmeden ve ne yapacağımızı bilmeden direnme gücümüz kalır mı? Aklını çalıştır artık!” (Özdek, 1994a:85).

Hacı Murat, vagondakilere bir yır okur. Hacı Murat, vagondakilerin memnun olduğunu görünce bir ağıt okur. Arkasından bir de bozlak okur. Karaganda'ya geldiklerinde tren durur, yolcular iner. Bir aksakallı, Hacı Murat ve Mehmet kumandanın odasında gider. Aksakallı bölüğünde askerlik yaptığı Albay Mihail'den söz eder. Onu övgüyle anlatır. Kumandan buna memnun olur. Konuşmanın sonunda kendisinin o albay olduğunu söyler. Aksakallı daha odaya ilk girdiği zaman onu tanımasına rağmen onu oyuna getirip, isteklerini yaptırabilmek

için böyle davranmıştır. Aksakallı'nın adı Selim Canbek'tir. Kendisi usta bir çizmecidir. Bu albaya da askerliği sırasında çizmeler yapmıştır. Albay, Todor İvonoviç'i arayarak yapılan yanlışlığın düzeltilmesini ister. Evli olan kadınların çocukları ile Temirtav'a gönderilmesini ister. Selim Canbek neden öyle davrandığını şöyle açıklar: "Görür görmez tanıdım o domuzu, dedi. Bütün zaaflarını bilirim, onun için öyle davrandım." (Özdek, 1994a:100).

Temirtav'a getirildiklerinde Oblastın Parti sekreteri şöyle bir konuşma yapar:

"Biz, sosyalist emekçiler olarak, bütün ülkeyi refaha kavuşturacak, aydınlığa çıkaracakmışız. Ülkenin mutlu geleceğinin bir güneşi olacakmış Temirtav. Biz de, her ne kadar mahkûm kulaklar isek de, ülkenin parlak geleceğini hazırlamakta çok büyük katkımız olacak, bunun şerefini paylaşacakmışız..." (Özdek, 1994a:102).

Parti sekreteri ayrıca, Semipalatinsk'e gönderilen eşlerin ve çocukların yakında gönderileceğini söyler. Ranzalı bir odada geceyi geçirirler. Mehmet, uyandığında odanın çok pis koktuğunu anlar. Dünkü yıkandıkları su olduğunun boş olduğunu görür. Su birazdan gelecekmış. Mehmet arkadaşlarını uyandırmaya gider. Arkadaşları uyanmış, onun aynına doğru gelmektedir. Temirtav maden ocağında yer altında çalışacaklarını anlarlar. Kulaklardan biri, "Gençler ocağın içinde yanacak, yaşlılar dışında.." der. (Özdek, 1994a:106).

Zarkışi'nin notlarında buradan itibaren bazı sayfalar koparılmıştır.

Temirtav'a gelişlerinin beşinci haftasında Semipalatinsk'e gönderilen eş ve çocukların geleceğini haberini alırlar. Yakınları olan kişilere eşleri ve çocuklarının adları ve yaşları sorulduğunda Hacı Murat, Mehmet, Seydali ve Bekir şöyle bir karar alır. Baybişe ve Hacı Murat ile Mehmet ve Zühre'nin yol yapımında evlendiklerini söyleyerek onların buraya getirilmesini sağlayacaklardır. Mehmet'in dinlediği bazı yırlar dikkatini çeker. Bunlar hakkında Hacı Murat ile konuşur. Hacı Murat o yırların manasını açıkladıktan sonra şunları söyler:

"... İnsanın bir dış bir de iç dünyası vardır. İç dünyası okyanuslar kadar engin ve derin, gökyüzü kadar büyük ve sonsuzdur. O dünyayı et ve kemik dolduramaz. Ancak inanç ve düşünce doldurur. İnanç ve düşünce olmazsa boşluk olur. Boşluk içinde insan ancak bir taşdır. Yer taşdır, gök taşdır, ama taşdır. Belki izafi olarak değerli bir taşdır, cevherdir, altındır ama insan değildir... Bana göre bu sistem boşluklarla doludur, bir insanın ortalama ömründen daha fazla yaşayamaz, belki daha çabuk düşer boşluğa. Sen gençsin. Zühre genç. Görebilirsiniz. Ama bunun için iç dünyadaki boşlukları kapatmalısın. Düşünmek, inanmak, öğrenmekle... ve... ve sevmekle..." (Özdek, 1994a:110-111).

Mehmet, Zühre ile birlikte hayallere dalar. Gökbörülü bir şiir yazar. Üç gün önce Semipalatinsk'teki kadın ve çocukların Temirtav'a doğru yola çıktıklarını

öğrenirler. Üçüncü gün otobüslerin geleceğini öğrenirler. Pazar gün herkes yol ağzında gelecek yolcularını bekliyordur. Üçüncü otobüste Baybişe ve Zühre görünür. Altı kişilik grup, hasret giderir. Mehmet, Zühre'ye bir şiir yazdığını söyler. Zühre de bir şiir yazdığını söyler. Bunu bestesiyle birlikte okur. Zarkışi anılarının bu yerinde bu şiiri mırıldanır ve yazara şunları söyler: ... bana göre en güzel şiir, kişiye, canından çok sevdiği sevgilisi tarafından yazılmış aşk ve özlem şiiridir.” (Özdek, 1994a:124).

Güz mevsimi gelmiştir. Mehmet, bir gün işçilerin başı İgor Usta'ya Selim Canbek'in taktiğini uygulayarak sokulur. Onu ünlü Errol Flynn'e benzettiğini söyler. Adamın yakışıklılığını ve güçlülüğünü över. Başka bir zaman adam Mehmet'in yanına gelerek selam verir. Mehmet, ondan Zühre ile kendisine evlilik belgesi vermesini ve kış başlamadan önce köyde bir ev vermesini ister. Köylüler zaten evli işçiler istiyormuş. İgor Usta birkaç gün sonra bir memurun gelip evlilik belgesi vereceğini, hatta evli olmayanları evlenmeye teşvik edeceğini söyler. Köye taşınmasına da yardım edeceğini ifade eder.

Pazar günü evleneceklerdir. O gün evlenecek yirmi yedi çift vardır. Yalnız Zühre'nin elinde çiçek vardır. Diğerleri evlenenlere ev verileceğini duydukları için zoraki evlenmektedir.

“Evlenmeyi sabırsızlıkla bekleyen bir ben vardım bir de Zühre. Severek, sevilerek, yaşadıkça ayrılmamaya and içerek evlenmeyi isteyen bir ben vardım bir de Zühre.. O gün evlenecekler için birer çadır ayarlamışlardı. Balayını, -sadece bir gün sürecek balayını- o çadırda geçirecektik. O iki kişilik çadırı düğün otağı sayan bir ben vardım bir de Zühre..” (Özdek, 1994a:130).

Çadıra girdiklerinde Baybişe ile Hacı Murat onları karşılarlar ve gerçek dini nikâhlarını kıyarlar. Sonra çadırdan ayrılıp, kendi çadırlarına giderler.

Zarkışi köydeki evine taşınır. O evin tahlilini yapar. Seydali hem perde hem de çalışma masası olabilen bir kontrplak yapar. Mehmet, yazılarını bu masa üzerinde yazar. Bir gün köylü bir kadın olan Çolpan Apa onları ziyaret eder. Zühre çay ısıtır. Mehmet, notlarının burasında içtikleri çay ile ilgili olarak bir açıklama yapma gereği duyar:

“Bizim burada içtiğimiz çay, suyu içilir ot yapraklarının yumuşatılıp sıkıştırılması ile yapılır... Burada çay başka ülkelerde olduğu gibi şekerle içilmez. İçine süt, kaymak ve tuz da konur. Kulpsuz kâselere konarak içilir. Aslında bu yerlilerin yalnız içkisi değil, aynı zamanda çorbasıdır...” (Özdek, 1994a:139-140).

Buradaki kişilerin kullandıkları kelimelerde telaffuz farkı vardır. Köyün yarısı bu ses farklılıklarına rağmen konuşuyor, anlaşıyor, yarısı ise anlamak için

Rusça'yı kullanıyordur. Yine de buradakilerin ortak ataları vardır. Mamay Batır, Dede Korkut, Köroğlu buradakilerin ortak atalarıdır.

“Bunun gibi, Oğuz Ata, Kahraman Manas, Ahmet Yesevi, Alishir Nevayi, Aybeg Sultan.. vb. nin adı geçince, Başkurt, Tatar, Kırgız, Kazak, Özbek, Kumuk.. bütün boylar sahip çıkıyordu bu büyüklere..” (Özdek, 1994a:141).

Kurban Bayramı kutlama bahanesiyle Çolpan Apa'nın evine gidip, eski yırcı olan Nurullah Aga ile tanışrlar. Nurullah Aga bir deryadır. Onu konuştururlar. Baybişe, “eşek yaşı, it yaşı, maymun yaşı” ile ilgili fıkrayı anlatır.

Mehmet'in yazı yazmak için kullandığı kontrplak karnını acıtıyor ama Mehmet yazmaya devam ediyordur. Zühre, Mehmet'in bu haline çok üzülür. “... karnımda enlemesine uzanan o kıpkırmızı, kabarık çizgiyi görmüş ve korku ile bağırmıştı.” (Özdek, 1994a:153). Buna rağmen Mehmet, yazmaya devam eder. Nurullah Aga, gizli gizli Mehmet'in evine gelir. Mehmet, ondan dinlediklerini yazar. “Yırlarını, masallarını, fıkralarını, hicivlerini, atasözlerini, efsanelerini ayrı ayrı kâğıtlara yazıyor... hep yazıyordum.” (Özdek, 1994a:155).

Bir gün, Nurullah Aga Mamay Batır masalını anlatır. Masalda Mamay Batır'ın yaşadığı topraklara üç yiğit gelir ve Batır ünvanını nasıl aldığını sorar. Mamay Batır, onlara şu hikâyeyi anlatır. Mamay Batır'ın dokuz oğlu bir kızı vardır. Bir gün Üç Aral'a gider. Orada bulunan, ormana giren herkesi yiyen canavarı “Ceztırnak'ı” öldürür. Ancak bu canavarın erkeği halen ormanda yaşamaktadır. Dişisiz kalan bu erkeğin köye saldıracağını düşünürler. Onu ancak kendi baltası ile öldürebilirlermiş. Mamay Batır, canavarı beklemeye koyulur. Böylece uzun zaman geçer, çocukları büyür. Kızı Biykeş'i nişanlar ve ona çeyiz olarak ne istediğini sorar. Biykeş de canavarı öldürdüğü baltayı ister babasından. Ağabeyleri onun sırrına inanmamakta, kendi silahlarına güvenmektedirler. Biykeş kendi çadırında her gece nöbet tutarak canavarı bekler. Bir gece canavar gelir. Eğilip, çadıra gireceği sırada Biykeş baltayı canavarın başına indirir. Canavar ölür. Nişanlısına ve diğerlerine haber vermemesinin nedeni olarak, onların huzurunu kaçırmak istemediğini, baltayı getirenin babası olduğu için bunu kendisinin tek başına yapması gerektiğini söyler. Herkes, Biykeş'i kutlar. O zamandan beri o günün yıl dönümünde şenlikler yapılmış. Mamay Batır şöyle der: “Dokuz oğlum batır ünvanını alamadı. Keşki o dokuz oğlum kız olsaydı da Biykeş erkek doğsaydı...” (Özdek, 1994a:174). Mamay Batır, yanına gelen üç yiğide bu olayı anlattıktan sonra şu öğüdü verir:

“Yalnız bileği kuvvetli olmak yeter değildir. Hem güçlü, hem bilgili olacaksınız. Silahınız düşman silahından üstün değilse, ona kendi silahı ile karşı koyacaksınız. Ya

silahınız güçlü olacak ya onun silahını mutlaka ele geçireceksiniz. En önemlisi, silahınız üstün olmasa bile, hatta hiç olmasa bile, asla umutsuz ve yılgın olmayacaksınız!” (Özdek, 1994a:174).

Mamay Batır, daha sonra peri hikâyesini anlatır. Bir peri onunla evlenmek ister, ama sabaha kadar yanan ışığa gözünü kırpmadan bakması gerekmektedir. Mamay Batır, sabaha karşı dayanamaz uyuya kalır. Sabah uyandığında saray ve periler yok olmuş, kendini kuyunun başında altından bir minderin üstünde oturuyor bulur. Peri ona bir mektup bırakmıştır. Eğer, uyanık kalabilse kendisiyle evleneceğini ama insanlar için zamanın hep ileriye aktığını, insan ömrünün az olmasından dolayı kendi ile evlenemeyeceğini, altındaki minderini kendisine hediye olarak bıraktığını, bu minderini onu bütün hastalıklardan koruyacağını söyler. Mamay Batır, gençlere son dersini verir:

“İnsan ömrü, yani zaman, hep ileriye, sürekli ileriye doğru işler. İnsanlar geçmişe değil kendi geleneklerine varırlar. Ama geçmiş unuttur, iyi değerlendirmezlerse, gelecek onlar için karanlık olur. Ben Üç Aral’ın calmavuzunu öldürünce, batırlık unvanı alınca, görev bitti sandım. Üç Aral’ın hazır nimetlerine konduk. Dağ iken bağ yaptığımız yaylayı, elin o parçasının da kutsal olduğunu unutarak, bakımsız bıraktık. Oysa insan için görev bitmez. Her insanın ölünceye kadar görevi vardır, var oluşumuzun sebebi de budur.” (Özdek, 1994a:185).

Nur Aga böyle masalların Tandırbaşı söyleşilerinin konusu olduğunu ama şimdi bunları konuşmanın ve yazmanın yasak olduğunu hatırlatır. Mehmet’e bir öğüt verir:

“Geceler boyu yazı yazdığını bilmeyen kalmadı. Artık şu pencere perdesi tahtayı kaldır, dışarı ışık sızmasın, üzerinde yazı yazacağın bir şey bul kendine. Kimse görmesin yazdığını “Masa yok” diyeceksin. Bizim Düriye’nin tavuk korasının üzerinde, bir deliği kapatmak için koyduğumuz bir cam var... pencere dibine bu camı masa gibi yerleştirirsin.” (Özdek, 1994a:186).

Mehmet, o cam üzerinde yazılarını yazmaya devam eder. Ancak karnındaki yara her geçen gün derinleşir. Temirtav’da çalışan işçilerin hepsine maaş verilmektedir. Kulak ya da sürgün olduğunun bir önemi yoktur. Ancak kış yaklaşmış, masraflar artmıştır. Bir aybaşında maaşlarını aldıktan sonra Mehmet ile Zühre birbirlerinden habersiz karşılıklı hediye alırlar. Zühre Mehmet’e kulaklı bir kalpak, Mehmet’te Zühre’ye keçe bir çizme almıştır. İkisi de bu duruma çok mutlu olur.

Bir gece, tuvalet için dışarı çıktığında pencerenin dibinde onları dinleyen bir karaltı görür, o karaltı Mehmet’i fark edince kaçır. Başka bir gece adamın yüzünü görür. Biri Mehmet’i gözetlemektedir. Mehmet, yazdıklarını saklama gereğini duyar. Evin eşyalarının konulduğu abdıranın altına bir şeyler yerleştirir, içine defterleri dizer, üstünü de çimento ile kapatır. Böylece arasa bile kimse defterleri bulamayacaktır.

Tatilleri olan bir Pazar günü Zühre elini Mehmet'in karnına götürür ve aynı anda bağıırır: "Aa, bu da ne? Kaskatı olmuş, nasır tutmuş!" (Özdek, 1994a:193). Yine bir başka Pazar günü Zühre çok neşelidir. Sütlü, kaymaklı ve tuzlu bir çay hazırlar, bir de bavırsak kızartır. Mehmet, bu ziyafetin niçin olduğunu sorar. Zühre, ona bir çocukları olacağını haber verir. O gün, avılın töragasının orınbasarı (muhtarın yardımcısı) Musa Temirbek evlerine gelir. Nur Aga'nın kendilerine ne anlattığını sorar. Ayrıca geceleri ne yazdığını da sorar. Mehmet, Nur Aga'nın masal anlattığını ve dedikodu yaptığını, kendisinin de şiir ve daha çok çocuk masalları yazdığını, ancak bunları da beğenmediğini o yüzden her gece yazmaya devam ettiğini söyler. Musa Temirbek gerçek geliş sebebi olarak gelecek ay yapılacak olan seçimlerde kendisini desteklemelerini istediğini söyler, çünkü avılın töragası yaşlı bir adamdır. Artık dinlenmesi gerektiğini düşünür. İkinci sebep olarak da Nurullah Aga'ya yüz vermemelerini ister. Üçüncü olarak da kaçak çay satan bir adam olduğunu, onların da ondan çay aldıklarını bildiğini ve bir daha almamalarını söyler.

Orınbasarın ziyaretinden iki gün sonra Nur Aga Mehmet'leri ziyaret eder. Onlara orınbasara karşı dikkatli olmalarını söyler. "Bunların batırlığı, merkezdeki şoşkalara (domuzlara) kendilerini beğendirmek için bir devrim düşmanı bulmaktır. Öyle bir kurban arıyor o!" (Özdek, 1994a:207).

Mehmet, iş bitiminde arkadaşları ile Kara Kayalar'da buluşur. Onlara iki haber verir. Birincisi Zühre'nin hamile olduğu, ikincisi ise orınbasarın kendilerini ziyaret ettiği haberidir. Arkadaşları ile orınbasara karşı dikkatli olmaları gerektiği kanaatine varırlar. Mehmet, o günden sonra doğru dürüst uyuyamaz. Kâbuslar görür. Defterlerini de çocukları gibi korumak istemektedir. Aradan bir ay geçmiş, avıl agası seçimi altı ay ertelenmiştir.

Kış bitmiş, ilkbahar yani çamur mevsimi başlanıştır. Mehmet'e göre burada dört mevsim yaşanmamaktadır. "Uzun süren beyaz bir kış, sonra birkaç haftalık çamur mevsimi ve ardından kavurmaya başlayan yaz. Sonbaharın da çamur mevsimi kadar kısa sürdüğünü görmüştük." (Özdek, 1994a:218). Mehmet, bu arada çocuk sevgisi üzerine şiirler yazmaya çalışır. Avıl agası seçimi belirsiz bir süreliğine ertelenmiştir. Mehmet, Temirtav'daki işçilerin durumu hakkında yazılar yazar. O yazılarını ortak bir anlatım yoluyla yazar.

"Yazdıklarımı Kazak, Kırgız, Özbek, Tatar, Başkırt, Nogay, Kumuk, Ahıska, Türkmen okursa, kendi dillerinden yazdığımı, ama biraz ağız kayması şive kayması gösterdiğimi söylerlerdi." (Özdek, 1994a:222).

Bir gün işten sonra Kara Kayalarda buluşurlar. Hacı Murat, o gün KGB ajanı olduklarını düşündükleri iki kişinin eşyalarını karıştırdıklarını, bir şeyler aradıklarını söyler. “Asıl av sensin, av köpeği Temirbek, avcılar ise o iki adam.” (Özdek, 1994a:226). Mehmet’in evi de aranmış, abdıranın altındaki defterler bulunmamış, ancak ortalıkta duran bir defter bulunmuş. Defterde köye geldikten sonraki izlenimleri, orınbasarın avıl agası olma isteği ile Mamay Batır efsanesi ve Nurullah Aga ile konuşmaları yazılmış. Zarkiş notlarının burasında o defteri o günden sonra bir daha bulamadığını ifade eder. Mehmet bir şeye üzülür: “Övgü içine yergi gizlenmiş o sözde şiiri yazdığım kâğıdı defterin arasına koymuş ve orada unutmuştum.” (Özdek, 1994a:231). Nur Aga, Mehmetleri ziyarete gelir ve defterde kendisinin bilmediği neler yazılı olduğunu anlatmasını ister. Yarın sabah, gidip, defterin kendisine ait olduğunu söyleyip, defteri isteyecekmiş, kendisinin Mehmet’i kâtip olarak tuttuğunu da söyleyecekmiş. Mehmet, ona bütün olanları, arkadaşlarının eşyalarının arandığını, Kara Kayalar’da buluştuklarında konuştuklarını ve defterde neler yazılı olduğunu anlatır. Ertesi gün işe erken giderler. Temirtav’daki dostlarını gördüklerinde Mehmet, kendisine yıkılmaz bir kale olara görür. “Korkuyu yendim ve yenilmezliğe inandım.” (Özdek, 1994a:237-238).

Mehmet, Hacı Murat ile konuşur. Eğer sorgulanırlarsa ortak cevaplar vereceklerdir. Mehmet, kendilerinin miladi takvimleri dışında başka takvimleri olduğunu söyler.

“Bizim zamanımızın takvimi farklıydı: Topraklarımızın elimizden alınması, kulak olarak sürülmemiz olayı ile başlıyordu. Mahkûmlar Yolu’nda çalışmamız bir dönemeç, Temirtav’a geliştirmiş başka bir dönemeç idi. Kadınları ve çocukları bizden ayırmaları, sonra onlara kavuşmamız ve hele benim Zühre ile evlenmem, bizim takvimimize göre akan olayların en önemlileriydi.” (Özdek, 1994a:240).

Bir akşam sırasıyla Hacı Murat, Seydali ve Bekir’i sorguya çekerler. Karar verdikleri gibi konuşurlar. Yüzbaşı bu konuşmalardan hiçbir şey elde edemez. Hacı Murat rahatsızlanır, revire gider. Bir kişi Mehmet’in yanına gelerek yeni bir emre kadar o üç arkadaşı ile konuşmasının yasaklandığını bildirir. O gün Temirtav’ın işçi kılıklı ajan kaynadığını anlar. O gün Baybişe, başkarmannın yanına giderek kocası ile konuşmasının nasıl yasaklanabildiğini ve Zührelerde kalmak istediğini söyler. Başkarma bu cadı kadının başına iş açmasını istemediği için onun teklifini kabul eder, Zührelerde kalmasına izin verir.

Baybişe, kendisine yakın bir kadından dostlarının durumunu ve üstlerde yaşanan kavgaları öğrenir. Bir gün yüzbaşının öteki üst düzey yöneticileri tarafından,

ziyafetlere davet edilmediğini, bir başka gün de yüzbaşının apar topar Moskova'ya gittiğini duyar. “Kodamanlar arasında, en üst düzeyde, post kavgası, taht kavgası varmış.. Bazılarına göre KGB ile öbür kodamanlar arasında imiş asıl savaş...” (Özdek, 1994a:277). Baybişe, bir gün çok güzel bir haber getirir.

“Bu karanlık adamların Moskova'daki başları, en büyük baş, tutuklanmış. Onunla birlikte, ikinci başlar, üçüncü başlar, binlerce, onbinlerce karanlık adamı bir gecede tutuklamışlar.” (Özdek, 1994a:278).

Bir gün Çolpan Apa, Mehmet ve Zühre'yi ziyaret eder. Nur Aga'nın söylediklerini iletir. Ayrıca Nur Aga, Çolpan'ların duvarında asılı duran kopuzu düğün hediyesi olarak Zühre'ye vermek istediğini söylemiştir.

Bir gün Mehmet, idare binasına çağrılır. Oradaki idareciler Mehmet'e şöyle bir ceza vermişlerdir: “Sen ve eşin, buradan, Orman Ürünleri kolhozuna gidecek, orada çalışacaksınız. Ücretiniz azalmayacak...” (Özdek, 1994a:291). İgor Usta başka bir yere gönderilmelerini tavsiye eder: “Peçora kıyısında, Peçora Orman Ürünleri Sovhozuna sürülmesini tavsiye ederim...” (Özdek, 1994a:291). Mehmet, en geç on gün içinde yeni iş yerine hareket etmelidir. O akşam iş çıkışında bütün dostları ile birlikte köydeki evlerine giderler. Eve vardıklarında evde birilerinin kendileri için hazırlık yaptığını anlarlar. Nurullah Aga ve Çolpan Apa, evde onların gelmelerini bekliyordur. Evde onlar için bir ziyafet hazırlanmıştır. Birlikte konuşup, gülüşerek çay içerler. Bekir daha önce Peçora Kolhozu'nda çalıştığını, oradan kendi isteğiyle ayrıldığını ve buna bin pişman olduğunu söyler. Nur Aga, Mehmet'in ve Zühre'nin ücretleri artırılarak Peçora kolhozuna sürüldüğünü açıklar. Baybişe ve Zühre birbirine sarılarak ağlar. Hacı Murat, Zühre'nin bir an önce yola çıkması gerektiğini, gideceği yerde hastane ve ebe olduğunu anlatır. Baybişe'ye de emekli olduğunda abdıranın altındaki defterleri de alarak kızının yanına gidebileceğini söyler.

Tren garında Mehmet'i ve Zühre'yi uğurlamaya gelenler arasında Hacı Murat, Seydali, Bekir, Baybişe, Nur Aga, Çolpan Apa, İgor Usta ve genç karısı ile Temirtav'dan dördü kadın, ikisi erkek altı kişi vardır. İgor Usta Mehmet'i kenara çekerek onu göndermek istedikleri yerin çok kötü bir yer olduğunu oysa şimdi gideceği yerin Temirtav'dan çok daha iyi olduğunu söyler. Arkadaşları doğacak bebekleri için hazırladıkları çanta ile kendi aralarında topladıkları paraları bir zarfa koyarak Mehmet'e verirler. Nur Aga da çok sevdiği kopuzunu Zühre'ye verir. Baybişe ve Çolpan Apa hangi vagonun Zühre için uygun olduğuna bakarak eşyalarının üçüncü vagona taşınmasına karar verirler. Tren düdüğü ile vagonlar

hareket eder. Zühre kendisi için ayarlanan yere oturur. Mehmet, onu rahat ettirmeye çalışır. İgor, Usta'nın karısının verdiği eski kürkü Zühre'nin üzerine örter. Vagondaki yaşlı bir kadın Perm'e gideceğini, orada bir iki gün kalmaları gerektiğini, Zühre'in biraz dinlenmesinin iyi olacağını söyler. Notlarının burasında Mehmet, üç baybişenin Hızır gibi yetişip, kendilerine yardım ettiğini yazar:

“Hızır bize gerçekten yardımını esirgemedi: Üç baybişe gönderdi yardımımıza. Bunların birincisini, bugün de duasız anmadığım en unutulmazını, Temirtav'da bırakmıştık. İkincisi, Temirtav'dan Perm'e kadar bize yoldaşlık eden, yoldaşlık değil koldaşlık eden, Zühre'yi kayırıp koruyan apay idi. Zühre'yi vagon helasına o götürüp getiriyor, uzun duraklamalarda peronda benimle birlikte o gezdiriyor, yiyeceklerini, yemeyeceklerini o seçiyordu. Üçüncü baybişeyi Peçora sovhozunda bulacaktık. Oğlum Pulat onun kollarında dünyaya geldi ve oğlumun doğumundan iki yıl sonra bu baybişe beni öz oğlu sanarak kollarımın arasından uçup gitti Cennete.” (Özdek, 1994a:313).

Tren yolculuğu yedi gün sürer. Mehmet'in bu yolculuğunu anlatan “Temirtav'dan Peçora'ya” adlı bir kitap yazdığını öğreniriz. Yol boyunca gördüklerini, izlenimlerini bu kitabında yazmıştır. Bu defterinde bunlardan yalnız birisinden bahseder: “İkinci baybişe tren yolculuğu boyunca ve Perm'de kaldığımız iki gün, Zühre'ye kol-kanat gerdi.” (Özdek, 1994a:314). Baybişe, Mehmet'e ana kuş hikâyesini anlatır. Hikâyeye göre, bir ana kuş, dört yavrusunu soğuktan korumak için kanatlarını onların üzerine gererek uzun süre durur. Güneş açtığında yavru kuşlar donarak ölen annelerinin kanatları arasından çıkarlar. Bu hikâye Mehmet'i sarsar. Perm'e geldiklerinde ikinci baybişenin polis olan akrabasının yanında kalırlar. Kadriye Apay, milis olan Mrzabek'in evine geldiklerinde Zühre ve Mehmet'i rahat ettirir. Ertesi gün saat 11.00'de kalkan gemi ile gideceklerdir.

Mehmet, çocukluğuna dair bir geleneği hatırlar. Tatil olduğunda okuldan ayrılıp, köydeki evine gelirken koşa koşa gelirmiş. Ninesi komşu çocuklardan birini göndererek önce aksakallının evine uğramasını istemiş. Onlar da adet böyleymiş. Uzak bir yerden gelindiğinde köydeki en büyük kişinin evine gidilir, onun eli öpülür, sonra da aksakallı onun durumunu sorar, ailesi ve köyü hakkında bilgi verirmiş, köyde doğan ya da ölen biri varsa bunu da haber verirmiş.

Gemi yolculuğu Zühre için rahat geçer. Mehmet, iskelede Zühre'yi bir yere oturtuktan sonra eşyaları taşımak için kendisine yardım edebilecek birilerini arar. Musyev adındaki bir adam kendisine yardımcı olur. Eşyaları bir deve arabasına koyarlar, kendileri de arabaya binerek garaja giderler. Yusuf adındaki bu deveci arabayı yavaş sürer ve garajın oradaki bir otelin önünde eşyaları indirirler. Otelde kaldıkları iki gün boyunca Peçora Sovhozu'na giden bir kamyon gelmez. Ertesi gün oranın yakınından geçen bir kamyon geldiğini öğrenirler. Şoförü ile anlaşarak, ona

bolca para teklif ederek Peçora Sovhozu'na götürülmelerini ister. Bu aç gözlü insanlara karşı Mehmet tedbirini alır. Şoförler, memura geliş-gidiş karnesini imzalattıkları sırada içeri girerek, memurdan Perm Polis memurluğuna telefon ederek kardeşi Mirzabebekov'a kendileri ile ilgili haber verilmesini ister. Mehmet, polis kardeşi olduğunu söyleyerek, kendisini bu paracı adamlara karşı korumak istemektedir. Akşama doğru, Sovhoza ulaşırlar. Bundan sonraki hayatları, Perestroykaya'ya ulaşıncaya kadar burada geçecektir.

Yeni evlerinin tahlili yapılır. Evde onlarla birlikte yaşlı bir kadın yaşamaktadır. Zühre ve yaşlı kadın dışarıda dolaşırken Mehmet evde onlar için kahvaltı hazırlar. Kahvaltıda, Kadriye Apa'nın verdiği bavırsak, peremeç, ekmek, reçel, peynir ve ekşimik vardır. Yaşlı kadın Mehmet'e bir kazada ölen oğlu Pulat'ın ismiyle seslenmektedir. Kadın halen oğlunun öldüğüne inanmamakta ve bir gün çıkıp geleceğini düşünmektedir. Bu yaşlı kadın aynı zamanda orada ebelik vazifesi yürütmektedir. Bu yaşlı kadının adı Zülfiye'dir. Ancak herkes ona ebe-ana demektedir. Başkarma Mehmet'e işini, neler yapacağını anlatır. Mehmet, tek odalı evde ebe-ana için ayrı bir bölme yapar. Ayrıca yazı yazacağı bir de masa yapar. Yaşlı kadın bir çın söyler, sonra karşılığını yine kendisi verir. Mehmet, böylece onu konuşturarak yazmaya başlar. Ebe-ana savaştan önce Kırım'da muallime imiş. Kadın, tanık olduğu felaketleri anlatır ve çın okumaya devam eder.

Bir gece sabaha karşı Zühre'nin doğum sancıları başlar. Gün doğarken baybişe Mehmet'i evden kovarak işe gönderir. Ekip başı o gün Mehmet'i eve bir saat erken gönderir. Eve geldiğinde ter içinde kalır. Bir kadın dışarı çıkarak Zühre'nin doğum yaptığını söyler. İçeri girdiğinde Zühre'den bebeğin erkek olduğunu öğrenir. Minik bebeklerine Pulat ismini koyarlar. Bu yaşlı kadına verebilecek başka ödülleri yoktur.

Mehmet, defterinin burasına üç dünyası olduğunu yazar. Birinci dünyası, iş dünyası, orada o kalabalık içine kendini yalnız hisseder ve ikinci dünyasına gelmek ister. İkinci dünyası dört kişilik evi, (Zühre, Ebe-Ana, Pulat ve kendisi) üçüncü dünyası ise kendi iç dünyasıdır. Oraya yalnız kendi girebiliyor, çok kapılı olan bu dünyaya her kapısından girebiliyordu.

Mehmet, artık konularına göre ayrı defterler tutmaya başlar. "Yavrumuz Pulat için ayrı defter tutuyordum" (Özdek, 1994a:366). Bu defteri yazarken bir vakanüvis gibi davranıyordu. Kırkı çıktıktan sonra bu defteri Zühre devam ettirir. İkinci defterinde ise Pulat'a öğütlerini yazıyordu. Bir gün Zühre, Mehmet'in

karnındaki nasır kuşağının yeniden belirginleştiğini fark eder. Zühre ve Mehmet işte iken Pulat'a ebe-ana bakıyordu. "Peçora'da Bir Ömür" adlı kitabında ebe-anadan bahsettiğini söyler. Peçora'ya gelişlerini, Pusat'ın doğumunu bir mektup ile Temirtav'daki dostlarına bildirirler. Onlarla mektuplaşmaya devam ederler. Bir mektuplarında Hacı Murat'ın ve Nur Aga'nın öldüğünü öğrenirler. Baybişe son mektubunda onları çok özlediğini ama çok hasta olduğu için oraya gelemeyeceğini, ama yerine Bekir'i göndereceğini haber verir. Ebe-ananın ölümünden epeyce sonra Bekir gelir. Onlarla birlikte dört gün kalabilir. Arkadaşlarına Pulat'ın bir resmini gönderirler. "Bekir'in gideceği gün merkeze inip, tabii Pulat'ı da alarak bir fotoğraf çektirdik. Bu onlara gönderebileceğimiz en anlamlı hediye idi..." (Özdek, 1994a:369).

Ebe-ana Pulat'a iki buçuk yıl baktıktan sonra ölür. Mehmet, onu kucağına alır ve Ebe-ananın son sözleri şunlar olur: "Ah Pulat'ım! Oğlum! Geldin demek... Biliyordum geleceğini.. Geldin.. Geldin!.." (Özdek, 1994a:371).

Romanın sonunda, Zarkışı'nın yazara bir mektup ile emekli oluncaya kadarki hayatı hakkında bilgi verdiğini öğreniriz. Pulat, okul çağına geldiğinde Sovhoz'a bir ilkokul açılır. Mehmet de başkarmının orınbasarı olmuştur. Pulat'ı bölge yatılı okuluna gönderirler. Sonra da Ormancılık Enstitüsü'ne gönderirler. "Şimdi o, okumuş bir ormancıdır." (Özdek, 1994a:373).

Emekli olduktan sonra Zühre ile birlikte defterleri konularına ve tarihlerine göre düzenlerler. Bazı yerlerde düzeltmeler yaparlar. İlk kitaplarının yayınlanmasına izin verilmesine şaşırırlar. "Ama o günlerde "Perestroyka" ve "Glasnost" dönemi başlamıştı..." Bir gün bir profesöre bu kelimelerin anlamını sorar. Profesör Mehmet'in "Komünist ağaları" dediği partililere "Yeni kulaklar" demektedir. (Özdek, 1994a:373). Zühre kopuzunu kullanmış, bazı yırları besteleyerek okumaktadır. Mehmet, en büyük hayali olan İstanbul gezisini gerçekleştirir. "Pasaport almak ve yol hazırlığı epeyce uzun sürdü. Ve bir gün, Kaf Dağını aştım geldim İstanbul'a..." (Özdek, 1994a:375).

3.4.2. "Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam" Adlı Romanın Şahıs Kadrosu

Romanın şahıs kadrosuna üç farklı pencereden bakacağız. İlk olarak romanın başkişilerini değerlendireceğiz. Sonra yardımcı kişileri ve bunların romandaki olay örgüsüne katkılarını göz önüne alacağız. Son olarak da karşıt kişiler

ve bu kişilerin romanın gidişatını etkileyecek şekilde yön verdiği konular üzerinde duracağız.

3.4.2.1. Başkişiler

Romanın başkişisi Abişoğlu Mehmet Zarkışiev'dir. Roman onun anılarından meydana gelmiştir. Zarkışi İstanbul'da tanıştığı yazara, notlarının fotokopisini verir. Yazar da bu notları Türkiye Türkçesi'ne çevirerek yayınlamıştır. Yazarın İstanbul'da tanıştığı Zarkışiev yaşlı bir adamdır. Yazar, onu şu cümleleri ile anlatır:

“Yaşlıydı. Yüzü, bir arazi parçasının kabartma haritası gibiydi: Çıkıntılı elmacık kemikleri bozkırın çıplak tepeleri, derin çizgiler ise kurumuş sel yataklarıydı. Kıvrım kıvrım kırışıklıklar çileli bir geçmişin izleri olsa da, bakışlarında muradına ermişliğin huzuru vardı.” (Özdek, 1994a:5).

Zarkışi ise kendini şöyle tanıtır: “Ben Abişoğlu Mehmet Zarkışiev.. Dağıstan'dan, Nogayistan'dan geldim. Kuzey Kafkasya'dan yani, Terek şehrinde.” (Özdek, 1994a:6). Yazar, Zarkışi'yi aydın bir tip olarak görür: “Mehmet Zarkışi, güneşten-ayazdan yüzü yanmış, ağır iş görmekten elleri kabalaşmış, özge bir aydın tipi idi.” (Özdek, 1994a:8).

Zarkışi yazı yazmaktan karnı nasırlaşmış bir adamdır. Karnındaki nasır gerçektir ve onun ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu nasırı yazara gösterir. Yazar, bu nasırı şöyle tarif eder:

“ Karnında, göbeğinin birkaç santim yukarısında, etine yapışmış kemer gibi bir kabartı, bir sertlik, sırtına doğru incelenerek uzanıyordu. Kaskatı değildi ama, karnın eti gibi yumuşak da değildi.” (Özdek, 1994a:16).

Mehmet Zarkışi işinde başarılı, çalışkan ve sevilen bir kişidir. Bütün boş zamanlarında sözlü geleneklerine ait, yırlar, masallar, destanlar, ağıtlar, ninniler... dinleyerek bunları kağıda yazıyordu. Bu görevini her koşulda yerine getirmiş, karnındaki nasır da ona bu çalışmasının mirası olarak kalmıştır. İki kitabı yayımlanmış, diğerleri de yayımlanmak üzeredir. Emekli olduktan sonra Zühre ile defterleri konularına ve tarihlerine göre ayırıp, düzenlemeler yapmışlardır.

Mehmet'in botagözü Zühre'dir. O Zühre'ye ilk görüşte âşık olmuştur. Yemek dağıtımında onu görüp beğenmiştir. Zühre'nin ona yarım kepçe daha fazla yemek vermesi Mehmet'i umutlanmıştır. Yağmur yağdığında bütün işçiler yıkanırken Mehmet'in gözleri Zühre'nin üzerindedir. Zühre'nin Mehmet'e saçlarını taraması için tarak göndermesi aralarındaki kıvılcımı artırmıştır. O günden sonra

sözlü olarak birbirlerine ifade etmeseler de artık birbirlerini sevdiklerini belli ederler. Baybişe'nin Mehmet'i çadıra davet etmesiyle birbirlerini yakından tanıma ve konuşma imkânına sahip olmuşlardır. Temirtav'da evlenip, dünya evine girmişlerdir. O günden sonra hep birbirlerine destek olmuşlardır. Zühre, yazılarını yazmasında Mehmet'e yardım etmiş, Mehmet de hamileliğinde Zühre'yi koruyup, kollamıştır. Mehmet, Zühre'nin fiziki görünümünü şöyle tarif eder: "... yüzü ay, kaşları yay ve dişleri bembeyaz olan bir genç kadın ya da kız çok ilgimi çekiyordu. " (Özdek, 1994a:23). Mehmet, Zühre'nin botagözü olduğunu şu sözleri ile ifade eder: "... o gün Zühre biykeş benim botagözüm oldu ve sonra... yıllar sonra da baybişem." (Özdek, 1994a:30).

3.4.2.2. Yardımcı kişiler

Yardımcı kişilerin başında hiç kuşkusuz Baybişe gelir. Mehmet, Baybişe'yi şöyle tarif eder:

"Buruşuk yüzlü konuşkan kadının her sözünde bir hikmet, her deyiminde bir ibret vardı. Umutsuz, mutsuz görünenleri neşelendirmek, abuk-sabuk konuşanların akıllarını başlarına getirmek için gereken sözleri şıp diye bulur, söylerdi." (Özdek, 1994a:23-24).

Baybişe, Mehmet ve Zühre'nin birlikteliklerini onaylar, onların evlenmesine yardımcı olur. Baybişe, Zühre'nin gerçek annesi olmadığı halde ona sahip çıkıp, analık yapmıştır. Mehmet ve Zühre, bu kadına oldukça saygı duyarlar. Baybişe, yemek pişirme işi ile uğraşan, çevresi geniş, sevilen ve çekinilen bir kişidir. Başkarma bile ondan çekinir. Onun ağzına düşmemek için Baybişe'nin isteklerini yerine getirir.

Hacı Murat, Mehmet'e yardımcı olan kişilerden ikincisidir. Eski ve meşhur bir manasçı olan bu adam, anlattıkları ve tavsiyeleri ile Mehmet'i yönlendirmiş, Mehmet ondan dinlediği yırları, ağıtları yazıya geçmiştir. Gerektiğinde uyaran, gerektiğinde moral veren bir destekçidir.

Seydali, olgun, ağırbaşlı bir adamdır. O da zor zamanlarında Mehmet'e yardımcı olmuştur. Zühre'nin Mehmet'e yarım kepçe fazla çorba vermesini anlayışla karşılamış, bunun utanılacak bir şey olmadığını söylemiştir.

Bekir, Hacı Murat ve Seydali gibi Mehmet'in ekip arkadaşlarından olup, onu koruyan kişilerden biridir. Peçora Savhozu konusunda Mehmet'i olumlu düşünmeye sevk etmiş, ona umut vermiştir. Mehmet'in köy evindeki abdıranın altında kalan yazılarını Peçora'ya götüren kişidir.

Baybişe, Hacı Murat, Seydali ve Bekir, bu dört kişi Mehmet ve Zühre'yi her zaman kayırmış, Mehmet'in yaptığı işe inanmış, onu sonuna kadar desteklemiş kişilerdir. Mehmet ve Zühre, Peçora Savhozu'na sürüldüklerinde kendi aralarında topladıkları paraları bir zarfa koyup, Mehmet'e vermişlerdir. Bu para Mehmet'in çok işine yaramış, onların sağ salim Peçora'ya ulaşmasına vesile olmuştur.

Temirtav'da köyde tanıştıkları Nurullah Aga ile Çolpan Apa da yardımcı kişilerdendir. Eski bir yırcı olan Nurullah Aga, yazılarında Mehmet'e önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Onun anlattığı masalları, hikâyeleri Mehmet yazıya geçirmiştir. Bunlardan en çok dikkat çeken Mamay Batır efsanesidir. Komutan Mehmet'in defterini ele geçirdiğinde Nurullah Aga komutanın yanına giderek defterin kendine ait olduğunu, Mehmet'in kendisi için yalnız kâtiplik vazifesi yaptığını söyleyerek Mehmet'i korumak istemektedir. Çolpan Apa da bu sırrı saklayan kişilerdendir. O yapılan işin en son farkına varan kişidir.

İgor Usta, Mehmet'i daha kötü bir yere sürülmekten koruyan, onun Peçora Savhozu'na gönderilmesini tavsiye eden kişidir. Ayrıca Zühre ile evlenip, köy evine yerleşmesine de yardım etmiştir.

Albay Mihail, her ne kadar kendini beğenmiş biri olarak gösterilse de Selim Canbek'in iltifatları ile Semipalatinsk'e gönderilen kadın ve çocukların Temirtav'a getirilmesini sağlayan kişidir.

Mehmet ve Zühre Peçora'ya giderken trende onlara eşlik eden Kadriye Apa da yardımcı karakterlerdendir. Tren yolculuğu boyunca bu kadın Zühre'ye yardımcı olmuş, Perm'de de onları yeğeni Milis Mirzabekov'un evinde iki gün boyunca misafir etmiştir. "İkinci baybişe tren yolculuğu boyunca ve Perm'de kaldığımız iki gün, Zühre'ye kol-kanat gerdi." (Özdek, 1994a:314).

Mirzabekov, Mehmet ve Zühre'yi Perm'de evinde misafir eden, onlara Peçora'ya gidecekleri treni ayarlayan kişidir.

Musyev, Mehmet'in limandaki eşyalarının garaja taşınmasında ona yardımcı olan, Yusuf adındaki bir devecinin arabasını ayarlayan kişidir.

Peçora Savhozu'na geldiklerinde asıl adı Zülfiye olan Ebe-ana onlara ev sahipliği yapmış, Zühre'nin doğumuna yardımcı olmuş ve çocukları Pulat'a iki yıl boyunca bakmıştır. "Oğlum Pulat onun kollarında dünyaya geldi ve oğlumun doğumundan iki yıl sonra bu baybişe beni öz oğlu sanarak kollarımın arasından uçup gitti Cennete." (Özdek, 1994a:313).

3.4.2.3. Karşıt güçler

Romandaki, başkarmaları, brigadları karşıt güç olarak görmekteyiz. Brigadlar, kulaklara sert davranan, onları aşağılayan kişilerdir. Ayrıca bir brigadın Mehmet'i yazı yazdığı için başkarmaya ispiyonladığını bilmekteyiz. Başkarmanın azarlamasından Mehmet, Lenin lehinde düzmece bir şiir yazarak kurtulur. Ancak, roman boyunca başkarmaların gözü daima Mehmet'in üzerinde olmuştur. Mehmet ve Zühre'nin Peçora Savhozu'na sürülmesine neden olan defteri komutana götüren kişi Orınbasar Musa Temirbek'tir. Bu kişinin suçlaması Mehmet, üzerinde etkili olmuş, ancak defterde Mehmet'i suçlayabilecek çok fazla bir şey yazılı olmadığı için, ayrıca Nurullah Aga'nın ifadesiyle Mehmet'e hafif bir ceza verilmiştir.

Mehmet, anılarında anlattığı bütün kişileri Zühre ile kendi dünyasındaki figüranlar olarak görmektedir.

“Baybişe, Hacımurat, Seydali, Bekir... bütün kulaklar ve hele o boğa sinirinden kırbacıyla aramızda dolaşan başkarma, Zühre ile benim dünyamdaki figüranlardı. Birinci derecede figüranlar, ikinci derecede figüranlar, sonuncu derecede figüranlar...” (Özdek, 1994a:83-84).

3.4.3. “Yazı Yazmaktan Karmı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Mekân

Romandaki mekânlar, romanın işleyişi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Buna bağılı olarak biz mekânları, açık ve kapalı mekânlar olmak üzere iki grupta değerlendireceğiz.

3.4.3.1. Kapalı mekânlar

Romanda kapalı mekânlar çok fazla bir yer ihtiva etmemekle birlikte Mehmet ve Zühre'nin, yani kulakların yaşayışına dair ipuçları vermektedir.

Kapalı mekân olarak karşımıza ilk olarak Mahkûmlar Yolu'nda Baybişe ve Zühre'nin yağmurdan korunmak için yaptıkları çadır çıkmaktadır. Mehmet, çadırın içini şöyle tarif eder: “Yerde, yırtık-sökük bir hasır ve kenarda üst üste yığılmış tahta çantalardan ve onların üzerindeki iki bohçadan başka bir şey olmayışı...” (Özdek, 1994a:43).

Mehmet, Alma-Ata'dan Temirtav'a gönderildikleri trenin yirmi beş kişilik vagonunu şu cümleleri ile anlatır:

“Vagonun bir başından öbür başına, kırk santimetre yüksekliğinde, arkalıksız tahta sıralar koymuşlardı. Vagonun bir köşesinde ağı kapalı bir su varili, öbür köşesinde, arkasında ancak bir kişinin kalabileceği bir perde vardı.” (Özdek, 1994a:79).

Temirtav'daki köy evi Mehmet ve Zühre'nin evlendikten sonra yerleştikleri ilk evdir. Mehmet, bu evin uzunca bir tasvirini yapar:

“Sıcak, huzurlu, güzel. Genişliği üç, boyu da üçbuçuk metre olan bir odası var. Güneye bakan tarafta büyükçe bir pencere, kuzeye bakan duvarında ise, çatıya yakın yerde, küçük bir havalandırma deliği ya da küçük pencere bulunuyor. Eni otuz, boyu elli santim olan bu havalandırma penceresini, henüz cam bulamadığımız için tahta ile kapadık. Odaya bitişik mutfağın boyu üç, eni bir metre. Onun penceresi yok, ama tavanda kocaman bir baca deliği var. Kapısı odaya açılıyor ve açık durduğu için de karanlık olmuyor. Odamız döşeli! Dip tarafta iki kişilik bir yer yatağı, ortada eski ama büyükçe bir kiyiz (keçe) yaygı, biri arkalıklı ikisi arkalıksız üç sandalye, mutfakla bitişik duvarda, onsekiz santim genişliğinde ve bir buçuk metre uzunluğunda bir tahta var ki onu kap kacak koyma rafı olarak kullanıyoruz. Şimdilik yarısından fazlası boş duruyor. Gündüzleri gaz lambasını da oraya koyuyoruz. Karşı duvara bitişik abdırada (büyük sandık) giyeceklerimiz ve Zühre'nin sözde çeyizi var. Bazen yatağı kaldırıp katlıyor ve bu abdıranın üzerine yığıyoruz. Böylece oda genişliyor. Bir de sobamız var. Onu mutfak kapısının yanına koyduk. Borusunu mutfak tavanından çıkaracağız ama bunun için bir dirseğe ihtiyacımız var. Şimdilik onu bulamadık... Evin en önemli eşyası ve en önemli yeri, pencerenin kenarından yere kadar sarkıtılan ve tam pencere büyüklüğünde olan bir kontrplaktır. Pencere pervazına reze ile tutturulmuş bu kontrplağı kaldırıyoruz, perde oluyor, açıp altına iki dayak koyduğumuz zaman masa oluyor.” (Özdek, 1994a:135).

Mehmet ve Zühre Peçora Savhozu'na geldiklerinde orada yalnız başına kalan yaşlı bir kadının yanına yerleşirler. Bu evi ortak kullanacaklardır. Mehmet, bu evin de uzunca bir tasvirini yapar. Biz burada kısa bir bölümüne yer vereceğiz:

“... Döşeklerin altından kapıya kadar uzanan iyice eskimiş, hele kapıya yakın yeri lime lime olmuştu. Bu kilim, döşeklerin bezleri, üzerimize örttüğümüz yorganlar... her şey, her şey yamalıydı. Yama üztüne yama vurulmuştu. Köşede bir abdıra vardı. Onun da tahtaları kurumuş, araları açılmış, boyası dökülmüştü... Duvarlar çıplaktı. Kapının yanındaki askıda yaşlı kadının bir şalı, bir mantosu asılıydı. Yan duvarın dibindeki bizim eşyalarımız üst üste yığılmıştı. Evde eşya olarak çok az şey vardı ve olanların hepsi eskiydi. Ama her yer tertemizdi. Odada sağa sola bakınırken öbür köşede, katlanmış bir keçi postunun üzerinde, bir tesbih gördüm...” (Özdek, 1994a:343).

Mehmet ve Zühre, hayatlarının büyük bir çoğunluğunu bu mekânda geçirirler. Pulat, burada dünyaya gelir, burada büyür ve okula gider. Roman bu mekânda nihayet bulur.

3.4.3.2. Açık mekânlar

Romanın büyük bir çoğunluğu açık mekânlarda geçmektedir. Ama bu mekânlara ait tasvirler kısa tutulmuştur. Bir kulak olarak sürülen işçileri önce Mahkûmlar Yolu çalışmasında görmekteyiz. Alma-Ata'ya yakın bir yerde bulunan bu çalışma yeri koşulları oldukça zor, yağmur yağdığında her yer çamur olan bir çalışma yeridir. Şiddetli bir yağmur ile çalışma yerinde büyük bir sel olur. Mehmet, selin ardından çalışma yerini şöyle anlatır: “Çadırların yarısı devrilmişti. Kampın

bazı eşyaları sele kapılıp gitmiş, bazıları bir taş tümseğe takılıp kalmıştı. Her şey darmadağındı.” (Özdek, 1994a:54).

Mehmet ve arkadaşlarının ikinci çalışma yeri Temirtav’dır. “Temirtav gerçekten bir demir dağ imiş.” (Özdek, 1994a:101). Burası da Alma-Ata yakınındaki Mahkûmlar Yolu gibi kıştan sonra çamur içinde kalan bir yerdir. Mehmet bu durumu çamur mevsimi diye adlandırır. Mehmet ve Zühre köydeki evlerine giderken Kara Kayalar’da dinlenirler. Burası bazen de Mehmet ve arkadaşlarının bir araya gelip, önemli kararlar verdikleri bir yerdir.

Kadın ve çocuklar, erkeklerden ayrılarak Semipalatinsk’e gönderilmiştir. Daha sonra onlar da Temirtav’a getirilir.

Mehmet ve Zühre Peçora Sovhozu’na giderken Perm’e kadar tren yolculuğu yaparlar. Burada iki gün dinlendikten sonra yolculuklarına devam ederler. Peçora Sovhozu Mehmet ve Zühre’nin son sürgün yeridir. Mehmet, burayı şöyle tarif eder:

“Sovhoz, ağaçlı bir yamacın eteğindeydi. Sessizdi. On-oniki kadar ıstık-üy, içinde başkarmanın ofisi de bulunan uzunca bir taş bina, onun az ilerisinde büyük bir kora vardı. Aralıklı tahtalarla çevrili, üstü açık bir alan olan bu korada, talaş yığınları, birkaç kütük ve ne olduklarını uzaktan pek seçemediğim orman ya da tarım aletleri olduğunu tahmin ettiğim şeyler vardı.” (Özdek, 1994a:342).

Mehmet, emekliliğinden sonra bir ereğini gerçekleştirerek İstanbul’a gelir. Yazarla Boğaz’a bakan bir tepede tanışır: “Onu ben, tepe üstündeki bir çayhanenin bahçesinden, İstanbul Boğazını hayran hayran bakarken seyrederken görmüştüm.” (Özdek, 1994a:5). Yazar, Zarkşi’ye İstanbul’u gezdirir. Zarkşi’nin gezdiği yerler arasında, Aksaray, Kapalıçarşı, Topkapı Müzesi, Dolmabahçe Sarayı, Sultan Ahmet Meydanı ve Dikili Taş, Boğaz, Sarayburnu, Zincirlikuyu, Küçük Çamlıca, Rumeli Hisarı... vardır.

Romanda çeşitli Türk ülkeleri ve yerleşim yerlerine ait isimler verilir. Dağıstan, Nogayistan, Terek, Kırım, Kırgız ili, Kazak ili, İrtiş suyu, İdil suyu, Prut suyu, Tuna suyu, Türkiye...

Bütün bu mekânların dışında bir de hayali mekânlar vardır. Nurullah Aga’nın anlattığı Mamay Batır efsanesindeki, Üç Aral, Periler Ülkesi ve kuyu hayali mekânlardandır. Üç Aral nimetleri bol, yeşil ve verimli bir arazi olarak anlatılır. Periler ülkesinin ve sarayın tasviri yapılır. Mamay Batır bu sarayı ormanda gezinirken bir kuyunun başına geldiğinde görür. İmtihani geçemediği için saray yok olur. Yaşadıklarının rüya olmadığını altındaki yumuşak, dikişsiz altın minderden anlar.

3.4.4. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Zaman

Romanın anlatı zamanı ile vaka zamanı aynıdır. Çünkü roman, Zarkışi'nin anılarından oluşmaktadır. Sadece romanın başında, yazar ile tanışması bu zamanın dışında bir zaman olarak verilir. Yazar, roman kahramanı Zarkışi ile 1989 yılında İstanbul'da tanışmıştır. Roman Zarkışi'nin kulak olarak Mahkûmlar Yolu'nda çalışmasıyla başlar, Temirtav'a sürülmesi oradan da Peçora Sovhozu'na sürülmesiyle devam eder. Roman Peçora Sovhozu'nda son bulur. O zaman, romanın vaka zamanı ile ilgili olarak Mahkûmlar Yolu'ndan itibaren Peçora Sovhozu'nda geçirilen ve anlatılan son günlere değin dört beş yıllık bir dönemi içerdiğini söyleyebiliriz. Mehmet, Peçora'daki son dönemlerini yazara yazdığı uzunca bir mektup ile bildirir. Çocuğu Pulat'ı burada okula gönderir, oğlu okumuş bir ormancı olur, emekliliklerine kadar orada çalıştıklarını öğreniriz.

Şimdi romandaki mekânlar üzerinde geçen zamanlar üzerinde durmak istiyoruz. Roman, Temmuz ayında Mahkûmlar Yolu'ndaki çalışmalar ile başlar. “Temmuz: Brigadlar düdüklerini çaldılar.” (Özdek, 1994a:18). Mehmet ve ekibi buraya ilkbahar sonunda gelmişlerdir: “İlkbahar sonunda gelen bizler için bunu düşünmemişler ya da sonraya bırakmışlardı.” (Özdek, 1994a:42). Artık kış mevsimi yaklaşmaktadır. Havalarda soğumaya başlamış, yağın yağmurla sel her şeyi alıp götürmüştür. Yol çalışması yarıda kalmış, kulaklar kış başında Temirtav'a gönderilmişlerdir. Yani yaklaşık yedi sekiz ay burada çalışmışlardır. Tren yolculukları yaklaşık bir gün sürüyor. Karaganda istasyonuna geldiklerinde sabahın erken saatleridir. “Başımı kaldırıp dar pencerelerden baktım. Tan ağarıyor olmalıydı.” (Özdek, 1994a:89). Temirtav'a gelişlerinin beşinci haftasında, eşleri ve çocukları Semipalatinsk'e gönderilen kişilere onların getirileceğine dair bir bilgi verirler. Bu haberi verdikten üç gün sonra kadınlar ve çocuklar üç ayrı otobüsle gelirler. Bir Kurban Bayramı'nda Mehmet, Zühre ve Baybişe Çolpan Apa'yı ziyarete giderler. Mehmet ve Zühre, köydeki evlerinde günlerini geçirirken avıl agası seçimi altı ay ertelenir. “Aradan bir ay geçmiş, avıl agası saylavı yukarıdan gelen bir emirle altı ay ertelenmişti.” (Özdek, 1994a:216). Bu süre zarfında Mehmet yazmaya devam eder. Seçim haftası geldiğinde, “seçimin bir kez daha belirsiz bir süre için ertelendiğini öğrendik” (Özdek, 1994a:219). Temirtav'da bir kış geçirilmiş, ikinci kış yaklaşmaktadır. “Temirtav yakınındaydık. Güz sonuydu.” (Özdek, 1994a:271). Bir kış günü trenle Peçora Sovhozu'na doğru hareket ederler. Tren yolculukları yedi gün sürer. Perm'de iki gün dinlendikten sonra gemiyle yolculuklarına devam ederler.

Peçora Sovhozu'na geldiklerinde akşam olmak üzeredir. Emekli oluncaya kadar burada yaşarlar. Ama romanda, burası ile ilgili olarak sadece iki buçuk yıllık bir dönem anlatılmaktadır. Ebe-ana'nın ölümünden sonra Mehmet hayatı ile ilgili kısa bilgiler vererek romanı bitirir. Ebe-ana ile birlikte iki buçuk yıl geçirmişlerdir. "Ebe-anamız Pulat'a iki buçuk yıl baktı." (Özdek, 1994a:369). Bekir ebe-ananın ölümünden epey sonra gelir ve dört gün kadar kalır. Romanda tam belirtilmemekle birlikte dört beş yıllık bir zaman dilimi anlatılmıştır. Peçora Sovhozu'ndaki günler hızlıca geçirilmiştir.

Bütün bu zaman kavramlarının yanında romanda, küçük zaman dilimlerinden de bahsedildiğini görmekteyiz: Sabah, öğle, ikindi üzeri, akşam, gece, bir gün, iki gün, üç gün, dört gün, yedi gün, on gün, saat 11.00...

Zaman zaman geriye dönüşler yapılarak Baybişe'nin, Zühre'nin, Mehmet'in ve arkadaşları ile ebe-ananın geçmişine dair bilgiler verilmektedir. Mehmet'in okul yıllarında köye dönüşü ile ilgili olarak ilk olarak aksakallının yanına gitme geleneği anlatılır.

3.4.5. "Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam" Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı

Roman genel olarak birinci tekil kişi "Ben" anlatıcı ağzından anlatılır. Buna sebep olarak romanın anı-roman özelliği taşımasını gösterebiliriz. Olaylar, kişiler, mekânlar hep Zarkışi'nin ağzından anlatılır. "Taş gibi uyuşum. Sabahleyin her zamankinden daha geç kalktık. Kalk kampanasını duymamıştım." (Özdek, 1994a:34). Romanın başında yazarın Zarkışi ile tanışması anlatılır. Bu bölüm yazarın ağzından aktarılmıştır. "Onu, ben tepe üstündeki bir çayhanenin bahçesinden, İstanbul Boğazı'nı hayran hayran seyrederken görmüştüm." (Özdek, 1994a:5).

Romanda tekil bakış açısı kullanılmıştır. Yarı biyografik olan bu eserde anlatıcı ile anlatılan aynı kişidir. Mehmet, Zühre ile birlikte kendi hayatını, anılarını yazma tekniği ile anlatır.

3.4.6. "Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam" Adlı Romanda Dil ve Anlatım

Roman, anı-roman ve yarı biyografik bir özellik taşıdığından dolayı anı tekniği ile kaleme alınmıştır. Romanda, çeşitli Türk lehçelerine ait kelimelerin kullanıldığını görmekteyiz. Bu kelimelerin Türkiye Türkçesi karşılıkları parantez

içinde ya da sayfa sonunda verilmiştir. Roman kahramanı Zarkışi anılarını Kiril alfabesiyle kaleme almış, yazar da bunu Türkiye Türkçesi'ne çevirmiştir. Bu çeviriyi yaparken zaman zaman zorlandığını belirtmektedir. Roman içerisinde Mamay Batır efsanesine yer verilir. Bunun yanında, çeşitli yır, bozlak ve ağıtlara yer verilir. Zarkışi'nin yaptığı da bu sözlü edebiyatı yazıya geçirmektir.

3.4.7. “Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam” Adlı Romanda Tema

Romanda dikkat çeken tema hiç kuşkusuz geleneklerine bağlı kişilerin geleneklerini koruma ve geleceğe taşıma istekleridir. Bunun yanında Mehmet'in Zühre ile olan aşkını bir diğer tema olarak görmekteyiz.

3.4.7.1. Geleneklere bağlılık

Zarkışi, geleneklerine bağlı, dedesinin babasına yaptığı vasiyeti yerine getirmek isteyen aydın bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Dedesi, babasına şunları vasiyet etmiştir:

“... Bak oğlum, demiş, bizi, yüzyılların birikimi olan çok zengin bir sözlü edebiyatımız var. Ninelerin dudaklarından torunların kulaklarına, nesillerden nesillere aktardık bizim kimliğimizi anlatan o destanları, manıları, yırları, oyunları... Bugüne kadar yitirmedik, çünkü dağılmamış, paramparça olmamıştık. Ama şimdi gerçeği gör: Kocaman bir çığ kayalara çarpınca ne olursa bize de o oldu. Öyle uzaklara dağıldık ki birbirimizin sesini duymaz olduk... Şimdi vasiyetimi dinle: Yazacaksın! İki türlü yazacaksın. Ak saçlı ninelerden, ak sakallı dedelerden dinleyerek, bugüne kadar söylenegelenleri yazacaksın. Bu bir. Kendinin ve ulusunun nasıl yaşadığını, acılarını, kıvançlarını, tutsaklığını ve inşallah özgürlüğünü yazacaksın. Gezip gördüklerini, duyup düşündüklerini yazacaksın. Fantazyaları değil, gerçekleri yazacaksın.. Bu da iki..” (Özdek, 1994a:7).

Zarkışi, babasının yerine getiremediği vasiyeti kendisi yerine getirmek için uğraşır. Bunun için gece gündüz çalışır, başkarmaya yakalanma tehlikesi ve cezasının çok büyük olduğunu bildiği halde yazmaya devam eder. Yazdıklarını saklar ve onları geleceğe taşımak ister. Ona bu çalışmalarında başta eşi Zühre olmak üzere ekip arkadaşları Hacı Murat, Seydali, Bekir; Baybişe ve Nurullah Aga yardımcı olur. Onu sonuna kadar destekleyerek, gelebilecek tehlikelere karşı onu korurlar.

Mehmet'in çocukluğunda, okuldan eve tatil için gelirken önce aksakallının yanına gitmesi de geleneklerine bağlı bir gencin yaptığı şeylerdendir. Ayrıca, bavırsak, peremeç, özel ve faydalı otlardan hazırlanan sütlü, kaymaklı ve tuzlu çay roman kişilerin geleneksel kimliklerini yansıtmaları açısından önemlidir.

3.4.7.2. Aşk teması

Romanda işlenen bir diğer tema da Mehmet'in Zühre'ye olan aşkıdır. Mehmet ilk görüşte Zühre'den etkilenir ve onunla konuşma yolları arar. Baybişe'nin Mehmet'i çadırlarına davet etmesi ile bu fırsatı yakalar ve birbirlerini yakından tanıma fırsatı bulurlar. Mehmet Zühre'yi botagözü olarak görmektedir. Kadınların Semipalatinsk'e gönderilmesinin ardından ayrılık acısı duymaya başlar, kadınların geleceği haberini alması ile de içi bir umut neşesi ile dolar. Onu beklerken ki zaman gözünde çok büyür. Ayrı kaldıkları sürede, sevdiğine olan özlemlerini her ikisi de bir şiir ile dile getirmiş, bu şiirleri kavuştuklarında birbirlerine okumuşlardır. Temirtav'da maaşlı olarak çalışmaktadırlar. Bir gün maaş aldıktan sonra eve ayrı ayrı giderler. Eve gittiklerinde ikisi de birbiri için aldığı hediyeyi verir. Bu durum onları çok mutlu eder. Hayatları boyu birbirine destek olup yaşamışlardır.

3.5. REFİK ÖZDEK'İN “AFŞAROĞLU” ADLI ROMANININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Roman, 1994 yılında Ötüken Neşriyat tarafından yayımlanır. Afşaroğlu bıçak ve tabancasından başka dostu olmayan bir köy delikanlısıdır. Afşaroğlu yaşadığı köyü kör karanlık bir kuyu olarak görür. Hasan Öğretmen ile arkadaş olmasıyla dünyası aydınlanır ve bu aydınlanma onun hayatında dönüm noktası olur. Kitap okur, judo öğrenir. Asıl gücün bilek gücü değil, akıl gücü olduğunu anlar. Kendisini geliştirir, aydınlanır ve uzak kentlere doğru yol alır.

3.5.1. “Afşaroğlu” Adlı Romanın Olay Örgüsü

Romana köyün tahlili yapılarak başlanır. “Yazları bir fırın, kışları ise bir derin dondurucudur bizim köy.” (Özdek, 1994b:5). Elektriği olmayan köyde, traktör, biçerdöver de yoktur. Yazın o sıcaklığında bütün köylüler tarlada çalışır. İşi bitirmek için güneşle, rüzgârla savaşırlar.

Köylüler, atalarından kalan sporlar ile eğlenirler. “Atalarımızdan bize pek çok görenek-gelenek arasında, tura, cirit oyunları, güreş, yarış gibi eğlenceler de kalmıştı.” (Özdek, 1994b:6). Köyde bir Almanya sevdası vardır. Almanya'ya işçi olarak giden gurbetçilerin araba ile köylerine gelmeleri, diğer köylüleri ve Afşaroğlu'nu da etkiler. O da bu kör kuyu gibi olan köyünden çıkıp Almanya'ya gitmek istemektedir.

Afşaroğlu Hasan Öğretmen’le arkadaş olmadan önceki hayatını şöyle anlatır: “Hasan Öğretmen’le arkadaş olmadan önce ben, yalnız bıçağıma ve tabancama güvenirdim. Kendimi bildim bileli bıçağım vardı.” (Özdek, 1994b:7). Hasan Öğretmen’in kimseyle bir yarışa ya da oyuna girmemesine kızar. Öyle zamanlarda öğretmenin başına bir kova su döker, sonra da toz kadar ince saman yığımına gömer. Bir gün Öğretmen kahvede “Tabancayı korkaklar taşır” der. Afşaroğlu, Öğretmen’in bu sözüne çok kızar. Köylüler ve Afşaroğlu, Öğretmen’in ders aracı olarak kullandığı iskeleti garipseler. Afşaroğlu’nun iskeletten korkması için şöyle bir nedeni vardır. Bir gün ak-süyek oyununda arkadaşları Durmuş’a kötü bir şaka yaparlar. O sırada Afşaroğlu da oradadır. Sığırtmaç Mustafa bu oyun için uygun bir kemik bulduğunu, bu kemiği mezarlıkta bir mezarın üzerine bıraktığını söyler. Deli Durmuş adında cesur ve fakir bir arkadaşları vardır. Yirmi beş kuruş ödülü duyunca Deli Durmuş gidip, kemiği alabileceğini söyler. Durmuş kemiği alıp koştuğu sırada Sığırtmaç Mustafa kemiğe bağladığı ince uzun ipi çeker. O sırada çukura gizlenen bir arkadaşı “Burak kemiğimi!” diye bağırır. Bunun üzerine Durmuş düşüp bayılır. Durmuş o günden sonra zararsız bir deli olur. İşte iskelet, bu olay yüzünden Afşaroğlu’nda nefret ve korkuyla karışık bir şey hissettirir.

Dolunaylı bir gecede Afşaroğlu kahvede domino oynadıktan sonra arkadaşlarına “O işi yapmaya gidiyorum” dedikten sonra kahveden çıkar. Öğretmen’in evine gider. Birkaç kez seslenir, öğretmen duymayınca, pencereye bir taş atar. Pencerenin kırılma sesine öğretmen kalkar ve o saatte gelenin kim olduğunu anlamaya çalışır. Öğretmene, onu Korucu Murat’ın çağırdığını söyler. Kurudere’ye girdiklerinde öğretmene sataşmaya başlar. Silahını çıkarıp ona doğrultur ve onun kızmasını ve sonra da yalvarmasını ister. Öğretmen sakin bir şekilde tabancayı cebine koymasını söyler. Afşaroğlu Öğretmen’in uyarılarına kulak vermez. Tehditlerine devam ettiği sırada Öğretmen, Afşaroğlu’nun eline balyoz gibi bir tekme indirir, ardından bir yumrukla onu yere serer. Afşaroğlu, saniyeler içinde nasıl bu hale geldiğini anlayamaz. Hırsından ağlamak ister. Öğretmen ona acıyan gözlerle bakar. Afşaroğlu rezil olduğunu düşünerek ağlamaya başlar. Öğretmen onun koluna girerek bıçağını ona verir ve “tabancayı arayalım” der. Afşaroğlu artık tabancayı taşımaya hakkı olmadığını düşünür. Öğretmen tilsimini anlatacağını söyleyerek onu, evine götürür. Öğretmen çay koyar, Afşaroğlu ise etrafa bakar. Odada sebze sandıkları üst üste konarak duvara kadar ulaşan kitaplık kitaplarla doludur. Afşaroğlu, Öğretmen’e bu kitapların hepsini okuyup okumadığını sorar. Öğretmen,

“Hemen hemen, daha okuyacaklarım da çok. Benim güç kaynağım, sadık dostlarımdır onlar.” diye cevap verir. (Özdek, 1994b:17). Afşaroğlu iskelet hakkındaki düşüncelerinden bahseder. Deli Durmuş olayını da anlatır. Öğretmen kendisinin de iskeletle ilgili bir anısı olduğunu söyler. O da Afşaroğlu gibi bir köy çocuğudur. Ankara’da parasız yatılı bir okulda okumuştur. Bir gün ders aracı olarak kullanılan iskeleti parçalamış, sonra da dikiş ipi ile tek tek bağlayarak iskeleti eski haline getirmiştir. Köyündeki insanların verem hastalığına bile aspirin kullanmaktan başka çareleri olmayışı onda doktor olma arzusu meydana getirir. Öğretmen elinde olmayan sebeplerle Tıp Fakültesi’nde okuyamaz. Askerliğini komando subayı olarak yapar. Kore Savaşı’na bile katılır. Öğretmen’in hayatı, Afşaroğlu’na pek ilginç gelir. Bunları köylülere anlatmayı düşünür. Öğretmen ise bunun olabilmesi için ortam hazırlanmasına gerek olduğunu düşünür. Afşaroğlu, Öğretmen’in bunca şey okuyup gördükten sonra köy kuyu olarak nitelendirdiği bu köye geliş sebebini merak eder. Öğretmen ise öğretmenlik mesleği ve geçmişi hakkında şunları söyler:

“Öğretmenlik güçtür, Peygamber mesleğidir, memurlukların en güzelidir. Zamanla öğrenirsin Afşaroğlu, arkadaşlığımızı sürdüreceğiz elbet, senin onurlu olduğuna inandım ben. Benim geçmişim öyle pek karışık sayılmaz. Askerliğimi komando subayı olarak yaptım. Judo öğrendim, sonra bu sanatı, bu dövüş sanatını diyelim, özel çalışmalarımı ilerlettim. Yeteneğim de var..” (Özdek, 1994b:19).

Öğretmen, Afşaroğlu’na judo öğreteceğini söyler. Ama bunun için günlerce değil, aylarca çalışmak gerektiğini söyler. Sabah olduğunda Afşaroğlu evine gider. Akşam olunca öğretmenle birlikte kahveye gideceklerdir. Afşaroğlu Öğretmen’in evinden çıkarken aydınlanmış olarak çıkar.

“Kalktım. İlk kez öğretmenin elini sıkmak gereğini duydum. Kapıdan çıkarken perdeyi çekip iskelete baktım ve ilk kez iskelet bana korkunç görünmedi. Sevimli göründü diyebilirim. Çıktım. İyice duyuyordum ki, içimde bir dünya göçmüş, yeni bir dünyanın temel taşları birikmeye başlamıştı.” (Özdek, 1994b:20).

Kör Mümin’in kahvesinde oturan köy ahalisi Afşaroğlu’nun nerede olduğunu merak eder. Öğretmenin evinde de ışık yanmaması üzerine iyice şüphelenirler. Korucu Murat, karısının dün gece Kurudere’den bir tabanca sesi duyduğunu söyler. Afşaroğlu’nun anası Emet Ana’dan oğlunun dün gece eve gelmediğini öğrenirler. Biri Afşaroğlu’nun nerde olduğunu bilse bilse Zeynep bilir der. Zeynep’in babası Hüseyin Şaşmaz bu söze çok kızar ve yumruğunu masaya vurup, dışarı çıkar. O sırada içeri Deli Durmuş girer. Deli Durmuş pek keyifli bir şekilde elinde duran bir lirayı gösteriyordur. O parayı nereden bulduğunu sorduklarında Afşar ağam verdi der. Elindeki ikinci bir lirayı da kendisine

öğretmenin verdiği söyler. Herkes Deli Durmuş'un masasına yaklaşır, onun anlatacaklarını dinlemeye hazırlanır. Afşar ağam, bir çuval gübreyi tek başıma öğretmenin evine taşıdığım için bu parayı bana verdi, gübreyi bahçeye dökünce de öğretmen bana bu lirayı verdi, der. Durmuş gülerek cebindeki üç tane kâğıtlı şekeri çıkararak bunları da kendisine öğretmenin verdiği söyler.

Musa Dayı, Afşaroğlu ve Öğretmen'in dost olurlarsa bütün köylüyü karşılama alacaklarını ifade eder. "Afşaroğlu inatçının teki, öğretmen ise bizi horlamıyor ama yine de tepeden bakıyor, muhtarla bile emir verir gibi konuşuyor.." (Özdek, 1994b:26).

Öğretmen ve Afşaroğlu kahveye kol kola girerler. Kahvedekileri selamlarlar. Afşaroğlu bundan sonra olanları bir defter tuttuğunu, kendi hikâyesini ve çevresindeki insanların hikâyelerini bazen kendi ağzından bazen de gözlemcinin yorumuyla anlatacağını söyler.

Afşaroğlu, o gün öğretmenle kahveye girdiğinde içindeki iki "ben" in birbirine savaş açtığını söyler. "O güne kadar kafamla, inadımla, kol gücümle kimseye yenilmeyen "ben", uysal ama daha iyi düşünen öteki "ben"le boğuşuyordum." (Özdek, 1994b:28). Öğretmen kahvedekilere birer çay ısmarlar. Öğretmen, köye geliş amacını anlatır. Köylüden yana olduğunu çocuklarına öğrettiği şeylerin ailelerin yardımı olmazsa toz olup yok olacağını söyler. Afşaroğlu'nu sevdiğini, onunla dost olduğunu, kendileri ile de tanışıp dost olmak istediğini ifade eder. Halil, Kurudere'de bir sınav olup olmadığını sorar. Afşaroğlu çıkışarak sınavı ancak bilenler, öğretmenler yapar der. Öğretmen bir sınav olduğunu ama bunu zamanı geldiğinde herkesin vereceğini, köylülerin hepsinin cesur olduğunu ama neye karşı savaştıklarını bilmediklerini söyler. "... sizin gerçek, yararlı tutkunuz, ereğiniz, sevdiğiniz yok. Köyünüzü sevdiğinizi sanıyorsunuz. Kişi sevdiğini yüceltmelidir." (Özdek, 1994b:30-31). Afşaroğlu arkadaşlarına seslenerek şunları söyler:

"Size "sınavı öğretmen kazandı" dersem diyeceğimi tam anlatmış olmam. Çünkü böyle dersem yalnız onun bir korkak olmadığını anlarsınız, oysa o kadar değil. Tabancamı bir yana, beni bir yana fırlattı! Anlıyor musunuz? Bir küfür bile etmeden benim ağzımı dikiverdi, anlıyor musunuz? Kafa gücünün bilek gücünden üstün olduğunu gösterdi bana." (Özdek, 1994b:31-32).

Afşaroğlu, bıçağını Durmuş'a verir. Öğretmen bununla karpuz kesmesini, değnek yontmasını ama asla kan akıtmamasını söyler. Durmuş, o gün ilk kez bayram sevincini tadar.

O geceden sonraki haftalar buruk geçer. Afşaroğlu ağılda, tarlada çalışır, harmana hazırlık yapıyordur. O sene ürünün kıt olacağı anlaşılıyordur. Afşaroğlu ortalıkta görünmüyor, herkes ona, öğretmeni soruyor, Zeynep’le evlenip, evlenmeyeceğini soruyordur. Afşaroğlu, işi gücü bırakıp kitap okumaya başlar. Öğretmen’in okuma odası yaptığı bir sınıfta anlayıp, anlamadığı bütün kitapları karıştırıp, okur. Dün karıştırdığı bir kitapta uygar ve güçlü bir toplum olan Azteklerin aç kalmamak için gerektiğinde etlerini yemek için zayıf bir kabileyi egemenlikleri altında tuttuğunu okur. Bu durum onu şaşırtır. Hem uygar hem güçlü, hem de yamyam diye düşünür. Öğretmen Afşaroğlu’nu düşünceli görünce elindeki kitabı alır ve o kitabı okumasına daha vakit olduğunu söyler. Öğretmen Azteklerin eski çağlarda yaşadığını, kitabın bir sayfasını okumakla kitabın anlaşılamayacağını anlatır ve şunu söyler: “Güçlüler, zamanlarına göre uygar olsalar bile zayıfları sömürür.” (Özdek, 1994b:35). Bu konuşmanın devamında Öğretmen köy ve şehir hayatını uygarlık bakımından kıyaslar:

“Aztaklerle bugünkü uygarlık arasındaki fark, tekniğin verilerinden yararlanan kentle bunu hiç görmeyen köy arasındaki fark gibidir. Başka bir deyişle, çağımızın uygarlığı en ileri çağlarla karşılaştırılmayacak kadar ileridir, ama geri kalmış yerler de bu çağın dışında yaşıyorlar.” (Özdek, 1994b:35).

Öğretmen boş zamanlarında köy ile ilgili izlenimlerini, düşüncelerini de katarak köy sorunlarına ışık tutmayı amaçlayan bir kitap yazar. Yayınlama fırsatı bulursa kitaba “Orda Bir Köy Var Uzakta” ismini verecektir. Öğretmen yurt sevgisinden bahseder: “... bir şeyi sevmek ya da sevmemek için önce onu bilmek, tanımak gerekir. Yurdunu sevdiğini söyleyen onu tanımalıdır.” (Özdek, 1994b:36).

O günlerde Afşaroğlu Zakir’in sırtındaki kamburu fark eder. Bu kamburun doğuştan değil, sonradan saban tutmaktan olduğunu anlar. Zakir’e kız vermemişler ve sırtındaki kambur yüzünden ona Kambur adını vermişlerdir. Bakkal Salih’in köyün saygın bir kişisi olmasına da şaşırır. Bakkal, yumurta karşılığı bir şeyler satıyor, insanların fakirliğini kullanıyordur. Yolda Durmuş’u görür, çorapsız ayakları lastik ayakkabının içinde vıcık vıcık terlemiştir. Öğretmen’in bahçesinde çalışıyor, karşılığında yemek yiyordur. Durmuş, Afşar Ağa’sının bıçaksız ve tabancasız oluşuna üzüldü, ona kırık oraktan yapılan sözde bıçağını verir. Öğretmen Durmuş’un davranışını şöyle değerlendirir: “İnsanların en içten olanı işte öyle davranır, senin de iyi bir şeyin olsun ister, ama en iyiyi kendine bırakır. Fazlasını beklemek doğru olmaz zaten.” (Özdek, 1994b:38).

Köy havası Afşaroğlu'na ağır gelir. Zeynep kendisine haber salıyor, “Ya beni alırsın ya beni yeller alır” diyor. (Özdek, 1994b:38). Anası da illa evlenmesini istiyordur. Böyle sıkıldığı anlarda atı Kula'ya biner, dörtnala sürüp, kırlara çıkar. Bir gün Kula ile Ahlat'tan dönerken ot yüklü bir angıçın dereye çamura saplandığını görür. Öküzleri sürüp angıçı çamurdan çıkaracağı sırada hendekten çocuk görünümü bir adam çıkar. Daha doğrusu boyu uzamamış bir adam çıkar. Adam kendi köylerinde kıtlık olduğu için bu otları Söğütlüdere çayırından biçtiğini söyler. O yüzden Afşaroğlu'nu görünce korkup saklandığını ifade eder. Bu adam İler köyündendir. Afşaroğlu adama yardım edip öküz arabasını çamurdan kurtarır ve kendisini buralarda bir daha görmemesini söyler. Afşaroğlu İler Köyü'nün kendi köylerinden daha yoksul olduğunu, bu yüzden mi o köye “İler” adı verildiğini düşünür.

Afşaroğlu'nun yaşlı anası, Afşaroğlu kendisini bildi bileli çalışır, oğlundan bir tek isteği vardır. Onu evlendirmek. Zeynep'le evlense kendi bahçeleri ile onların bahçeleri yan yana olduğu için genişleyecek, gece gündüz çalışacak ama gökyüzü kendisine dar gelecektir.

Afşaroğlu, öğretmene gelen gazeteleri okur. Gazeteler bir hafta geç geliyordur. Gazetede insanların Ay yolculuğuna çıkışları anlatılıyordur. Köylüler buna halen inanmamaktadır. Yaz ve güz mevsimi geçiyor. Afşaroğlu çok şey öğreniyor. Ama ereklerine ulaşamadığı için üzgündür. “Düşüncelerim yükseldikçe sanki ben alçalıyorum, çünkü acılarım artıyor.” (Özdek, 1994b:42). Bu zaman zarfında judo öğrenir. Kasabaya giderler, bir makinistle anlaşılır ve judo oyununu o film üzerinde Öğretmen, Afşaroğlu'na anlatır. Köye dönünce de okul bahçesinde uygulamasını yaparlar. Köylüler önce alay eder, sonra da Afşaroğlu'nun hünerini görünce şaşır kalırlar. Öğretmen, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, resmi kuruluşlara yazı yazar ve bütün parasını bu işe harcayarak köye sinema getirtir. “Bedava alabildiği filmler köylüye kümes yapmasını, helâ yapmasını, turşu kurmasını öğreten filmlerdi.” (Özdek, 1994b:42).

Kahvede Almanya konusu konuşuluyordur. Afşaroğlu da kararını vermiştir. Ankara'ya, İstanbul'a, Avrupa'ya gidecektir. Bu kararını herkesten, öğretmenden bile saklar. Afşaroğlu hayaller kurmaya devam eder. Onu tutan bir tek fakir anası vardır.

Öğretmen bir gün Afşaroğlu'na Zeynep'le evlenmesini ve bir tavuk çiftliği kurmasını teklif eder. Öğretmen Afşaroğlu'nun içindeki hastalığı “daussıla” ama

bilmediği, görmediği bir yere karşı duyulan hastalık olarak değerlendirir ve şunları söyler: “Kentlerde yaşamak, hiç kimsesi ve hiçbir şeyi olmadan maceraya atılmak, silahsız savaşa girmek gibidir. İnan bana, kentlerde yaşamak bir kavga, bir savaştır..” (Özdek, 1994b:45).

Zorlu bir kış geçirirler. Zeynep’in babası bile varlıklı olduğu halde sıkıntı çeker. Böyle günlerde dostun iyisi, kötüsü belli olur. “Kavgalar olur, hırsızlık olur, dayanışma bağları gevşeyiverir. Kimsenin kimseye güveni kalmaz.” (Özdek, 1994b:46).

Bir gün akşamüzeri Öğretmen ile Afşaroğlu avdan dönerken Şaşmazgil’in ağılı yanında Camız Halil’in Kara İlyas’ı dövdüğünü görürler. Kara İlyas, Halil’in ahırından saman çalmıştır. Kara İlyas borç istediğini, Halil’in fazla olan samanından vermediği için böyle yapmak zorunda kaldığını anlatır. Öğretmen bir sepet samanın fiyatını sorar. Halil bir sepet değil, daha fazla çalındığını, hem satılık samanı olmadığını söyler. İlyas kendisinin yalnız bir sepet çaldığını, başkasından haberi olmadığını, Öğretmen ise başkalarını da ahırdan saman alırken gördüğünü, iyi dostun iyi insanın kara günde belli olacağını söyleyerek barışmalarını ister. Öğretmen’in evine giderler, çok konuşurlar ve sonunda Kara İlyas ağlar, Camız Halil de pişman olur. Afşaroğlu burada bir açıklama yapar. Öğretmen’in ava avlanmak için değil, yürüyüş ve doğayı seyretmek için gittiğini söyler. Afşaroğlu’nun annesi o kış Şubat ayında ölür. Afşaroğlu, annesinin ölümünden sonra köyden çıkmak için hazırlıklara başlar. Ona engel olmak isteyen yalnız Zeynep ve mektuplarıdır. Afşaroğlu köyde yaşamayı bir cezaevinde yaşamakla bir tutuyordur. Bu düşüncesini öğretmene söylediği zaman Öğretmen şunları söyler:

“Bu köyün, bütün köylerimizin, bir hapisane, bir karanlık kuyu olmaktan çıkması için, gerçek ışık taşıyıcılar gelmeli, burada bir süre kalmalıdır. Kalamıyorlar, kalırlarsa akümülatörleri boşalıyor ve zamanla ışık veremez oluyorlar. Çünkü onlar da çok geçmeden senin gibi köyde kalmakla ceza evinde kalmayı bir tutuyorlar.” (Özdek, 1994b:50).

Bir gün kahvede, Çoban Mehmet’i ağlıyor bulurlar. Ağasına kızıp ağlıyordur. Ağası daha anasının karnındaki kuzuyu doğmadan İstanbullu tüccarlara satmıştır. Bu adamlar yeni doğan kuzunun derisini soyuyorlarmış. “Astragan dedikleri kürk yapımı için yalanmamış kuzu derisi topluyorlarmış.” (Özdek, 1994b:52-53). Kamil Ağa da pişman ağlamaktadır. Zarındaki kuzuya koyun parası verdiler, der. Afşaroğlu ışık taşıyıcılar değil böyle canavarlar geliyor köyümüze diye bağırır. Öğretmen bu durumu eleştirir:

“Bilgi bir güçtür, hem iyiye, hem kötüye yönelebilen bir güç.. Bu olay bir zulüm olayı.. Aslında zulmü gören Kamil Ağa ile birlikte hepimiz. Görünmeyen bir Zerkez (Xerxes) var sanki: Poseidon’u cezalandırmak için eline bir kırbaç vermiş, Çanakkale Boğazı’nın sularını kırbaçlatıyor.. Bilinç.. Nedir bilinç? Bilmek.. bildiğini bilmek, bilmediğini bilmek...”(Özdek, 1994b:53).

Öğretmen’in bu söylediklerinden Afşaroğlu, hiçbir şey anlamaz. Onun dünyasına girememiş, ondan öğrendiklerinden kendine yeni bir dünya kurmuştur. Zaman zaman Öğretmen’in ağzından konuşup, kahvedekileri şaşırtır. Böyle zamanlarda bir atasözü ile bir hakikati anlatmak isterdi. O günden sonra Kör Mümin’in kahvesinde unutulmaya yüz tutmuş, atasözleri, deyimleri hatırlamak, bunlarla cümle kurmak bir moda ve yarış haline gelmiştir.

Afşaroğlu, Öğretmen’in söylediğini yaparak tarlasını ve evini satmaz. Yalnız hayvanlarını elden çıkarır. Kasabaya varınca da atı Kula’yı Şuayb’a teslim edecektir. Öğretmen de gidip atı alacaktır. Öğretmen araya başka alıcılar koyarak atın gerçek fiyatını öğrenmiş ve o şekilde parasını vererek atı kendisine almıştır.

Afşaroğlu, leylekler köye gelirken yola çıkar. Onu uğurlamaya yalnız Öğretmen ve Durmuş gelmiştir. Kasaba yolunda onlarla vedalaşıp ayrılır. Atı Kula çok yavaş gidiyordur. Acıpınar’a gelince orada su içer. Burası Zeynep’in tarlasından çıkan bir kaynaktır. O suyu hayvanlar da insanlar da içmiyordur. Öğretmen’e göre o su çok faydalı bir maden suyudur. Afşaroğlu burada yıllar sonra o değerli maden suyunun kapatılıp tekrar yer altına verildiğini söyler. Afşaroğlu bu Acıpınar’ı da köyü terk ediş nedenleri arasında sayar. Öğretmen bu su ile ilgili bir defasında şunları söylemiştir:

“Kentlerde bu acı suyun petrol kadar değerli, gazozdan daha çok aranan bir nimet olduğunu söyleyen öğretmen “Yokluk acısı yetmiyormuş gibi, var olanı yok etmek acısı da, değerlendirememek acısı da burju burju deliyor içimi” demişti.” (Özdek, 1994b:57).

Kuşlukla öğle arası bir vakitte Şuayb’ın hanına ulaşır. Atı Kula’yı oraya bağlar. Vurduğu kırbaçlar için atından özür diler. Önce otobüse sonra trene binecektir. Otobüs yolculuğu pek hoşuna gitmez. Şoförün çaldığı plaklar bıkkınlık verir. Bozöyük’ten trene biner. Trende gazoz içmek için restoran bölümüne geçer. Bir masaya oturduğunda iki adam yanına gelir. Bu şehirli kılıklı adamlar, Afşaroğlu’na pek garip gelir. Onların konuşmasını ve yemek yemesini beğenmez. Onlar ise Afşaroğlu’nu ve köylüleri eleştirir. “... Kendi suçunuz, biz ata koşarken siz öküz koşuyordunuz, kağrı sürüyordunuz. Şimdi biz atları bırakıp traktöre geçtik siz hala öküz koşuyorsunuz, kendi tembelliğinizden..” (Özdek, 1994b:60).

İstanbul'da gazeteler bu İsmail Ağa'dan söz etmişler. Tabarin Bar denen bir yere gitmişler. Kapıdaki adamlar, giyimlerini beğenmedikleri için onları içeri almak istememiş. Bunun üzerine İsmail Ağa, o zaman herkes çıksın biz girelim demiş ve barı kapatmış. Ankara'da mecliste bile bu olaydan söz etmişler. Afşaroğlu bu adamlara şaşırıp kalır. Köylü ve zengin, ikisi bir arada nasıl olur diye düşünür. Afşaroğlu şöyle düşünmeye başlar: “Köylünün parasının çok olması onu karanlık kuyudan çıkarmaya yeter bir şey değil...” (Özdek, 1994b:64).

Haydarpaşa'ya geldiğinde İstanbul'a ve denize bakar. Kız Kulesi'ni görür. Selimiye Kışlası'nı sorar. Onun geride kaldığını söylerler. Sirkeci'ye gidip köylüsü Satılmış Dayı'yı bulacaktır.

Afşaroğlu iki aydan beri bir çiftlikte çalışmaktadır. Burada tavuk, yumurta, tereyağı, süt üretiyorlardır. Buradan Ankara'daki milletvekillerine hiç yağı alınmamış süt gönderilirmiş. Çiftlik İstanbul'un yakınında asfalt yolu üzerindedir. Afşaroğlu buradaki yumurta, süt ve yoğurdu eleştirir. Doğal olduğu söylenen bu ürünler öyle doğal olmadığını söyler. Burada yapılan balları da sahte bal olarak değerlendirir. Buradaki hayvanları köyde düşünüyor ve orada bir çiftlik kurmayı hayal ediyor. Köyden gelenler genellikle apartmanlarda kapıcılık yaparmış. Bir gün çiftlikte çok fazla işçinin olmadığı bir sırada bir araba gelir ve çiftliği soymak ister. Mustafa Dayı ve kasadaki şişman kadın şaşırıp kalırlar. Afşaroğlu jodo tekniklerini kullanarak adamları etkisiz hale getirir. Adamların elini kolunu bağlar, polise ve patrona haber verirler. Çok geçmeden satış yerine Hanımefendi gelir. Hanımefendi, Afşaroğlu'nu arabasına alır ve karakola giderler. Arabada onu, şoförü olarak Bey'den alacağını söyler. Karakolda ifade verirler ve gazeteciler gelir ve fotoğraflarını çekip, bu olayı haber yaparlar. Bey, Afşaroğlu'na bir çek yazıp verir. Birlikte köşke giderler. Afşaroğlu köşkün tasvirini yapar. Bir hafta önce ölen yaşlı hizmetçi Hadiye'nin odasında kalır. Afşaroğlu İstanbul'a yerleşme derdinde değil, Almanya'ya gitmek için sıra beklemektedir. Bu işi de Kapıcılar Parkı denen bir yerde bulmuştur. Öğretmene mektup yazar. Zeynep'e ne söylenmesi gerekiyorsa benim yerime söyler misin, der.

Afşaroğlu'nun köyünde Durmuş elinde bir gazeteyle dolaşüyor “Kemik!” diyordur. Afşaroğlu ile ilgili haberi ezberinden söylüyor, gazetede resmi gösteriyor, ama gazeteyi kimseye vermiyordur. Durmuş, gazeteyi Zeynep'e de gösterir. Zeynep, Afşaroğlu'nun İstanbul'a gitmediğine sevinmekle birlikte, Öğretmen'in seni seviyor, şehirde pişip olgunlaşır dönecek dediği sözlerine inanıyor,

umutla bekliyordur. Hanımefendi'nin gazetede ki resmini fark eden ilk kişi Kör Mümin olmuştur. O kadının Afşaroğlu'nun yanında olmasını farklı değerlendirmiş ve bir dedikodu çıkarmıştır. Bu dedikodu köylünün ağzında yayılır gider, Zeynep'in de kulağına ulaşır. Öğretmen, köylüye Afşaroğlu'nun davranışının çok doğru olduğunu, bu davranışı ile köylünün yüzünü ağarttığını, o kadının çiftliğin sahibi olduğunu, hırsızlık olayından dolayı orada olduğunu söyler.

Öğretmen, köye elektrik geleceğini dikilen direklerin bunun için olduğunu haber verir. Köye elektrik gelmesi için köylünün de katkıda bulunması gerekiyordu. Ertesi gün Zeynep, Öğretmen'in kapısını çalar. Afşaroğlu ile ilgili yapılan dedikodular onun kulağına da gitmiştir. Öğretmen bunların asılsız olduğunu, Afşaroğlu'nun Almanya'ya gitmek için para biriktirdiğini ve sıra beklediğini söyler. Zeynep ağlar ve öğretmene Afşaroğlu'na haber vermesini, köye dönecekse bekleyeceğini, dönmeyecekse umudunu keseceğini ve ona düşman olmayacağını söylemesini ister. Öğretmen, Zeynep'ten güçlü olmasını bekler. Zeynep, yüzünde umut ışığı sönmeden gider. Öğretmen aşktan söz eder:

“... Afşaroğlu'nun bir başka aşkı daha vardı: Işığa kavuşmak. Benim de aşkım var: İz bırakmak. Askerlik arkadaşımın da bir aşkı vardı: Spor bir otomobil! Bir buluş peşinde olan âşıklar niye yok!” (Özdek, 1994b:88).

Öğretmen köyde üç dönemin birlikte yaşandığını belirtmektedir: “Kağrı, at arabası ve kamyon. Tarlalarda: Saban, pulluk ve epeyce uzaklarda tek tük traktör...” (Özdek, 1994b:90).

Şık giyimli bir garson Afşaroğlu'nun odasına girer, perdeyi açar ve hazırladığı kahvaltıyı birlikte yaparlar. Bu adam köyü olmasına rağmen çok bilgili görünüyordur. İşini sevdiğini, Afşaroğlu'nun da önce şoför olacağını sonra da evin kâhyası olacağını söyler. Dursun adındaki bu adam evin genel durumundan söz eder. Dursun Efendi ile Şişli'deki mağazaya giderler. Oradakiler de Afşaroğlu'nun konuşmasına şaşırırlar. Çünkü Afşaroğlu'nun konuşması köylü konuşmasına benzemiyordur. Muhasebeden para alıp, terziye giderek, elbise diktirirler. Terzi de Afşaroğlu'nun konuşması karşısında şaşkınlığını dile getirir: “... köylü denince aklıma bizim kapıcı gelir, on yıldır dilini düzeltmedi, hiçbir şey öğrenemedi, ama sen öyle değilsin.” (Özdek, 1994b:97).

Akşam eve döndüğünde yeni gömleğini giyer ve kelebek şeklindeki kravatı takar. Aynadaki görüntüsüne bakınca güler. Dursun giyiminin tam olduğunda daha güzel görüneceğini söyler. Bir hafta boyunca pek bir iş yapmaz. Yalnız, Dursun

Efendi'ye yardım eder. Hanım gerçekten ilkokuldan sonra okuyup okumadığını sorar. Afşaroğlu okul okumadığını ama çok kitap okuduğunu söyler. Hanım bu kitapların isimlerini duyduğunda şaşırır. Bunların roman olmadığını, kendisinin bile yalnız birini okuduğunu söyler. Afşaroğlu daha sonra Hanım'ın o birini de okumadığını anlar. Ehliyet alabilmek için hazırlanır ve sonunda yazılı sınavı geçtikten sonra Hanım'ın da yardımıyla direksiyon sınavında başarılı olur.

Bir gün evde bir parti düzenlenir. O gün partide gördüğü birkaç görüntü içindeki "ben"i kızdırır: "İçimdeki "ben"i hırçınlaştırdı. İçimdeki "ben" zaman zaman başkaldırdı, silinmez biçimde noktalama yaptı." (Özdek, 1994b:100). Afşaroğlu, önce kadınların giyiminden söz eder. Kadınlar oldukça açık elbiseler giymiş ve üzerlerinde çok kıymetli mücevherler taşıyorlardır. Arada sırada Hanım'a laf atıyor, "Afşaroğlu sayesinde artık korkmazsın" gibi sözler ediyorlardır. İkinci dikkat çeken görüntü ise sofranın zenginliğidir. Misafirler renk renk içkilerden içiyor, gecenin ikinci yarısından sonra kendilerinden geçiyorlardır. O anda bütün kadınlar ve erkekler Afşaroğlu'nun gözünden düşer.

"İçki bir şeytan olup oturmuştu beyinlerine. Kadınlar iyice açılıp saçıldı, konuşmalar karıştı. O koca koca adamlar, o ince ve bilgiç kadınlar, gözümden düştüler.. Düştüler ve paramparça kırıldılar." (Özdek, 1994b:101).

Kadınlar o gece çeşitli bahanelerle Afşaroğlu'nun yanına yaklaşırlar. Her kadının yaklaşmasında, Hanımefendi de yanlarına sokulur ve Afşaroğlu'na bakıp gülümser. O gece çiftlerden birini, evine bırakır. Kadın kocasının yanında Afşaroğlu'na sarkıntılık ediyor, ona şoförü olmak isteyip istemediğini soruyordu. Afşaroğlu eve dönerken abrayı yavaş kullanır. Köydeki insanlarla şehirdeki bu insanları düşünür, karşılaştırır. Gördüklerini öğretmene yazmak ister. Dursun, bu partinin Afşaroğlu için verildiğini, Hanım'ın onu göstermek ve onunla övünmek için böyle bir parti verdiğini söyler. Partiye gelen insanların hepsinin çok ünlü ve zengin kişiler olduğunu, gazetede boy boy resimlerinin çıktığını anlatır.

Afşaroğlu, kendisini insanları sınamak için uzun bir yolculuğa çıkmış biri olarak görür. Sosyeteyi de zavallı bir çoban sürüsü olarak görür. O gecedeki sonra Afşaroğlu kendisini yitirme tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu anlar. İzin günü olan Salı gününün akşamlarında köylü insanların bir araya geldiği Şükrü'nün kahvesine gider. Orada köy konularından söz ederler. Afşaroğlu köyden kopmamak gerektiğini, oradakiler ise "doğduğun yere değil doyduğun yere" gitmek gerektiğini söyler.

Afşaroğlu, köyde bacı kardeşin beklediğini, oradakiler ise gelmemizi değil “gel” dememizi beklediklerini ifade eder.

Bir gün Hanım, Afşaroğlu ile bir geziye çıkacağını haber verir. Kocasından şikâyet ederek şunları söyler: “Afşaroğlu, demişti, kocam bana ayak uyduramıyor, yaşlı ve yorgun. İşlerin yönetiminde bana yardımcı olmalısın.” (Özdek, 1994b:107). Afşaroğlu, kadının niyetini anlar ve ona karşı dikkatli olur. Son günlerde çalışanlar emirleri Afşaroğlu’ndan almaya başlamış, Durmuş bu durumda rahatsız olmuştur. Bir akşam Afşaroğlu ve Durmuş Şükrü’nün kahvesine giderler. Afşaroğlu, Durmuş’a orada kalıcı olmadığını ve Almanya’ya gitmek için sıra beklediğini anlatır. Durmuş’tan kendisi için bir torpil bulmasını ister. Durmuş bu duruma sevinir.

Afşaroğlu, Hanım ve Bey ile birlikte Bursa’ya tatile gideceklerdir. Kartal-Yalova arasını araba vapuru ile geçerler. Deniz ve bu yolculuk Afşaroğlu’nun çok hoşuna gider. Sonra ağaçlı bir yolda araba kullanır. Köy dedikleri yere geldiklerinde Afşaroğlu burayı ancak sinemalarda görülebilen bir yer olarak değerlendirir. Böyle bir yere köy diyorsa kendi köylerine ne isim vermeli diye düşünür. Yalova- Bursa yolunu çok bereketli bulur. Uzun çağ hakkında şu yorumlarda bulunur:

“Uzun çağının dairesi, bizim içinde bulunduğumuz daireye bir kenarından girmeye başlamıştır. İki dairenin kesiştiği incecik dilim içinde kalan bölge, İstanbul-Yalova-Bursa dolayları olsa gerek. Geri ve güçsüz çağ, kuru ve renksiz. İleri uzun çağ ise yeşil ve mavi olmalı: Bitki yeşili, deniz ve gök mavisi. Güzelliğini ortanca mavisinde, bolluğunu ova yeşilinde göreceğimiz bir çağ.. Derinliğini deniz mavisinde, yüceliğini gök mavisinde arayacağımız bir çağ.” (Özdek, 1994b:115).

Otele yerleşirler. Bey, Afşaroğlu’nun odasına gelerek, karısının amacının farkında olduğunu, kendisinin ona kalleşlik yapmamasını ve otelde onu sevmeyenlerin olduğunu bu yüzden Afşaroğlu’nu şoförü değil bir akrabası olarak tanıstıracağını bu rezilliğin üstünü örteceğini söyler. Afşaroğlu, Bey’e teşekkür mü edeceğini, hayranlık mı duyacağını yoksa ona acıması mı gerektiğini düşünür. Akşam yemeğinde müzikli bir yerde boş bir köşede otururlar. Onlara yakın olan masada iki erkek oturuyor. Erkeklerden biri masalarına gelerek Hanım’ı dansa davet eder. Hanım, önce yemek yiyeceklerini sonra yeğenine söz verdiğini belki sonra kendisiyle dans edebileceğini söyler. Adam sırasının gelmediğini görünce kızar ve sesini duyurarak Bey ve Hanım’ı ile alay eder. Bey kızar ve masadan kalkıp, bahçeye çıkar. Hanım da istediğim yerde oturamayacak mıyım diyerek odasına çekilir. Afşaroğlu, sabah erken kalkar ve biraz spor yapar. Kahvaltı yaparken, gece onları kızdıran adamlar gelir ve “Seni diskalifiye mi ettiler?” der. Afşaroğlu onları otelin arkasına davet eder. Otelin arkasına geçtiklerinde Afşaroğlu onlara dün gece

söyledikleri “Maryaj dö rezon” ifadesi ile “diskalifiye” kelimesinin anlamını sorar. Adam cahillere ders mi vereceğiz diyerek, Afşaroğlu’nun üzerine saldırır. Afşaroğlu bir ayak hareketi ile boksörü yere düşürür. Diğerine de bir yumruk sallayıp onu da yere serer. Boksör tekrar saldıracağı sırada onu kolunu tutarak üzerinden aşırıp, yere serer. O sırada Bey ve Hanım gelmiş, yeter artık demiştir. Hanım gülümsüyor ve göğüs kabartıyordur. Bey ise Afşaroğlu’na teşekkür eder. Oysa Afşaroğlu bütün bunları kendi için yapmıştır.

Bey, Hüsametdin denen adamın kendisine düşman olduğunu, boksörü bilerek yanında getirdiğini, kendisini rezil etmek istediğini söyler.

Beşinci günün gecesinde çarpıcı bir olay olur. Yemekten sonra Hanım dışarı çıkıp, yürümek istediğini söyler. O dolunaylı gecede dik yamaca doğru yürüyüş yaparlar. Hanım hızlı yürüyor, Bey yavaş yürüyordur. Afşaroğlu ikisinin arasında kalır. Otele dönerler. Afşaroğlu odasının penceresinden yıldızları seyrederek. O sırada penceresinin karşısında kuytu bir yerde oturan Hanım’ı fark eder. Afşaroğlu pencereyi açıp, “Hanımefendi üşüyeceksiniz!” diye bağırır. O sırada Bey, de pencereyi açarak “Nigar! Seni otuz saniye içinde bekliyorum!” der. (Özdek, 1994b:127). Hanım yerinden kalkar odasına gider. Afşaroğlu o gece uyuyamaz. Ertesi gün İstanbul’a dönerler.

İstanbul’a geldiğinde Şükrü’nün kahvesine gider. Öğretmen’in ve Zeynep’in yazdığı mektupları alır. Zeynep’in yazdığı mektup onu sarsar. “Bu mektuptaki içtenliği, derinliği, ancak duyan, Zeynep’i tanıyan bilir.” (Özdek, 1994b:130). Öğretmen mektubunda köyden, köylüden, üründen haber veriyordur. Mektubun sonunda da şu öğütleri veriyordur:

“Bazı güçlüklerle karşılaştığını sanırım, aradığını bulmak için kendini yitirmek zorunda değilsin, ama olduğun gibi kalmakla da amaca ulaşamazsın, özün değişmesin ama gücün artsın...” (Özdek, 1994b:131).

Eve döndüğü gece yatağı üzerinde bir pusula bulur. Bey onu yarın on birde çiftlikte bekliyordur. Çiftliğe geldiğinde Mustafa Dayı’dan Bey’in kendisini çiftliğe müdür yaptığını öğrenir. Bey’in özel odasına girdiğinde Bey ona karısından uzak durmasını, bu çiftliğin kendisinin olabileceğini, anahtarları almasını, kasadaki gizli dosyayı incelemesini, o dosyada düşmanları hakkında bilgilerin yazılı olduğunu, gerekirse bunları kullanabileceğini söyler. Oturduğu koltuğun arkasındaki mutlu bir aileyi resmeden tablonun arkasındaki kasayı gösterir. Bir daha eve gelmemesini, burada kalmasını söyler. Gerçek mutluluğun o tablonun arkasındaki kasadaki paralar

ile değil bu resimde anlatılan aile ile kazanılacağını söyler. Bey birkaç gün çiftliğe gelmez. Geldiğinde, Afşaroğlu ondan bir binek atı ister. Sonra da Zeynep'in gönderdiği mektubu okuması için Bey'e verir. Bey, isterse Zeynep'i getirebileceğini burada bir ev yapabileceğini söyler. Afşaroğlu sırası gelince Almanya'ya gideceğini söyler. Bey hiçbir yere gidemeyeceğini, o kirli defteri okuduğunu, Bursa'da savaşı başlattığını ve bunda onun da payı olduğunu söyler.

Afşaroğlu Bey'in verdiği adrese giderek bir at alır. Çiftlikte bazı yenilikler başlatır:

“Ağaç dikmek, yayık ayranı ve yağı yapmak, sebze ekmek gibi yeni sayılan işler yaptırıyordum. Alış-veriş artıyor, her akşam biriken paraları muhasebeciye imza vererek alıyor, sonra kendi kasama koyuyordum. Patron geldikçe kasanın anahtarını ve hesap defterini veriyor, yaptığım ve yapacağım işleri anlatıyordum ona.” (Özdek, 1994b:138).

Afşaroğlu kendisini yitirmemiş olmaktan memnundur. Ama atı Yonca'nın kendisinin olup olmadığını, aldığı elbiselerin hesabından düşülüp, düşülmediğini merak ediyordur. Geçim ve giyim için para harcamadığı için para biriktiriyordur. Zaman zaman atı Yonca ile gezintiye çıkar. Böyle bir günde iki kişi gelir ve onu döver. Afşaroğlu, akşamüzeri kendine geldiğinde kendini çiftliğe zor atar. Mustafa Dayı'dan kimseye bir şey söylememesini ister. Üç gün sonra patron çiftliğe gelir. Afşaroğlu bütün olanları olduğu gibi anlatır. Bey geçen hafta bu kişilerin bir kamyon kaçak viski taşıırken yakalandıklarını ve onları kendisinin ihbar ettiğini düşündüklerinden ve kendisine borcu olduklarından böyle davrandıklarını söyler. Patron sıranın kendisine geldiğini, Afşaroğlu'na gözdağı vermek için kendisine saldırdıklarında karışmaması için önce ona saldırdıklarını anlatır. Patron, Afşaroğlu'na kapalı bir zarf bırakır. Kendisine bir şey olduğu takdirde zarfı açmasını, gereken şeyleri yapmasını ister. Afşaroğlu Yonca ile birlikte dayak yediği yere gider, orada oldukça ağır ve değerli bir çakmak bulur.

Afşaroğlu çiftlikteki sessizliği deprem öncesi sessizliğe benzetiyordur. Bütün çalışanlar izin için sıraya girmişlerdir. Afşaroğlu kendini düşmanlarını tanımayan bir kavganın içinde bulur.

Bir gün telefonu çalar ve bir kadın sesi Bey'in trafik kazası geçirdiğini, Fransız Hastanesi'ne gelmesi gerektiğini söyler. Hastanede onu Hanım ve Dursun karşılar. Hanım Bey'in ameliyatta olduğunu söyler, Afşaroğlu'ndan kaza yerine gidip görmesini ister. Şoför ile birlikte kaza yerini incelerler. Kaza her ikisine de biraz tuhaf görünür. Bir otomobilin kamyonu arkadan çarpması ilginç gelir. Afşaroğlu hastaneye döner, Bey ameliyattan çıkmış, ameliyat başarılı geçmiş ama bir şey

söylemek için vakit erkenmiş. Afşaroğlu, Hanım ve Durmuş ile birlikte eve döner. Hanım korktuğunu söyleyerek, Afşaroğlu'nun kendisi ile birlikte kalmasını ister. Eskisi gibi bir niyeti olmadığını, yalnız korktuğu için bunu istediğini söyler. Afşaroğlu evde bulunmaktan çok sıkılır. Her gün hastaneye gidip gelir. Bir gidişinde Bey gözlerini açmış, geleni tanıyor, konuşmıyor ama gözleri ile bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. Patrona sorular sorar ve gözleri ile kendisine cevap vermesini ister. Patron, kazanın bir suikast olduğunu ama şimdilik polise bir şey söylememesi gerektiğini anlatır. Kamyon şoförünün yargılanacağı gün gelir. Yazar burada adalet düşüncesinden söz eder:

“Bir ülke düşman işgaline uğrayabilirdi, onu kurtarmak mümkündü. Ekonomisi, endüstrisi çökmüş olabilirdi ve onu yine de kurtarma imkânı olabilirdi. Ama bir ülkede adalet kalmamışsa, işte o ülkeyi, kurtarmak çok güçtü. Çünkü “Adalet mülkün temeli” idi.” (Özdek, 1994b:153).

Afşaroğlu kamyon şoförünü tanır. Bu, kendisini döven iki kişiden biridir. Dava, dosyanın incelenmesi için ertelenir. Hastaneye gelir ve patrona kamyon şoförünün kendisini dövenlerden biri olduğunu söyler. Polise söyleyip söylememesi gerektiğini sorduğunda patron gözlerini iyice açarak söylememesini ister.

Köşke geldiğinde Hanım kendisini bekliyordu. Bey'in sağlık durumunun kötü olduğunu, çiftliği yönetmeyi bırakırsa satmak zorunda olacağını söyler, Bey'in vasiyetini yazıp yazmadığını sorar. Bey'i ikinci bir ameliyat için İsviçre'ye götürmek gerekeceğini, böyle bir durumda onun da kendisi ile birlikte gelmesini istediğini söyler. Afşaroğlu, Hanım'ın Bey için değil de onun serveti için endişelendiğini düşünür:

“Hanım Bey'in sağlığını değil servetini düşünüyordu. Köşk, yazlık, ev, çiftlik, mağaza ve Akdeniz kıyısında arsalar, bankadaki paralar, evdeki değerli eşya...” (Özdek, 1994b:157).

Bey, Hanım ve Afşaroğlu birlikte İsviçre'ye giderler. Bey'i orada tedavi ettirmek, eski sağlığına kavuşturmak istiyorlardır. Hanım'ın amacı daha çok vasiyetnamede neler yazdığını öğrenmek ve vasiyetname yazılacaksa onu, kendi çıkarlarına göre yazdırmaktır. Uçak yolculuğu Afşaroğlu'nun çok hoşuna gider. Öğretmen'i ve Zeynep'i de bu uçağa bindirmek ister. Afşaroğlu uçağa binmeden önce bir buluş yapmış, bu buluşunu Bey'le yalnız kaldığı zaman uygulamak istiyordu. Alfabedeki harfleri bir kâğıda yazmış, bu harfleri Bey'e göstererek, ona cümle kurduracak ne demek istediğini anlayacaktır. Hatta bazı kelimeleri ayrı kâğıtlara yazmış, bu kelimeleri çokça kullanacağını düşünerek onları da

gösterecektir. Biraz zaman alacak, ama Bey'le iletişim kurmanın bir yolunu bulmuş olacaktır.

Afşaroğlu, İsviçre'yi çok temiz ve gelişmiş bulur. Buradaki düzen ve temizlik dikkatini çeker. İkinci gün Hanım alışverişe çıkar. Afşaroğlu da Bey'i görmek için hastaneye gider. Bey ile olan görüşmesinde vasiyetnameyi yazdığını, bir kopyasını çiftlikteki kasada sakladığını, ayrıca ona bir mektup yazdığını, kendisine bir şey olursa o mektubu açıp okuyabileceğini öğrenir. Patronun durumunda bir değişiklik olmaz, gittikçe ağırlaşır. Afşaroğlu, bir akrabasını göreceğini söyleyerek Almanya'ya gider. Aslında orada akrabası yoktur, yalnız gitmek istediği yeri önceden gidip görmek istemektedir. Münih'e geldiğinde her yerde Türkleri görür. Ama bu Türkler ya benliklerini kaybetmiş ya da yaşadığı hayata küsmüş Türklerdir. Münih'e karlı bir kış günü gelmiştir. Orada gökyüzünün mavisini bulamaz. Buranın neden işçi sıkıntısı çektiğini merak eder. Türklerden biri Afşaroğlu'nun merakını şu cümleleri ile giderir: "Almanların hepsi usta, hepsi yönetici, el-ayak işlerini, kaba işleri bize yaptırıyorlar. Yalnız kendileri için değil bütün dünya için mal üretiyorlar.. Böyle olunca da işçi yetmiyor." (Özdek, 1994b:163).

Afşaroğlu gerçeği kavradığını düşünür. Sanayileşmek hakkında şunları düşünmeye başlar: "Sanayileşmek demek, dünyaya fabrika ürünü satar duruma gelmek demektir." (Özdek, 1994b:163). Türkiye'nin de sanayileşmesi gerektiğini, ülkenin böyle kalkınacağını düşünmektedir: " ... Türkiye'de en az minare sayısına fabrika bacası olmalıdır. Ve nasıl minareler ezansız olmuyorsa, fabrika bacaları da dumansız olmasın.." (Özdek, 1994b:163).

Afşaroğlu, Türkleri bir arada görebileceği bir bara gider. Buradaki Türklerin bir kısmını Alman kızlarına para yedirirken, bir kısmını da yurt özlemi içinde yalnızlık ve unutulmuşluktan şikâyet eder bir şekilde bulur. Afşaroğlu, bu Almanya gezisi ile içindeki Almanya özleminin, burada çalışma tutkusunun örselendiğini söyler. Münih'teki bir manzara dikkatini çeker. Bir adamın karları yuvarlayıp, sonra da elindeki matkapla ona şekil verdiğini görür. Sonunda da ortaya bir heykel çıkmıştır. Afşaroğlu bu adamın ortaya koyduğu sanat eserini çok beğenir, bu ülkenin sanata böyle önem vermesi karşısında şaşırır ve kendi ülkesini ve sanatı düşünür. "Biz kendimize özgü, üstün olduğumuz sana ne idi ve niçin unuttuk?" (Özdek, 1994b:166). Buradaki insanları insandan çok makineye benzetir ve şunları düşünmeye başlar: "Bütün makineler insan olmak isteyebilir, başka bir deyişle insanlar makineyi insan gibi yüceltmeye çalışabilirler, ama hiçbir insan makine

olmak istemez.” (Özdek, 1994b:166). Üç tane renkli ve üç boyutlu posta kartı alır. Bunları, Öğretmen, Zeynep ve Durmuş’a gönderir. Zeynep için köyde giyilebilecek iki entari alır.

Almanya, artık Afşaroğlu’nun kalbinde özlenen uzakta olan bir ülke durumundan çıkmış ve kendi ülkesini seven ve ülkesindeki zenginliklerin farkında olan biri haline getirmiştir.

“Benim yurdum zengin, insanları yoksul. Benim yurdumun dağı, ovası, denizi, göğü güzel, kentleri çirkin. Benim yurdumda ortancanın mavisi, portakalın altın renklisi, gelinciğin bayrak renklisi, çağlanın tüylü yeşili.. var. Benim yurdumda güneş insanlara daha yakındır, daha sıcaktır.. Belki bu yüzden insanlarımızın yüzleri daha yanık, daha kırışıktr...” (Özdek, 1994b:18).

İsviçre’ye döndüğünde Hanım kendisine daha yakın davranır. Eşinin artık iyileşme umudu olmadığını söyleyerek, eşinden bir vekâletname alması konusunda kendisine yardımcı olmasını ister. Hanım, Afşaroğlu’nu içkili lüks bir lokantaya götürür. Orada Afşaroğlu’na içki içirip kendi tarafına çekmek istemektedir. Afşaroğlu içkinin zararları hakkında şunları düşünür:

“Yapılan bir işin, bir davranışın, hiçbir yararı yoksa zararı var demektir. İçki içmenin zararları sayılamayacak kadar çoktu. O sözü unutmuyordum: İçki arzuyu artırır, yeteneği azaltırdı.” (Özdek, 1994b:172).

Afşaroğlu içkinin içene değil de içirene bir faydası olabileceğini söyler. Hanım’ın vekâletnameyi almak için kendisini kullandığını, ona otomobil vaat ederek rüşvet ve hatta beraberlik vaat ettiğini düşünür. Zeynep’le Hanım’ı karşılaştırır. Hanım’ın ataklarından onu çekip kurtaran Zeynep’in elidir. Hanım’ın Afşaroğlu’nu her kendine doğru çekişinde Zeynep araya giriyor ve onu kurtarıyordur. Afşaroğlu, Hanım’dan tarafmış gibi davranmaya karar verir. Hanım’ın yanlarında olmadığı bir zaman Patron’la görüşür. Patronla olan görüşmesinde Patron, ona Hanım’ın isteklerini bildiğini, ona bir vekâletname vermeyeceğini, Afşaroğlu’nun İstanbul’a dönüp çiftliği yönetmesin istediği anlatır. Alışveriş yaptıktan sonra Hanım ve Afşaroğlu İstanbul’a döner.

Tavşanlı Köyü’nde o gün köye gelen elektriğin sevinci vardır. Köydeki bütün lambalar yanıyor, bütün köy halkı kahvede toplanmış, gülüp eğleniyordur. Önce Muhtar, sonra da Öğretmen bir konuşma yapar. Öğretmen, elektrik ile aydınlanmanın dışında daha birçok iş yapabileceklerini anlatır:

“Kullanmasını bilirsek sayısız yararını göreceğiz, elektriğin aydınlanmaktan başka da büyük yararları olduğunu öğreneceğiz ve gençlerimiz, Tavşanlı köyünü gömüldüğü karanlıktan çıkaracak, pırıl pırıl bir aydınlığa kavuşturacaktır. Elektrik gücü ile kuyudan su çıkarabiliriz, cereyanlı radyo kullanabiliriz, ütü yapmadan tutun da yemek pişirmeye kadar her şeyde kullanabiliriz onu...” (Özdek, 1994b:181).

Öğretmen bir kooperatif kurup, elektrik ile çalışan kuluçka makinesi olarak bir tavuk çiftliği kurabileceklerini söyler. Köylü Öğretmen'den Avşaroğlu'na bir mektup yazıp ondan televizyon istemesini ister. Öğretmen bunu yapacağını televizyonun kahveye kurulabileceğini, kendisi de kendi parası ile bir televizyon olarak bunu kadın ve çocukların yaralanması için okulda bir odaya koyabileceğini söyler. Öğretmen elektrikten, televizyondan başka yararlar beklemektedir, ama halkın hevesini kırmamak için önce televizyon almaya karar verir.

Durmuş ve Öğretmen kahvedekilere Afşaroğlu'nun gönderdiği kartı gösterir. Bu kartlardan Zeynep'e de bir tane gelmiştir. Zeynep kartı aldığı anda havalara uçar, annesi ve babası da kızının mutlu olmasına çok sevinir. Çünkü onlar kızlarının sevdiği biri ile evlenmesini istemektedirler.

Afşaroğlu İstanbul'a döner, kendisini sessiz bir kavganın içinde bulur. Patronun hastalığını öğrenen herkes onun mallarını paylaşmak için sıraya girmiştir. Afşaroğlu çiftlik kasasındaki mektubu okur. Patron, çiftliğin ilerisindeki bir araziyi hayatını onun için tehlikeye attığından dolayı ve bankaya yatırdığı bir sene vadeli olan üç yüz milyon lirayı Zeynep ile evlendiklerinde düğün hediyesi olmak üzere Avşaroğlu'na bırakır. Bey, mektupta gizli dosyayı okumasını ve avukatı Ekrem Bey'i aramasını istemektedir. Hanım "Sihirbaz" lakaplı bir avukat tutmuş, bu avukat bir şekilde istediğini elde etmiş. Bu avukat, Afşaroğlu'nu sıkıştırır ve Bey'in bıraktığı vasiyetname ya da mektubu ister. Afşaroğlu dayanamayarak bu adamı kovar. Hanım telefonla Bey'in öldüğünü haber verir. Kendisi cenazeyi almak için İsviçre'ye gider. Afşaroğlu çeşitli gazetelerde ölüm ilanı verir. Hanım, bir hafta sonra gelir. Cenaze işlemleri bayağı pahalıya mal olarak yapılır ve biter. Noter ve avukatlar gelir. Vasiyetname okunur. Hanım şok geçirir. Çünkü kendisine yalnız ev ve birkaç hisse senedi bırakılmıştır. Avşaroğlu'na da bir arazi ve bankadaki para bırakılmıştır. Bir de çiftliğin yönetimi ona bırakılmıştır. Çiftlik satılırsa yeni sahip, Avşaroğlu'nu işten çıkarmak isterse ona tazminat ödemek zorunda kalacaktır. Mal varlığının büyük bir kısmı hayır kurumlarına bırakılmıştır. Cenaze masrafları için ve işçilere verilmek üzere bir miktar da para ayrılmıştır. Hanım vasiyetnameden memnun kalmaz. Sihirbaz avukat, bunu halledeceğini söyler. Hanım yasaların kendine tanıdığı haktan daha az miras bırakıldığını ileri sürerek daha fazlasını isteyecektir. Avukat Ekrem Bey, Afşaroğlu'na evdeki eşyaların milyarlar kıymetinde olduğunu, bilirkişi getirip eşyalara bir değer biçeceğini, o vakte kadar eşyaların evden çıkmasına izin vermemesini söyler.

Çiftliğe geldiğinde, çalışanlar Afşaroğlu'na yakınlık gösterirler. Patronun ölümünü öğrenen bazı kişiler gelerek çiftlikteki malların kendilerine satılmasını, Afşaroğlu'nun da bu işten karlı çıkacağını söyler. Afşaroğlu, bu kişileri çiftlikten kovar. Yonca'ya binip çiftlikte dolaşır. Ertesi gün Mustafa Dayı'dan iki buzağının öldürüldüğünü öğrenir. Yonca'nın yanına gittiğinde onun da zehirlendiğini anlar. Yonca'nın ölümü Afşaroğlu'nu çok üzer ve bilmediği düşmanlarına karşı öfkelenir. Ayrıca kendisine bırakılan toprakların kamu arazisine girdiğini öğrenir. Bunu düzenleyenlerin de aynı adamlar olduğunu düşünür. Durumu Avukat Ekrem Bey'e anlattığında Ekrem Bey, Afşaroğlu'nun kaza davasındaki sanık Şevket Dalgıç'ı ziyaret etmesini, ondan bir şeyler öğrenmesini ister. Afşaroğlu Şevket'i sıkıştırarak ondan bir isim ve adres almayı başarır. Afşaroğlu bir pansiyonda kalmaya başlamıştır. Kirli çamaşır dosyasını kasadan alır ve pansiyona götürür. Kendisini aldatmayacak bir polis şefi bulur, onunla anlaşır ve kötü adamların arasına girerek onların güvenini kazanarak onları yakalatmaya karar verir.

Şevket'in verdiği adrese gider. Onlar türlü denemeler sonucunda Afşaroğlu'nun her şeyini kaybettiğine kanaat getirerek onu aralarına alırlar. Bir gece çiftliğe gidip, kasadakileri alarak, gerektiğinde Afşaroğlu'nu suçlayabileceklerini söylerler. Afşaroğlu, onlarla birlikte çalışmaya başlar. Bu kişiler her gece mal yükleyip, kamyonlarla mal gönderiyorlardır. Bu malların kaçak içki ve ne olduklarını bilmediği birkaç eşyadan oluştuğunu tespit eder. Ara sıra kamyonu kendi de kullanıyordur. Buradaki telefon konuşmaları takip ediliyordur. Birkaç kez terziyi arayarak oradakileri dener. Bir gece depoda beş kişi kaldıklarında mal yükledikleri bir sırada polis şefine telefon ederek baskın yapmalarını söyler. Polis gelir ve kaçak mallarla birlikte adamları yakalar. Adama ait her yere, bütün araçlara baskın yapılır. Adam kaçak malların arasında uyuşturucu da taşıyormuş. Sihirbaz avukat da yakalanmıştır. Afşaroğlu tanıklığının gizli kalmasını ister. Emniyet müdürü istese kendisini polis kadrosuna alabileceklerini söyler, ondan dava sonuçlanana kadar bir otelde kalmasını ister. Afşaroğlu gazete haberleri arasında bu dava ile ilgili adamların, sihirbaz avukatın ve patronun değerli hislerini ve arsalarını elde etmek için kullandıkları Hanım'ının fotoğraflarını görür. O fotoğrafların arasında kendi fotoğrafının olmayışına sevinir. Afşaroğlu daktilo ile yazılan on dokuz sayfa tutan raporunu verdikten sonra köyüne gitmeyi beklemektedir: "Tavşanlı, kaçıp kurtulmak istediğim değil, bir an önce kavuşmak istediğim yedi artık." (Özdek, 1994b:220).

Afşaroğlu, anılarını yazdığı bu defteri Öğretmen'e vereceğini söyler. Öğretmen'in dilerse bu deftere başkalarına okutacağını bilir ve onun şu sözlerini hatırlar: “Gerçek aydın, sadece kendisi aydınlanmış kişi değildir, ışığı ile başkalarını da aydınlatan kişidir” (Özdek, 1994b:221). Bu defterin ikinci kısmının bir polisiye romana benzediğini, ama yaşadığı her şeyin gerçek macerası olduğunu ifade eder. Afşaroğlu artık Şükrü'nün kahvesine gitmiyor, köydeki sevdikleri için alışveriş yapıyor, onlara hediye alıyordur. Zeynep ve ailesine verilmek üzere bir bavul, Öğretmen ve kendisine bir bavul, köydeki yaşlı ve kimsesizlere verilmek üzere bir bavul hazırlamıştır. Bundan başka köydeki her aile için birer paketlik tam yüz elli kutu çikolata hazırlamıştır. Çünkü köylüler çikolatanın tadının neye benzediğini bilmiyor, bununla ilgili söyledikleri deyimler ve sözler vardır. Afşaroğlu çikolatanın tadını düşünerek ağzının nasıl sulandığını hatırlar.

O gün gelmiştir. Avukat, arayıp bir lokantada kahvaltı ettikten sonra onunla vedalaşacaklarını söyler. Afşaroğlu, Emniyet Amiri, iki polis ve Avukat Ekrem Bey ile birlikte lüks bir kahvaltı yapar. Emniyet Müdürü, kendisine mühürlü imzalı bir teşekkür belgesi verir.

3.5.2. “Afşaroğlu” Adlı Romanın Şahıs Kadrosu

Romanın şahıs kadrosunu dört ana başlık altında incelemeye tabi tutacağız. Şahısları verirken bu şahısların birbiri ile olan yakınlıkları ve ilişkileri üzerinde duracağız. Her şahıs muhakkak romanın başkişisi Afşaroğlu'nu olumlu ya da olumsuz olarak etkilemiştir. Şahısların bu etkilerinden de söz edeceğiz.

3.5.2.1. Başkişi

Romanın başkişisi romana adını veren Afşaroğlu'dur. Afşaroğlu bıçağı ve tabancasına güvenen bıçkın bir köy delikanlısıdır. Roman kimi zaman onun ağzından kimi zaman da gözlemci kişinin bakış açısı ile anlatılır. Afşaroğlu yaşadıklarını bir deftere yazar. Günlük biçimindeki bu roman Afşaroğlu'nun anılarına yer verdiği için yarı biyografik bir özellik taşımaktadır.

Afşaroğlu Tavşanlı Köyü'ne mensup, yaşadığı köyü kör bir kuyu olarak değerlendiren, İstanbul'a oradan da Almanya'ya giderek uygarlığın nimetlerini tatmak isteyen acar bir köy delikanlısıdır. Afşaroğlu'nun fiziki tahlili yapılmamakla birlikte kendisine, bıçağına ve tabancasına güvenen bir kişi olduğu söylenir.

Afşaroğlu kendini şöyle tanıtır: “Ben, Tavşanlı Köyü’nün acar delikanlısı, Zeynep’in yavuklusu, Hasan Öğretmen’in canciğer arkadaşı idim.” (Özdek, 1994b:6). Öğretmen ise Afşaroğlu’nu şöyle tanıtır: “Afşaroğlu mert, cesur, güçlü...” (Özdek, 1994b:30).

Afşaroğlu Öğretmen ile tanıştıktan sonra çok değişir. Kitap okur ve sorgulamaya başlar. Bıçağın ve tabancanın asıl güç olmadığını anlar. Öğretmen’den judo öğrenir. Konuşması değişir. Afşaroğlu öğretmenle tanıştıktan sonra içinde iki “ben” in birbirine karşı savaş verdiğini söyler: “O güne kadar kafamla, inadıyla, kol gücümle kimseye yenilmeyen “ben”, uysal ama daha iyi düşünen öteki “ben” le boğuşuyordum.” (Özdek, 1994b:28). Afşaroğlu’nun annesi Emet Ana’dan başka kimsesi yoktur. Annesi öldükten sonra gurbete çıkmaya karar verir. Onu, yavuklusu Zeynep’in mektupları bile durduramaz.

Kör kuyu dediği köyünden çıkıp, İstanbul’a gider. Orada bir çiftlikte çalışmaya başlar. Orada onun benliğini çalmak, onu bozmak isterler. Ancak Afşaroğlu direnir, sadakat ve doğruluktan ayrılmaz. Başına gelen bütün şeylerden de bu doğruluğu ve sadakati sayesinde kurtulur. O artık mutluluğu dışarıda arayan değil köyüne dönme arzusunda bulunan bir kişidir.

3.5.2.2. Yardımcı kişiler

Afşaroğlu’nun karanlık dünyasını aydınlatan Hasan Öğretmen olur. Afşaroğlu onu şöyle tanıtır:

“Hasan Öğretmen önceleri benim düşmanımdı. Baş düşmanım! Beni kuyudan çıkaracak kuyruklu yıldızın o olacağını bilemezdim o zamanlar. Köyü یشان ve beni aydınlığa çıkaran gerçek yıldız o idi.” (Özdek, 1994b:6).

Hasan Öğretmen üç ay önce köye gelmiştir. Köye gelen diğer öğretmenlerden farklıdır. Diğerleri ya köylüye yukarıdan bakıp aşağılıyor ya da yaranmak için maskaralık yapıyordur. Bunlardan hiçbiri dikiş tutturamayıp gitmiştir. Bu öğretmen ise diğerlerinden farklıdır. Az konuşan, köylüyü küçümsemeyen ama muhtarla konuşurken bile kendinden emin emredici bir ses tonu ile konuşan biridir. Öğretmen kendi geçmişini şöyle anlatır:

“Ben de senin gibi bir köy çocuğuyum Afşaroğlu. İlkokulu köyde okudum. Kasabamızda ortaokul olmadığı için, Ankara’da parasız-yatılı okuma sınavına girdim, kazandım... Elinde olmayan nedenlerle Tıp Fakültesi’nde okuyamamış, askerliğini komando subayı olarak yapmış, Kore Savaşı’na da katılmış.. Çok gezmiş, çok görmüş...” (Özdek, 1994b:18).

Afşaroğlu, Öğretmen'e çok soru sorar. Ondan aldığı kitapları okuyarak kendini geliştirir. İstanbul'a gittikten sonra Öğretmen ile mektuplaşmaya devam eder. Öğretmen, onun için yol gösterici olmaya devam eder. Öğretmen aynı zamanda Afşaroğlu ile Zeynep arasında köprü kurar. Mektuplar aracılığıyla onların birbirinden haber almasını sağlar. Ayrıca Öğretmen köye elektrik gelmesinde köylüye yardımcı olur. Köylüye elektrikten nasıl faydalanacağını ve köylerini kör kuyu olmaktan nasıl kurtarabileceklerini anlatır. Yaptıkları ile köylünün gönlünde taht kurar. Gerçek bir ışık verici, aydınlatıcı olur. Öğretmen'in köye geliş amacını şu cümleleri ile anlatır: "Bu köye bir silinmez iz bırakmak için geldim, iz bırakmadan ve umudumu yitirerek dönmek istemem..." (Özdek, 1994b:26).

Avukat Ekrem Bey, Afşaroğlu'na girdiği dar boğazlı yolda rehberlik eder, onu ve Bey'in haklarını korur, gerçeklerin ortaya çıkmasında Afşaroğlu'na yol gösterici olur. Kaza davasını ve miras davasını o takip eder.

Avukat'ın yanında bir Polis Şefi ile Emniyet Müdürü de Afşaroğlu'na yardımcı olur. Afşaroğlu, Polis Şefi ile yaptığı gizli görüşme ile kaçak mal taşıyan adamların yakalanmasını sağlar. Emniyet Müdürü, Afşaroğlu'na yaptığı bu büyük hizmetten dolayı teşekkür eder, ona mühürlü ve imzalı bir teşekkür belgesi verir. İsterse onu, polis teşkilatı arasına alabileceğini söyler.

3.5.2.3. Karşıt kişiler

Hanım, cazibesi ile Afşaroğlu'nu etkisi altına almayı amaçlar. Ama bunda başarılı olamaz. Çünkü Hanım her ona yaklaştığında Zeynep araya girerek onu kurtarır. "... Her defasında, çekingen, zayıf, ağlamaklı Zeynep, o güçlü, o cesur, o bilgiç kadının elinden çekip alıyordu beni." (Özdek, 1994b:175).

Bursa'da karşılaştıkları bir adam ile yanındaki boksör yemek salonunda Bey ile dalga geçerek onu küçük duruma düşürür. Afşaroğlu, ertesi gün o adamlarla dövüşür ve onları yere serer.

Şevket Dalgıç adındaki kamyon şoförü ile Rıfkı, Afşaroğlu'na gözdağı vermek için çiftliğe gelip onu döverler. Şevket daha sonra Bey'e düzenlenen bir suikastte kamyon şoförü olarak karşımıza çıkar. Şevket, Bey'in ölümüne sebep olmaktan yargılanır. Afşaroğlu onu mahkeme salonunda görünce hemen tanır. Cezaevine gidip onu sıkıştırdığında ondan bir isim ve adres alır. Adamın verdiği adreste Bey'in düşmanları vardır. Burada Rıfkı'yı da tanır. Bütün bu kötü adamların

niyetleri Bey'in çiftliğine, arsalarına el koymaktır. Afşaroğlu, polise haber vererek onları suçüstü yakalattır. Bu kötü adamlarla iş birliği içinde olan “sihirbaz” lakaplı avukat da yakalanır.

3.5.2.4. Dekoratif kişiler

Afşaroğlu'nun köyünde zararsız bir kaçık olan Durmuş, saflığı ve iyi yürekliliği ile iyiliği temsil eder. Bir gün Durmuş, kırık oraktan yapılmış bıçağını Afşaroğlu'na verir. Öğretmen Durmuş'un yaptığı şeyi şöyle değerlendirir: “İnsanların en içten olanı işte öyle davranır, senin de iyi bir şeyin olsun ister, ama en iyiyi kendine bırakır. Fazlasını beklemek doğru olmaz zaten.” (Özdek, 1994b:38).

Afşaroğlu'nun yavuklusu Zeynep çıkarsız, temiz bir aşkı yansıtır. Afşaroğlu, İstanbul'dayken Zeynep'ten aldığı mektup karşısında sarsılır. O, bu mektubu ve Zeynep'i şu cümleleri ile anlatır:

“Bu mektuptaki içtenliği, derinliği, ancak duyan, Zeynep'i tanıyan bilir. Aşıkların gözyaşı döktüğü çağların pek geride kaldığını sananlar, bizim köyü, Zeynep'i nereden bilecekler? Ne duyacak, ne anlayacaklar?” (Özdek, 1994b:130).

Zeynep'in babası Hüseyin Şaşmaz da dekoratif kişilerdendir. Kızını çok seven bu adam kızının mutluluğu ile mutlu olan, onu sevdiği kişi ile evlendirmek isteyen biridir.

Kör Mümin ve onun kahvesindeki insanlar, köy hayatını ve köydeki insanların akşamları nasıl vakit geçirdiğini anlatması açısından önemlidir. Kör Mümin tek gözü kör olduğu halde çok dikkatli bir adamdır. Durmuş'un kahveye getirdiği gazetede Afşaroğlu'nun yanındaki Hanım'ı fark eden kişi o olmuştur.

Çiftliğin sahibi olan Bey yaşlı bir adamdır. Genç bir karısı vardır ve bu karısının Afşaroğlu'na duyduğu hislerin farkındadır. Hayatında mutluluğu tadamamış bu adam mutlu bir aile özlemi duyar. Odasındaki kasanın üzerine astığı fotoğrafta da bu mutlu aile özlemini anlatır. Bey, mutluluk hakkında şunları söyler: “Gerçek mutluluk resmin arkasındaki kasanın dolu olması da değil, bu resmin canlı olmasındadır.” (Özdek, 1994b:133). Bey, vasiyetnamesi ile Afşaroğlu'na bir arazi ve bankada bir miktar para bırakmıştır. Afşaroğlu, sonuna kadar Bey'e sadık kalmış, ona yardım etmiştir.

Dursun Bey'in evinde çalışan orta yaşlı bir adamdır. Bu adam işini ve bu evde bulunmayı sevmektedir. Aslında köylü olan bu adam, Afşaroğlu geldikten sonra onun kendi yerini almasından korkar.

Mustafa Dayı, çiftlikte çalışan, geceleri de burada kalan orta yaşlı bir adamdır.

Afşaroğlu'nun trende tanıştığı İsmail Ağa, şehirli giyimli köylü bir adamdır. Çok yiyen ve çok konuşan bu adam köylü ama zengindir. Afşaroğlu onun zengin bir adam oluşuna şaşırır. “Şaşıp kalmıştım: Köylü ve zengin. Bizim köyle onun köyü ve bizim köylü ile o köylü arasındaki fark kadar büyük.” (Özdek, 1994b:64).

Bakkal Salih, yokluk içindeki köylü ile takas usulü alışveriş yapar. Borçlarını yumurta karşılığında söyler. Hafif olan aldığı şey ile ağır olan sattığı şeyi terazinin birer ucunu koyar. Tartı usulü alışverişini yapar. Bu durumda köylünün yoksulluğunu kendi çıkarları için kullanmış olur.

Sert geçen kış sırasında Camız Halil ile Kara İlyas arasında kavga çıkmıştır. Kara İlyas, Camız Halil'in samanlarından çalmıştır. Onu yakalayan Camız Halil, onu dövmeye başlar. Olay yerine Öğretmen ve Afşaroğlu gelir. Öğretmen, onlara iyi dostun kara günde belli olacağını anlatır. Yaptıklarına pişman olarak ağlayıp, barışırlar.

Çoban sürüsü sahibi Kamil Ağa İstanbul'dan gelen tüccarlara yeni doğmuş, henüz derisi yalanmamış kuzu derisi satar. Çoban Mehmet bu vahşete dayanamaz ve kahveye gelip Ağa'sına kızar. Ağa, koyunun karnındaki kuzuya koyun değerinde para verdiklerini söyler. Öğretmen ve Afşaroğlu bu vahşeti eleştirir. Afşaroğlu şehirden böyle “ışık taşıyıcılar” mı gelecek der. O şehirdeki insanların daha uygar olmasını umuyordur.

3.5.3. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Mekân

Romanın ana mekânları Tavşanlı Köyü ve İstanbul'daki Çiftlik'tir. Olayların çoğu buralarda geçer. Bunlar dışında gidilen ve anlatılan mekânlar da vardır. Biz mekânı kapalı ve açık mekân olmak üzere iki başlık altında değerlendireceğiz.

3.5.3.1. Kapalı mekânlar

Tavşanlı Köyü'ndeki Kör Mümin'in kahvesi kapalı mekânların başında gelir. Çünkü tüm köylüyü burada bir arada görmekteyiz. Köylü iş bitiminde akşamları bu kahvede toplanır, çay kahve içer ve domino oynar. Öğretmen bu kahvede köylüler ile muhatap olur. Anlatacaklarını burada anlatır. Romanın sonlarına

doğru köye elektrik gelir ve bütün köylü kahvede toplanır. O gün kahvede bir şenlik havası eser.

Öğretmen evi ve okul diğer kapalı mekânlardan biridir. Kurudere'deki sınavdan sonra Afşaroğlu'nun Öğretmen'in evine gelmesiyle buranın tahlili yapılır:

“Köşede, bir portakal sandığının üzerinde, 12 numaralı bir gaz lambası yanıyordu. Pencere önünde katlanabilen bir masa, masanın üzerinde kitaplar, defterler, bir de küçük radyo vardı. Dip duvarda, sebze sandıklarını üst üste koyarak meydana getirdiği ve tavana kadar yükselen raflar da kitap doluydu. İki iskemle, bir divan, yerde bir kilim, iskeletin ayakları dibinde bir bavul, bavulun yanında bir elbise dolabı... Gayrısı gaz tenekesi, bir tava, birkaç tabak, birkaç kutu. Hepsi bu kadar. Ha, bir de saksı. Saksıdaki iri yapraklı ama çiçeksiz bitkinin adını bilmiyorum.” (Özdek, 1994b:16).

Öğretmen bu evin bahçesinde çiçek ve sebze eker. Burada Afşaroğlu'na judo öğretir. Okulun içinde bir okuma salonu vardır. Afşaroğlu bu salonda kitap okur. Öğretmen, evini ve okulu köylüyü bilgilendirmek ve aydınlatmak için kullanır.

Romanda tahliline yer verilen yerlerden birisi de İstanbul'daki Bey ve Hanım'ın evleridir. Afşaroğlu bu eve gittiğinde orayı şöyle bulur:

“O ne biçim evdi öyle! Saray dedikleri bu olsa gerek. Koltuklar, halılar, atlas perdeler bir yana, neye yaradıklarını anlayamadığım ama pek değerli olduklarını sezdiğim birçok eşya vardı. Düzenli, pırıl pırıl. Salon dedikleri oda o kadar büyük ki, bildiğim evlerin en büyük odası onun bir köşesinde kalır. Dipte, onların “şömine” dedikleri bir ocak var. Oraya odunları yanacakmış gibi dizmişler. Maşası, ısıranı yanbaşında duvara asılı duruyor. Sehpa dedikleri ve bizim “beštahta”ya benzeyen küçük masaların üzerinde duran küllüklere kül dökmeye kıyamazsınız. Küllüklerden başka öylesine süsler, çerçeveler, resimler var ki, ne olduklarını bilmediğim için söyleyemem. Pencerelerin hepsinden deniz görünüyor.. Ve denizde ıslıl ıslıl gemiler. Yıldızlar ve Ay denize göç etmiş gibi. Gökle deniz arasında, düşünle gerçek arasında gibiydim.” (Özdek, 1994b:75-76).

İstanbul'daki çiftlik ve Bey'in odasının tahlili yapılır. Odasındaki duvarda asılı duran mutlu aile resimli tablonun arkasında kasa vardır. Afşaroğlu bu kasayı ve içindekileri Bey kendisini odasına çağırdığında görür.

“Beni özel odasına çağırdı. Masanın arkasında yumuşak koltuğuna gömülmüş, iyice küçülmüştü... Masanın üzerinde bir anahtarlık ve bu anahtarlığa bağlı, biri küçük olmak üzere üç anahtar vardı. Solunda kalınca bir defter, manda sinirinden bir kırbaç, çiftlik ürünlerinin reklamlarını toplayan bir dosya duruyordu.” (Özdek, 1994b:132).

Bütün bu kapalı mekânların dışında Afşaroğlu'nun Şevket Dalgıç'ı gördüğü mahkeme salonunu ve cezaevini, düşmanlarının bulunduğu deniz kenarındaki depoyu, Afşaroğlu'nun İstanbul'da gittiği Şükrü'nün kahvesini, İsviçre'deki lüks lokantayı ve Münih'teki Türklerin gittiği birahaneyi de kapalı mekânlar arasında sayabiliriz. Buraların tahlili yapılmamış, yalnız olayların geçtiği mekân olarak romanda yer tutmaktadır.

3.5.3.2. Açık mekânlar

Afşaroğlu'nun çocukluğunun ve gençliğinin geçtiği Tavşanlı Köyü açık mekânların başında gelir. Afşaroğlu bu köyü kör-karanlık bir kuyu olarak nitelendirir:

“Bizim köy bir kuyudur. Kör-karanlık bir kuyu. Köyün dört yüz nüfusu bu karanlık kuyunun dibinde yaşar. Ara sıra üzerimizden bir yıldız kayı geçer, kuyunun dibini ıştır, ama sonra yine karanlık, yine unutulmuşluk.. Yazları bir fırın, kışları ise bir derin dondurucudur bizim köy. Aralık başlarında kar düşer ve bir daha aylarca kalkmaz. Haftalar geçtikçe kar kalınlaşır, saçaklardan sarkan buzdan mızraklar büyür ha büyür, kasaba yolu kapanır. İnsanlar köyden, bazıları evlerinden çıkamaz olur.” (Özdek, 1994b:5).

Afşaroğlu'nun köyünde, traktör, biçerdöver, elektrik yoktur. Elektrik olmadığı için buzdolabı, televizyon da yoktur.

Afşaroğlu'nun köyündeki yerler arasında Kurudere, Söğütlüdere, Acıpınar ve Beşahlat vardır. Afşaroğlu ile Öğremen Kurudere'de dövüşürler. Afşaroğlu, Söğütlüdere'de İnler Köyü'nden bir adamı kendi çayırlarından ot almış şekilde gizlice kendi köyüne giderken çamura saplandığını görür. Ona yardım eder ve kendisini bir daha oralarda görmek istemediğini söyler. Afşaroğlu atı Yula'yı zaman zaman Beşahlat'a sürer, orada atı ile gezinir. Sonunda Afşaroğlu köyden ayrılırken Acıpınar'a uğrayarak oradan çıkan kaynaktan su içer.

Afşaroğlu'nun İstanbul'da önce bir işçi olarak çalıştığı sonra da müdürlüğünü yaptığı çiftliğin tahlili yapılı:

“İki aydan beri çalıştığım bu çiftliğe “çiftlik” demeye dilim varmıyor da, “tavuk mezbahası” diyorum. Her gün yüzlerce piliç kesiliyor, yolunuyor ve İstanbul'a yollanıyor. Ekilecek tarlası, güdülecek davarı yok. Atları, öküzleri, pulluğu, traktörü yok. yine de bazı yanları ile çiftliğe benziyor: Koca memeli alacalı yirmi kadar inek, bu ineklerin yayıldığı bir-iki yüz dönüm otlak var. Yirmi arı kovani, bir süthanesi, soğutucu depoları var. Kamyonu, koca kantarı, çelik kasası, satış yeri de var. Ama bağı-bostanı, kuzusu koyunu yok. yirmi ineğin bir boğası, çiftliğin havlayan bir köpeği bile yok..” (Özdek, 1994b:66).

Afşaroğlu trenle İstanbul'a geldiğinde Haydarpaşa Garı'ndan İstanbul'un görünümünü şöyle anlatır:

“... Çünkü deniz vardı, denizin içinde uzanan kale duvarından daha kalın bir duvar vardı, o beyaz su kuşları uçuyordu tepemizde. Sonra vapurlar, kayıklar.. Ve uzakta, az uzakta, kubbe kubbe, minare minare İstanbul. Bir yanda da ev üstünde ev, ucu bucağı görünmeyen bir kent. Dolmabahçe Sarayı'nı görür görmez tanıdım...” (Özdek, 1994b:65).

Afşaroğlu, Bey ve Hanım ile birlikte Yalova-Bursa yolculuğu yapar. Bu yolcuğunda gördüğü manzaraları şöyle anlatır: “Yalova'dan Bursa'ya kadar toprakların bereket yüklü olduğunu gördüm. Yollar otomobil dolu. Köylülerin,

tarlada çalışanların yanından geçerken bizi umursayan olmadı.” (Özdek, 1994b:114). Afşaroğlu'nun İstanbul'da gittiği “Kapıcılar Parkı” da açık mekânlar arasındadır.

Afşaroğlu, Hanım ve Bey ile birlikte Bey'in hastalığı nedeniyle İsviçre'ye gider. Bu ülke için şu tespitlerde bulunur:

“İsviçre denilen ülke, ya da Cenevre denilen kent, bir uygarlık merkezi idi. Burada “yok”u yok etmişler. Herkes ve her şey tertemiz. Yollar tıkanmıyor, soğuk sıcak sular şırl şırl. Mevsim kış olsa da her yer çiçekli. Bir de heykel bolluğu var. Trenlerde, otobüslerde hiç gecikme olmazmış. Hiçbir satış yerinde pazarlık yapılmazmış..” (Özdek, 1994b:160).

Afşaroğlu, İsviçre'den Almanya'ya geçer. Almanya ve Münih hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

“Önce, Münih'e karlı bir kış günü geldiğimi söylemeliyim. Burada kaldığım sürece güneş hiç görünmedi. “Yaz günlerinde bile bizim göğün mavisini bulamazsın burada” dediler. Gökyüzünün mavisini küçülmüş, küçülmüş ve bir nokta olup sarışın Alman kızlarının gözlerine dönüşmüş... Toprakların yüzölçümü bizden az, nüfusu bizden fazla olan bu Almanların neden işçi kıtlığı çektiklerini pek merak ederdim...” (Özdek, 1994b:162).

3.5.4. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Zaman

Romanın vaka zamanının, traktör ve biçerdöverin kullanımının yaygınlaştığı 1950'li yıllar olduğunu söyleyebiliriz. Bu araçların az gelişmiş köylerde kullanımının yaygınlaşmasını 1960'lı yıllara kadar uzadığını varsayarsak vaka zamanının 1950'li yılların sonu 1960'lı yılların başı olduğunu düşünebiliriz. Bununla ilgili olarak romanda şunlar söylenir: “Taşıma araçları da üç dönemi bir arada gösteriyordu: Kağrı, at arabası ve kamyon. Tarlalarda: Saban, pulluk ve epeyce uzaklarda tek tük traktör...” (Özdek, 1994b:90).

Romanın vaka zamanı ile anlatı zamanı zaman zaman birlikte zaman zaman ise birbirinden ayrılır. Birlikte olmasının nedeni romanın Afşaroğlu'nun anılarından oluşuyor olmasıdır. Ayrı olduğunu düşünmemize sebep ise Afşaroğlu'nun zaman zaman geriye dönüşler yaparak, zaman zaman da gelecekte haberler vererek defterine anılarını yazmasından kaynaklanmaktadır. Afşaroğlu köyündeki Acıpınar'ın kapatılışını şöyle anlatır: “Nice yıllar sonra kapatıldığını, bu pek değerli maden suyunun yer altına geri verildiğini defterin burasına yazıvereyim, daha sonra belki sözü geçmez.” (Özdek, 1994b:157). Terziye giderken ise İstanbul'un trafiği hakkında şunları söyler:

“Ben, bu kentin ve Türkiye'nin otomobilden yana bu kadar zengin olduğunu bilmezdim. (Daha sonra bu düşüncem değişecek, İstanbul'un yoldan ve trafik dedikleri yol düzeninden yana bu kadar yoksul olduğunu bilmezdim, diyecektim). (Özdek, 1994b:95).

Afşaroğlu köyden ayrıldıktan sonra köyü özleyeceğini ve buraya dönmek için nelerle şavacağını romanın başında şu ifadeleri ile anlatır: “Ne bilirdim en mutlu günlerimi kör kuyu dediğim köyde bırakacağımı ve sonra ona kavuşmak için nice kişiler, nice olaylarla savaşağımı!” (Özdek, 1994b:6).

Romanın vaka zamanı iki yıllık bir zaman dilimini anlatır. Roman, Bahar mevsimi ile başlar. “Ay ve bahar havası, herkesi dışarı çağırıyor, ama kimse kahveden çıkmıyordu.” (Özdek, 1994b:21). Afşaroğlu köydeyken yaz ve güz mevsimi geçer. “Yaz geçti, güz geçti. Çok şey öğrendiğimi söylersem büyüklük taslamış olmam. (Özdek, 1994b:42). Daha sonra zorlu bir kış geçirirler: “Zorlu bir kış geçirdik. Herkesin “var”ı yok, “kar”ı yok oldu.” (Özdek, 1994b:45). Bahar gelince köye leylekler gelirken Afşaroğlu köyden ayrılır ve İstanbul’a gider. “Dün, baharı muştulayan kanatlı haberci geldi köyümüze. Kocaman bir leylektir bu.” (Özdek, 1994b:55). Afşaroğlu, İstanbul’a gittikten sonra bir çiftlikte çalışmaya başlar. Bu çiftlikte iki ay çalışır, sonra bir müddet Hanım’ın şoförlüğünü yapar. Daha sonra yine çiftliğe döner, burada çiftlik müdürlüğü yapar. Bey’in bir trafik kazasında ağır yaralanması sonucunda tedavi için İsviçre’ye gider. Oradan da Almanya’ya geçer. Almanya’ya gittiğinde kış mevsimi yaşanmaktadır: “Önce Münih’e karlı bir kış günü geldiğimi söylemeliyim.” (Özdek, 1994b:162). Köyde kış sonlarında elektrik geldiğini öğreniriz: “Kışın son soğukları ortalığı kasıp kavursa da, herkes bir bayram sevinci içinde, herkes meydanda idi.” (Özdek, 1994b:179). Buna göre romanın vaka zamanı bir yılı köyde bir yılı da İstanbul’da geçmek üzere iki yıldır.

Yazar, geriye dönüş tekniğini kullanarak bize bazı şahısların hakkında bilgi verir. Bunlardan biri Durmuş’un “kaçık” olarak anılmasına sebep olan “ak kemik” oyunudur. Bu oyunda arkadaşlarının kötü şakaları sonucu aklını kaybetmiş, zararsız bir kaçık olmuştur. “Durmuş o günden beri zararsız bir kaçıktır, adı Deli Durmuş olarak kaldı.” (Özdek, 1994b:10). Bu geriye dönüşlerden biri de Öğretmen’in geçmişi anlatılırken yapılır:

“Ben de senin gibi bir köy çocuğuyum Afşaroğlu. İlkokulu köyde okudum. Kasabamızda ortaokul olmadığı için, Ankara’da parasız-yatılı okuma sınavına girdim, kazandım... Elinde olmayan nedenlerle Tıp Fakültesi’nde okuyamamış, askerliğini komando subayı olarak yapmış, Kore Savaşı’na da katılmış.. Çok gezmiş, çok görmüş...” (Özdek, 1994b:18).

Bunun dışında, sabah, öğle, akşam, gece gibi günlük zaman dilimleri ile bazı saat dilimleri ve iki gün, altı gün gibi zaman dilimlerine de yer verilmiştir.

3.5.5 “Afşaroğlu” Adlı Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı

Romanda iki anlatıcı tipi bir arada kullanılmıştır. Roman bazen romanın başkişisi olan Afşaroğlu'nun ağzından birinci tekil kişi “Ben” anlatıcı ile, bazen de üçüncü tekil kişi “O” anlatıcı ağzından anlatılır. Romanda iki bakış açısı aynı anda kullanılmıştır. Bunlardan biri roman kahramanı Afşaroğlu'nun bakış açısıdır. Bu bakış açısının kullanılması romana biyografik bir özellik yükler. Bunun yanında Tanrısal Bakış Açısı kullanılır. Afşaroğlu bu bakış açısından gözlemci kişinin bakış açısı olarak bahseder:

“Bundan sonrasını benim kalemimden okuyun. Ben Afşaroğlu Mustafa, bu deftere, yalnız kendi anılarımı, tanık olduğum olayları almadım. Benim uzağımda, yokluğumda akıp giden ama benimle ilgili olayları, durumları olduğu gibi yazan gözlemcinin notlarını da aldım. Hep böyle olacak: Ben sahnede olduğum zaman benim kalemim konuşacak. Sahnenin dışında olduğum zaman oyunu gözlemcinin kaleminden okuyacağız, seyredeceğiz. Gözlemci ile ben birbirimizi tamamlayacağız. Belirtmek isterim: Gözlemci benim içimi gözleyemez, benim içime benim baktığım gibi bakamaz..” (Özdek, 1994b:27).

Roman bu özelliği ile anı-roman özelliği taşımaktadır. Yarı biyografik bir eser olduğunu da söyleyebiliriz.

3.5.6. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Dil ve Anlatım

Roman anı-roman özelliği taşıdığı için olaylar Afşaroğlu ve gözlemci kişi ağzından olduğu gibi, süssüz, sade olarak anlatılır. Romanın ikinci yarısı bir polisiye romana benzemektedir: “Anılarım, bu defterin ikinci yarısından sonra bir polisiye romana benzedi. Ama değil! Yazdıklarım asla polisiye roman değil! Bu benim gerçek maceramdır.” (Özdek, 1994b:221). Yazarın anlatımı ve olay örgüsünün zenginliği ile Afşaroğlu'nun anıları sürükleyicilik kazanmıştır.

3.5.7. “Afşaroğlu” Adlı Romanda Tema

Roman, bir köy gencinin uygar medeniyetlere yaptığı yolculukları, orada gördüklerini ve yaşadıklarını anlatır. Afşaroğlu, yalnız kendini değil etrafında gördüğü, tanık olduğu şeyleri de yansıtır. Buna göre romanda sekiz ayrı temadan söz edebiliriz.

3.5.7.1. Fakirlik- zenginlik çatışması

Afşaroğlu'nun yaşadığı Tavşanlı Köyü ve insanları fakirliği, İstanbul'daki Bey ve Hanım yaşadıkları ev ve sahip oldukları şeyler ile zenginliği simgeler.

Afşaroğlu'nun köyü kör ve karanlık bir kuyudur. Köylerinde elektrik bile olmayan bu insanlar hep çalışır ve yokluk içinde yaşarlar. Çikolatanın tadını bile bilmeyen bu insanlar köy bakkalından takas usulü alışveriş yaparlar. Bey ve Hanım'ın sahip olduğu şeyler ise Afşaroğlu'nun hayatından çok uzakta olan şeylerdir. Afşaroğlu bu hayatın içinde kendini kaybetmemek için direnir. Bir yerde Bey "İstanbul'dan daha güzel yer bulamazsın" diyor. Afşaroğlu ise İstanbul'un zengini ve fakirini şöyle karşılaştırıyor:

"... Çünkü kentin sıkıntısı, sokaktaki adam, fabrikaya giden adam, gecekonduarda yaşayanlar, büroya giden memurlar içindi. Bizim patron gibiler için "yok" yoktu. İşlerine diledikleri zaman gider, yabancı ülkelerden diledikleri eşyayı getirir, kışın köşkte, yazın yazlıkta otururlardı.." (Özdek, 1994b:137).

Afşaroğlu Almanya'yı gördükten sonra ülkesi hakkında şunları düşünmeye başlar:

"Benim yurdum zengin, insanları yoksul. Benim yurdumun dağı, ovası, denizi, göğü güzel, kentleri çirkin. Benim yurdumda ortancanın mavisini, portakalın altın renklisi, gelinciğin bayrak renklisi, çağlanın tüylü yeşili.. var. Benim yurdumda güneş insanlara daha yakındır, daha sıcaktır.. Belki bu yüzden insanlarımızın yüzleri daha yanık, daha kırışıktır." (Özdek, 1994b:168).

3.5.7.2. Öğretmenlik mesleği ve ışık taşıyıcılar

Romanın başkişisi Afşaroğlu'nu etkileyen, onu karanlık dünyadan aydınlık bir dünyaya çıkaracak kişi köyün öğretmeni Hasan Öğretmen'dir. O köye "silinmez bir iz bırakmak" için gelmiştir. Afşaroğlu onun, dünyasını nasıl aydınlattığını şu cümleleri ile anlatır: "... Beni kuyudan çıkaracak kuyruklu yıldızın o olacağını bilemezdim o zamanlar. Köyü ısıtan ve beni aydınlığa çıkaracak gerçek yıldız o idi." (Özdek, 1994b:6). Öğretmen köye gerçek aydınların ışık taşıyıcılarının gelmesi gerektiğini düşünür: "Bu köyün, bütün köylerimizin, bir hapisane, bir karanlık kuyu olmaktan çıkması için, gerçek ışık taşıyıcılar gelmeli, burada bir süre kalmalıdır." (Özdek, 1994b:50). Yazar ayrıca, Hasan Öğretmen'e öğretmenlik mesleği ile ilgili şunları söyletmiştir: "Öğretmenlik güçtür, Peygamber mesleğidir, memurlukların en güzelidir." (Özdek, 1994b:19).

3.5.7.3. Adalet düşüncesi

Afşaroğlu İstanbul'dayken Bey'in kazası ile ilgili bir mahkemeye katılır. Mahkeme salonunda adalet hakkında şunları düşünür:

"Bir ülke düşman işgaline uğrayabilirdi, onu kurtarmak mümkündü. Ekonomisi, endüstrisi çökmüş olabilirdi. Ama bir ülkede adalet kalmamışsa, adalet dağıtanlar

bozulmuş ve onlara güven kalmamışsa, işte o ülkeyi kurtarmak çok güçtü. Çünkü “Adalet mülkün temeli” idi.” (Özdek, 1994b:153).

3.5.7.4. Kent kavgası

Köyden çıkıp, İstanbul’a, büyük şehirlere giden köylüler orada kent kavgası verirler. Öğretmen de bu konuda Afşaroğlu’nu uyarır: “Kentlerde yaşamak, hiç kimsesi ve hiçbir şeyi olmadan maceraya atılmak, silahsız savaşa girmek gibidir. İnan bana, kentlerde yaşamak bir kavga, bir savaştır..” (Özdek, 1994b:45). Afşaroğlu da kendini İstanbul’da bir kavganın içinde bulur. Üstelik düşmanlarını bilmediği bir kavganın içinde. “Belki gerçekten yapayalnız bir insandım: Bir kavganın içinde, düşmanlarını tanımayan bir insan..” (Özdek, 1994b:144).

3.5.7.5. Aşk çatışması

Afşaroğlu, zaman zaman köydeki yavuklusu Zeynep ile Hanım’ın cazibesi arasında kalır. Böyle olduğu anlarda Zeynep her defasında Afşaroğlu’nu Hanım’ın ellerinden çekerek kurtarır:

“Hanım bir elimden, Zeynep öteki elimden tutuyor, beni kendilerine çekiyorlardı. Her defasında, çekingen, zayıf, ağlamaklı Zeynep, o güçlü, o cesur, o bilgiç kadının elinden çekip alıyordu beni.” (Özdek, 1994b:175).

Afşaroğlu, Zeynep’in içtenliğini ve samimiyetini şu cümleleri ile anlatır:

“Bu mektuptaki içtenliği, derinliği, ancak duyan, Zeynep’i tanıyan bilir. Aşıkların gözyaşı döktüğü çağların pek geride kaldığını sananlar, bizim köyü, Zeynep’i, nereden bilcekler?” (Özdek, 1994b:130).

3.5.7.6. Gurbetçilerin durumu

Afşaroğlu, İstanbul’a geldiğinde kendisi gibi köyünden çıkıp buraya gelen köylülerin burada apartman kapılarında kapıcılık yaptığını öğrenir. Hatta kapıcıların bir araya geldiği, sıkıntılarını konuştuğu bir “Kapıcılar Parkı” bile vardır. Afşaroğlu çiftlik işini bu parkta öğrenir ve orada çalışmaya başlar.

Almanya’daki gurbetçilerin durumu da aynıdır. Almanların neden yabancı işçiye ihtiyaç duyduğu şu cümleler ile anlatır: “Almanların hepsi usta, hepsi yönetici, el-ayak işlerini, kaba işleri bize yaptırıyorlar. Yalnız kendileri için değil bütün dünya için mal üretiliyorlar.. Böyle olunca da işçi yetmiyor.” (Özdek, 1994b:163). Almanya’daki işçilerin bir kısmı parasını işçiye veriyor, bir kısmı buradaki maviş kadınlara yediriyordur. Bir kısmı da unutulmuşluktan, yalnızlıktan yakınıyordur. Gençler ve çocuklar Türkçe’yi unutuyor, kültürlerinden uzak bir şekilde

büyüyorlardır. Afşaroğlu, gördüğü bu şeyler sonucunda Almanya sevdasından vazgeçer.

3.5.7.7. Sanayileşmek

Afşaroğlu Almanya'nın neden ileri olduğunu düşünür. Sonunda kanaat getirir ki Almanya gerçek gücünü sanayisinde buluyordur. Bundan dolayı, Afşaroğlu sanayileşmeyi ve kalkınmayı bir arada değerlendirir. Türkiye için de, Türkiye'nin kalkınması için de sanayileşmenin gerekli olduğunu düşünmektedir:

“Sanayileşmek demek, dünyaya fabrika ürünü satar duruma gelmek demektir. Sanayinin yalnız kendine yeter olması yarım başarı idi. Şimdi ben, Tavşanlı Köyü'nden Afşaroğlu Mustafa, derim ki, Türkiye'de en az minare sayısınca fabrika bacası olmalıdır. Ve nasıl minareler ezansız olmuyorsa, fabrika bacaları da dumansız olmasın...” (Özdek, 1994b:163).

3.5.7.8. Sadakat gösterenler ve dolandırıcılar

Afşaroğlu, geldiği İstanbul'da aslını kaybetmemek için uğraşır. Yaşadığı olaylar sonucu kendini yitirmediği için de sevinir:

“... Ve ben, çürük kokan bir ortamda, iyi niyetli kişileri eriten, onları saptırmak için en güçlü silahları kullanan bir ortamda, kendimi yitirmemiş olmaktan memnundum. Geleceğe daha güvenli bakıyordum artık. Köyden kopmak istemiyordum.” (Özdek, 1994b:139).

Afşaroğlu, Bey'e sadık bir nefer olarak çalışır. Hanım'ın yakınlığına karşılık vermez. Sonunda da onun vasiyetini yerine getirir. Ancak Bey'in Hanım'ı ve düşmanları birlik olup vasiyeti bozmak ve Bey'in çiftliğine, arazilerine ve mal varlığına el koymak isterler. Bu konuda “sihirbaz” lakaplı bir avukat tutarlar. Sonunda Hanım, Hanım'ı kullanan Bey'in düşmanları ve sihirbaz avukat Afşaroğlu'nun yardımı ile tutuklanıp, yargılanır.

“... Sihirbaz avukat da dahil olmak üzere kaçakçıların boy boy resimleri gösteriliyor, bunların işleye geldikleri büyük suçlardan başka, ölen patronun arsalarını ve değerli hislerini kapmak için dul karısını nasıl elde ettiklerini ve ona kurdukları tuzakları da uzun uzun anlatıyorlardı.” (Özdek, 1994b:220).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

REFİK ÖZDEK'İN HİKÂYELERİNDE YAPI İNCELEMESİ

4.1. REFİK ÖZDEK'İN “YÜREĞİM YANARDAĞ” ADLI HİKÂYE KİTABININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Eser, 1991 yılında Ötüken Neşriyat'ta yayımlanmıştır. Refik Özdek'in ilk hikâye kitabıdır. Eserde sırasıyla şu altı hikâyeye yer verilmiştir:

1. Elma Kız
2. Kahraman
3. Üç Dilek Oyunu
4. İki Dünyada Yaşayan Adam
5. Yüreğim Yanardağ
6. Yolcu Beklerken

Refik Özdek bu eserinde müşahit olduğu insan manzaralarını farklı toplumsal sınıfların çerçevesinden incelemektedir.

Şimdi sırasıyla bu hikâyeleri tahlil etmeye çalışalım:

4.1.1. “Elma Kız” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Bu hikâye her yönden farklı olan iki gencin birlikte geçirdikleri bir yaz tatilini anlatır.

4.1.1.1. “Elma Kız” adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâyenin olay örgüsü, on yıl önceki bir yaz tatilini anlatıyor. O sene yaz tatilinde Mehmet'in karanlık, kör bir kuyu olarak nitelendirdiği köyüne, İstanbul'dan bir aile yaz tatili için geliyor. Bu ailenin kızı yaz boyunca Mehmet ile arkadaşlık yapıyor. Mehmet, o yaz tatilini ve o kızı “Elma Kız'ı” hiç unutamıyor. Onun sesini duyduğunda içinde bir şeyler akıyor, bunu on yıl sonra aşk olarak nitelendirebiliyor.

“Onun sesi bana bazen susuzluk giderici bir serinlik verirdi, bazen de sevinç ve coşku. Gözümde yaş olup taşan duyguları da veren onun sesiydi.” (Özdek, 1991:7).

Mehmet, babası ve annesi ölmüş kimsesiz bir çocuktur. İlkokulu bitirdikten sonra köyde ortaokul olmadığı için eğitimine devam edemez ve Recep Dayı'nın yanında çalışmaya başlar. O yaz köylerine gelen konuklar Recep Dayı'nın kiremit damlı, geniş sundurmalı ve çok odalı evinde kalırlar. Recep Dayı, Mehmet'i konuklara yardım etmesi için çağırır. Misafirlerin karavanından pek çok eşya indirirler. Bu eşyalar Mehmet'in çok dikkatini çeker. Özellikle açılıp, kapanabilen masa ve sandalyeler ile video ve kamera cihazı ilgisini çeker. Bu eşyaları daha önce görmediği için ona pek ilginç gelir. Elektrik olmayan köye bir buzdolabı ve televizyon getirmişlerdir. Mehmet, bunların ne ile çalışacağını merak eder. Derken konuklar, Mehmet'e soğuk bir limonata, Recep Dayı'ya da dumanı üzerinde bir kahve ikram ederler. Henüz ateş yanmayan o evde bu kahveyi nasıl pişirdiklerini ve bu limonatanın nasıl buz gibi soğuk olabildiğini merak eder. Limonata içerken kamış kullanıldığını da ilk defa görmüştür. Eşyaların arasındaki yorgan gibi katlanabilen, bisiklet pompası ile şişirilebilen “bot” dedikleri bir su aracı da vardır.

Mehmet, ertesi gün asıl adını bilmediği Elma Kız'la birlikte yürüyerek mandıraya gider. Bu kız doğayı, bitkiyi ve hayvanı çok seven bir kızdır. Bu tatil yeri onun için harika bir yerdir. Mehmet bu kız aracılığıyla doğadaki güzellikleri görür ve köyünü sever. Bu kız Mehmet için bir öğretmendir. “Doğadaki güzelliği görmesini ve sevmesini, kuşların konserini duymasını ve anlamasını ve en önemlisi kitap okumasını öğretendi.” (Özdek, 1991:11).

Aradan dört beş gün geçer ve Elma Kız'ın ailesi artık Mehmet'e güvenirlir. Mehmet'ten, kızlarına yaptığı gezilerde eşlik etmesini, onu korumasını isterler. Bundan sonraki bütün gezilerde Mehmet, Elma Kız'ı tüm kötülüklerden, zararlı hayvanlardan, onu yiyecekmiş gibi bakan gözlerden korur. Bir gezilerinde Hüseyin ve Zayıf Ali'yi görür. Mehmet, arkadaşlarına Elma Kız'la birlikte olduğunu göstermek ister. Mehmet arkadaşlarının görmesini sağlayarak, elindeki bir midye kabuğunu Elma Kız'a gösterir. Kız, Mehmet'in ellerinden tutarak kabuğa bakar. Daha sonra Mehmet, Elma Kız'a bir tarla kuşu yuvası gösterir. Kız yuvayı ve içindeki yumurtaları görünce sevinçten havalara uçar. Yuvadaki uzaklaşıp, anne kuşun gelmesini beklerler. Derken anne kuş, tehlikenin uzaklaştığını anlayarak yavrularının yanına döner. O sırada birkaç tüfek sesi duyarlar. Elma Kız tüfek seslerini duyduğunda Mehmet'e bakar. Mehmet, onların avcı olduğunu ve sesin

gölbaşından geldiğini, üveyik, sülün, toy, tavşan ve karaca avladıklarını söyler. Elma Kız, Mehmet'i daha fazla konuşturmak istemez. Sadece "Sen de vuruyor musun?" der. Mehmet, "Ben hayvanları vurur muyum hiç!" diye cevap verir. (Özdek, 1991:14). Elma Kız, eve mutsuz olarak döner.

Ertesi sabah, Elma Kız ve ailesi piknik sepetlerini hazırlarlar, yanlarına botlarını ve kameralarını alarak Gölbaşı'na giderler. O günkü geziden aile bireylerinin üçünün de farklı amaçları vardır: "Rıfki Amca çok güzel görüntüler çekeceğini söylüyordu. Annesi "İyi bir piknik olacak" diyordu. Elma'nın amacı ise avcılarını avlamaktı." (Özdek, 1991:15). Uzun süre kuşları ve avcılarını beklerdiler. Tam yemeğe oturacakları sırada gölün kenarına bir sülün, bir kaz ve başka bir kuş geldi. Kuşlar gölden su içiyor, yan gözle birbirine bakarak tehlike olup olmadığını soruyorlardı. Rıfki Amca, kuşları ürkütmeden fotoğraflarını çekiyordu. Derken uzaktan bir köpek havlaması sesi gelir. Bunun üzerine Elma Kız ellerini çırpıp "Uçun kuşlar, uçun!" der. Bundan sonra her Pazar günü bu göl kenarına gelerek av kuşlarını ürkütürler.

Mehmet, Elma Kız'ın verdiği gazete, dergi ve kitapları okur. Bir gün akşam yemeğinden sonra Elma Kız, Mehmet'e orada kalmasını ve ona bir sürprizi olduğunu söyler. Yemekten sonra Rıfki Amca televizyonu açar. Mehmet televizyonda köyü, mandırayı ve kendi görüntüsünü görünce şaşırır. Görüntünün renkli oluşuna da şaşırır. Çünkü daha o zamanlarda Türkiye'de renkli yayın yapılmamaktadır. Rıfki Amca bu videoyu ve renkli televizyonu Avrupa'dan dönen bir işçiden almış. Mehmet, köyün en yalnız insanı olduğunu düşünür. Çünkü gördüklerini arkadaşlarına anlattığında onun bütün bunları uydurduğunu düşünürler.

Bir akşam, Elma Kız ve Mehmet uydu avına çıkarlar. Elma Kız uydunun ne olduğunu, ne zaman ve nasıl görülebileceğini anlatır. O akşam, tarif edilen uyduyu, Mehmet herkesten önce görür. Elma Kız, Mehmet'e Kara Delik'ten de bahseder. Bu uydu avını Selves Burnu yakınlarındaki bir tepede gerçekleştirirler. Mehmet'in yalnızlığı artar. Çünkü arkadaşları ona inanmıyor üşütmüş olduğunu düşünüyorlardır. Mehmet, kendileri ile şehirlileri karşılaştırmaktan geri duramaz:

"Biz kuyuda oturuyorduk, onlar yüksekte; biz karanlıkta oturuyorduk onlar aydınlıkta. Kuyunun dibindekiler bir şey görmezdi. Orada uzun yıllar kaldıktan sonra yüzeye çıkanların gözleri kamaşır, onlar da bir şey görmezlerdi." (Özdek, 1991:22).

Mehmet, Elma Kız'ın, anne ve babasının kitaplarını da okur bitirir. Orman gezilerine devam ederler. Kızılıçık, ahlat, muşmula, kocayemiş, kuşüzümü ve

böğürtlen toplarlar. Aradan Ağustos ve Eylül ayı geçer. Elma Kız ve ailesinin gideceği gün gelir. Yemekten sonra Elma Kız, Recep Dayı'nın sekiz yaşındaki torunu Esmâ ile Mehmet'i öbür odaya çağırır. Kenarda duran bir yığın oyuncak ve giyim eşyasını Esmâ'ya bıraktığını söyler. Mehmet'e de o olmasaydı, tatilinin bu kadar güzel geçmeyeceğini söyleyerek teşekkür eder. Onun için bazı kitaplar sipariş ettiğini, onların geldiğini, fotoğraf makinesi ve albüm ile şişen botu da kendisine hediye olarak bırakmak istediklerini söyler. Mehmet, düşüncelere dalar, hiçbir şey söyleyemez. Sonra kendisinin verebilecek bir şeyi olmadığını, sahip olduğu en değerli şeyin, kendisinin gittiğini ve yalnız kalacağını söyleyerek, kendini dışarı atar. Mehmet, kendini samanlığa atarak hüngür hüngür ağlamaya başlar.

O gecenin sabahında çok erken bir saatte yola çıkacaklardır. Mehmet, o gece uyumayıp, atölyede uzay yelkenlisinin maketini yapar. Bu maketi sabah olduğunda, Elma Kız'ın karavanının geçeceği köprüye bırakır. Bir hendeğe girip gizlenir. Araba köprüye yanaştığında yavaşlar ve maketin yanında durur. Elma Kız arabadan inerek Mehmet'e seslenir. Babası hendeğe inerek Mehmet'i bulur. Birlikte uzay yelkenlisinin yanına gelirler. Mehmet, orada aile ile vedalaşır. Rıfkı Amca'nın ve annesinin ellerinden öpüp, Elma Kız'ın karşısına gelip durur. Elma Kız, onu iki yanağından öperek arabaya biner. Araba yavaşça hareket eder. Adını hiç öğrenmediği annesi el sallıyor, Elma Kız da uzay yelkenlisinin mendilini dalgalandırıyor.

Onların gidişinden birkaç gün sonra bir mektup gelir. Bir kaç hafta sonra da bir kart alır. Mehmet, o köyde şiirler ve şarkılar ile yaşamaya devam eder. Bir gün Elma Kız'dan bir kart alır. Elma Kız, burs kazanmış, Avrupa ülkelerinden birinde okuyacakmış. Mehmet, uydu seyrettiği tepeye Elma Tepesi adını vermiştir. O tepeye sık sık gidiyor, gökyüzüne bakıp uydu arıyordu.

4.1.1.2. “Elma Kız” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu değerlendirirken iki ana başlık altında değerlendirmeye tabi tutacağız.

4.1.1.2.1. Başkişiler

Hikâyenin başkişisi Mehmet ve Elma Kız'dır. Hikâyede Mehmet ile ilgili bir tasvir yapılmamakla birlikte, annesi ve babasının öldüğünü, ilkokulu köyde

okuduktan sonra köyde ortaokul olmadığı için eğitimine devam edemediğini ve Recep Dayı'nın yanında çalışmaya başladığını öğreniriz. Önceleri köyünü kör, karanlık bir kuyu olarak gören Mehmet, Elma Kız ile doğadaki güzellikleri fark eder ve köyünü sevmeye başlar. Ondan aldığı gazete, dergi ve kitapları okuyarak bilgilenir. Daha sonra annesinin ve babasının kitaplarını okur. En sonunda da kendisi için sipariş verilen kitapları alır ve okur. Okudukça dünyası aydınlanır. Ama bu yeni dünyasında kendini çok yalnız hisseder. Çünkü köydeki hiç kimse onun bildiklerini bilmiyor, ona inanmıyordu. Elma Kız'ın köyden ayrılışı ile yalnızlığı artar, köyünde dolaşarak şiirler ve şarkılar okur. Uzun yürüyüşler yapar, uydu aramaya çıkar. on yıl sonra Elma Kız'a duyduğu hissin aşk olduğunu kendisi de bilmektedir.

Elma Kız, Mehmet'in yaşlarında küçük bir kızdır. O yaz tatilini ailesi ile birlikte Mehmet'in köyünde geçirir. Mehmet, onu şöyle tarif eder:

“On yıl oluyor, o kara kaşlı, gül gülüslü, kumru bakışlı küçük kızı hala unutamıyorum. Yolda ses-sek oynar gibi zıplayarak yürürdü. Çayırdaki kelebekler gibi çiçekten çiçeğe koşar, ormanda ağaçlarla, kuşlarla konuşurdu. Dere boyunda şiir okur, şarkı söylerdi.” (Özdek, 1991:7).

Mehmet, onun en çok sesinden etkilenir: “Onun sesi bana bazen susuzluk giderici bir serinlik verirdi, bazen de sevinç ve coşku. Gözümde yaş olup taşan duyguları da veren onun sesiydi.” (Özdek, 1991:7). Mehmet, gerçek adını bilmediği bu kıza Elma Kız derdi. Ona yaptığı orman gezilerinde eşlik ederdi. Bu kız doğayı ve hayvanları çok severdi. Hatta bu yüzden her Pazar göl kenarına gider. Oraya gelen kuşları, avcılar yaklaştıklarında korkutur, kaçırırdı. Çok kitap okuyan çok şey bilen bu kız uzay hakkında da çok şey biliyordu. Bir gün uzay hakkında bildiklerini Mehmet'e anlatır ve onunla uydu avına çıkar. Mehmet Elma Kız gittikten sonra bile bu uydu avlarına devam eder.

4.1.1.2.2. Dekoratif kişiler

Hikâyede yer alan Mehmet ve Elma Kız dışındaki tüm kişiler dekoratif kişilerdir. Bunların başında Elma Kız'ın annesi ve babası gelir. Elma Kız'ın babasının adı Rıfki'dir. Kızı gibi doğayı seven bu adam, kızının mutluluğu ile mutlu olur. Göl kenarında fotoğraf çekmekten zevk alır. Köydeki tatillerini anlatan bir kısa film bile hazırlamıştır. Mehmet bu filmi seyredip, televizyonda kendisini görünce çok şaşırmıştır. Elma Kız'ın annesinin adı söylenmemiştir. Mehmet, gölbaşına yaptıkları gezide üçünün de farklı amaçları olduğunu söyler: “Rıfki Amca çok güzel

görüntüler çekeceğini söylüyordu. Annesi “İyi bir piknik olacak” diyordu. Elma’nın amacı ise avcuları avlamaktı.” (Özdek, 1991:15).

Bunların dışında ailenin, evinde kaldığı Recep Dayı’da dekoratif kişilerdendir. Recep Dayı, eşya taşımada Mehmet ile birlikte aileye yardım eder. Ayrıca onlara taze süt, peynir ve yumurta gönderir.

Mehmet’in okul arkadaşları Hüseyin ile Zayıf Ali, Sülüoğlu ve Şoför Bektaş diğer dekoratif kişilerdendir. Bu kişiler hikâyede konuşturulmamış yalnız dekoratif olarak yer tutmaktadır.

4.1.1.3.“Elma Kız” adlı hikâyede mekân

Hikâyede çok fazla sayıda mekân ismi geçmemektedir. Biz yine de mekânı kapalı ve açık mekân olmak üzere iki başlık altında değerlendireceğiz.

4.1.1.3.1. Kapalı mekânlar

Hikâyede, kapalı mekân olarak karşımıza sadece Recep Dayı’nın evi çıkmaktadır. Mehmet o evi şöyle tarif eder: “Recep Dayı’nın kiremit damlı, geniş sundurmalı ve çok odalı evine yerleştiler. Köyün en güzel üç evinden biri bu idi.” (Özdek, 1991:8). Elma Kız ve ailesi İstanbul’dan şu eşyaları getirip o eve yerleştirmişlerdir:

“... Yassı bir çanta açılıyor, masa oluyor; küçük paketler açılıyor, sandalye oluyordu. Elektriği olmayan köyümüze bir de buzdolabı getirmişlerdi. Pille mi çalışıyormuş, gazla mı, bilmiyorum. Televizyonları vardı. “Video” dedikleri, “kamera” dedikleri aygıtları vardı. Yorgan gibi katlanıp sırtta taşınan, bisiklet pompası ile şişirilince kayak haline gelen, onların “bot” dedikleri bir su aracı vardı.” (Özdek, 1991:8-9).

4.1.1.3.2.Açık mekânlar

Mehmet’in yaşadığı köy açık mekânların başında gelir. Mehmet’e göre ve Elma Kız ile ailesine göre o köy faklıdır: “O aile için bizim köy bir cennet idi. Orada doğmuş ve büyümüş olan benim için ise bir kuyu: Karanlık, kör bir kuyu!.” (Özdek, 1991:8).

Mehmet ve Elma Kız bu köyde gezintiye çıktıkları zaman, köyü ve mandırayı, köyden çıktıkları zaman ise ormanı ve gölbaşını gezerler. Elma Kız buradaki doğayı, bitki örtüsünü çok beğenir. Bir tarla kuşu yuvasının başında durup yuvadaki yumurtalara bakalar. Daha sonra yuvadan uzaklaşıp, annesinin yuvaya dönmesini seyrederekler.

Selves Burnu yakınlarında bir tepede uydu avına çıkarlar. Mehmet, daha sonra bu tepeye Elma Tepesi adını verir.

Elma Kız'ın ailesinin İstanbul'da yaşadığını bilmekteyiz. Hikâyenin sonunda da Mehmet'e gelen bir kartla Elma Kız'ın burs kazandığını ve okumak için Avrupa'ya gittiğini öğreniriz.

4.1.1.4. “Elma Kız” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin vaka zamanı ile anlatı zamanı farklıdır. Vaka zamanı on yıl önceki bir yaz tatilidir. Elma Kız ve ailesi Mayıs'ın ilk haftasında yaz tatili için Mehmet'in köyüne gelirler. “Köyümüze, Mayıs'ın ilk haftasında bir akşamüzeri geldiler.” (Özdek, 1991:8). Bu köyde dört ay kadar kalırlar. Hikâyenin vaka zamanı da bu dört aylık yaz tatilini kapsar. “Ağustos geçmiş, Eylül'e girmiştik. Büyük yalnızlığa gömüleceğim günlerin yakın olduğunu iyice hissediyordum.” (Özdek, 1991:22-23). Son olarak romanın vaka zamanı ile ilgili olarak şunları söyleyebiliriz. Mehmet, renkli televizyon ekranında kendini görünce şaşırır ve şöyle düşünür: “Köyde kimsenin renkli televizyonu yoktu. Zaten Türkiye'de renkli yayın da yoktu o tarihlerde. Rıfki Amca o renkli televizyonu ve videoyu Avrupa'dan dönen bir işçiden almış.” (Özdek, 1991:17). Bu bilgi bize romanın vaka zamanı ile ilgili olarak bir tahmin yapma imkânı sağlıyor. Buna göre vaka zamanı Türkiye'de ilk renkli yayının yapıldığı 1976 yılından önceki bir zaman dilimidir.

Hikâyenin anlatı zamanı bu yaz tatilinden on yıl sonrasındır. Mehmet, Elma Kız'ı ve o yaz tatilini on yıl sonra şöyle anlatır: “On yıl sonra bugün, o “Elma'lı Yaz”ı hatırlarken, aradığını bulup bulup yitirmiş, zaman savurganı olduğu için kendisi de savruk düşmüş bir genç olduğumu düşünüyorum.” (Özdek, 1991:16-17).

Bunların dışında, ertesi gün, Pazar günü, 4-5 gün sonra, Mayıs, Ağustos, Eylül, birkaç gün sonra, birkaç hafta sonra, on yıl sonra, sabah, akşam, gece gibi zaman ifadelerine yer verilmiştir.

4.1.1.5. “Elma Kız” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede, birinci tekil kişi “Ben” anlatıcı kullanılmıştır. Hikâyenin başkışisi Mehmet, on yıl önceki bir yaz tatilini anlatır. Bunu bir anısını anlatıyor gibi anlatır: “İzin verin de size hikâyemi başından anlatayım. Sıkılmayacaksınız. Hatta ileride tekrar tekrar dinlemek isteyeceksiniz. Bunu biliyorum.” (Özdek, 1991:8). Yazar, bu

hikâyeyi tekil bakış açısını kullanarak kaleme almıştır. Çünkü hikâye kahramanı Mehmet hem anlatıcı hem de anlatılan kişi konumundadır. Üstelik diğer kişiler onun bakış açısı ile anlatılır. Özellikle Elma Kız'ı anlatırken bunu daha iyi görmekteyiz. “On yıl sonra bugün, dopdolu geçen o yaz mevsimini gün gün, saat saat hatırlıyorsam, gelgeç bir insan olmadığım, gerçekten unutulmazı yaşadığım anlaşılmaz mı?” (Özdek, 1991:11).

4.1.1.6. “Elma Kız” adlı hikâyede dil ve anlatım

Hikâye, birinci tekil kişi anlatıcı ile anlatıldığından anı özelliği taşımaktadır. Hikâye kahramanı Mehmet, sade ve doğal anlatımı ile on yıl önceki bir yaz tatilini anlatır.

4.1.1.7. “Elma Kız” adlı hikâyede tema

Hikâyede üç tema dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi doğa sevgisidir. İkincisi, fakirlik ve zenginlik, üçüncüsü ise uzay temasıdır. Şimdi sırasıyla bu temalara değinelim.

4.1.1.7.1. Doğa sevgisi

Yaz tatili için Mehmet'in köyüne gelen Elma Kız doğayı içindeki her şey ile seven bir kız çocuğudur. Mehmet, bu kızını bir öğretmen olarak gördüğünü söyler: “Doğadaki güzelliği görmesini ve sevmesini, kuşların konserini duymasını ve anlamasını ve en önemlisi kitap okumasını öğretendi.” (Özdek, 1991:11). Elma Kız hayvanları da çok severdi. Her Pazar gölbaşına giderek, avcılar yaklaştığında av hayvanlarını korkutarak kaçırdı, onları avlanmaktan kurtarırdı.

4.1.1.7.2. Fakirlik- zenginlik çatışması

Mehmet, yaşadığı köyü karanlık, kör bir kuyu olarak değerlendirir. Kendisi de annesi ve babası olmayan fakir bir köy çocuğudur. İlkokulu bitirdikten sonra, köyde ortaokul olmadığı için okuyamamış, Recep Dayı'nın yanında çalışmaya başlamıştır. İstanbul'dan gelen aile ise her yönden aydınlanmış ve Mehmet'in hayal bile edemeyeceği imkânlara sahiptir. Mehmet, ilk renkli televizyonu onların evinde görmüş, televizyonda kendi görüntüsünü gördüğü zaman ise çok şaşırmıştır. Arkadaşları anlattıklarının hiçbirine inanmaz. Çünkü Mehmet'in gördüklerini ve

yaşadıklarını arkadaşları hayal bile edemez. Ailenin tatili bitip, İstanbul'a döndüğünde Mehmet köyde kendini çok yalnız hisseder. Elma Kız'ın burs kazanıp, okumak için Avrupa'ya gittiğini öğrenir. Ancak Mehmet'in o köyden çıkabilecek durumu bile yoktur.

4.1.1.7.3. Uzay teması

Refik Özdek'in, hemen hemen bütün eserlerinde değindiği bir uzay merakı vardır. O uzayı, evreni ve gezegenleri merak eder, bunlarla ilgili hayaller kurar. Bu hikâyesinde de bu hayalleri Mehmet'e kurdurmuştur. Mehmet bir uzay yelkenlisi yapıp onun ile uzaya yolculuk yapmak ister. Hatta böyle bir yelkenlinin maketini hazırlayıp, Elma Kız'a hediye eder. Elma Kız'dan uzay hakkında çok şey öğrenir. Onunla uydu avına çıkar. Hatta o köyden ayrıldıktan sonra bile bu uydu avına devam eder. Hikâyenin sonunda uzay yelkenlisi ile evreni dolaştığını söyler: "Aradan on yıl geçti. Ben hala uzay yelkenimle evreni dolaşıyor, dört bucağa saldıığım şarkılarla bütün yalnızları kucaklıyorum." (Özdek, 1991:28).

4.1.2. "Kahraman" Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Özdek'in bu hikâyesi psikolojik bir hikâye olma hüviyetine sahiptir. Çünkü hikâyenin başkişisi olan yaşlı ve emekli adam, hayali düşmanları olan korkuları ile savaşır. O, korkularını cadı şekline bürünmüş bir şekilde görür ve onları yenerek bir çuvala doldurur. Sonunda bütün korkularından kurtulduğu için kendini büyük bir savaşı kazanmış bir kahraman olarak görür.

4.1.2.1. "Kahraman" adlı hikâyenin olay örgüsü

Emekli ve yaşlı bir adam olan hikâye başkişisinin ismi verilmez. O, bir çuvalın içine hapsedip, eşiğin önüne attığı korkularından bahseder. Bu korkularının aynı anda saldırmalarına fırsat vermeden onları tek tek yakalayıp, çuvala doldurduğunu söyler. "Bilirsiniz, korkular sindirilir, tutsak edilir ama öldürülemez, yok edilemezler." (Özdek, 1991:30). Adam, önce romatizma korkusundan söz eder. Romatizma hastalığı, herkes gibi bu yaşlı adamı da nemli ve yağışlı havalarda yakarmış. Ağrılarının dinmesi için saunalarda kayın yaprağı ile dizlerini dövmeli imiş ve kaplıcalarda yıkanmalı, güneşli ve havadar yerlerde oturmalıymış. Yaşlı adamın bunların hiçbirini yapmaya imkânı yokmuş. O yüzden romatizma cadısına söylemediği sözler kalmamış.

Bir gün kapı önünde otururken romatizma cadısına yine kargışlar okuyormuş. O sırada sokaktan geçen satıcı bir kadın karşısına dikilir. “Bizim sokağın gediklişi olan bu esmer kadın, maşa ve lavanta çiçeği, mangal ve ıhlamur gibi birbiriyle ilgisi olmayan şeyler satardı.” (Özdek, 1991:30). Safinaz adındaki bu kadın ona derdinin dermanını bildiğini, biraz cesaret gösterirse bu ağrılardan kurtulacağını söyler. Duvarın dibindeki ısırgan otlarını göstererek, o otları kökünden kesip, dizlerine vurmasını, ta ki kızıl kanlar, yeşil sular akana dek buna devam etmesini ve bunu üç gün boyunca tekrarlamasını ister. Bunları söyledikten sonra kadın çeker gider. Yaşlı adam kadının söylediklerini düşünerek, bu zamana kadar ondan bir şey almadığını hatta sokakta onun sesini duyduğunda onu kovduğunu hatırlar. Acaba bu kadın benden intikam mı almak istiyor diye düşünür. Ancak kadının söyledikleri doğru da olabilirdi, o zaman denemekte fayda var diye düşündü. Çünkü ısırgan otu bu ağrıdan daha fazla acı veremezdi kendisine. Yaşlı adam iyilik ve erdemlik üzerine düşünmeye başlar:

“Okumuş-okumamış, zengin-yoksul, herkes erdemli olabilirdi. Yalnız, inanıyorum ki amaçsız, arzusuz erdemlik yoktur. Arzusu olmayan bir erdemlik, gölgesi olmayan bir vücut gibidir. Bu amaç her zaman iyilikten, şereften yanadır.” (Özdek, 1991:31).

Yaşlı adam ısırgan otlarını toplayarak dizlerini dövmeye başlar. Dizlerine oturan romatizma cadısına söylenerek onu dövmeye devam eder: “Kaplıca sefası istersin ha, al sana! Güneşli, havadar yerde yaşamak istersin ha, al sana! Eczaneye gidemediği için benimle alay edersin ha, al sana!..” (Özdek, 1991:32). Dizlerinden yeşil, sarı sular çıkmaya başlar. Yaşlı adam dizlerini dövrken genç bir adam onu kapı aralığından görmüş, köşe başına vardığında yaşlı adamın oturduğu evi göstererek, eli başında bir şeyler anlatıyordu. Yaşlı adam buna çok fazla bir ehemmiyet vermez. İkinci ve üçüncü gün de aynı şekilde dizlerini dövmeye devam eder. Birkaç gün sonra dizlerinin ağrımadığını fark eder. Yağmurlu havalar gelmiş, ama yaşlı adamın dizleri halen ağrıyordu. O gün sokakta karşılaştığı emekli Rıza Bey, dizlerini göstererek “Dün yine hiç uyutmadı..” der. (Özdek, 1991:33). Günler geçer, ama romatizma ağrıları yaşlı adamın semtine bir daha uğramaz. Bir gün sokaktan geçen Safinaz’ın sesini duyar. Bu defa onun sesi yaşlı adama çok hoş gelir. o sırada ısırgan otlarının yanında romatizma cadısını görür, onu kuyruğundan yakalayarak bir çuvalın içine atıp, ağzını bağlar. Bu olaydan sonra yaşlı adam herkese “Isırgan otuyla dizini dövmeyen romatizmadan kurtulamaz!” der. (Özdek, 1991:34).

Romatizma korkusunu yendikten sonra başka korkular ortaya çıkar: “Açlık korkusu, utanma korkusu, yaşlılık korkusu, yalnızlık korkusu, ortamın dışına ve çağın gerisine itilmek korkusu..” (Özdek, 1991:34). Yaşlı adam bütün bu korkularını yendiğini ve artık mutlu biri olduğunu söyler.

Romatizma cadısını yendikten sonra kır gezilerine çıkıyor, yürüyüş yapıyordur. Bu yürüyüşlerinde, ısırğan, ebegümece, labada topluyordur. Daha sonra bu otlarla besleyici yemekler pişiyordur. Böyle yürüyüş yapıp, ot toplarken karayoluna yakın bir patika yolundan geçerken, karayolundan geçen araçların yolun bozuk olması sebebiyle bazı şeyleri yola düşürdüklerini, bunları kimsenin almadığını fark eder. Evden bir sepet ve bir çuval getirerek bu kuru ve yeşil sebzeler ile yakacakları toplar. Bundan sonra her gün bu karayoluna geliyor, orada karşıdan karşıya geçmek isteyen bir adammış gibi bekliyor, arabalardan düşen yiyecekleri topluyordur. Sonra sepet ve çuvalı sırtına yüklüyor eve gidiyordur. O hali ile tarlasından dönen bir çiftçiye benziyordu. Görevini yapmış bir çiftçi gibi mutlu olur. Etrafındaki güzellikleri de görmeye başlar. Doğayı, yaşamayı sever.

Kış yaklaşmış, havalar serinlemeye başlamıştır. Böyle düşünürken birden karşısına bir takım korkular çıkar: “Soğuk korkusu, açlık korkusu, yapayalnız olma korkusu...” (Özdek, 1991:38). Hemen kalkıp yakacaklarını biriktirdiği bodruma iner. Oradaki yakacaklar onu bir kış boyunca idare eder diye düşünür. O sırada orada romatizma korkusuna benzer bir korku görür. Ancak bu korkunun derisi alligator derisi gibi değil, kürklüdür. Kış korkusunun başına bir odun indirerek kuyruğundan tutup, onu da romatizma korkusu ile aynı çuvala koyar. Çuvala bir de tekme atar. Sonra kiler olarak kullandığı odaya girer. Orada da bir sürüngenin iskeletine benzeyen açlık korkusu ile karşılaşır. Onu da kuyruğundan tutup korkular çuvalına atar. Zafer narası atarak kırk yıllık köşesine çekilir. Sedirde uzanırken uyuya kalmıştır. Uyandığı zaman emekli arkadaşlarını görmek için kahvehaneye gider. Arkadaşları Hüsamettin Bey, Rıfkı Bey ve Rıza Bey o gün kahvehaneye gelmemişlerdir. Gazetesini okuyup, çayını yudumlarken birden bir kahkaha atar. Kahkaha atmasının sebebi, arkadaşlarının o gün kahveye neden gelmediklerini anlamasındandır. Çünkü o gün hava yağmurlu olduğu için, romatizması olanlar kalkıp dolaşamazlardı. Gelseydiler, kendisinin koşuculuğa soyunup yaptığı kır gezileri ile alay edeceklerini düşünmektedir. Çay parasını verip kahveden çıkarken ayaklarına dolanmış yalnızlık korkusunu fark eder. Yalnızlık korkusu bir kedi gibi küçülmüştür, başına ve kuyruğuna basarak cebinden çıkardığı gazeteye sarar ve eve

götürür. Onu evindeki diğer korkuların yanına atar. Öteki korkular yerleri azaldığı için yeni gelen korkuya saldırırlar. Yaşlı adam çuvala bir tekme atar. “ “Aferin, aferin, yeyin birbirinizi!” diye bir tekme attım çuvala.” (Özdek, 1991:41).

Yaşlı adamın canı mantar yahnisi istiyordur. Bir kır gezisinden dönerken o şapkalı mantarları görmüş, iştahı kabarmıştır. Gece yatağına girdiğinde de o mantarları düşünüyordur. Bunları düşününce aklına ölüm korkusu gelir. Ölüm korkusunu “korkular korkusu” olarak nitelendirir. Mantar, yemeyi kafasına koymuştur. Ancak mantarın zehirli olanı da vardır ve yaşlı adam onları ayırt etmeyi bilmiyordur. Şehir kütüphanesine uğrar, orada mantar maddesine bakar. Maddenin karşısında yazan “Yaklaşık yüz bin mantar vardır” sözünü görünce okumaktan vazgeçer. Kendinde, Korkular Korkusu ile savaşılabilecek cesareti görür. Bu yüzden “G” günü büyük savaşı yapmaya karar verir. O gün gidip mantarları toplar, eve geldiğinde güzel bir ziyafet hazırlar. Yemeğe başlamadan önce bir mektup yazar. Ölürse o mantarların zehirli olduğunu söylemiş olacak, ölmezse mektubu yırtıp atacaktır. Mantarları büyük bir iştahla yer. Yemekten sonra kahve ve puro içecek kadar vakti olduğunu düşünür. Kahvesini ve purosunu içer ama bir şey olmaz. O gün bütün evi temizlemiş, kendi de temizlenmiş ve güzel elbiseler giymiştir. Çünkü uygar bir insan olduğunu göstermek istiyordur. Ona göre uygarlığın üç göstergesi vardır: “Her zaman temiz olmak, başkalarını rahatsız edecek kadar gürültü yapmamak ve insanlarla dayanışma içinde bulunmak.” (Özdek, 1991:48). Saatler geçer ama yaşlı adamda ne bir karın ağrısı ne bir sancı vardır. Sonra uykuya dalar. Deliksiz bir uykudan sonra zaferi kazandığını düşünür. Çabucak yıkanıp, hazırlanır. Kapıdan dışarı çıkacakken korkular korkusunu eşğin önünde kendi kuyruğuna dış geçirmek istiyorken bulur. Artık ustalaşmış yakın dövüş tekniklerini kullanarak, canavarın başına bir tekme indirir, sonra da eşğin önünde duran korkular çuvalının içine atar. Bundan sonra eve her girip çıktığında bu çuvala bir tekme atacaktır.

Koruya doğru yürürken kendisini 2000 yılının eşğinde taş devri canavarları ile savaşıp zafer kazanan bir kahraman olarak görür.

4.1.2.2. “Kahraman” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosu pek kalabalık değildir. Özdek’in psikolojik bir tarzda kaleme alınan bu hikâyesinin şahıs kadrosunu incelerken hikâyeyi üç ana başlık altında değerlendireceğiz.

4.1.2.2.1. Başkişi

Hikâyenin başkişisi emekliye ayrılmış yaşlı bir adamdır. İsmi ve fiziki özellikleri verilmemiş bu adamın ruh yapısına dair bazı ayrıntılar üzerinde durulur. Romatizma hastalığı olan bu adamın başta romatizma korkusu olmak üzere başka bir sürü korkusu vardır. Kış korkusu, açlık korkusu, yalnızlık korkusu, ölüm korkusu gibi korkuları vardır. Tüm korkuları ile mücadele eden bu adam sonunda bütün korkularını yenmiş bir şekilde mutlu olarak yaşar. Yaşlı adam korkularını bir cadı ya da canavar şeklinde görür. Onları kuyruğundan tutarak korkular çuvalına atar. Aklını koyduğu şeyi yapan bu yaşlı adam ölüm tehlikesine rağmen zehirli olup olmadıklarını bilmediği mantarları yer. Burada onun uygarlık hakkındaki düşüncelerini de öğreniriz. Bu yaşlı adam kendini uygar olarak görmektedir. Ona göre uygarlığın üç göstergesi vardır: “Her zaman temiz olmak, başkalarını rahatsız edecek kadar gürültü yapmamak ve insanlarla dayanışma içinde bulunmak.” (Özdek, 1991:48).

4.1.2.2.2. Karşıt güçler

Hikâyede karşıt güç olarak karşımıza yaşlı adamın korkuları çıkmaktadır. O korkularını bir cadı ya da canavar şeklinde görür. Hikâyede bu canavarların tasviri bile yapılır. Romatizma cadısını alligatorların en çirkin türüne benzetir. Kış korkusunu ise kürklü bir biçimde görür. Onu şöyle tarif eder: “... Yalnız bunun derisi alligator derisi gibi değil, kürklü idi. Buna karşılık gözleri kor gibi, dişleri kışın saçaklarda sarkan buzlara, pençesi dirgene benziyor!” (Özdek, 1991:39). Açlık korkusu sürüngen bir hayvanın iskeletine benziyordur. Yalnızlık korkusunu kedi yavrusu kadar küçük ama onun gibi sevimli değil, yapışkan, kirli, ağzı vücudundan büyük bir şekilde görür. Korkular Korkusu Ölüm Korkusunu iskelet şeklinde bir ele benzetir. Yaşlı adamın gördüğü bütün korkuların kuyruğu vardır. Onları kuyruklarından tutup korkular çuvalına atar. Yaşlı adam kendini bütün korkularını yenmiş bir kahraman olarak görür.

4.1.2.2.3. Dekoratif kişiler

Hikâyenin başlarında yaşlı adamın dizlerini ovarak romatizma cadısına söylendiği sırada karşısına Safinaz adında satıcı bir kadın çıkar. Bu kadın onu romatizma cadısından kurtarır. Yaşlı adam önceleri onun sesini duyduğu zaman

kızıyor, sokaktan kovuyordur. Onun fiziki görünümünü şöyle tasvir eder: “Yorgun, buruşuk, kara bir yüz, yanlara doğru hafifçe uzanıp aralanmak isteyen ince dudaklar ve gözlerinde zayıf bir ışıltı..” (Özdek, 1991:30). Daha sonra bu kadının sesini duyduğunda onun sesi güzel bir melodi gibi gelir. “Hiç de cırtlak bir ses değildi. Hatta güzel, melodili bir ses diyebilirim.” (Özdek, 1991:34).

Bu kadının dışında Hüsamettin Bey, Rıfkı Bey, Rıza Bey adındaki emekli arkadaşlarının isimleri geçer. Onlar da bu yaşlı adam gibi romatizma hastalığı ile uğraşıyorlardır. Yaşlı adam dizlerini döverken onu gören genç, çoban, çaycı, ocakçı, şoförler ve yoldan geçen diğer aile ve kişiler dekoratif kişilerdendir.

4.1.2.3. “Kahraman” adlı hikâyede mekân

Hikâyede mekâna çok fazla değinilmemiştir. Mekân olarak karşımıza yaşlı adamın evi, gittiği kahvehane ve yürüyüş yaptığı yol ve kırlar çıkmaktadır.

4.1.2.3.1. Kapalı mekânlar

Yaşlı adamın evi, kapalı mekânlardan ilki olarak karşımıza çıkar. Yaşlı adam romatizma ağrılarından dolayı evine kapanmış, dışarı çıkamamaktadır. Bir gün kapı önünde oturup, kargışlar okurken sokağın gediklisi olan kadın evin önünden geçer ve ona hastalığının şifasının ne olduğunu anlatır. Adamın evinin önünde duvarların dibinde duran ısırğan otlarını gösterir. Hastalığına şifayı bu otların vereceğini söyler. Adamın evinin altında yakacaklarını koyduğu bir bodrum ve yiyeceklerini koyduğu bir kiler vardır. Bodrum yakacaklarla dolu, kiler de yiyeceklerle doludur. Adam kışa hazırdır. Yaşlı adam bütün korkularını eşğin önünde duran korkular çuvalına atar.

Yaşlı adamın emekli arkadaşlarını görmek için gittiği kahvehane de kapalı mekânlardan ikincisidir. Yağmurlu bir günde gittiği kahvehaneyi şöyle anlatır: “Aaa! Bizimkilerden hiç kimse yok! Köşedeki masada iki boşgezer kâğıt oynuyor, pencere kenarında bir yabancı gazete okuyor, ocakçı ise bir sandalyede uyukluyordu.” (Özdek, 1991:40).

4.1.2.3.2. Açık mekânlar

Yaşlı adamın evinin olduğu sokak açık mekânlar arasındadır. O sokağın gediklisi olan Safinaz adındaki satıcı kadın o sokaktan geçip, bir şeyler satar. Yaşı

adamın yürüyüş yaptığı kara yoluna yakın bir patika yolu vardır. Karayolu bozuk olduğu için oradan geçen arabalar bir şeyler düşürür, adam da o düşen şeyleri bir çuvala doldurup eve götürür. Bir gün böyle bir gezi dönüşünde kırdaki bir araya toplaşmış mantarlar görür. Onları toplayıp yeme arzusu duyar. Sonunda da onlardan kendine bir ziyafet hazırlar. Korkular Korkusu Ölüm Korkusu’nu da bu şekilde yener. Yürüyüş yaptığı yolun üzerindeki gelincik, katırtırnağı ve türlü çiçekleri fark eder. Doğayı, onları sevmeye başlar. Çıktığı kır gezilerinde faydalı yiyecekler toplar. Bunların arasında labada, ebegümece, ısırgan, kuzukulağı, acıtere, domalan gibi otlar bulunmaktadır.

4.1.2.4. “Kahraman” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin vaka zamanı ile anlatı zamanı farklıdır. Yaşlı adam yağışlı bir mevsimde romatizma ağrılarında şikâyet eder. “Romatizma, herkes gibi beni de nemli, yağışlı havalarda yakalar, bütün ağırlığını vererek dizlerime otururdu.” (Özdek, 1991:29). Yaşlı adam Safinaz’ın tavsiyesi ile ağrılarında kurtulur, kır gezilerine başlar. Bozuk yola düşen yiyecek ve yakacakları toplayarak kışa hazırlık yapar.

“Havanın serin ve yağışlı oluşu kara kış günlerini düşündürdü bana. Kara kış günlerini düşününce de bazı korkularım vücutlanıp dikildiler karşıma: Soğuk korkusu, açlık korkusu, yapayalnız olma korkusu...” (Özdek, 1991:38).

Bütün bunlara göre hikâyenin vaka zamanı ile ilgili olarak yağışlı bir mevsim olan sonbahar mevsiminde birkaç haftalık bir zaman diliminin anlatıldığını söyleyebiliriz.

Hikâyenin anlatı zamanı, yaşlı adamın anlattığı bu korkuların hepsinden kurtulduğu bir zaman dilimidir. O geriye dönerek korkularında nasıl kurtulduğunu anlatır. “Artık korkmuyorum. Hiç kimseden hiçbir şeyden korkmuyorum. Korkuların alayını bir çuvala doldurup eşiğin önüne koydum. Gelen bir tekme atıyor, giden bir tekme..” (Özdek, 1991:29).

Hikâyenin gerçek zamanı ile ilgili olarak 2000 yılına yakın bir zaman diliminin anlatıldığını söyleyebiliriz. “2000 yılının eşiğinde taş devrinin canavarlarıyla savaşıp zafer kazanan benden başka kimse var mı?..” (Özdek, 1991:49).

4.1.2.5. “Kahraman” Adlı Hikâyede Bakış Açısı ve Anlatıcı

Hikâye, birinci tekil kişi “Ben” anlatıcı ile kaleme alınmıştır. Yaşlı adam kendi hikâyesini yine kendi ağzından anlatır.

“Beni her yandan sıkıştırdılar ama aynı anda saldırmalarına fırsat vermedim. Her birini tek tek yakaladım. Tutsak edip bir çuvala doldurdum. Bilirsiniz, korkular sindirilir, tutsak edilir ama öldürülemez, yok edilemezler.” (Özdek, 1991:29).

“Ben” anlatıcının yanında tekil bakış açısı kullanılmıştır. Yaşlı adam kendi hikâyesini bir anısını aktarıyor gibi anlatır.

4.1.2.6. “Kahraman” adlı hikâyede dil ve anlatım

Hikâyenin anlatımı oldukça sadedir. Çok fazla kahramanı olmayan bu hikâyede yazar, korkulara hayali kimlikler giydirerek anlatıma heyecan katmıştır. Yaşlı adam bir cadı ya da canavar şeklinde gördüğü korkularını yenerek bir çuvala doldurmuştur. Bu özelliği ile hikâyenin anlatımı bir masalı da andırmaktadır. Hikâye, çocukların ve gençlerin dikkatini çekebilecek bir anlatıma sahiptir. Ayrıca, onlara korkularının yenilebileceğini göstererek bir ders vermiş olur.

4.1.2.7. “Kahraman” adlı hikâyede tema

Hikâyede dikkat çeken iki tema vardır. Bunlar, korku ve uygarlık temalarıdır. Şimdi bu temalar ile yazarın bakış açısını vermeye çalışalım.

4.1.2.7.1. Korkular teması

Hikâyede, bütün korkularını yenmiş bir kahraman anlatılır. Bu korkular her insanın başına gelebilecek korkulardır. Yazar, korkuların tutsak edilebileceğini ama öldürülemeyeceğini şu cümlesi ile anlatır: “Bilirsiniz, korkular sindirilir, tutsak edilir ama öldürülemez, yok edilemezler.” (Özdek, 1991:29). Yaşlı adam, başta romatizma korkusu olmak üzere, kış korkusu, açlık korkusu, yalnızlık korkusu ve ölüm korkusunu yenmiştir.

4.1.2.7.2. Uygarlık teması

Yaşlı adam, mantarları yiyeceği gün evini temizler. Kendisi de yıkanıp temizlenir ve güzel elbiseler giyer. Mantarları yedikten sonra ölürse kendini uygar olarak göstermek istiyordur. Ona göre uygarlığın en önemli üç göstergesi vardır:

“Her zaman temiz olmak, başkalarını rahatsız edecek kadar gürültü yapmamak ve insanlarla dayanışma içinde bulunmak” (Özdek, 1991:46). Yaşlı adam evini temizlemiştir, başkalarını da rahatsız edecek kadar gürültü yapmamaktadır ve insanlarla dayanışma içinde bulunduğunu ölürse bırakacağı mektup ile gösterecektir. Çünkü mektupta ölüm sebebi olarak mantarları göstermekte, böylece insanları onlara karşı uyarılmış olmaktadır.

4.1.3. “Üç Dilek Oyunu” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Hikâye, yaşlı bir çiftin torunlarına duydukları özlemi ve sonunda ona kavuşmalarını trajikomik bir şekilde anlatır. Torunlarına kavuşma hayalleri kurarken “üç dilek oyunu” oynarlar. Bu oyundaki ilk dilekleri hep aynıdır. Torunları Ayça’nın evlerine geldiğini görmektir. Bunun yanında ikinci ve üçüncü dilekleri vardır ve bunlar hep değişkenlik gösterir. En son diledikleri dilek büyük ikramiyenin kendilerine çıkmasıdır. İşte bütün olaylar bu dilek sonucunda gelişir, bir hayal ile başlayan dilek bir dedikoduya dönüşür ve Ayça’nın annesinin Ayça’yı göndermesine sebep olur. Yaşlı aile zaten torunlarının gelmesiyle en büyük ikramiyeye konmuşlardır.

4.1.3.1. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyenin olay örgüsü

Mahmut Bey ve Meryem Hanım kalorifersiz dairelerinde sıradan bir günlerini geçiriyorlardır. Mahmut Bey çocukluğunda dinlediği Üç Dilek Masalını pek sever. Hanım’ı ile üç dilek oyununu üretirler ve bunu sık sık tekrarlarlar. Bu oyunlarındaki birinci dilekleri torunları Ayça’nın evlerine döndüğünü görmektir. Diğer dilekleri ise sürekli olarak değişir. Bunlar çok mütevazı dilekler olup Hızır’ın verdiklerine karşı onlar da çalışıp, şansın bedelini ödemeliydiler. Bu dileklerden biri bir evlek toprağa sahip olup, orada sebze yetiştirmek ve toprakla uğraşıp spor yapmaktır. Diğer ikinci dilekleri ise bir dükkân sahibi olmak orada hemen bozulmayacak mallar satmak geçimlerini bununla temin etmektir. Üçüncü dilekleri ise genellikle kaloriferli bir ev sahibi olmaktır.

Emekli maaşı ile geçinen bu aile tek çocukları olan Selim’i on dört yıl önce bir iş kazasında kaybederler. Bunun üzerine gelinleri dört yaşındaki torunlarını alıp evi terk eder. Bu yaşlı insanlar şimdi on sekiz yaşında olan torunları Ayça’nın bir gün döneceği hayali ile yaşamaktadırlar.

Bir gün komşuları olan Musa Bey'den gelinleri ile ilgili bir haber alırlar. Musa Bey, gelinleri ile Balıkesir'de karşılaşmış, Ayça'nın iyi olduğunu ve okuduğunu öğrenmiştir. Musa Bey bu haberi emekliler kahvesinde verir. Mahmut Bey ve Meryem Hanım öyle heyecanlanırlar ki haberi tekrar dinlemek için taze çekilmiş bir kahve ile akşam komşuları olan Musa Bey'in evine giderler. O gün boyunca Ayça'yı düşünürler. İki yaşındaki, üç yaşındaki hallerini gözlerinin önüne getirirler. Sandıkta duran fırfırlı eteğini ve Zarife adındaki bez bebeğini hatırlarlar. Torunları çok sevdiği bu eşyalarını alamadan gitmiştir. Mahmut Bey'in komşuları İstanbul'un çeşitli semtlerinde Ayça'nın annesine rastlarlar ama bunu Mahmut Beylere anlatmazlar. Çünkü bu yaşlı insanları üzmemek istemiyorlardır.

Mahmut Bey, Hanımı Meryem Hanım'a her defasında farklı güzel sözlerle seslenir. Bu defa ona "Baybişe" der. Meryem Hanım bu kelimenin anlamını sorar. Mahmut Bey elinde okuduğu romanda yazdığını, Doğu ve Kuzey Türklerinde bir adamın birden fazla eşi varsa, bunların ilkinde, en büyüğüne, Baybişe dendiğini, bu kelimenin bir saygı ifadesi olarak da kullanıldığını söyler. Genç kızlara da "Biykeş" dendiğini ekler.

Meryem Hanım üç dilek oyununu başlatmak ister. Mahmut Bey bu defa büyük oynamak ister. Sabah gazetede okuduğu büyük ikramiyenin kendilerine çıkmasını diler. Çünkü ikramiyenin sahibi halen ortaya çıkmamıştır. Sonra da o kadar paraları olursa ne yapacaklarına dair hesaplar yapmaya başlar.

Bu sırada Ayça annesinden dedesinin ve babaannesinin yanına gitmek için izin istiyordur. Ondan hem adreslerini hem de yol parasını vermesini ister. Yardım etmezse de gideceğini ve bir daha onun yanına dönmeyeceğini söyler. Annesi o haberi aldıktan sonra, babaannesi ve dedesinin varlıklı olacaklarını öğrendikten sonra kızını göndermeye karar verir. Böylece bu durumdan o da faydalanacaktır. Ancak bunu kızına belli etmek istemez. Ondan ayrılmak istemiyormuş gibi yapar ve sonunda onu kıramadığı için izin vermiş gibi davranır.

Mahmut Bey, büyük ikramiyenin kendilerine çıkmış olması hayaline iyice kaptırır. Ertesi gün emekli maaşını almak üzere bankaya gider. Yolda da on beş milyon liranın faizi ne kadar olur diye düşünür. Bankaya girdiğinde banka müdürünü selamlar. Banka müdürü onu odasına davet eder. Çünkü yıllardan beri bu bankaya geldiği için banka müdürü onu tanıyordur. Banka müdürüne on beş milyon paranın faizinin ne kadar olacağını sorar. Banka müdürü bu soru karşısında büyük ikramiyenin Mahmut Bey'e çıktığını düşünür. Mahmut Bey'e çeşitli sorular sorar ve

bundan emin olmak ister. Kanaat getirdikten sonra onu takip etmesi için Selim adındaki memuru görevlendirir. Mahmut Bey emekli maaşını çekmeyi unutarak bankadan ayrılır. Daha sonra hatırlar ve maaşını çekmek üzere bankaya geri döner. O sırada Selim onun döndüğünü görür ve ona yardımcı olur. Mahmut Bey orada gördüğü para kuşaklarına ihtiyaçları olup olmadığını sorar. Onları soba tutuşturmakta kullanabileceğini söyler. Selim, para kuşaklarını bir torbaya doldurarak, Mahmut Bey'e verir.

Ertesi sabah erken bir saatte apartmana bir çiçekçi gelir. Çiçek meraklı komşuların bakışları altında dokuz numaraya Mahmut ve Meryem Çetinkaya çiftine götürülür. Çiçeği banka müdürü göndermiştir. Mahmut Bey durumu anlar ve dün yaşananları karısına anlatır. Meraklı komşular çiçeğin bankadan geldiğini duyunca şaşırırlar. O sabah bakla çırağı gelerek sipariş alır. Meryem Hanım, ekmek, tereyağı ve şeker sipariş verir. Mahmut Bey ıraktan bir küçük sucuk ve bal getirmesini ister. Komşular sipariş listesini ağızdan ağza dolaştırarak yanına kaymak, pastırma, kaşar, gül reçeli ve zeytin ezmesi ekler. Meraklı komşular Meryem Hanım'ın kapısını çalmak isterler. Onlara Ayşe Nine engel olur. Aylardır garibanların kapılarını çalmadıklarını, şimdi gitmelerinin görgüsüzlük olacağını söyler. Komşular dokuz numaranın önünden geçerek, içeriden gelen sesleri dinler. İçeriden gülme sesleri çatal bıçak sesleri ve sucuk kokusu geliyordu.

Selim, dikizcilik işinden hiç hoşlanmaz. Bu işi, işletme mezunu iken banka memuru olmayı bankanın güvenini kazandıktan sonra oradan kredi isteyebilmek için seçmişti. Kimsesiz olan Selim İstanbul'da bir eve sahiptir. Marmaris'te de bir evi vardır. Bu evi ufak bir onarımla pansiyona dönüştürmek, sonra da bankadan ayrılıp orayı işletmek istiyordu. Apartmanda hareketlilik vardır. Ama Mahmut Beylerin evinde bir hareket yoktur. Yağmur yağdığı için sokağa çıkmıyorlar diye düşünür. Bir çöpçü arabası gelir. Çöpçülerin çöp bidonlarını arabaya boşaltırken bir kısmını sokağa döktüğünü görür. Bu durumu eleştirir. "Bir sokaktan çöp arabası ve çöpçüler geçmişse, her tarafa kâğıtlar, küller, atıklar savrulmuş olur..." (Özdek, 1991:84). Selim dokuz numaranın önünden geçer ve içeriye kulak verir. Komşular onu dokuz numaranın önünde görmüş, bunu kendilerine göre değerlendirmiş, onun Mahmut Bey'in bir yakını olabileceğini, ikramiye çıktığı için geldiğini düşünür. Selim o akşam eve döndüğünde patronu arayarak ona rapor verir. Meryem Hanım o sabah çöpü geciktirmiş ve evdeki para kuşaklarını da çöp tenekesine atmıştır. Bu kuşakları gören komşular ikramiyenin onlara çıktığına kendilerini iyice inandırır.

Ayça otobüs yolculuğu sırasında babaannesini ve dedesini düşünüyordur. Yıllardan beri yolculuk yapmaya alışkın olan Ayça şimdi otobüs beni istediğim yere götürüyor der. Fırfırlı eteğini ve Zarife'yi getirir aklına, onlar da elimde olarak çıksaydım karşılarına diye düşünür. Gara geldiğinde taksiye biner. Takside lisedeki jimnastik öğretmeni aklına gelir. Bir zamanlar ona âşık olmuş, evli olduğunu öğrendiğinde onu unutmak zorunda kalmıştır. Taksi Nilüfer Sokak'a gelir. Elinde bavulu taksiden iner. Adresteki apartmanın hangisi olduğunu anamaya çalışırken karşısına jimnastik öğretmenine çok benzeyen Selim çıkar. Selim onu aradığı dokuz numaraya götürür. Orada oturan yaşlı insanların torunu olduğunu öğrenir. Ayça'ya kapıyı Meryem Hanım açar. Sadece “yavrum” diyebilir. Öyle sevinirler ki büyük ikramiye sevincinden daha büyük bir sevinç yaşarlar. Ayça, babaanesi ve dedesine sarılı onları öper. Babaanesi sandıktaki fırfırlı eteğini ve Zarife bebeği gösterir. Ayça, onları orda bulunca çok duygulanır. Bundan sonra onlarla yaşayacağını söyler. Meraklı bir komşu kapıya gelen Selim'i tanımış, Ayça'yı tanımamıştır. Bu kişilerin ikramiye çıktıktan sonra pay almak için gelen kişiler olduğunu düşünür. Ayça gittikten sonra bu apartmana taşınmış olan bu kadın gelen kişinin Ayça olduğunu sonradan öğrenir. Yaşlı aileyi tebrik etmek için ziyaret eder. Münire, “Aman ne kadar sevinçlisiniz, ancak piyangodan büyük ikramiye çıkarsa bu kadar sevinir insan?..” der. (Özdek, 1991:99). Meryem Hanım, “çıktı...” der. Ama Münire lafın devamını dinlemeye gerek görmez ve kalkar.

Ertesi gün apartman sakinleri ve banka müdürü gazeteden büyük ikramiyenin Ankaralı bir iş adamına çıktığını öğrenir. Selim uyanmış, Ayça'yı düşünmektedir. Onun güzelliğinden çok etkilenmiş, ona yaklaşırsa bunun ikramiye için olmadığını ona nasıl inandırabileceğini düşünür. Telefon çalar, banka müdürü tatilin bittiğini ve çabucak bankaya gelmesini söyler. Selim, akşam rapor vermeyi unuttuğu için onun kızdığını düşünürken, banka müdürü gazetede haberini anlatır. Selim olanlara çok sevinir. Evlenmek istediği kız ile arasındaki ikramiye engeli kalkmış olur.

Ayça apartman sakinleri tarafından çok sevilir. Dedesinin maaşlarını almak için bankaya Ayça gider. Onu bankada Selim karşılar ve onun işlemlerini her defasında Selim yapar. Sokakta da zaman zaman karşısına çıkar ve onunla konuşmaya çalışır. Bir gün önüne çıkarak ona evlenme teklifi eder. Ayça bunun çok acele bir karar olduğunu henüz birbirlerini tanımadığını söyler. Bunun üzerine birkaç kez çay bahçelerinde buluşur, evlilik hakkında konuşur, ortak noktaya varırlar.

Selim, evlendikten sonra Marmaris'e gidebileceklerini, orada bir pansiyon açacağını, isterlerse dedesinin ve babaannesinin de kendileri ile gelebileceğini, hatta annesinin de gelebileceğini çünkü pansiyonu işletirken yardıma ihtiyacı olacağını söyler. Ayça, babaannesine açılır. O da durumu kocasına anlatır. Bir akşam elinde çiçek ile Selim ve banka müdürü Ayça'yı istemeye gelir. Mahmut Bey, torunlarının saadetini düşünerek, evlenmelerine izin verir. Bahar Apartmanının önüne bir kamyon gelir, dokuz numaradaki eşyalar bu kamyonu taşınır. Çetinkaya ailesi apartman komşuları ile vedalaşarak, Marmaris'e doğru yola çıkar.

4.1.3.2. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu dört ana başlık altında inceleyeceğiz. Buna rağmen en önemli kişiler, Mahmut Bey, Meryem Hanım ve Ayça'dır. Onların etrafındaki diğer kişiler onların hayatlarındaki figüranlardır.

4.1.3.2.1. Başkişiler

Hikâyenin başkişileri Çetinkaya ailesidir. Eski, kırık kapılı bir apartmanda yaşayan bu aile oldukça fakirdir. Mahmut Bey, emekli maaşı ile evin geçimini sağlamaya çalışır. Okumuş bir adamdır. Komşu kızından aldığı bir romanı okumaktadır. “Onu birkaç gün önce komşu kızı Banu'dan almıştı...” (Özdek, 1991:63). Bu adam karısına her defasında farklı sevgi sözcükleri ile seslenir. Bu defa romanda okuduğu “baybişe” kelimesini kullanır. Meryem Hanım ise çok tutumlu ve becerikli bir kadındır. Altmış sekiz yaşındaki bu kadının en sık yaptığı işler arasında yama yapmak vardır. Eski elbiselerini öyle ustaca yamalar ki fark etmek mümkün değildir. O da kocasına hiçbir zaman ismi ile hitap etmez. Bu yaşlı çiftin tek eğlenceleri üç dile oyunudur. Birinci dilekleri hep aynı, torunları Ayça'nın evlerine döndüğünü görmektir. Diğer dilekleri değişkenlik gösterir. Ancak bunlar oldukça mütevazı dileklerdir. Çünkü Hızır'ın yardımına karşılık onlar da çalışarak şanslarının bedelinin ödenmesi gerektiğini düşünürler. Bir gün piyango onların başına konar ve on dört yıldır görmedikleri torunu Ayça'ya kavuşurlar. Oğulları Selim, bir iş kazasında öldükten sonra gelinleri, Ayça'yı da alıp, evi tek etmiştir. Yıllar yılı torunlarının hasreti ile yanıp tutuşurlar.

Ayça, on sekiz yaşında bir genç kızıdır. Dede ve babaannesinin evinden ayrıldıktan sonra annesi ile oradan oraya sürülmüş, uzun yolculuklar yapmış, yedi

yaşına geldiğinde Anadolu'da yatılı bir okula bırakılmış, oradan başka yatılı okullara, daha başkalarına gönderilmiştir. Sevgiden yoksun olarak büyüyen bu genç kız çocukluğuna, dedesinin masallarına, babaannesinin sıcak ilgisine özlem duyar. On sekiz yaşına geldiğinde ise annesinden onların adresleri ile yol parası ister. Ayça, sonunda o çok özlediği sıcak yuvaya, firfırlı eteğine, Zarife bebeğine kavuşur. Orada onu bir de sürpriz bekliyordur. Lisede âşık olduğu jimnastik öğretmenine çok benzeyen Selim'i görür. Ona âşık olur ve sonunda evlenirler. Selim onun fiziki görünümünü şöyle tarif eder: "O kız, fidan boylu, al yanaklı, badem gözlüydü. Derin bakışlı, tatlı gülüşlü, güzel sesliydi" (Özdek, 1991:100).

4.1.3.2.2. Yardımcı kişiler

Mahmut Bey'in komşusu Musa Bey yardımcı bir kişi olarak karşımıza çıkar. Balıkesir'e gittiğinde, orada Ayça'nın annesini gördüğünü, onların iyi olduğunu, Ayça'nın okuduğunu söyler. Buna ek olarak da yaşlı insanları üzmemek için gelinlerinin kendilerinden özür dilediğini ve onlara selam gönderdiğini söyler. Çetinkaya ailesi Ayça'dan bir haber aldıkları için çok mutlu olurlar.

4.1.3.2.3. Karşıt kişiler

Ayça'nın annesi, kocasının ölümünün ardından ölüm tazminatını alarak, kızı ile evden ayrılır. Bir adam ile evlenir, ama adam onu terk eder. Bu kadın, fakir ve yokluk içinde yaşar. Bir zamanlar huzur duyduğu eski yuvasının etrafında dolaşır, eski kayınvalidesinden ve kayınbabasından haber almaya çalışır. Ama bir kez bile yanlarına gitmez, kızını onlar ile görüşürmez. Büyük ikramiyenin onlara çıktığı haberini alınca kendisi de bir şeyler umduğu için kızının onların yanına gitmesine izin verir.

4.1.3.2.4. Dekoratif kişiler

Mahmut Bey ve Meryem Hanım'ın komşuları, Hayrunnisa Hanım, Solmaz Hanım, Cevriye Hanım ve Münire Hanım ile Ayşe Nine dekoratif kişilerdendir. Ayşe Nine dışındaki kişiler meraklı olma özellikleri ile kendilerini gösterirler. Ayşe Nine ise, yaşayan son ermiş kadınlardan biridir. Banka Müdürü ile Selim de dekoratif kişilerdendir. Banka Müdürü'nün dokuz numaraya çiçek göndermesi ile başlayan dedikodular ağı büyür, genişler. Selim ise kimsesi olmayan ama fakir de olmayan

işletme mezunu bir delikanlıdır. “Selim, rahatsız edici, sulu bir tip değildi. Kibardı, efendiydi...” (Özdek, 1991:102). En büyük hayali Marmaris’teki evini bir pansiyona dönüştürmektir. Hikâyenin sonunda, bu amacı için Çetinkaya ailesi ile İstanbul’dan ayrılıp, Marmaris’e yerleşir.

4.1.3.3. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede mekân

Hikâyenin ana mekânı Bahar Apartmanı’dır. Bunun dışında banka, emekliler kahvesi ile Balıkesir ve Marmaris’in de adları geçmektedir.

4.1.3.3.1. Kapalı mekânlar

Hikâyenin ana mekânı olan Bahar Apartmanı kapalı mekânların başında gelir. Eski bir apartman olan bu apartmanın kapısı kırıktır. “Kırk yıllık, kırık kapılı eski apartman, bütün bakışların, bütün dikkatlerin odak noktası oluvermişti.” (Özdek, 1991:88). Ayrıca bu apartmanda kalorifer de yoktur. O yüzden Çetinkaya ailesinin dileklerinden biri de küçük ama kaloriferli bir eve geçmektir. Bu apartmanın on altı dairesi vardır. Mahmut Beyler ise dokuzuncu dairede oturmaktadır. Evleri çok eski olduğu için soğuk rüzgâr pencere altında bulunan açık bir yerden içeri doluyor, ıslık çalar gibi bir ses çıkarıyordu. Mahmut Bey bir süngerle o aralığı kapatarak ıslık sesini keser. Evlerini soba ile ısıtmaktadırlar.

Mahmut Bey’in, Musa Bey ile buluşup, Ayça’dan haber aldığı yer emekliler kahvesidir. Bir işi olmayan emekliler buraya gelerek çay içip sohbet ederler.

Özel bir banka ile o bankadaki müdürün odası diğer kapalı mekânlardan biridir. Mahmut Bey yıllardan beri emekli maaşını bu bankadan çekmektedir. O yüzden banka müdürü ile de tanışıyordu. Odasına girip, konuştuğunda ona on beş milyar paranın faizinin ne olacağını sorar. Yanlış anlamalarla başlayan ve dedikoduların yayılıp, Ayça’nın dönmesini sağlayan soru bu soru olmuştur.

4.1.3.3.2. Açık mekânlar

İstanbul, Balıkesir ve Marmaris hikâyedeki açık mekânlardandır. Hikâye çoğunlukla İstanbul’da geçer. Ayça’nın, Balıkesir’de annesi ile olan konuşmasına yer verilir ve sonunda Selim ile birlikte Çetinkaya ailesinin Marmaris’e gittiğini öğreniriz.

4.1.3.4. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Hikâye, Ocak ayında başlar. “Odunu idareli kullanmalı, daha Ocağın başındayız, kış erken geldi. Şubatın zemherisi, Martın âzer fırtınası gelecek...” (Özdek, 1991:51). Mahmut Bey ve Meryem Hanım on dört yıldan beri torunlarını görmemektedirler. Gelinleri dört yaşında iken torunları Ayça’yı alarak evden ayrılmıştır. Ayça, on sekiz yaşına bastığında komşuları Musa’dan annesi ile ilgili bir haber alırlar. Günler geçer gider, bir gün Ayça çıkagelir. Haftalar sonra ise, Kış’ın son günlerinden olan bir günde Çetinkaya ailesi Marmaris’e gitmek için kırk yıllık apartmanlarından ve komşularından ayrılırlar. “Ve haftalar sonra bir gün, o kış en büyük dallarından birini yitirmiş olmasına rağmen kalan dallarını bembeyaz çiçekleri ile donatan o akasya ağacının dibine bir kamyon yanaştı.” (Özdek, 1991:105). Buna göre hikâyede üç dört aylık bir zaman dilimi anlatılmaktadır. Hikâye ocak ayında başlar, kışın bittiğini, baharın geldiğini gösteren, ağaçların çiçek açması zamanında bitirilir. Anlatı zamanı da buna paralel olan bir zaman dilimidir. Çünkü olaylar hâkim bakış açısı ile yaşandığı zaman direkt olarak anlatılır.

4.1.3.5. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede üçüncü tekil kişi “O” anlatıcı kullanılmıştır. Bu kişi hikâye kahramanlarının dışında olayları gözlemleyen başka bir kişidir. “Mahmut Bey sallanan koltuğundan usulca kalktı. Köpük kauçuğu bıçak sırtıyla bastıra bastıra pencere kenarlarına sıkıştırdı.” (Özdek, 1991:51). Hikâyenin bakış açısı hâkim bakış açısıdır. Bu bakış açısında anlatıcı olay örgüsüne ve kişilere hâkimdir. Onların niyetlerini ve isteklerini bilir. Her şeyi bilir, görür, duyar ve hisseder.

4.1.3.6. “Üç Dile Oyunu” adlı hikâyede dil ve anlatım

Yazar, bu hikâyesi ile günlük yaşamdaki bir problemi işlemiş, karşımıza çıkan karakterler, doğal ve içtendirler. Özellikle apartman hayatını ve oradaki insanları, merakları ve dedikoduları ile verirken insan manzaralarını okuyucunun zihninde canlandırabilmiştir. Hikâyeye ismini de veren bir oyundan söz edilir. Bu oyun masallarda sıkça karşımıza çıkar. Zor durumdaki bir kişinin yanına, bir peri ya da Hızır gelerek ondan üç dilek dilemesini ister ve bunları hemen oracıkta yerine

getirir. Bu oyun, Mahmut Bey ve Meryem Hanım'ın sıradan hayatlarına heyecan katar.

4.1.3.7. “Üç Dilek Oyunu” adlı hikâyede tema

Bu hikâyede üç temadan söz edebiliriz. Bunlar, hasret, fakirlik ve aşk temalarıdır.

4.1.3.7.1. Hasret teması

Hikâyedeki en güçlü tema hasret temasıdır. Mahmut Bey ve Meryem Hanım on dört yıldır görmedikleri torunları Ayça'ya karşı güçlü bir hasret duygusu beslerler. Öyle ki bütün sohbetlerinde ondan söz ederler. Musa Bey'in getirdiği haber karşısında çok heyecanlanır ve özlemleri bir kat daha artar. Diğer tarafta da Ayça annesine yalvarmaktadır. Ondaki İstanbul'a dedesinin ve babaannesinin yanına gidebilmek için izin istemektedir. Sonunda büyük ikramiye haberi ile hasret sona erer. Mahmut Bey ve Meryem Hanım torunlarına, Ayça'da sıcak bir yuvaya, dedesi ve babaannesine kavuşur. Kavuşma anı öyle heyecanlı geçer ki Mahmut Bey konuşamaz, anlamsız sözler söylemeye başlar, Meryem Hanım da fenalaşır. “Ve o gece, daha çok sessiz anlaştılar: Konuşmadan, gözleriyle, titreyen, gülümseyen dudaklarıyla.. Kavuşma sevincinden başka her şeyi unutmuşlardı.” (Özdek, 1991:96).

4.1.3.7.2. Fakirlik teması

Hikâye kişilerinin nerdeyse tümü fakirdir. Bahar Apartmanında yaşayan sakinlerin de durumları kötüdür. Dokuz numarada oturan Mahmut Bey emekli maaşı ile aybaşını zor getirir. Meryem Hanım ise eski elbiseleri yamayarak kullanılabilir hale sokar. Fakir olan bu insanların evinde telefon yoktur. Sobalı bir evde oturmakta ve odunlarını idareli olarak kullanmak zorundadırlar. Bu yaşlı çiftin hayalleri de hayatları gibi mütevazıdır. Üç Dilek Oyunu oynarken diledikleri dilekler basittir. Küçük ama kaloriferli bir ev ya da onun yerine işletebilecekleri küçük bir dükkân dilerler. Çünkü onlar şanslarının karşılığının çalışarak ödenmesi gerektiğini düşünürler. Onlara göre hazır para istemek yanlıştır.

4.1.3.7.3. Aşk teması

Hikâyenin sonunda Ayça çok sevdiği dedesi ve babaannesine kavuşur. Onların oturduğu sokağa geldiğinde orada bekleyen Selim ile karşılaşır. İki genç daha ilk görüşte birbirlerine âşık olurlar. Ayça, önce onu lisedeki jimnastik öğretmenine benzetir. Eskiden ona âşık olmuş ve evli olduğunu öğrenince onu unutmak zorunda kalmıştır. Selim ise, Ayça'ya karşı olan ilgisinin para yüzünden olabileceğinin düşünülebilmesinden korkar. Gerçek ikramiye sahibinin ortaya çıkması ile rahatlar.

4.1.4. “İki Dünyada Yaşayan Adam” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Yazar, bu hikâyesinde iki dünyası olan bir adamın her iki dünyasında yaşadıklarını, Türkiye ve dünyadaki toplumsal sıkıntılara değinerek, bunları eleştirel bir gözle okuyucuya sunuyor. Hikâye kişinin iç dünyasında haberleştiği ve ondan yardım istediği bir uzaylı kahramanı vardır. Bu kahramanın adı Bargan'dır. Biz bu kahramanı yazarın 1979'da yayımlanan çocuk kitabı “Uzaylı Bargan'ın Dönüşü” adlı kitapta da görmekteyiz.

4.1.4.1. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâye kişisi iki dünyası olduğundan bahseder. İç dünyasının geniş, zaman boyutunda uzak geçmişten uzak geleceğe kadar yaşayabileceğini söyler. Dış dünyasının ise çevresi ve ülkesi ile sınırlı olduğunu, zaman boyutunun ise insan ömrüyle sınırlı olduğunu ifade eder. Başkisi kendisini iç dünyasında çok güçlü hisseder, orada uzay yelkenlisine biner ve evreni dolaşır. Ama her iki dünyaya da ait olduğunu can ve ten kafesinin dış dünyada olduğunu belirtir. Dış dünyasından iç dünyasına genellikle sığınmak için geçer.

Dün televizyonda “uyuşturucu” konusu ile ilgili bir program seyretmiştir. Gençlerin böyle bir hastalığın pençesinden nasıl kurtulabileceklerini düşünürken iç dünyasına geçer ve orada karşısına on birinci yüzyıldaki Hasan Sabbah çıkar. Bu adam, Alamut Kalesi'nde gençlere dövülmüş haşhaş katılmış bal şerbeti içirerek onlara her şeyi yaptırır. Sayısız cinayetler işlettirir, Nizamülmülk'ü bile öldürtür. O zamandan on beşinci yüzyıla gelir. Habibi'nin bir mısrasını hatırlar: “Men demez miydüm ki bir gün ağlayasıdır gülen!” (Özdek, 1991:109). Orada da fazla duramaz, 1840'lı yıllara gelir. Orada Batılıların Çin'de kendilerine servet kazandıran

uyuşturucu satışının serbest bırakılması için savaş verdiklerini görür. Hemen uzak geçmişten uzak geleceğe geçer ve orada Bargan'ı çağırır. Bargan kırk kadar cankurtaran devriyesi ile gelir. Bargan bu devriyenin kumandanıdır. Elini başkışının altına koyarak onun düşüncelerini okur. “Tamam, dedi, dünya insanının en büyük düşmanı yine insandır, kendisidir. Dostluk elimi uzatacağım.” (Özdek, 1991:110). Bargan on ülkenin TV yayınlarını kontrol altına alarak oradan dünyalılara seslenir. Bargan, haşhaş ve tütün ekilmesini, bunların satılmasını yasaklar. Ayrıca verimli topraklara fabrika ve ev kurulmamasını, bunların kayalık ve verimsiz arazilere yapılmasını, verimli toprakların ekilmesi gerektiğini söyler. Dünyalı yöneticilerden de zehir satıcılarına karşı savaş açmalarını ister. Bunları yapmadıkları takdirde parlamento binalarının yıkılacağını söyler. Birkaç sonra da haşhaş tarlalarının yakılacağını, tekrar dikmeleri halinde yine yakılacağını haber verir. Haşhaş ve tütün tarlaları yakılır ve dünya yöneticileri zehir satıcılarına karşı gerçek bir savaş başlatırlar. Artık gelecek kuşaklar uyuşturucu kurbanı olmayacaktır.

Adam, bir düşten uyanır gibi kendine gelir. Eşi yanında örgü örüyor, kızı da “uyuşturucu” programından sonra başlayan “Sirk” dizisini seyrediyordur. Adam, eşini ve kızını alarak Çamlıca Tepesi'ne çıkar, oradan İstanbul'u, Boğaz'ı ve adaları seyrederler. Adam kızının benzetmelerini çok beğenir. Kız Boğaz'daki halatları dev salıncaklara benzetir, Türkiye Fiziki Haritası'nı ise Türkiye'nin iç organlarına benzetir. Adam, iç dünyasında yaptığı gezilere çok defa İlkokul ikinci sınıfa giden kızını da götürür.

O akşam televizyonda Çernobil santralindeki sızma ile ilgili bir belgesel seyreder. Bu olay, ona Hiroşima ve Nagazaki'deki atom bombası olaylarını hatırlatır. Sonraki haberde bir devletin Büyük Okyanus'ta Avustralya açıklarında atom denemesi yaptığı, buna karşı çıkan “yeşilci”lerin bir gemi ile deneme bölgesine girdiklerini, deneme yapan ülkeden bir casusun da o gemiye bir bomba koyduğu, bu bombanın patlatıldığı haberini duyar. Adam derken kendisini iç dünyasında bulur, denizdeki bütün balıkların ve canlıların öldüğünü, milyonlarca çocuğun karaya vurmuş balık gibi çırpındığını görür. Derken Bargan'ı çağırır. Bargan gelir yine elini adamın altına koyar ve onun zihninden geçenleri okur. On ülkedeki televizyon kanalından dünyaya seslenir ve dünyadaki bütün atom bombalarının yirmi bir gün içinde yok edilmesini söyler. Ancak üç gün geçmiş ama bir gelişme olmamıştır. Bunun üzerine Bargan dünyanın büyük şehirlerindeki elektrikleri keser. Dünyada büyük bir panik yaşanır. On iki saat sonra elektrikler geri verilir. Bargan TV ekranına

çıkarak, ikinci kesin emrini verir. Yirmi bir gün içinde atom bombaları yok edilmezse on iki ay boyunca dünyanın elektriğini keseceğini söyler. Dünyalılar on beş gün içinde bütün atom bombalarını yok ederler.

Adam, şimdi gerçek dünyasında öğretmen olan eşi ile kızını okula uğurlar kendisi de işe otobüs ile gitmeye karar verir. Otobüste gördüğü insan manzaralarını anlatır. Sonra iç dünyasında kendi ile konuşmaya başlar. Otobüstekiler onu deli zannederler. Birinci otobüsten iner. İkinci otobüsü bekler ama bir türlü gelmez. O sırada önünde bir araba durur. Bu adam Mehmet Tatlıcan adındaki bir arkadaşıdır. Onunla iş yerleri birbirine çok yakındır. Tatlıcan, arabası bozulduğu için mi işe otobüsle gittiğini sorar. Adam, o gün geç kaldığı için park yeri bulamayacağından dolayı arabası ile gelmediğini söyler. İstanbul'daki trafik problemi hakkında konuşurlar ve Avrupa'da yapılan uygulamalardan söz ederler. Derken bürolarının bulunduğu sokağa gelirler. Gerçekten de park yeri kalmamıştır. Tatlıcan arabasını park yapılmaz levhasının olduğu yere park eder, sonra da aldırılmaz bir şekilde bürosuna girer.

Adam selam verip büroya girdiğinde arkadaşlarının da daha işe başlamadığını fark eder. Tam geç kaldığı için özür dileyeceği sırada içeriye masa arkadaşı Şeref girer. Şeref o gün bir kaza atlattığını, az kalsın bir yayayı ezeceğinden söz eder. Adam iş yerinden çıkar, trafiğin düğümlendiği bir kavşağa gider. Kavşakta ne bir trafik polisi ne de bir trafik ışığı vardır. Bu yüzden hiçbir araba önceliği bir diğerine vermek istemez. Adam güçlü bir ıslık çalarak, kavşağın ortasına geçer ve işaretler vererek arabaların geçişini sağlar. Arabaların geçişinde önceliği içindeki yolcu sayısına göre yapıyordur. Kalabalık olan arabayı geçiriyor, içinde yanlı şoför olan arabayı durduruyordur. Kimileri teşekkür eder, kimileri de trafik açılmadığı için adama kızar. O sırada bir trafik polisi gelir ve adam o sıcakta düşüp bayılır. Uyandığında kendini hastanede bulur. Kimliğini çıkarıp bakmışlar, iş yerine ve eve telefon etmişlerdir. Eşi ve kızı başucunda korkmuş bir şekilde bakar. Doktor Asım Bey, bu adamı tanıdığını söyler, onun yazılarını çok beğendiğini de ilave eder. Ayrıca doktor korkulacak bir şey olmadığını stresten bayıldığını, temiz havanın ve dinlenmenin kendisine iyi geleceğini söyler. Bir taksiye binip eve giderler. Eşi bir sütlü kahve yapar ve adamın elindeki sigarayı alarak bunu bir daha içmemesini söyler. Kızı canının böğürtlen istediğini söyler. Annesi de kızına katılır. Adam, durumu anlamış, eşi ve kızı ona temiz hava aldırılmaz istiyordur. Ertesi gün Kızıköy'e giderek orada temiz hava alırlar, böğürtlen ve kızılıcak toplarlar. Adam artık sigarayı

bıraktığını söyler. İçini temiz hava ile doldururlar. Oradaki bir kuş sesini dinlerler. Onun ne söylediği üzerine çeşitli yorumlar yaparlar. Üç kişilik aile son derece mutlu, tabiatla, doğayla kucaklaşmış bir şekildedirler. İnsanların o güzelliği bozmaması için Bargan'ı çağıracağı sırada başka bir kuş sesi duyarlar, dikkatlerini o yöne verirler. Bargan yaprak hışırtısı taklidi sesi ile kendisinin bile o köşeyi seyre daldığını, ondan kendisini çağırmasını ister. Adam, Bargan'ı çağırılmaz, üzerindeki karamsarlık da gider. Kızının ve onların çocuklarının birer Bargan olacağını, Bargan'lar yetiştireceğini düşünür. Adam artık dış dünyasında kalmak istiyordur.

4.1.4.2. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu üç ana başlık altında değerlendireceğiz. Bunu yaparken iç dünyasında başkişiyeye yardımcı olan Uzay'lı Bargan'dan söz edeceğiz ve başkişinin dış dünyasındaki figüranlara değineceğiz.

4.1.4.2.1. Başkişi

Hikâyenin başkişisi bir yazardır. Bu yazar, iki dünyası bulunan, dış dünyasından iç dünyasına oradan da uzay yelkenlisi ile evrene yolculuk yapan bir kişidir. Uzaya meraklı olan bu kişi bilim kurgu romanlarında yaşıyor gibidir. Dış dünyada iken kendisini bir anda iç dünyasında bulur ve dünyayı kurtarmak için savaş verir. Bu savaşta ona Uzaylı Bargan yardımcı olur. Türkiye'nin ve dünyanın toplumsal meseleleri ile yakından ilgilenen bu adam, gençlerin iyi bir geleceğe ulaşması için çaba gösterir. Onun umudu kızı ile onun yaşlıları ve onların çocuklarıdır. “Kızım ve yaşlıları, sonra onların çocukları, birer Bargan olacak, Barganları yetiştireceklerdi.” (Özdek, 1991:127). Başkişinin eşi öğretmen, kızı da ilkokul ikinci sınıf öğrencisidir.

4.1.4.2.2. Yardımcı kişiler

Hikâyenin başkişisine dünya problemlerini çözmesinde yardımcı olan kişi Uzaylı Bargan'dır. Bargan, kırk gemiye sahip bir cankurtaran ekibinin kumandanıdır. Televizyon ekranından dünyalılara seslenerek onlardan isteklerini söyler. Böylece, dünyayı uyuşturucu ve atom belasından kurtarır. Yazarın bu kahramanı diğer hikâyelerindeki kahramanlara göre hayali kalır. Onunla tek iletişime giren dünyalı, yazardır. “Kahraman” adlı hikâyesinde de korkular bir cadı ya da canavar şeklinde karşımıza çıkar. Ama bunlar konuşmaz ve kimse ile iletişime girmez, yalnız görüntü

olarak varlıklarını sürdürürler. Bargan ise iletişime girip, dünyalılardan istediklerini yaptırır. Hikâye başkişisi, Bargan ile olan iletişimini iç dünyasında gerçekleştirir, onunla dış dünyada hiç buluşmaz. Onunla olan buluşmalarının ardından bir uykudan uyanıyor gibi bir hal alır. Buna bağlı olarak bu yardımcı kahraman için hayali bir kişidir diyebiliriz.

4.1.4.2.3. Dekoratif kişiler

Başkişinin dış dünyasındaki tü kişiler dekoratif kişilerdir. Bunlar arasında öncelikli olarak kızı ve eşi vardır. Eşi öğretmendir, kızı ise ilkokul ikinci sınıf öğrencisidir. Başkişimiz, iç dünyasına yaptığı yolculuklara kimi zaman yanında kızını da götürür. Onun benzetmelerini beğenir. Başkişinin, arkadaşları, Mehmet Tatlıcan, Gümüş Ali; iş arkadaşları, Şeref, Fahrettin; otobüsteki yolcular, trafikteki kişiler karşımıza dekoratif kişiler olarak çıkmaktadır. Bu kişilerin olayların gidişatı üzerinde rolleri yoktur. Yalnız, hikâyede bir şeylerin eleştirisi yapılırken figüran olarak kullanılır.

Hasan Sabbah ve Nizamülmülk tarih sahnesinden canlı kişiler olarak sunulur.

4.1.4.3. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede mekân

Hikâyenin ana mekânı İstanbul’dur. Hikâye başkişisinin İstanbul’daki iş yeri ve evi kapalı mekânlardan; Çamlıca Tepesi, Boğaz, Kıyıköy ve İstanbul’un cadde ve sokakları açık mekânlardandır. Bir de bunun dışında hayali mekânlar vardır. Bu mekânlar, Uzay ve evrendeki çeşitli galaksilerden oluşur. Aslında bu mekânlar gerçekte olup, oraya yolculuk yapılıp, oralarda kalınması zor olan yerlerdir. Başkişi iç dünyasına yaptığı yolculuklarda bu mekânlara uğrar.

4.1.4.4. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede zaman

Hikâyede vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Hikâye başkişisi, kendi hikâyeleri ile çevresindeki hikâyeleri kendi ağzından anlatır. Bu yüzden iki zaman da birbirine paraleldir diyebiliriz. Hikâye sıcak bir mevsimde anlatılır. Başkişi trafikte arabalara yol gösterirken stresten ve sıcaktan fenalaşıp bayılır. “Benim başıma da kızgın güneş vurmaya başlamıştı.” (Özdek, 1991:124). Buna rağmen olay zamanı yoğun bir sığının yaşandığı yaz mevsimi değildir. Çünkü başkişinin eşi ve kızı okula gitmekte yani okullar henüz yaz tatiline girmemiştir. Bir gün Kıyıköy’e böğürtlen ve

kızılılık toplamaya giderler. Bu meyvelerin olduğu mevsimin bahar mevsimi olduğunu düşünürsek, bahar sonu yaz başlangıcı bir aydan bahsedildiğini söyleyebiliriz. Vaka, tam belli olmamakla birlikte birkaç günlük bir zaman diliminde anlatılır.

Bütün bu zamanların dışında gerçek zamanlı bazı bilgilere yer verilir. Bunlar Rusya'daki Çernobil faciasından söz eden belgesel, ve atomla ilgili haberlerdir. Çernobil faciası 26 Nisan 1986 yılında yaşanmıştır. Bununla ilgili yapılan belgesel seyredildiğine göre vaka ve anlatı zamanı bu tarihten sonraki bir tarihtir.

Yazar, iç dünyasında uzak geçmişe doğru yaptığı yolculuklarda Hasan Sabbah ve Nizamülmülk'ten söz eder.

4.1.4.5.“İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede birinci tekil kişi “Ben” anlatıcı kullanılmıştır. Hikâyenin başkişisi kendi hikâyesini kendi ağzından anlatır.

“Benim iki dünyam var. Birinden ötekine gezer dururum. İç dünyam daha geniştir. Orada zaman boyutu uzak geçmişten uzak geleceğe uzanır ve ben uzak geçmiş de, uzak geleceği de yaşarım.” (Özdek, 1991:107).

Hikâyenin bakış açısı için gözlemci figürün bakış açısı kullanılmıştır diyebiliriz. Çünkü hikâye kişisi çevresine duyarlı, çevresindeki problemleri gören ve onun çözümü için çaba gösteren biridir. O iyi bir gözlemcidir. Olaylara ve kişilere hâkimdir. İstanbul'un bir kavşağında yaşanan trafik problemini görür ve ona hemen müdahale eder. “Birkaç dakika içinde tıkanıklığı gidermişim. Arabalar akmaya başladı.” (Özdek, 1991:123).

4.1.4.6.“İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede dil ve anlatım

Yazarın diğer eserleri gibi bu eserin de dili oldukça sade, üslubu da bir o kadar akıcıdır. Çocukların ve gençlerin ilgisini çekebilecek bir anlatıma sahiptir. Hikâyede bilim kurgu romanlarındaki bir kahraman vardır. Bu kahraman Uzaylı Bargan'dır. Uzaylı Bargan aynı zamanda yazarın bir çocuk romanının kahramanıdır.

Yazar, hikâyede Fransızca bir söze ve çeşitli beyitlere yer verir. Başkişi, bunları iç dünyasına yaptığı yolculuklarda söyler.

“Bahçeye kurdum çifte salıncak

Yar gelip yar gidip sallanacak” (Özdek, 1991:112).

Hikâye başkişisi bu mısraların edebiyatımızın en güzel mısralarından biri olduğunu söyler.

4.1.4.7. “İki Dünyada Yaşayan Adam” adlı hikâyede tema

Hikâye, Türkiye’deki ve dünyadaki toplumsal sıkıntıları işliyor. Bu sıkıntılar arasında, uyuşturucu, atom bombası ve trafik problemi vardır. Romandaki temalar bu konular ile şekillenmiştir.

4.1.4.7.1. Uyuşturucu problemi

Hikâye, başkişinin televizyonda izlediği uyuşturucu ile ilgili bir belgesel ile başlar. Bu programdan sonra başkişi dünyadaki uyuşturucu problemini düşünür. Uyuşturucunun özellikle gençleri ağına düşürdüğü anlatılır. Başkişi iç dünyasında bir yolculuğa çıkar ve on birinci yüzyıla Hasan Sabbah’ın Alamut kalesinde gençleri haşhaşlı bal şerbeti ile uyuşturarak, onlara her türlü kötülüğü yaptırdığı zamana gider. Oradan 1840’lı yıllara, Batı ülkelerinin kendilerine servet kazandıran uyuşturucuyu serbest bırakmak için Çin ile savaş yaptığı zamana gelinir. Uyuşturucu probleminden kurtulmak için Uzaylı Bargan’dan yardım ister. O da televizyon ekranlarından dünyalılara seslenerek, onlardan haşhaş ve tütün üretimlerine son vermelerini, bunların satılışının yasaklanması gerektiğini duyurur. Birkaç saat içinde tütün tarlaları yakılarak yok edilir. Dünyalı yöneticilerden ise uyuşturucu satıcılarına karşı gerçek bir savaş başlatmalarını ister. Aksi takdirden parlamento binalarını başlarına yıkacağını duyurur. Birkaç saat sonra tütün tarlaları yakılır ve dünyalı yöneticiler uyuşturucu tacirlerine karşı savaş başlatırlar.

4.1.4.7.2. Atom bombası

Başkişi bir akşam televizyonda, bir ülkenin Büyük Okyanus’da, Avustralya açıklarında atom denemesi yaptığı, atom karşıtı yeşil’cilerin bir gemiyle deneme yapılan alana girdiği, deneme yapan taraftan bir casusun bu gemiye bomba yerleştiği ve bombanın patladığı haberi verilir. Başkişi iç dünyasına girer, okyanus üzerinde yok olmuş canlı ve balık türlerini görür, sonra bunları karaya vurmuş balık gibi çırpınan çocuklara benzeter. İçinde çok büyük bir korku duyar ve Bargan’ı çağırır. Bargan televizyondan dünyalılara seslenir. Yirmi bir gün içinde dünyadaki bütün atom bombalarının yok edilmesini söyler. Üç gün geçer, dünyalı yöneticiler bir

şey yapmaz. Üçüncü gün dünyadaki büyük şehirlerin elektriğini kesilir ve on iki saat elektrik verilmez. On iki saat sonra elektrik verilir. Bargan emrini tekrarlar. Söylediği yapılmadığı takdirde, tam on iki ay boyunca dünyadaki elektriğin kesileceğini söyler. Yirmi bir değil tam on beş gün sonra dünyadaki bütün atom bombaları yok edilir.

4.1.4.7.3. Trafik problemi

Hikâyede, İstanbul'da ciddi bir trafik problemi yaşanmaktadır. Başkişi bir gün geç kaldığı için park yeri bulamayacağını düşünerek iş yerine otobüsle gitmeye karar verir. Birinci otobüsten iner ve ikinci otobüsü uzun bir süre bekler. Ancak otobüs gelmez. O sırada oradan geçen arkadaşı Mehmet Tatlıcan'ın arabasına biner. İş yerlerinin olduğu sokağa geldiklerinde gerçekten park yerlerini dolmuş olarak görürler. Bunun üzerine Mehmet Tatlıcan büyük bir rahatlıkla arabasını park yapılmaz işaretinin bulunduğu yere çeker. Başkişi buna şaşkınlıkla bakar. İş arkadaşı Şeref de trafikten söz ediyordur. O sabah bir kaza atlatmıştır, az kalsın bir yayayı ezdiğini söyler. Başkişi iş yerinden çıkar ve trafiğin kilitlendiği bir kavşağa doğru yürür. O kavşakta trafik polisi ya da trafik lambası yoktur. Bir müddet seyrettikten sonra içindeki itici bir kuvvetle keskin bir ıslık çalarak kavşağa atlar ve trafik polisi gibi işaretler vererek arabaları geçirir. Birkaç dakika sonra trafik açılır, hatta ona teşekkür edenler bile vardır. Geçiş üstünlüğünü, arabanın içindeki yolcu sayısına göre veriyordur. Bir müddet sonra trafik yine kilitlenir, şoförlerden biri bağırarak onun oradan alınması gerektiğini söyler. Kızgın güneş başkişiyi oldukça bunaltır. Tam o sırada trafik polisi gelir ve başkişi bayılır.

Başkişi bu probleminden bahsederken İstanbul'da arabaların çok yolların az olduğunu söyler. Bir ülkedeki uygulamadan örnek vererek bir köprüdeki geçişler yapılırken içinde yolcu sayısı çok olan arabadan geçiş parası alınmadığını, yolcusu az olandan ise alındığını söyler. Bu uygulamanın köprüdeki araba sayısını azalttığı ve trafiği rahatlattığı, köprü parası yerine ise başka şeylerden yol aşınması, benzinden ve zamandan tasarruf, tıkanıklığın giderilmesi gibi şeylerden kazanç sağlandığı anlatılır.

4.1.5. “Yüreğim Yanardağ” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Şimdi inceleyeceğimiz hikâyeye, bir aşk hikâyesidir. Ragıp ve Gül'ün birbirlerine duydukları derin aşk anlatılır. Ragıp, fakirlik yüzünden sevdiğinden ayrı

kalır, sonunda da ölüm, Gül'ünü onun elinden alır. Ragıp, sevdiğini yüreğinde yaşatmaya devam eder.

4.1.5.1. "Yüreğim Yanardağ" adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâye bir tren kompartımanında anlatılmaya başlar. Aynı kompartımanda pencere kenarında oturan biri yaşlı biri genç iki insan vardır. Yaşlı olan, genç olanın yüzüne bakarak şunları söyler:

"Sıra sıra dağlar eğilmez mi sanırsın? Sarp kayalar çatlamaz mı, denizler durulmaz mı, yanardağlar sönmez mi? Yeter ki sen yüreğinin ateşini söndürme! Himmete dağ dayanmaz oğul, dağlar dayanmaz." (Özdek, 1991:129).

Yaşlı adam, Ragıp adındaki bu gencin bir derdi sıkıntısı olduğunu anlamış, o yüzden onunla ilgilenmiştir. Ragıp ise, geçmişine okul yıllarına, fakülte kantinine, kütüphaneye, öğrenci yurdunun yemekhanesine bakıyordu. Aslında orada G... 'yi görüyordu. Gerçek adını söylemediği sevgilisinden Gül diye söz eder. İlkokulu onunla aynı kasabada okumuşlardır. Orta öğrenim için Ragıp İstanbul'a, Gül ise Bursa'ya gitmiştir. Birbirlerine mektup yazarlar ve sevgileri bu mektuplarla aşka dönüşür. Birbirlerini görmek için Yalova'da buluşurlar. Yalnız kırk dakika görüşükten sonra ikisi de yatılı okuldaki yoklamaya yetişmek için erken dönmelidirler. Bir gün 19 Mayıs tatilinden yararlanarak Bursa'daki İnkaya'da buluşurlar. İki sevgili orada hasret giderirler. Aylar ve yıllar geçer. Ragıp, üniversiteyi İstanbul'da okur. Gül ise Ankara'da okur. Artık buluşmaları çok zordur. Çünkü ikisinin de maddi durumu buna elverişli değildir. Gül okumak için İstanbul'a gelememiştir, ancak Gül'ün sınıf arkadaşı kasabadan tüccar Salih Bey'in kızı Nalân Ragıp'la aynı fakültede okuyordu. Fakültede onunla konuşuyor, kasabadan çocukluk arkadaşlarından söz ediyorlardı. Bir gün Nalân Ankara'ya gittiğini Gül'den ona selam getirdiğini söyler. Nalân Ankara'ya abisi Nejat'ı görmeye gitmiştir. Nejat Ankara'da Nalân ise İstanbul'da okuyordu. Her ikisi de kendi evlerinde kalıyordu. Nalân Ragıp'ı evine davet eder, ayrıntıları evinde anlatacağını söyler. Nalân, evinde teyzesi ile yaşıyordu. Ragıp, konuyu Gül'e getirmek istiyor, Nalân ise değiştiriyordu. Nalân Gül'ün daha çok abisi ile vakit geçirdiğini söyler. Nalân Gül'e bir mektup yazmış ve kendisinin Ragıp'la gezip dolaştığını hatta kendi evinde buluştuklarını bile yazmış. Gül'ün mektubu geldiğinde bunları öğrenir ve Nalân'ın evine yalnız bir kere ondan haber almak için gittiğini yazar. Nalân'ın neden böyle bir şey yazdığını düşünürken ilkokul yılları gelir aklına. Nalân hep Ragıp'ın

peşinde dolaşıyor, Nejat ise Gül'ün peşinde geziyordur. O yüzden Nejat ile Ragıp, Gül ile Nalân bir türlü arkadaş olamazlar.

Gül Ankara garından bir mektupla yaz tatilini annesinin hastalığından dolayı Nallıhan'ın K. Köyünde geçireceklerini haber verir. O yaz Gül'den mektup almaz. Ragıp da pek çok mektup yazar ama hiçbirini göndermez. Kasabaya yazdığı mektuplarda Gül'den haber almaya çalışır. Kardeşi bir mektubunda Gül'ün hasta olduğunu yazıyordu. Ragıp, hasta olanın o değil annesi olduğunu düşünür. Kendini çok talihsiz biri olarak görür. Sürekli olarak Gül'ü düşünür. Yağmur yağarken arkadaşları ile oturduğu kafeteryadan çıkar, o yağmurda dışarıda yürür. Hayallerinde Gül'ü görür, birlikte kasabada olduklarını ve İnkaya'da oturduklarını düşünür. Böyle hayaller içinde yürürken karşısına elinde şemsiyesi ile Nalân çıkar. Onunla, kafeteryaya dönerler. Nalân peçete ile Ragıp'ın yüzünü, gözünü siler. Çaylarını içtikten sonra kafeteryadan çıkmak için hazırlanırken, Nalân bir not yazacağını söyleyerek ondan biraz daha oturmasını ister. Sonra Nalân alışverişe gideceğini, akrabaları için hediye alacağını söyler. Ragıp'dan da, abisine alacağı hediyeyi seçerken kendisine yardım etmesini ister. Birlikte alışveriş merkezine girerler, Nalan önce kendine bir şeyler alır, sonra da ağabeyi için iki gömlek, çamaşır, kravat, bir de portföy alır. Otobüs durağına geldiklerinde, Nalân boş gelen bir otobüse binmez, sonradan gelen dolu otobüse binerek, Ragıp'ın, elindeki elbise çantasını vermesine fırsat vermeden gider. Otobüs giderken içindeki notu okumasını söyler. Ragıp, kafeteryaya gider ve notu açıp okur. Notta aldığı elbiselerin Ragıp için olduğu, kendisine söylese kabul etmeyeceğinden dolayı böyle bir şey yapmak zorunda kaldığı yazılıdır. Ragıp bu duruma çok kızar.

Pansiyona döndüğünde çalıştığı matbaadan gelen mektubu görür. Matbaadan ayrılarak yıllık iznine çıkan bir kişinin yerine geçmek için çağırılıyordur. O yaz çok çalışır, fazla mesai bile yapar.

Aradan üç hafta geçer, bir akşam odasına döndüğünde yatağının üzerinde bir zarf görür. Mektup, Nalân'dan gelmektedir. Dört sayfalık mektubun yalnız Gül ile ilgili olan paragrafını okur. Mektupta ağabeyinin Gül'le sözleştiği, onu ailesinden istemek için Gül'ün bulunduğu K. Köyüne gidileceği ve gelecek ay da nişan olacağı yazmaktadır. Ragıp, bu yazılanlara inanmak istemez. Onu, Nejat'a yakıştıramaz. Sinirli Nalân'ın aldığı elbise çantasını çıkarır ve gömleklerden birini parçalar, o sırada içeriye oda arkadaşı girer. Yılmaz, onu sakinleştirir. Mektupta yazanların kesin şeyler olmadığını, güzeli herkesin sevebileceğini ve isteyebileceğini, nişanın

henüz olmadığını söyler. o gün uzun uzun ağlar. Ertesi gün erken kalkar, kahvaltı hazırlar. Lise arkadaşlarını düşünür, onların yanında olup, bu problemini çözmesini ister. Ancak lise arkadaşları ile kopmuş, onlar Ragıp'a göre hayata artı binle başlamışlardı. Yılmaz o gün Sarayburnu'na gideceklerini, orada bir arkadaş gurubu ile buluşacaklarını, oradaki kızlardan biri olan Ayşegül'den hoşlandığını, kendisinin de onu yalnız bırakmamasını ister. O gün Yılmaz Ayşegül'le birkaç defa yalnız konuşma fırsatı yakalamıştır.

Günler geçer ama Gül'den bir haber gelmez. Ragıp, yolda gördüğü her kızını Gül'e benzetiyor, onun peşinden gidiyordur. Bu yüzden sıkıntı bile yaşar. Bir gün kardeşinden aldığı haberde Gül'ün Nejat'la nişanlandığı ancak çok hasta olduğu yazıyordu. Ragıp, bir hafta çalışıp, para biriktirerek K. köyüne gitmeye karar verir. Sonra kararını değiştirir, Gül'e bir mektup yazarak, onun nişanını kutlar, kendisinin de Ayşegül adında bir kızla nişanlandığını yazar. Aslında önce Nalân yazar, sonra değiştirir ve arkadaşı Yılmaz'ın sevgilisinin adını yazar. Mektubu birkaç gün bekletir, sonra bir gün posta kutusuna atar. İki hafta sonra Gül'den bir mektup alır. Gül de kendisinin Orhan'la nişanlandığını yazar. Ragıp'ın Nalân'la nişanlanacağını sandığını yazar, çünkü Nalân, Gül'e yazdığı bir mektubunda bunu ima etmiştir. Kendisinin hasta olduğunu, onunla olan ilişkisini annesinin bildiğini, bundan sonra annesinin ona yazacağını söyler. Ragıp, son yazdığı mektup için büyük bir pişmanlık duyar. Nalân da Ragıp gibi yapmış, Nejat'ın adını silerek Orhan adını yazmıştır. Gül'ü düşünür, onu hasta eden şeyin ne olduğunu düşünür. Arkadaşı Yılmaz'la birlikte on gün beklemeye karar veriler. On gün içinde bir cevap gelmezse birlikte köye gitmeye karar verirler. Bu arada çok sıkıntılı günler geçirir. Gül'e benzeyen kızlara, Gül olmadığını anlayana kadar bakan bir serseri gibi olur.

Bir gün lise arkadaşı olan Sinan'la karşılaşırlar. Sinan üniversiteyi İsviçre'de okumuş ve oradan bir kızla evlenmiştir. Ragıp'a da bir yeğenini tavsiye eder. Maddi durumu çok iyi olan yeğeni ile evlendirebileceğini söyler. Adının Gül olduğunu da ilave eder. Ragıp, Gül lafını duyunca yine kendi Gül'ünü düşünür. Onu göreceğini düşünerek Sinan'ın kardeşi olan Ali'nin evine gider. Olaya arkadaş ziyareti havası vermek için Doğan adındaki bir arkadaşlarını da yanına alırlar. Kız elinde kahve ile odaya girer, Ragıp, Gül'e hiç benzemeyen ama adı Gül olan kıza kendi Gül'ü gibi sorular sorar. Kızın sorduğu hiçbir soruya da cevap vermez. Ama bütün bunları bilinçsiz olarak yapar. Sinan kızar, yeğeninin bunu hak etmediğini söyler. Doğan, Ragıp'ı ayıplar. Ragıp'ın imdadına Ali yetişir. Kendisinin de yanında

hiçbir büyüğü olmadan böyle görücüye gitse heyecanlanacağını söyler. Ali'nin evinden çıktıktan sonra davranışlarını normale döndüreceğine dair kendisine söz verir.

Bir gün pansiyona döndüğünde Yılmaz'ı biraz endişeli bulur. Yılmaz, Gül'ün annesinden gelen mektubu okuduğunu söyler. Ragıp mektubu alır ve okur. Mektupta Gül'ün bir yıla yakın bir zamandan beri hasta olduğu, o köye de Gül'ün bu hastalığı için gittikleri ve Gül'ün öldüğü yazılıdır. Gül'ün annesi, kızının kendisi ile olan ilişkisini ayrıntıları ile bildiklerini, kızlarının onun ile nişanlanmasından dolayı mutlu olacaklarını belki de Gül'ün ömrünün bu nedenle birkaç ay daha uzadığını, Nejat'a kızdıklarını, Gül'ün kızmadığını, yalnız güldüğünü, çünkü Nejat'ın, Gül'ün Ragıp'a nasıl âşık olduğunu bildiği halde onu nasıl istediğini söyler. Nalân yazdığı mektuplarında Ragıp ile birlikte olduklarını ve onu kendisine bırakmasını söylüyordur. Gül, bu mektuplara pek ehemmiyet vermez. Gül'ün son isteği Ragıp'ın da, ailesi tarafından sevilmesidir. Ragıp altı sayfalık bu mektubu okuduktan sonra köye gitmeye, Gül'ün mezarını ziyaret etmeye karar verir. Ragıp, son mektubunda Gül'e öyle kötü şeyler yazdığı için kendine çok kızar. Nalân'ı yuvadaki civciv yumurtalarını alıp onları bozup, kıran birine benzetir. Uyumadan önce Yılmaz'a bir masal anlatır. Masalda adamın biri doksan dokuz cinayet işledikten sonra tövbe eder ve kervanların geçtiği bir yola bostan eker, yoldan gelip geçenlerin karınlarını doyurur ve onlardan günahlarının bağışlanması için dua etmesini istermiş. Bir gün bir derviş geçmiş, ona acaba günahlarım silinir mi diye sormuş. Derviş kırk yıllık esasını toprağa saplayarak, bu asa yeşillendiği zaman silinecek demiş. Dervişten sonra at koşturarak bir yolcu daha gelmiş. Yolcu durmak istemiyor, bu adam onu bırakmak istemiyor, ona bir şeyler yedirmek istiyormuş. Yolcu acelesi olduğunu söylüyormuş. Adam ne için acele ettiğini söylerse ona gitmesi için izin vereceğini söylemiş. Yolcu sevdiği kadının düşmanı ile evlendiğini, ona karısının daha önce kendisi ile seviştiğini söyleyerek yuvasını bozacakmış. Tövbekâr adam kızmış, bu adamın yuva bozmasına izin vermeyerek yüzüncü cinayetini işlemiş. O sırada toprağa saplanmış duran asanın yeşillenmiş olduğu görülür.

Kompartımandaki adam genç adamın dizlerine vurarak onu uykudan uyanır gibi kaldırır ve ona ev yapımı kurabiye ikram eder. Genç adam biraz daldığını söyler. Yaşlı adam, o genci oğluna çok benzettiğini söyler. Çünkü oğlu da çok sevdiği nişanlısını kaybetmiş, sonra onun gibi hayata küsmüş. Zaman geçtikçe yarası hafiflemiş, hayatına devam etmiş, şimdi de yedek subay olarak askerliğini

yapıyormuş. Yaşlı adam gerçek aşkların ömrünün insan ömründen daha fazla olduğunu söyler. Yaşlı adam, elinde okuduğu kitabı gösterir. Adının “Yurdunu Kaybeden Adam” olduğu kitaptaki kişinin her şeyini yitirdiğini, toprağını, suyunu, candaşlarını, kandaşlarını, vatanını yitirdiğini, ama sevgisini yitirmediğini, yabancı iklimlerde sevgi tohumları ektiğini söyler. Sonra Ragıp’tan restoran bölümünden bir su getirmesini ister. Kendisinin de o sırada kitabı bitireceğini, acele etmemesini söyler. Bu ihtiyar adam, Ragıp’ı çok etkiler. Suyu alıp geri döndüğünde adam kitabı bitirmiş oturuyordur. Kitabı Ragıp’a hediye eder ve ona kartvizitini verir. Kendisine gelecek bayramda bir kart atmasını söyler. Böylece kartviziti atmadığını anlayacağını söyler. Ragıp, kartvizitten yaşlı adamın adının Cemil Togay olduğunu ve öğretmenlik yaptığını anlar. O tren yolculuğunu böyle bir öğretmenle geçirdiği için mutludur. Böylece Gül’ün ailesinin karşısına daha dirençli çıkar. Gül’ün ailesinin yanında üç gün kalır, birbirlerini çok severler.

Ragıp, o günden sonra her bayram kompartıman arkadaşına tebrik kartı gönderir. Yurt dışına çıktığı zamanlar da bile kart gönderir. Yaşlı adam da bazen cevap yazar ve başarılarından dolayı onu tebrik eder ve kendisinin hasta olduğu için gelecek baharı göremeyeceğini tahmin ettiğini söyler. Bu yaşlı adam ile haberleşmeleri tam dokuz yıl sürer. Gül’ün anne ve babası ile de haberleşmeye devam eder. Onlar şimdi kendi anne ve babası ile aynı mezarlıkta yatıyorlardır. Ragıp, bu notları onların ölümünden sonra kaleme aldığını söyler.

4.1.5.2. “Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu üç ana başlık altında değerlendireceğiz. Bununla birlikte hikâyedeki bütün şahıslar Ragıp ve Gül’ün hayatındaki figüranlar olarak karşımıza çıkar. Bunlardan bazıları karşıt güç, bazıları ise yardımcı güç olarak hikâyede yer tutar.

4.1.5.2.1. Başkişiler

Hikâyenin erkek başkişisi Ragıp’tır. Ankara’nın bir kasabasında doğup, ilkokulu orda okuyan Ragıp, orta öğrenimini ve üniversite eğitimini İstanbul’da tamamlar. Fakir bir ailenin çocuğu olan Ragıp, üniversitede okurken çalışmak zorunda kalır. İlkokulu birlikte okuduğu Gül ise orta öğrenimini Ragıp gibi yatılı okulda ama ondan ayrı Bursa’da tamamlar. İki gencin aşkı ayrıldıktan sonraki mektuplaşmaları ile başlar. Birbirlerini görmek için Yalova’da buluşurlar. Ancak bu

buluşmalar kırk dakika sürer. Çünkü ikisi de yatılı okulda okuduğu için akşamki yoklamaya yetişmelidirler. Liseyi bitirdikten sonra Gül, üniversite okumak için Ankara'ya gider. Ragıp ise İstanbul'da kalır. Ragıp, üniversiteyi kasabadan Tüccar Salih'in kızı Nalân ile okur. Gül ise Nalân'ın ağabeyi Nejat ile aynı üniversitede okur. Nalân, Ragıp'a âşıktır. Nejat ise Gül'e âşıktır. Fakirlikten birbirini göremeyen bu gençlerin aşkları Nalân'ın oyunları ile üzücü bir sona gider. Hikâyenin sonunda Nalân hastalıktan ölür. Ragıp ise Gül'e yazdığı son mektup için kendini suçlar. Aynı zamanda Nalân'a da çok kızar.

Ragıp, Gül'ün gözlerini ve bakışlarını şu cümle ile anlatır: “Onun uzun kirpikli kara gözlerini, kaşlarını, ağzından tek sözcük çıkmadığı halde sayfalarca anlatan bakışlarını..” (Özdek, 1991:130). Ragıp ise Gül'ün ölüm haberi üzerine köye gitmek için bindiği trende yaşlı adam tarafından şöyle görünür:

“ Gözlerim kanlı, gözbebeklerim buğulu imiş... Bazen yüz hatlarım geriliyor, dişlerimi ve yumruklarımı sıkır gibi oluyormuşum, ama daha çok çaresizliğime yenik düşen ve yokluklara gömülmek gibi bir kadere razı olan bir durumda imişim.” (Özdek, 1991:130).

4.1.5.2.2. Yardımcı kişiler

Ragıp'ın lise arkadaşı Atalay, Ragıp'a borç para vererek onun Bursa'ya gitmesine yardımcı olmuştur. Ragıp, bu sayede Bursa'da İnkaya'da Gül ile buluşarak hasret gidermiştir. Ragıp, üniversitede okuduğu yıllarda zaman zaman Atalay'ı özler. Onun, sıkıntılarını dinmemesini ve kendine bir yol göstermesini ister. Çünkü Ragıp'ın lise arkadaşları Gül konusunda Ragıp'a hep destek olmuşlardır. Böyle onu özlediği günlerden birinde oda arkadaşı Yılmaz'a Atalay diye seslenir. Yılmaz'ı da en az Atalay kadar sever. O da bunalıma girdiği günlerde Ragıp'ın yanında olur, ona zorla yemek yedirir, Gül konusunda onunla ümit verici şekilde konuşur. Hatta birlikte Gül'ün kaldığı köye gidebileceklerini söyler. Ragıp'ın bu iki arkadaşı dışında Gül'ün ölüm haberini aldıktan sonra yaptığı tren yolculuğunda ona aşlı bir adam refakat eder. Bu yaşlı adam ona sevdiğinin ölümü karşısında yıkılmamasını ve hayata onun için devam etmesini öğütler. Ragıp, o yaşlı adam sayesinde Gül'ün ailesinin karşısına dik çıkabildiğini söyler. “Güllerin evine sallanmadan, yıkılmadan varabilmemi belki bu rastlantıya borçlu idim.” (Özdek, 1991:166). Bu yaşlı adamın adı Cemil Togay'dır ve kendisi emekli bir öğretmendir. Gül'ün annesi, Ragıp ile kızı arasındaki sevginin farkındadır. Onların mektuplaşmasına izin verir, kızına isterse Ragıp ile nişanlanabileceğini söyler. Kızı öldükten sonra ise bir mektupla Ragıp'a haber verir ve ondan güçlü olmasını ister.

4.1.5.2.3. Karşıt kişiler

Hikâyede Ragıp ile Gül'ün karşısına engel olara çıkan iki kişi vardır. Bu iki kişi onların bir araya gelmesini istemez. Bunlardan biri Nalân'dır. Nalân, Ragıp'ın Gül ile evlenmesini istemez, ona karşı olan hislerini açıkça belli eder ve onu zenginliği ile etkilemeye çalışır. Ragıp bundan hiç hoşlanmaz. Nalân, Ragıp'a Gül hakkında yalanlar söyler, onun abisi ile görüştüğünü ve yakında nişanlanacaklarını söyler. Aynı zamanda Gül'e de mektup yazarak, kendisinin de Ragıp ile sürekli beraber olduklarını ve aralarına girmemesini söyler. Nejat, Gül'ün Ragıp'ı sevdiğini bildiği halde onu istemeye gider ve onunla evlenmek ister. Ragıp, dördü arasındaki ilişkiyi şöyle anlatır:

“Kasabamızın okul bahçesinde o benim peşimi, ağabeyi Nejat ise Gül'ün peşini bırakmazlardı. Her oyunda, her kümede Nalân benimle, Nejat Gül ile eşleşmek isterdi. Bu yüzden biz Nejat'la hiç iyi arkadaş olamamıştık. Gül ile Nalân da iyi geçinemezlerdi.” (Özdek, 1991:136).

4.1.5.3.“Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede mekân

Hikâyedeki mekânlar işlevseldir. Yazar, bu mekânların tasvirini yapmamış, yalnız olayların cereyan ettiği yerler olarak vermekle yetinmiştir.

4.1.5.3.1. Kapalı mekânlar

Hikâye bir tren kompartımanında anlatılmaya başlar. Ragıp, o tren kompartımanında pencere kenarında yaşlı bir adamla karşılıklı olarak yolculuk yapmaktadır. Yolculuk sırasında üniversite yıllarını, okuduğu fakülteyi, kaldığı yurdu ve yurdun yemekhanesini gözlerinin önüne getirir. Aslında oralarda Gül'ü görür. Ragıp'ın arkadaşları ile gittiği kafeterya kapalı mekânlardan bir diğeridir. Bir gün bu kafeteryaya yolda karşılaştığı Nalân ile birlikte girer. Oradan da birlikte bir alışveriş merkezine giderler. Nalân burada kendine ve Ragıp'a elbise alır. Aslında Ragıp'a aldığı elbiseleri abisine aldığını söyleyerek ona seçtirir, sonra da onları Ragıp'a hediye eder. Ragıp, bu duruma çok kızar. Nalân bir gün Gül'den haber vereceğini söyleyerek Ragıp'ı evine davet eder. Nalân o evde teyzesi ile birlikte yaşamaktadır. Aynı şekilde abisinin de Ankara'da bir evi vardır.

Ragıp bir gün lise arkadaşı Sinan ile karşılaşır. Sinan onu yeğeni Gül ile tanıştırmak için kardeşi Ali'nin Etiler'deki evine götürür. Ragıp, o evi şöyle tarif eder: “Zengin döşeli, bol çiçekli, şömineli büyük salonda Gül'ü beklerken ben, ben olmaktan çıkmışım.” (Özdek, 1991:157).

Ragıp, Gül'ün ölümünden çok sonra Hindistan'a gider. Orada Tac Mahal'i görür. Orada Mümtaz Mahal'in gözlerinde Gül'ü görür.

4.1.5.3.2. Açık mekânlar

İstanbul, Sarayburnu'ndaki İskele Bahçesi, Yalova ve oradaki İskele Parkı, Bursa'nın İnkaya'sı, kasabadaki istasyon bahçesi, Ankara, Nallıhan ilçesi ve K. Köyü hikâyedeki açık mekânlardandır. Ragıp Gül ile Yalova'daki İskele Parkı'nda buluşur. Bu buluşmalar kırk dakika sürer. Çünkü ikisi de yurttaki akşam yoklamasından önce orada olmalıdırlar. Ragıp bir gün para biriktirir ve arkadaşı Atalay'dan da biraz borç alarak Gül ile Bursa'nın İnkayası'nda buluşur. "... kendimizi "İnkaya" denilen yeşil bir alanda bulduk. Gözden uzak, gürültüden uzak kırıllık bir yer.." (Özdek, 1991:132).

4.1.5.4. "Yüreğim Yanardağ" adlı hikâyede zaman

Hikâyenin anlatı zamanı ile vaka zamanı farklıdır. Hikâyenin başkişisi Ragıp, anılarını Gül'ün anne ve babasının ölümünden sonra kaleme aldığını söyler. Onlarla görüşmesinin ise Cemil Togay Bey'in ölümünden sonra da uzun bir süre devam ettiğini söyler. Cemil Togay Bey ile dokuz yıl görüştüğünü biliyoruz. O zaman anlatı zamanının vaka zamanından dokuz yıldan daha fazla süre sonra olduğunu söyleyebiliriz. Vaka zamanının ise Türkiye'de ilk resmi televizyon yayınının yapıldığı 1967 yılından daha önceki bir dönemde olduğunu düşünüyoruz. Çünkü Ragıp bir yerde o tarihte yurdumuzda TV yoktu der. "Her alan, her köşe, her bucak birer sinema ekranı idi ve bütün ekranları Gül'ün görüntüleri dolduruyordu (O tarihte yurdumuzda TV yoktu henüz)." (Özdek, 1991:139). Ragıp önce ortaokul ve lise yıllarını, sonra ise üniversite yıllarını anlatır. Bu yılların on yıla yakın bir süre olduğunu düşünürsek anılarını anlattığı vaka zamanının on yıla yakın bir süre sürdüğünü düşünebiliriz. Ragıp, Gül'ün ölümünden sonraki yıllar hakkında da bize bilgiler vermiştir. Gül öldükten sonra dokuz yıl boyunca Cemil Togay Bey ile mektuplaştığını, Gül'ün annesi ve babası ile daha uzun bir müddet boyunca mektuplaştığını söyler. Bu sırada işinde başarılı olduğunu, yurt dışına çıktığını, uzun seyahatler yaptığını da anlatır.

Hikâye sondan başlanarak, geçmişe doğru gidilerek anlatılmaya başlar. Orada Ragıp'ın Gül ile olan ilişkisi anlatılır. Daha sonra tekrar hikâyenin başındaki tren sahnesine dönülür ve hikâye orada bitirilir. Yazar geriye dönüş tekniğini

kullanarak hikâyenin zamanında geriye ya da ileriye dönük sıçramalar yapar. Bir yerde daha o yıllarda TV yoktu der. Başka bir yerde Gül’ün ölümünden sonra Tac Mahal’i ziyaret ettiğini ve orada Mümtaz Mahal’in gözlerinde Gül’ü gördüğünü söyler.

4.1.5.5.“Yüreğin Yanardağ” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede “Ben” birinci tekil kişi anlatıcı kullanılır. Ragıp, kendi anılarını kendi ağzından anlatır. “Bu anıları onların ölümünden sonra kaleme aldım” (Özdek, 1991:167). Hikâyeye tekil bakış açısı tekniği ile kaleme alınmıştır. Olaylar, durumlar hep hikâyeye başkişisi Ragıp’ın bakış açısından sunulur. Hikâyeye onun aşkını ve yine onun aşkını kaybedişini, düştüğü boşluğu ve tekrar hayata bağlanma çabasını yine onun bakış açısından anlatır.

4.1.5.6.“Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede dil ve anlatım

Yazarın diğer hikâyeleri gibi bu hikâyesi de oldukça sade ve akıcı bir üsluba sahiptir. Hikâyeye bir aşk hikâyesi olması sebebiyle okuyuşta sürükleyicilik kazandırır. Ragıp Gül ile olan aşkları hakkında şu değerlendirmelerde bulunur:

“Biz gerçekten yirminci yüzyılın sonlarında maddi çıkarların aşkları gölgelediği, aşkları sadece biyolojik duyum ve doyuma dönüştürdüğü bu uzay çağının eşiğinde, onyedinci ya da onsekizinci yüzyılın romantizmini yaşıyorduk. Çağın dışında, kendimize özgü bir dünyada idik.” (Özdek, 1991:133).

Hikâyede Lud-i Hanevi’nin bir kıtasına yer verilir: “Kalk gidelim sevgilim, sana böyle bir türbe yaptırمام, gönül türbeme razı olacaksın” (Özdek, 1991:133).

Ragıp, bir gece arkadaşı Yılmaz’a “tövbekâr” masalını anlatır. Bu masal ve bu dizeler ile hikâyeye edebi bir güzellik daha katılmış olur.

4.1.5.7.“Yüreğim Yanardağ” adlı hikâyede tema

Hikâyede iki önemli tema dikkatleri çeker. Bunlardan biri aşk teması biri de fakirlik ve zenginlik karşıtlığı temasıdır.

4.1.5.7.1. Aşk teması

Hikâyeye bir aşk hikâyesidir. Bu yüzden en güçlü tema aşk temasıdır. Ragıp ve Gül birbirlerine çok güçlü bir aşk duyarlar. Ragıp, bu aşkı şöyle anlatır:

“Biz gerçekten yirminci yüzyılın sonlarında maddi çıkarların aşkları gölgelediği, aşkları sadece biyolojik duyum ve doyuma dönüştürdüğü bu uzay çağının eşiğinde,

onyedinci ya da onsekizinci yüzyılın romantizmini yaşıyorduk. Çağın dışında, kendimize özgü bir dünyada idik.” (Özdek, 1991:133).

Ancak, fakirlik yüzünden birbirlerinden uzakta kalmak zorunda kalırlar. Sonra da aralarına Nalân ve Nejat girer. Sonunda da Gül hastalanır ve ölür.

4.1.5.7.2. Fakirlik-zenginlik çatışması

Ragıp ve Gül fakir ailelerin çocuklarıdır. İlkokulu kasabada okuduktan sonra Ragıp orta öğrenimi için İstanbul’da yatılı bir okula, Gül ise Bursa’da yatılı bir okula gitmiştir. Bu sürede Yalova’da buluşup, görüşmüşlerdir. Ragıp bir seferinde para biriktirerek ve arkadaşı Atalay’dan borç alarak, Gül ile Bursa’nın İnkayaşı’nda buluşmuşlardır. Ragıp üniversiteyi İstanbul’da, Gül ise Ankara’da okur. Ve yine fakirlik yüzünden bir araya gelemezler. Ama kasabadaki tüccar Salih’in çocukları onlarla birlikte okumuştur. Nalân, İstanbul’da Ragıp ile aynı fakültede okumuş, Nejat ise Gül ile birlikte Ankara’da okumuştur. Bu iki kardeş oldukça varlıklıdır. Babaları ikisine de ayrı evler tutmuştur.

Ragıp, lise arkadaşlarını çok sever. Ama liseden sonra onlarla görüşmez. Buna sebep olarak şunları söyler:

“Arkadaşlarım hayata artı yüz, artı binle başlamışlardı. Kestirme yoldan gidiyorlardı. Ben ise sıfırın altından başlamıştım. Onlar için üç kere üç dokuz ederdi, ben ise dokuza “üç artı üç, artı üç” ile varacaktım. Onlar paralı jetlere bineceklerdi, ben ise parasız yatılı taşıtına. Bir gün aynı hedefte buluşacaktık, çünkü onlarsız olamazdım. Ama onların hızını kesmemeliydim.” (Özdek, 1991:148-149).

4.1.6. “Yolcu Beklerken” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Bu hikâye başkişinin limanda bir çift yabancı turisti beklerken orada nöbet tutan bir polis memuru ile olan diyaloglarını ve oradaki insan manzaralarını anlatır.

4.1.6.1. “Yolcu Beklerken” adlı hikâyenin olay örgüsü

Yağmur öncesi bunaltıcı çok sıcak bir havada insanların sırtından terler boşaldığı bir vakitte bir kişi rıhtımda biri Rus, diğeri İtalyan olan iki transatlantiğin önünde bir çift yolcu bekler. O sırada orada nöbet tutan bir polis memuru dikkatini çeker. Çünkü oradan geçenler polisin önünde durup, ona soru soruyorlardır. O sırada soru soran birine polis memuru azarlar gibi bir şekilde cevap verir. Başkişi polisin yanına yaklaşarak cevabının biraz sert olduğunu ifade eder. Polis memuru, başkişiye yanında beklemesini ve ona sorulan soruları dinlemesini söyler. Orada beklerken, bir kişi yaklaşmış gemilerin ne gemisi ve hangi ülkeye ait olduklarını sorar. Polis başından

savmak ister, başkişi adamın bu sorusuna cevap verir. Aradan bir dakika geçmeden orta yaşlı bir adam yaklaşarak helânın yerini sorar. Turist grupları ağır ağır gemiden çıkarlar. Orada bekleyen işportacılar dikkatleri çeker. Başkişi de tezgâhların birinde duran iç içe geçmiş yumurta şeklindeki tahta bebeklere bakıp, fiyatını sorar. İşportacı bebeğin fiyatının bir lira olduğunu ikisini bir buçuk liraya verebileceğini söyler. o sırada bir turist bu bebeklerle ilgilenir ve fiyatını sorar. Satıcı, “only four dollars” der. Turist pazarlıksız alışveriş yapmaması gerektiği söylendiğinden olsa gerek iki dolar teklif eder. Satıcı önce üç, sonra iki buçuk olur der. Sonunda da iki dolara razı olur. Başkişi bu olaya şaşır kalır. Ona göre satıcı beş yüz liralık bebekleri dört bin liraya satarak turisti kandırmıştır. Polis aralarında, turistler ve döviz ile onları kazıklama peşinde olan satıcılar hakkında bir konuşma geçer. Tam o sırada bir turist yaklaşarak Kapalıçarşı’nın yerini sorar. Başkişi ve polis turiste yardımcı olarak bir taksi şoförüne turisti Nuruosmaniye’den geçirerek oradaki turist otobüslerine baktırmasını ister. Böylece kaybolan turist kendi grubunu bulmuş olacaktır. Turisti taksiye bindirdikten sonra Ankara plakalı resmi bir araba gelir. İçinden en azından müsteşar olduklarını düşündükleri biri iner ve basamakları çıkar. Polis kendi yerine geçecek memurun teftişten önce gelmesini istemektedir. İkinci bir resmi araba gelir. İçinden çıkan iki kişi memura “Beyefendi çıktı mı” diye sorar. Polis, çıktığını söyler. Derken bir araba daha gelir. Bu arabadan dört kişi iner. O sırada merdivenden çıkanlar geri iner ve gelen kişilerin ardından tekrar çıkarlar. O sırada önce inip sonra çıkan kişiler polis memuruna bakıp kızarlar. “Beyefendi çıkmışmış!” derler. (Özdek, 1991:175). Başkişi karşı kaldırıma geçip, tezgâhtan ağızlıklı iki puro alır. Bunlardan birini polis memuruna verir, diğerini de çantasına koyar. Başkişi o gün “Bir polisin kapı nöbeti nasıl geçer?” öğrenmiş olur. Ayrıca “Vatandaş polise ne sorar?” sorusunu da cevaplamış olur. (Özdek, 1991:175). Gelen giden azalır. O sırada ihtiyar adam gelerek, ““Polis Bey oğlum, Karsaklı Polis Mehmet’i bilin mi ki?” Senin yaşında, az esmer, yola çıkarken edresini almıştım ama kaybetmişim?..” der. (Özdek, 1991:176). Bu soruya ikisi de güler. İstanbul’da pek çok karakol ve binlerce polis memuru olduğunu, bunların yüzlercesin adının da Mehmet olabileceğini söyler. Soyadını ve hangi karakolda çalıştığını bilmediği bu kişiyi bulamayacaklarını söylerler. Adam, belki rast gelir diye sordum der ve gider. Daha sonra bir adam gelir ve belindeki kemere bir delik daha açtırmak istediğini bu nerede yaptırabileceğini sorar. Polis memuru bu kişiye ayakkabı boyacılarını göstererek onların bilebileceğini söyler. Başkişi adamın bu durumu ile ilgili şu eleştiride bulunur: “En çok kemer sıkın

vatandaş sen olacaksın galiba.” (Özdek, 1991:176). Elinde ki ağır valiz bulunan bir vatandaş, iki transatlantiği göstererek karşıya geçeceğini bunların hangisi ile Süreyyapaşa’ya gidebileceğini ve bileti nereden alabileceğini sorar. Polis memuru bu adamın sorusuna güler ve şehir hattı vapur iskelesini gösterir. Polis memuru bir kez daha homurdanarak saatine baktığı sırada nöbeti devir alacak arkadaşı gelir ve o sırada bekleyen polis memuru koşarak binanın üst katına çıkar. Gelen polis memuru ne olduğunu sorduğunda başkişiyi göstererek ona sormasını söyler. Yeni memur başkişinin yanına gelir ve ona sorar. O da polis memurunun tuvalete gittiğini, kendisi geç geldiği için biraz sıkıldığını söyler. Yeni polis memuru kaşlarını çatar ve nöbetlerin yarımşar saat uzatıldığını bilmesi gerekir diye söylenir. Yeni polis memuru biraz sonra başkişiyi Rasim’in neyi olduğunu sorar. Başkişi şaşırır, “Rasim mi? O da kim?” der. Başkişi, yolcu beklerken ahbab olduklarını, adını bilmediğini söyler. Başkişi beklediği çiftin başına bir şey mi geldi diye düşünürken, iki yaşlı çift görünür. Az önce nöbeti biten memur merdivenlerden iner ve başkişiyi “geçmiş olsun” diyerek yeni memurun yanına gider. Taksi şoförü “Götürelim abicim” diyerek yaklaşır, başkişi az ileride arabalarının beklediğini söyleyerek gider.

4.1.6.2. “Yolcu Beklerken” Adlı Hikâyenin Şahıs Kadrosu

Kısa bir zamanda geçen bu hikâyenin şahıs kadrosu oldukça zengindir. Buna rağmen şahıs kadrosunu iki ana başlık altında değerlendireceğiz.

4.1.6.2.1. Başkişiler

Hikâyenin başkişisi yabancı gemilerin beklediği bir limanda yabancı bir çift turisti bekleyen bir kişidir. Bu kişinin ismi ya da imliği hakkında bir bilgi verilmemiştir. Bir turist rehberi de olabilir bir gazeteci de. Gazeteci ya da yazar olduğunu düşünmemizde yazarın bu kişiyi anlatırken onun gözlemci yönünü ön plana çıkarmasından kaynaklanmaktadır. Başkişi kapıda nöbet tutan bir polis memurunu ve ona soru soran kişileri gözlemlemeye koyulur. Gemiden inen yolcuların azaldığı ve kendisinin de çok sıkıldığı bir anda yaptığı gözlemlerin kendisi için yeterli olduğunu düşünür. “Bu kadar gözlem yeter, artık gelseler...” (Özdek, 1991:175). Başkişinin yardımsever yönü gözler önüne serilir. Grubunu kaybeden bir turiste yardımcı olarak ona grubunu nasıl bulabileceği konusunda yardımcı olur. Üstelik bu kişi ile Fransızca ve İngilizce karışık bir dille anlaşır. Buna bağlı olarak başkişinin bu iki dili de bildiğini söyleyebiliriz.

Bahsettiğimiz bu başkişinin yanında adını sonradan öğrendiğimiz Polis Memuru Rasim Bey de vardır. Bu kişinin görevi bir nöbetten daha çok sanki rıhtımdan geçen vatandaşların sorularını cevaplamaktır. Bu soruların ve tuvalet ihtiyacının kendisini sıkıştırması sonucu iyice sıkılan polis memuru sık sık saate bakar ve yerine geçecek polis memurunun gelmesini bekler. Her iki başkişi de bu bekleme sırasında birbiri ile ahablık kurar. Birbirlerinin adlarını bile bilmeyen bu kişiler toplum meseleleri üzerine sohbet eder, soru soran vatandaşlara yardımcı olurlar.

“O, hiç de doğal olmadığı halde beni nöbetine ortak etmiş, beklemekten sıkılmayayım diye oyalamıştı. Çok kısa ve özel bir durumda da olsa, “Bir polisin kapı nöbeti nasıl geçer?” öğrenmiştim. Ayrıca kendime “Vatandaş polise ne sorar?” sorusunu cevaplama görevi vermiştim ve bu cevabı öğreniyordum.” (Özdek, 1991:175).

4.1.6.2.2. Dekoratif kişiler

Rıhtımda müşteri bekleyen taksicileri ve turistlere bir şeyler satmak isteyen işportacıları dekoratif kişiler arasında değerlendirebiliriz. Bunlardan taksiciler kendi aralarında edep sınırlarını aşmayan argo kelimelerle konuşurlar. “Birbirlerine, edep sınırını aşmayan argolarla takılıyor, güzel kadınları süzmekten de geri kalmıyorlardı.” (Özdek, 1991:169). Turistlere bir şeyler satmak isteyen işportacılar ise polisin korkutmalarına rağmen gitmiyor, kaçıp sonra tekrar gelip tezgâhlarını açıyorlardır. “Kaçar gibi yapıp öbür taraftan tekrar sokuluyor ve okumuşlara taş çıkartan bir deyim bolluğu ile, her dilden, turistlerin dikkatini çekmeye çalışıyorlardı.” (Özdek, 1991:171).

Nöbet tutan polis memuruna soru soran vatandaşları da dekoratif kişiler arasında sayabiliriz. Bu kişiler ilginç soruları ile başkişiye gözlem konusu olurlar. “Bir polisin kapı nöbeti nasıl geçer?” öğrenmiştim. Ayrıca kendime “Vatandaş polise ne sorar?” sorusunu cevaplama görevi vermiştim ve bu cevabı öğreniyordum.” (Özdek, 1991:175).

4.1.6.3.“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede mekân

Hikâye tek bir mekânda geçer. Bu mekân, yabancı gemilerin yolcu indirdikleri bir rıhtımdır. Bu rıhtımda biri Rus biri İtalyan iki transatlantik yolcu indiriyordur. Bu yolcu gemilerinden inen turistler rıhtımdaki otobüslerine binip uzaklaşıyor, kimileri de taksilere binip gidiyorlardır. Bu rıhtımın önünde bir kapı polisi bekliyor, onun birkaç metre sağında da başkişi yabancı bir çifti bekliyordur.

Bu iki kişinin ahbablıkları bu bekleme esnasında oluşur, ta ki polisin nöbeti bitene ve başkişinin beklediği çift gelene dek sürer.

4.1.6.4.“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin anlatı zamanı ile vaka zamanı aynıdır. Vaka bir saate yakın bir sürede geçer, anlatı zamanı da buna paralel bir zaman dilimidir. Çünkü başkişi gözlemlerini direkt olarak o zamanda anlatır. Başkişi buluşma yerine epeyce erken bir saatte geldiğini söyler. Buna sebep olarak trafiğe takılma problemi yaşayıp buluşma zamanına geç kalmak istemediğini söyler. Beklediği çift buluşma saatinden daha geç geldiği için bekleme süresi de buna bağlı olarak uzar. Bu sürenin bir saate yakın bir süre olduğunu düşünüyoruz. Çünkü başkişinin yakınında nöbet tutan polis memuru yerine geçecek polis memurunun geciktiğini söyler. Yeni polis memuru geldiğinde ise nöbetlerin yarımşar saat uzatıldığını ve onun bunu bilmesi gerektiğini ifade eder. Buna balı olarak başkişinin polis ile birlikte bekleme süresinin yarım saat kadar olduğundan eminiz. Yeni polis nöbeti devir aldıktan sonra başkişi bir müddet daha bekler. Bu sürenin ne kadar olduğu söylenmemekle birlikte vaka süresinin genel olarak bir saate yakın bir süre olduğunu söyleyebiliriz. Vaka ile ilgili son olarak, yaz mevsiminin en sıcak bir anında yaşandığını belirtmek gerekir. Çünkü başkişi o günün çok bunaltıcı ve sıcak bir gün olduğunu söyler.

“Kurşun gibi ağır, bunaltıcı bir hava. Dallarda yaprak kıvılcımlıyor. Güneş yitik, gökyüzü duman renginde. Önümüzdeki saatlerde belki bir sağanak boşalacak, havayı biraz serinletecekti ama, o dakikalarda yağmur insanın derisiyle gömleği arasında yağıyordu sanki.” (Özdek, 1991:169).

4.1.6.5.“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâyede “Ben” birinci tekil kişi anlatıcı kullanılmıştır. Bu kişi olaylara gözlemci rolünde olan Gözlemci Figürün Bakış Açısı ile bakmıştır. Bu bakış açısında anlatıcı genellikle “Ben” anlatıcıdır. Başkişi hikâyedeki rolünün gözlem olduğunu şu cümle ile anlatır: “... Bu haliyle bir anda, asıl görevimmiş gibi bana gözlem konusu oluverdi.” (Özdek, 1991:170). Başkişi nöbet tutan polis memurunu ve ona soru soran vatandaşları gözlemler ve toplumsal konularda değerlendirmelerde bulunur.

4.1.6.6.“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede dil ve anlatım

Kısa hikâye tarzında yazılmış olan bu hikâyede bir kişinin yabancı gemilerin yolcu indirdikleri bir limandaki gözlemlerini anlatır. Bu gözlemlerini anlatırken

oldukça sade bir üslup kullanmıştır. Taksi şoförlerinin konuşmalarını verirken onların günlük kullandığı dili edep sınırını aşmayan argo kullanımı ile vermiştir.

“Patiklerin yer basar, balam,
Hızlı gitme ter basar...” (Özdek, 1991:178).

4.1.6.7.“Yolcu Beklerken” adlı hikâyede tema

Yazar, bu hikâyesinde çeşitli sosyal temalara değinmiştir. Bunların başında trafik problemi gelir. Başkişi trafiğe takılma korkusu yaşadığı için evden erken çıkar ve buluşma yerine erken bir saatte gelir. Rıhtımda kapı nöbeti tutan bir polisin durumuna değinilir. Yoldan geçen vatandaşların sorduğu sorular ile yine toplumsal konulara değinilir. Bu sorular arasında kemerine bir delik daha açtırmak isteyen bir kişinin sorusu karşısında başkişi şu yorumda bulunur: “En çok kemer sıkkan vatandaş sen olacaksın galiba”. (Özdek, 1991:176). Bu yorum ile bir zamanlar Türkiye’de yaşanan “kemer sıkma politikası” na değinilir. Rıhtımda yabancı turist kapmaya çalışan taksi şoförleri de dikkatleri çeker. Bu kişiler kendi aralarında edep sınırını aşmayan bir argo ile konuşurlar. Başkişi bir turisti bu taksi şoförlerinden birinin arabasına bindirir, şoföre de taksimetreyi açmasını unutmamasını tembihler. Rıhtımın yakınlarında tezgâh açıp, turistlere bir şeyler satmak isteyen işportacılar da “konuk kazıklamak aybı” içerisinde değerlendirilir. Bu satıcılardan biri beş yüz lira değerindeki yumurta şeklindeki tahta bir bebeği pazarlık yaparak dört bin liraya satmayı başarır.

4.2. REFİK ÖZDEK’İN “KIZIROĞLU MUSTAFA” ADLI HİKÂYE KİTABININ YAPI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Eser, 1994 yılında Ötüken Neşriyat’ta yayınlanmıştır. Özdek’in ikinci hikâyeye kitabıdır. Kitap üç hikâyeden oluşmaktadır:

1. Kendi Mezarını Kazan Adam
2. Şakirden Al haberi
3. Kiziroğlu Mustafa

Kitabın arka kapak tanıtım yazısında şunlar yazmaktadır:

“Kitap üç hikâyeden oluşuyor. “Şakirden Al Haberi” ve “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyelerinde Refik Özdek, vur-kaç’lı, burgaçlı, kargışlı günlerin başlangıcını ve sonrasını çarpıcı örneklerle anlatıyor. Karışık bir dünya değil, barışık bir dünya özlemi dile getiriyor. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyesinde ise, toprağına ve doğaya tutkun bir çiftçinin, canından usandıran baskılara rağmen bunları korumak için direnişini, bu uğurda ölüme gidişini...” (Özdek, 1994c).

4.2.1. “Kendi Mezarını Kazan Adam” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Özdek’in bu hikâyesinde, bir çiftçinin toprağına bağılılığını ve kendini anlayan kimsenin olmadığı bir yerde tarlasındaki “meşe ağacı” nı kendine dost yaptığını görürüz.

Mehmet Güneş bir makalesinde Refik Özdek’in bu hikâyesini konu almıştır. ““Kendi Mezarını Kazan Adam” Hikâyesinde Tekliğin Simgesi, Sığınak ve Dost Olarak Meşe Ağacı” adını taşıyan makalede, Mehmet Ağa’nın hayatı, onun çok sevdiği arazisinin betonlaştırılmasına karşı duruşu ve onun dünyasında meşe ağacının nasıl bir işleve sahip olduğu değerlendirilmiştir.

“ “Kendi Mezarını Kazan Adam” hikâyesinde değişen değerler ve maddî ihtiraslara rağmen insanî özünden ve tabiata olan tutkusundan vazgeçmeyen sıradan bir kişinin mücadelesi çarpıcı biçimde ve romantik bir üslupla ifade edilmiştir. Refik Özdek bu hikâyesinde kendi tabiatı kirlenen insanın, saf tabiatı da kirlittiğini oldukça basit ve gerçekçi bir anlatımla işleyerek değişen değerlerin insanın özünde ve tabiatın üzerinde nasıl bir yıkıma neden olduğunu göstermiştir. Mehmet Ağa’nın hayatta iken kendi mezarını elleriyle kazması kendisini anlamayan/anlamak istemeyen kişilere bir tepki olduğu gibi, tabiatın özünü bozmaya çalışan ve onu kirlenlere de çılgıktır. Tabiata tutkun olan, onu gönülden seven Mehmet Ağa *sırdaşı*, *dostu*, *sığınağı*, *koruyucusu* olan *meşe* ağacının altında ölür. Hikâyede Mehmet Ağa’nın şahsında dünya kültüründe önemli bir unsur olan *meşe* ağacı kültürünün Türk kültüründe de “tekliğin simgesi”, “sığınak” ve “dost” vb. anlamlar yüklendiği çarpıcı bir üslupla ve trajik bir anlatımla yansıtılmıştır. *Meşe* ağacını korumaya çalışan Mehmet Ağa bir bakıma onun koruyuculuğına da sığınmıştır.” (Güneş, 2011: 1421).

4.2.1.1. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâyeye, hikâye kahramanı Mehmet Ağa’nın yalnızlığı anlatılarak başlanır. Mehmet Ağa’nın karısı Nuriye beş yıl önce ölmüştür. Çevresindeki herkes, çocukları, torunları onu satış işine razı etmek istiyorlardı. O yalnızlığı içinde Mehmet Ağa’nın tek sırdaşı tarlasındaki meşe ağacıdır. “Sırdaşı, sığınağı, kanı, canı, iyi kötü bütün anılarını saklayan ve onu hayata bağlayan özünün dünyası...” (Özdek, 1994c:8). Sabah köy kahvesindeyken yanına gelip konuşup, tarlayı satması konusunda onu zorlayan İbrahim Ağa’nın dedikleri aklına gelir. “Bugüne kadar dişinle, tırnağınla baktın bu toprağı, sana ne verdi? Elinde ne var? San gitsin! Alacağın para seni ömür boyu rahat rahat yaşatır...” (Özdek, 1994c:8). Mehmet Ağa’nın çocuklarının sattıkları tarlalara lüks villalar yapılmış, bu villalar Marmara’nın güzelliğini kapatıyordur. “Biri ötekinin denizini, öteki berikinin güneşini, hepsi birden, göğün yerdeki gözü olan güzel Marmara’yı kapatıyor.” (Özdek, 1994c:9). İbrahim bu konuşmasının sonunda Mehmet, Ağa’yı uyarır. Zorba bir gecekonducunun eline düşebileceğini ima eder. Mehmet Ağa, kendisi gibi

yaşamak istediğini söyleyerek, kahveden çıkmıştır. Çocukları sattıkları tarlaların paraları ile araba alıp gezip, tozmuşlar, paralarını tüketip, arabalarını da eskitmişler. Sonra da bir gecekondu mahallesine yerleşmişler.

Mehmet Ağa, bir gün tek dostu olan meşe ağacını ziyarete gelirken, ağacın bir kolunun alevler içinde yandığını görür. Ceketini ile yeni başlayan yangını söndürür. Yana yerlere çamur sürer. Ona bu kötülüğü yapan kişinin kim olduğunu düşünmeye başlar. O gün kahveye dönerek, olanları kahveciye anlatmıştır. Akşam karanlığı çökerken evinin önünde Çoban Hüsmen ile karşılaşır. Çoban Hüsmen, o gün bir kişinin elinde bir şişeyle ağaca yaklaştığını, ağacı yaktıktan sonra uzaklaştığını, ama kim olduğunu fark edemediğini anlatır. Mehmet Ağa o gün üzücü bir olayı hatırlar. Tarlayı nadasa bıraktığı o yıl Nisan ortasında bostan eker. O yıl mevsim yağışlı geçmiş ve iyi ürün bekliyordur. Salı akşamı bostana gider ve gördüklerine inanamaz. Bostan savaş alanı gibi olmuştur. Bütün ürün parçalanmış, sağa sola atılmıştır. “Bostan çiğnenmişti, ezilmişti; örkenleriyle, kökleriyle koparılmıştı. Bıçak yarası almamış, ayaklar altında ezilmemiş karpuz, kavun yok gibiydi.” (Özdek, 1994c:13). O gün Çiftçi Mallarını Koruma Meclisi’nin olduğu binaya gider. Kuruldan iki kişi, köy korucusunu da alarak tarlayı incelemeye gider. Mustafa ve Kemal yapılan şeyi vahşet olarak değerlendirdiler, daha fazla tarlaya bakamayarak Mehmet Ağa’nın koluna girerek arazi arabasıyla köye dönerler. Korucu orada kalarak, inceleme yapar. On beş yıldan beri köyün koruculuğunu yapan bu kişi sorumluluğu kendi üzerine almak istemez. Tarlayı koruyamaması ile ilgili olarak kendince haklı sebepler bulur. Tarla kenarında bisiklet izlerine rastlar. Bisiklet izlerini takip ederek yazlıkların oluşu yere gider. Oradaki çocukları sorgulayarak, bostan hırsızlarını tespit eder. Çocuklardan biri, başında silindir şapka bulunan bir kişinin, bostanın sahipsiz olduğunu ve gidip toplamalarını söylediğini anlatır. İfade veren bu çocuk bisikleti bozuk olduğu için gidemediğini, ama on iki çocuğun oraya gittiğini haber verir. Korucu Musa, silindir şapkalı kişinin İbrahim Ağa olduğunu anlar. Çiftçi Mallarını Koruma Meclisi’ne gelerek çocuğu konuşturur. Kemal Ağa zararı çocukların anne ve babalarından aldıkları para ile karşılayabileceklerini söyler. Mehmet Ağa bunu kabul etmez. O ürününün zararından çok çocukların o haline üzülür.

“Yüreğimin acısı başka.. Onların arasında benim öz torunum da olabilirdi. O çocuklar, şehirden gelme o yazlıkların çocukları, okula gitmiyorlar mı? Anaları, babaları terbiye vermemiş mi onlara? Yaptıkları şeyin, aç kurtların kuzu sürüsüne dalmalarından daha vahşi, daha hunhar bir şey olduğunu anlayacak yaşta. Niçin yapıyorlar, niçin? Çocuklarımız nereye gidiyor, nasıl bir geleceğe koşuyorlar, kim durduracak...” (Özdek, 1994c:18).

İbrahim'le ikinci kez konuştuktan sonra gelip oturduğu meşe ağacının dibinde bu olayı hatırlar. Mehmet Ağa, doğanın kendisini her şeyiyle birlikte seviyordu. “Toprağı yalnız bitki örtüsüyle değil, çıplak kayaları ile değil, tavşanından tarla faresine, sürüngenlerinden kuşlarına kadar bütün canlılarıyla seviyordu.” (Özdek, 1994c:18). Ona göre “anız yakmak” toprağa ve canlılara zulümdür. Toprak üzerindeki anızlar yakıldığında toprak hem verimliliğini kaybediyor hem de tarlada yaşayan canlılar o ateş ile birlikte ölüyor. Anık yakan kişiler bir de sun’i gübre almak zorunda kalıyordu. “Kendisi anız yakmazdı, sun’i gübre de kullanmazdı ama, anız yakanlardan daha iyi ürün alırdı.” (Özdek, 1994c:20).

Mehmet Ağa'nın oğullarından yana bir ümidi yoktur. Yalnız küçük torunu Ömer'den ümitlidir. İbrahim Ağa onu tarlasını mafyaya satması karşılığında kendisine iki daire ve bir yıllık faizi beş yıllık ürünün bedeline denk para verileceğini söyler. Mehmet Ağa, paradan daha önemli şeyler olduğunu bunun da insanın içindeki sevgi olduğunu ifade eder.

Bir Pazar günü oğullarını, gelinlerini ve torunlarını köye çağırır. Oğullarının o gün köye gelmesinin iki nedeni vardır. Tarla satılırsa bundan bir pay umudu ve o seneki üründen pay alma istekleri vardır. Mehmet Ağa her yıl yetiştirdiği ürünlerden oluşan yiyecekleri oğullarına pay eder ve kendi kendine şöyle mırıldanmaktan geri kalmazdı: “Ekende yok, biçende yok, yiyende ortak olurlar” (Özdek, 1994c:27). O gün gelinlerin hepsi bir şeyler getirmişti: “Leyla gelin bir tepsi pişi getirmişti. Hep beraber yiyeceklerdi. Suna gelin bayram ziyaretine gider gibi bir kutu karışık şeker getirmişti. Gelinlerinin en küçüğü, Ömer'in annesi olan Ayşegül ise, kendi eliyle bir yün ceket örmüştü dedeye.” (Özdek, 1994c:27-28). Mehmet Ağa, belli etmemeye çalışsa da Ayşegül gelinini daha çok severdi.

“Tutumlu bir kadındı Ayşegül ama hiç de cimri değildi. Para ile bir şey almadığı için, kaynatasının onlara götürdüğü çoban armağanı çam sakızı kabilinden yumurta, patates gibi şeylere, o da ona çorap, eldiven ve bugün olduğu gibi elışı giyecekler verirdi. Onu duygulandıran Ayşegül'ün bu özverisi, saygısı ve onurundan çok, vermesini bilmesiydi.” (Özdek, 1994c:28).

O gün Ayşegül gizlice odaya girip, ceketini kimseye göstermeden öbür giyeceklerin üstüne koymuş, oğlu Ömer de yengesinin getirdiği şeker kutusundan lokumları alarak bir peçeteye sarmış ve dedesinin ceketinin cebine koymuştur. Yemekler yenip, çaylar içildikten sonra Mehmet Ağa çocuklarına uzunca bir konuşma yapar. Konuşmasının sonunda şunları söyler:

“İsterseniz gidip bakın, isterseniz bakmayın.. ama bakarsanız, tarladaki ağacın yanına kazılmış o çukurun ne olduğunu merak edeceksiniz. Ne olduğunu söyleyeyim size: O benim mezar çukurumdur!..” (Özdek, 1994c:32).

Oğullarına, nerede, ne zaman ölürse o çukura gömülmesini vasiyet eder. Vasiyetin geri kalanını da açıklar. O çukura gömülmediği takdirde arazinin hükümetin denetimindeki bir hayır kurumunun eline geçeceğini, o çukura gömdükleri takdirde, oraya küçük bir ev yapabileceklerini, o evin bir kişiye ait olacağını, tarlanın kalan kısmını ise satıp, aldıkları parayı aralarında pay edebileceklerini söyler. Ancak o evi alan kişinin onu hayatının sonuna kadar satamayacağını da ekler. Mehmet, Ağa dışarı çıktığında oğulları tarlaya doğru giderler. Üç oğul tarlaya yaklaştıklarında meşe ağacının altındaki çukuru fark ederler. Hava sıcak olduğu için diğerleri bekleri yalnız Ömer’in babası çukurun yanına kadar giderek, onun bir mezar çukuru olduğuna kesin kanaat getirir. Ağabeylerinin yanına geldiğinde baş hareketi ile doğru olduğunu ifade der. İbrahim Ağa tesadüfle karşılaşmış süsü vererek Mehmet Ağa’nın oğullarının karşısına çıkıp selam verir. Çocukları onun yüzüne bakmadan yollarına devam ederler.

Mehmet Ağa, oğulları ile konuştuğu o günden ta yaz sonuna kadar İbrahim Ağa ile karşılaşmaz, hatta onu unuttur. O meşe ağacı altında kazdığı çukuru temizliyor, onun daima açık kalmasını sağlıyordu. Kasım ayı geldiğinde meşe ağacının yanına açtığı emenlere ağaç dikecektir. Dikeceği fidanların bir kısmını Devlet Fidanlığı’ndan bir kısmını da kendi bahçesinden getirerek, can suyu dolu olan bidonlarla birlikte meşe ağacının yanına gelmiştir. Hüseyin Ağa’nın tarlasının sürülmediğini fark eder. Onun da pes ederek tarlayı sattığını anlar. Bir traktörün Hüseyin Ağa’nın tarlasını geçerek, kendi tarlasına emenlerin üstüne doğru geldiğini görür. Traktör emenleri bozuyor, çukurları kapatıyordu. Mehmet Ağa traktör sürücüsüne doğru koşup, onu durdurmak istedi ama buna gücü yetmedi.

“Bir anda nefes borusu tıkanmış gibi oldu, ensesi üzerinde müthiş bir ağrı duydu, aynı ağrı böğrünü yaktı. Bir eliyle kalbini bastırıp öbür eliyle, dikmek için getirdiği ve yanibaşında duran fidanları tuttu. Sancıdan kıvranıyor, gözleri kararıyordu. Bir daha bağırarak istedi, sesi çıkmadı. Doğrulamak istedi, gücü yetmedi... Son bir gayretle silkinip doğrulamak istedi. Ama aynı anda, görünmeyen güçlü bir el onu itip yuvarladı... Yuvarlanmış, kendi kazdığı mezar çukurunun yanına gelip durmuştu. Bir daha hiç kımıldamadı...” (Özdek, 1994c:42).

Bir doktor, belediyeden bir memur, karakol çavuşu ve komşuları meşe ağacının dibindeki ölünün başında Mehmet Ağa’nın oğullarından birisinin gelmesini beklerler. Doktor, Mehmet Ağa’nın kalpten öldüğünü söylüyordu. Mehmet Ağa’nın ceplerindeki eşyalara bakarlar. İki şey orada bulunanları çok duygulandırır:

“Cüzdanında cep harçlığı sayılacak kadar bir para vardı ama, bir gözünde, ince kağıda sarılmış bir resim de buldular. Bu, evlendikleri gün karısı Nuriye ile çektiydikleri, siyah-beyaz küçük bir fotoğraftı.” (Özdek, 1994c:43).

Oradakileri asıl şaşırtan şey şu olmuştur:

“... tıpkı muska gibi üçgen olarak katlanmış ve ince bir naylona sarılmış yazılı bir kağıt idi. Çavuş bunu açmış, sadece başlığını ve sayfanın dibine majüskül harflerle ve el yazısıyla yazılmış bir notu okudu. Başlık “VASİYETNAME” idi. Dip notta ise, “AÇTIĞIM EYMENLERE AĞAÇ DİKİN” deniyordu.” (Özdek, 1994c:43-44).

Mehmet Ağa'nın üç oğlu hiddetli bir şekilde olay yerine gelir ve İbrahim'in nerede olduğunu sorarlar. Babalarının ölümünden İbrahim'i sorumlu tutarlar. Çavuş, kaza ya da öldürme olmadığını, Mehmet Ağa'nın kalpten öldüğünü söyler. İsterlerse bunu araştırabileceklerini ama şimdi cenazeyi kaldırmaları gerektiğini söyler. Murat, babasının vasiyeti olduğunu, buradaki çukura gömüleceğini söyler. Köylüler bu duruma şaşırır, Mehmet Ağa'nın bu çukuru açtığını bilmekler birlikte bunun bir mezar çukuru olduğunu düşünmemişlerdir.

Mehmet Ağa'nın vasiyetnamesi kahvede okunacaktır. Bunu duyan herkes kahvede toplanır. Vasiyetnameyi Mehmet Ağa'nın tanıklarından Dr. Nurettin Bey okur. Vasiyetnamenin on maddesi olduğunu ama bunun yalnız altı tanesini okuyacağını söyler. Çünkü diğer maddeler köylüleri ilgilendirmiyordu, vasiyetin hepsi daha önce Mehmet Ağa'nın oğullarına okunmuştur. Buna göre maddelerde şunlardan bahsedilmektedir.

1. Köy mezarlığına değil meşe ağacının altındaki çukura gömülmek istiyordur. Köylülerin buna anlayış göstermesini ister.
2. Meşe ağacını içine alan üç dönümlük araziye torunu Ömer'e bırakır. Ömer'in babası buraya bir ev dikecek ve bu ev ve araziye ölünceye kadar satamayacaklardır. Beton yığınları arasında büyüyen çocukların nefes alabileceği bir bahçe olmasını istemektedir.
3. Köyünün çobanlarından meşe ağacının ve çevresinin korunmasını ister.
4. Ömer ya da babası o araziye satmaya ya da müteahhite vermeye kalkarsa arazinin Çocuk Esirgeme Kurumu'nun eline geçeceğini haber verir. Bu kurum da oraya bir evden fazla yapamayacak, bahçesini ağaçlı ve çiçekli yapacaktır.
5. Vasiyetinin köy kahvesinde okunmasını istemiştir. Köylüye evlerinin bahçelerine çiçek dikmelerini, evlerini verimsiz arazilere yapmasını söyler.

6. Kendisine “çağ dışı” dediklerini, köyünün büyük çoğunluğu gibi cahil olamadığı için yalnız kaldığını ifade eder.

Son olarak köylünün hepsinden helallik ister ve hepsine hakkını helal ettiğini de söyler. Doktor vasiyetnamenin burasında durarak merhumu geç tanıdığını, okumuşlardan daha bilgili olduğunu düşündüğünü belirtir. Onun bir savaş verdiğini ve bu savaşın kahramanı olduğunu bildirir.

4.2.1.2. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu ele alırken hikâyenin başkişisi olan Mehmet Ağa ve onun etrafındaki dekoratif kişiler ile karşıt güçler üzerinde duracağız.

4.2.1.2.1. Başkişi

Hikâyenin başkişisi Mehmet Ağa yetmiş dört yaşında köyünü ve toprağını seven bir çiftçidir. Karısı öldükten sonra iyice yalnız kalmış, oğulları ve gelinleri tarafından anlaşılmıyordur.

Asıl adı Mehmet Öztürk olan Mehmet Ağa’ya köylüler Onbaşı Mehmet olarak çağırıyorlardır. Mehmet Ağa Trakyalı bir çiftçidir. Birkaç kez tırpanla ekin biçen işçilerin başı yani hocuların başı olmuştur. Bu yüzden ona honbaşı derlermiş. Trakya ve Balkanlarda yaşayan Türklerin konuşmalarında “h” sesi yoktur. Kısacası eskiler ona honbaşı anlamında onbaşı derlermiş, ama şimdiki gençler onun askerliğini onbaşı olarak yaptığını düşünerek onbaşı derler. Hâlbuki Mehmet Ağa askerliğini onbaşı değil çavuş olarak yapmıştır.

Mehmet Ağa’nın fiziki görünümüne dair bir tasvir yapılmaz. Ama onun ruh haline dair çok fazla tahlil yapılmıştır. Bunlardan birinde Mehmet Ağa sevgiden şöyle söz eder:

“İnsanın atılmaz, satılmaz bir şeyi olur. Bu para değildir, mal değildir, toprak değildir. Nedir biliyor musun? Sevgidir, sevgi! İnsanın içindedir bu sevgi. O aynı zamanda topraktır, bitki örtüsüdür, denizdir, dağdır, yıldızlardır. Güneşin doğuşu, batışı, keleklerin uçuşu, kuşların ötüşüdür. Bunları sevmiyorsan, yalnız yemeyi, içmeyi ve bunları sağlayan parayı seviyorsan, insan olmayan canlılardan ne farkın olur?..” (Özdek, 1994c:24).

Tarlasına zarar veren, ürünlerini parçalayıp bir kenara atan çocuklara kızmaz, onları yetiştirenlere kızar. Gençlerin bu durumuna çok üzülür.

“Yüreğimin acısı başka.. Onların arasında benim öz torunum da olabilirdi. O çocuklar, şehirden gelme o yazlıkların çocukları, okula gitmiyorlar mı? Anaları, babaları terbiye vermemiş mi onlara? Yaptıkları şeyin, aç kurtların kuzu sürüsüne dalmalarından daha vahşi, daha hunhar bir şey olduğunu anlayacak yaşta. Niçin

yapıyorlar, niçin? Çocuklarımız nereye gidiyor, nasıl bir geleceğe koşuyorlar, kim durduracak...” (Özdek, 1994c:18).

Bu toprak aşığı adam, kazdığı emenlere fidan dikmek istediği bir sırada tarlasına saldıran bir traktöre karşı koymak isterken kalp krizi geçirir ve onu iten güçlü bir elle yuvarlanır ve orada ölür. Mehmet Ağa ölümü ile bile insanlara bir ders vermek istiyor, onları bir şeylerin farkına vardtırmak istiyordur.

4.2.1.2.2. Karşıt güçler

Hikâyede en fazla göze çarpan karşıt güç İbrahim Ağa'dır. Kendisi paradan başka bir şey düşünmeyen, köylünün değerlerinin farkında olmayan, mafyaya aracı olarak alacağı parayı düşünen bir paragözdür. Başında silindir şapkasıyla gezen bu adam, her fırsatta Mehmet Ağa'yı sıkıştırarak toprağını satmasını ister. Zaman zaman da onu tehdit eder. Bir keresinde yazlıktaki çocuklara Mehmet Ağa'nın tarlasını göstererek, oranın sahipsiz olduğunu, oradaki meyveleri toplayabileceklerini söyler. Bu hareket Mehmet Ağa'yı hem maddi bir zarara sokmuş, maddi zararının yanında manevi olarak da oldukça üzmüştür. Tüm sıkıştırmalarına rağmen tarlasını satmayan Mehmet Ağa'nın çok sevdiği meşe ağacını yakar. Mehmet Ağa ağaca zor yetişmiş ve yangını söndürmüştür.

Arsa mafyacısı Müteahhit Osman karşıt kişilerdendir. Köylüleri sıkıştırarak tarlalarını alıp, lüks villalar yapar.

Mehmet Ağa'ya kalp krizi geçirirken yardım etmeyip, onu itip yuvarlayan kişi de karşıt güçler arasındadır. Bu kişinin kim olduğu söylenmemekle birlikte İbrahim Ağa ya da tarlayı almak isteyen mafyanın adamlarından biri olduğunu tahmin etmekteyiz.

Mehmet Ağa'nın tarlasına zarar veren on iki çocuğu da karşıt güçler arasında değerlendirebiliriz ama bu çocuklar İbrahim Ağa'nın yanlış yönlendirmesiyle böyle davranmışlardır.

4.2.1.2.3. Dekoratif kişiler

Mehmet Ağa ve İbrahim Ağa dışındaki tüm kişileri dekoratif kişiler olarak değerlendirebiliriz. Mehmet Ağa'nın üç oğlu, gelinleri ve torunları Mehmet Ağa'nın yalnızlığını göstermesi açısından önemlidir. Mehmet Ağa'yı anlayamamış bu kişiler, bir Pazar günü tarladan bir pay ya da kaldırılan hasattan bir pay umarak köye gelirler.

Mehmet Ağa'nın oğullarından yalnız küçük oğlu Murat'ın ağabeylerine göre daha duygusal olduğu söylenir. Mehmet Ağa da bu oğlundan olan torunu Ömer'i diğerlerine göre daha çok sevdiğini itiraf eder. Köye gelen gelinlerin durumunu şöyle anlatılır:

“Onu duygulandıran Ayşegül'ün bu özverisi, saygısı ve onurundan çok, vermesini bilmesiydi. Mahcup bir gülümseme ve “babacığım” hitabı ile “sana layık değil ama” diye kimselere göstermeden verışı idi. Öbür gelinleri, böbü-kibir bir tavırla, sadece birlikte atıştıracakları şeyleri göstere göstere verirlerdi.” (Özdek, 1994c:28).

Sıkıştırılmalarına dayanamayarak tarlasını satmak zorunda kalan Hüseyin Ağa, Çoban Hüsmen, Korucu Musa, Kemal, Dr. Nurettin Bey, karakol çavuşu, Mehmet Ağa'nın karısı Nuriye, torunu Ömer, Suna Gelin, Leyla Gelin ve Ayşegül Gelin dekoratif kişilerdendir.

4.2.1.3. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyede mekân

Hikâye, Marmara Denizi kenarında bir köyde geçmektedir. Köyün yarısından çoğu lüks villalar ve apartmanlar ile doludur. Mehmet Ağa sahip olduğu tarlayı beton yığınlarına dönüştürmek istemez. Bu yüzden tarlayı satmak istemez. Hikâyede Mehmet Ağa'nın tarlası ve özellikle meşe ağacının tahlili yapılıdır.

“Bu meşeyi, erginliğe henüz geçtiği yılda kendi elleriyle dikmişti. İki kollu çatal bir fidan idi. O iki kol, birbirleriyle yarışarcasına büyüyüp kocaman iki dal oldular. Bir kökte iki ağaç gibiydiler. Dallarında kuşları, gölgelerinde çobanları konuk ediyorlardı. Ağacın dibi, karpuz-kavun kabuklarıyla, yiyecek artıklarıyla dolardı bazen. Onları, evinin avlusunu temizler gibi süpürür, koku yapmasınlar diye uzakta bir kovuğa atardı..” (Özdek, 1994c:10-11).

Mehmet Ağa, zarar gören tarlasının durumunu ise şöyle tasvir eder:

“Bostan, gerçekten kanlar içindeydi. Olgun karpuzlar yarılmış ciğer gibi saçılmış, sarı kavunlar açılmış, ödleri paramparça olmuştu. Bostan çiğnenmişti, ezilmişti; örkenleriyle, kökleriyle koparılmıştı. Bıçak yarısı almamış, ayaklar altında ezilmemiş karpuz, kavun yok gibiydi.” (Özdek, 1994c:13).

Bunun dışında adı geçmekle birlikte her hangi bir tasviri yapılmamış mekânlar vardır. Bunlar, köy kahvesi, Mehmet Ağa'nın evi, Çitçi Mallarını Koruma Meclisi'dir.

4.2.1.4. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyede zaman

Vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Olay yaz mevsiminde geçmektedir. Çünkü yazlıklarda tatil için gelen çocuklar vardır. Bu çocuklar Mehmet Ağa'nın tarlasına zarar verirler. Sıcak bir zamandır, çünkü Mehmet Ağa tarlasına gelirken

terler. Meşe ağacının gölgesinde dinlenir. Kazdığı çukurun üstünü bir naylonla kapatmıştır, naylonu açıp çukura bakmak isterken sıcaktan bunalır, tansiyonu düşer. Hasat zamanı gelmiş, ama kendisi ürünlerine zara verildiği için hasat alamamıştır. Hasat zamanı da yine yaz aylarına denk gelmektedir. Mehmet Ağa Kasım ayına kadar yaşamak istemektedir. Çünkü tarlasına dikeceği fidanlar için en uygun ay Kasım ayıdır. Kasım ayı geldiğinde açtığı emenlere fidanları dikmek isterken kalp krizi geçirir ve ölür. Buna bağlı olarak vaka zamanı için beş altı aylık bir dönemi kapsadığını söyleyebiliriz.

Mehmet Ağa karısı Nuriye'yi beş yıl önce kaybetmiştir. Bir pazar günü oğullarını köye çağırır, onlara vasiyetini açıklar.

4.2.1.5. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâye, üçüncü tekil kişi “O” anlatıcı aracılığıyla anlatılır. O anlatıcı, ilahi karakterlidir. Her şeyi görür ve her türlü bilgiye hâkimdir.

“O sırada hafif bir rüzgâr çıkmış ağacın yaprakları hışırdamıştı. Mehmet Ağa yüksek sesle konuşmayı bırakarak ve “sen yapraklarınla konuş biraz” der gibi başını sallayarak içinden konuşmaya devam etti..” (Özdek, 1994c:10).

Anlatımda Tanrısal bakış açısı kullanılmıştır. Bu bakış açısında “O” anlatıcı vardır. Bu bakış açısında anlatıcı her şeyi bilir.

4.2.1.6. “Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyede dil ve anlatım

Hikâyenin dili oldukça sade ve yazarın üslubu da bir o kadar akıcıdır. Köy yaşamını ve köy insanlarını anlattığı için duru bir anlatımı vardır. Hikâyede diyaloglara yer verilmiştir. Bunun yanında iç monolog yöntemi ile Mehmet Ağa'nın yalnızlığı, içinde bulunduğu durum okuyucuya hissettirilmiştir.

“... bu ne biçim uygarlıktı ki, hem doğayı çirkinleştiriyor, hem de insanların büyük çoğunluğunu mutsuz ediyor, onlara zarar veriyordu. Uygarlık ya da medeniyet, insanlığın büyük çoğunluğu için değerli olmayan bir şey ise, ona başka bir ad vermeliydiler. Uygarlıkla eş anlamda olmayan bir ad!” (Özdek, 1994c:25-26).

4.2.1.7.” Kendi Mezarını Kazan Adam” adlı hikâyede tema

Hikâyedeki en belirgin tema toprak sevgisidir. Yeşili, ağacı, canlıyı, hayvanı koruma, ona sığınma ve ondan faydalanma konu edilir. Betonlaşmanın hat safhaya geldiği dünyada yeşile olan ihtiyacımız anlatılır. “... bundan muradım, her yanı taş-beton yığını evlerle dolacağı anlaşılan bu yerde, insanlara, çocuklara nefes alacak, gözlerini okşayacak bir yeşil alan bırakmaktır.” (Özdek, 1994c:47).

Mehmet Ağa'nın tabiat sevgisi şöyle anlatılır:“Toprağı yalnız bitki örtüsüyle değil, çıplak kayaları ile değil, tavşanından tarla faresine, sürüngenlerinden kuşlarına kadar bütün canlılarıyla seviyordu.” (Özdek, 1994c:18).

4.2.2. “Şakir’den Al Haberi” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

Hikâye 1960’lı yıllarda bir kahve ve onun ahalisinin arasında geçen konuşmaları, onlar arasındaki çeşitli ayrılıkları konu alır. Bu ayırık insanları bir araya getiren tek kişi kahvenin habercisi hükmündeki Şakir’dir. Şakir, önce getirdiği haberler ile insanların dikkatini çeker. Artık haber getirmeyip, yardım faaliyetlerine başladığında ona olan ilgiler azalır. Ölümü ile dikkatler yeniden ona ve onun yaşamına çevrilir.

4.2.2.1. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâyeye Şakir’in kişiliği anlatılarak başlanır. Onun haber kaynağı güvenilir bir kaynak olarak görülür. Daha sonra Şakir’in deyimiyle İstanbul’un son kıraathanesinin tasviri yapılır. Kıraathanedeki bölümler ve oralarda oturan kişilere verilen adlar üzerinde durulur. Kıraathane ahalisi birbirlerine Fransızca isimler takarlar:

“Bir gün içimizden birisi orta bölümde oturanlara Montanyarlar (Montagnards) adını taktı. O günden sonra da öbür bölümlerde oturanlara “Jakobenler”, “Jirondeller”, “Eta Jenero” gibi adlar verdik.” (Özdek, 1994c:50).

Kıraathane ahalisi genellikle okuryazar kesimden oluşuyordu:

“Şuradaki masalarda oturanlar daha çok şairler ve yazarlardı. Öbür masalarda tarihçiler, tarihi anekdot anlatmaktan ve dinlemekten hoşlananlar, daha ötedeki masalarda ise esnaf, partici gibi gedikliler toplanırdı. Her grubun dinleyicileri, övücüleri vardı. Her masada birkaç gazete, bazı gediklilerin ceplerinde veya çantalarında birer kitap ya da not defteri bulunurdu.” (Özdek, 1994c:50-51).

Kıraathanede sağcılar, solcular, tutucular, devrimciler, ilericiler, gericiler... vb. gruplar vardır. Her grubun amacı vatani kurtarmaktır. Şakir hiçbir gruptan değildi. Onu felsefesi şöyleydi:

“... “birlik dirlik için”di. Amaç, “doğrulukta birleşmek”ti. “Toplum güçlü, birey özgür olmalı, ama toplumun gücü bireyin, bireyin özgürlüğü toplumun zararına olmamalı” idi. “Kendisine düşeni yapmayanın, vatani kurtarma nutukları çekmeye hakları yok” tu...” (Özdek, 1994c:51).

Gedikliler, her akşam yemeğinden sonra kahvehanede buluşur, çay, kahve, sigara içer. Şakir, birkaç defa kahvehaneye girer, çıkra, her gelişinde bir haber getirir. Şakir’in getirdiği bazı haberler bir grubu sevindirirken, diğerini üzerdi. Özellikle siyasi partilerle, siyasi mahkûmlarla, Yassıda duruşmaları ile ilgili getirdiği haberler

tartışmayı dalaşmaya dönüştürür. Şakir magazin değeri taşıyan dedikodu haberleri taşımayı sevmez, bununla ilgi bir soru geldiğinde, “Bırak Allahı seversen, dedikodu muhabiri miyim ben!” der. (Özdek, 1994c:53).

Şakir günden güne haberciliği bırakır, yardım faaliyetlerine başlar. “Şimdi çevreyi koruma, muhtaçlara yardım gibi işler üzerinde duruyor, tek başına bir dernek gibi çalışıyordu. İyilik yapmak, yararlı olmak ilkesi, onun özü, hayatının aslı olmuştu.” (Özdek, 1994c:56).

Şakir, şehirdeki gürültüden söz eder. Normalin sekiz, on kat üstünde gürültü olduğunu söyler. Kaset satıcılarının hoparlöründen çıkan gürültülerin haber yapılmasını önerir. Şakir, çulsuz-pulsuz, işsiz güçsüz olan Cemal için kahvehane ahalisinden yardım toplar. İlk olarak şair Sedat’ın yanına gider. Şiirlerini dinleyip, öven Cemal’in durumundan haberi olup olmadığını sorar. Sedat’ın durumdan haberi yoktur. Cemal, viran bir hamamın kovuğunda yatıyordu. Ama orada yatmasına polis ve belediyeciler izin vermez, şu an çok hasta olan Cemal’i Süleyman’ın bekâr odasına yerleştirdiklerini, onun için bir gecekondu yapmaya karar verdiğini bildirir. Sedat, cüzdandaki tüm parasını verir. Şakir bir sandalyenin üzerine çıkarak tüm kahvehane ahalisini seslendirir. Cemal’in durumundan ve ona ev yapmak için yardım topladığından bahseder. Etkileyici bir konuşmanın ardından herkes yapacağı yardım bedeli olan parayı Şakir’in elindeki poşete atar. Kimileri cömert davranıp cüzdandaki paralarının hepsini verir, kimi de küçük paralar verir. Şakir, küçük büyük demeden tüm masaları dolaşarak yardımı toplar. Şakir, topladığı parayla kahvehaneden ayrılacağı sırada, densizlerden biri ne liste yaptığını, ne paraları saydığını, ne de makbuz verdiğini söyler. Şakir, poşetin hepsini yere boşaltır. Herkesin verdiği parayı almasını ister. Kahvehane ahali dışarı çıkmak üzere olan Şakir’i durdurarak paraları verir ve o densiz adamı küfürler ederek dışarı atarlar.

Şakir, bu günden sonra üç gece boyunca yalnız bir kez kahveye uğrar, dördüncü gece geldiğinde Cemal’i evine yerleştirdiklerini söyler. Şakir, Cemal’in biraz dinleneceğini, sonra kahveye geleceğini haber verir. Şairlere has bohem hayatı yaşayan Sedat’ın masasına gider. Onun şiirini dinler ve beğenir. Sonra Sünnetçi Arif’in yanına gider. Ondan yaz mevsiminde zengin çocuklar sünnet ettirilirken, iki yetim çocuğun da onlara katılarak sünnet ettirilmesini ister.

Şakir’in Cemal için para topladığı geceden yaklaşık iki hafta sonra Cemal bir gece kahveye gelir. Cemal, tıraş olmuş yeni ve temiz elbiselerle kahveye gelmiştir. Cemal yaptığı esprilerle herkesi güldürür. Ama onun gözü kapıdadır,

Şakir'i bekler ama Şakir gelmez. O gece kahvehaneye gelen Süleyman, Cemal'i dergi alması için dışarı gönderdikten sonra, Şakir'in, Cemal'in evini yaparken çok yorulup, terlediği için hasta olduğunu söyler. Cemal, kahveye geri döndüğünde Şakir'in hastalandığını öğrenir, o saatte Şakir'in evine gidemeyeceğini düşünerek Sedat'ın yanına gelir. Sedat, onun olmadığı sırada yazdığı şiirlerini bir bir okur. Herkesin masasına uğrayıp, üçer-beşer dakika kaldıkta sonra onun için erken sayılan bir saatte kahvehaneden çıkar.

Aradan günle geçtikten sonra bir gün Şakir, yorgun ve solgun bir şekilde kahvehaneye gelir. Üç kişilik bir masaya oturur. Diğer masadakiler de etrafını sarar. Bir gazeteci artık haber kaynaklarının kurduğunu söylediğinde çantasından siyah-beyaz bir fotoğraf çıkarır. Fotoğrafta caddedeki temizlenen karların bir otobüs durağına çekilerek, durağın önünün kapatıldığı görülür. Fotoğrafi çeken bu yüzden otobüse binemeyen Hidayet Bey'in oğludur.

Birkaç gün sonra Şakir, canı sıkın olarak kahvehaneye biraz erken gelir. Cemal, ona yaklaşarak neyi olduğunu sorar. O gün Divanyolu'nda Süleyman'la buluşacakları yerde bir kasetçinin hoparlöründen çıkan yüksek sestem rahatsız olmuş. Oradaki bir kestaneci uyaracak olmuş, kasetçi onu tehdit etmiş. Cemal, kasetçiye küfürler ederek kahvehaneden ayrılır. Oradakiler bazı haberler hakkında konuşur. Şakir'in çıkacağı sırada Cemal sırlıslık bir vaziyette kahvehaneye gelir. Divanyolu'ndaki o kasetçiye gidip, hoparlörünü parçaladığını anlatır. Cemal artık eski Cemal değildir. Herkesi alkışlamıyor, lafa karışıp, espri yapıyor ama herkese gizlemeye çalıştığı bir minnet duygusuyla bakıyordu. Yalnız Cemal'in canını sıkın bir durum vardır: "Gedikliler niçin azalıyordu, gruplar birbirlerine niçin küsmüştü? Tarih, sanat, bilim konusundaki haberlerin, tartışmaların yerini şimdi niçin yalnız politika almıştı?" (Özdek, 1994c:73-74).

Cemal, sonraki günlerde kahvehaneye erken gelir, erken ayrılır. Bir gün ona bunun sebebini sorarlar. O da bekçilik yaptığını söyler. Oradakiler ise hırsız gelirse ne yapacağını sorarlar. Cemal, bir bir neler yapacağını anlatır. Oradakilerden biri, ben şimdi gidip bütün numaralarını hırsıza anlatacağım, der. Cemal, eğer bir hırsızlık olursa onlardan bileceğini, bunun için onlara anlattığını bilmelerini söyler.

Cemal, Şakir'i düşünüyordur. Ertesi gün onun evine gitmeye karar verir. O gece hiç rahat uyuyamaz. Rüyasında Şakir'i görür. Onu, bir kızakla hızlı bir şekilde kuzey kutup noktasına çıkarken görür. Arkasından koşar, ama yetişemez, karlara gömülür. Kendi sesiyle uyanır, ihlamur ve sigara içer. Sabaha karşı tekrar yattığında

yine karabasanlar gelir, onu uyutmaz. Bu sefer Şakir'i elinde bir kılıçla kahvehanedeki gedikliler ile dövüşürken görür. Ama kimseden kan akılmıyordur. Yine kendi sesiyle uyanır, bir daha da uyumayı denemez. Sabah olunca Şakir'in evine gider. Eve yaklaştığında evde tuhaf bir şeyler olduğunu anlar. Şakir'in evinde bir hareketlilik vardır. Eve girip çıkanlar olur. Pencerede oturup kalkan başlar görür. Eve girince Şakir'in iki kız kardeşi onun boynuna sarılır. Şakir'in başında bir hoca dua okuyordur. Şakir ölmüştür. Cemal, Süleyman'ı arayarak Mermerci İsmail'in Şakir'in evine gelmesini ister. Cemal, Süleyman ve Mermerci İsmail, Şakir için ne yapılması gerekiyorsa yapacaklarını söylerler. Cenaze işlemleri ile ilgilenirler. Akşam olduğunda Süleyman ve Cemal birlikte kahvehaneye girerler. Cemal, oradakileri yarın Fatih Cami'ne çağırır. Öğle namazından sonra orada olmalarını, kendilerini Şakir'in çağırdığını söyler. Cemal, Şakir'i kaybettiklerini, gece kendisinin ona haber verdiğini anlatır. Şef garson Ahmet Efendi kahvehaneyi kapatarak herkesten evine gitmesini ister. Cenaze namazı kılınır ve Cemal bir konuşma yapar: “Şakir... Şakir! Görüyor musun, hepimiz buradayız. Asgari müşterek sensin... duyuyorsun değil mi? Asgari müşterek... Asgari müşterek...” (Özdek, 1994c:82).

Aradan günler geçer. O izmarithanenin gediklileri azalmış. Yalnız Sedat ve Cemal her akşam oraya giderler. Şakir'i kaybedişlerinin haftasında Cemal, Ahmet Efendi'den artık bir daha gelmezse kendisine kırılmamasını ister. Ahmet Efendi'de aynı şeyi söyler ve birbirlerine sarılırlar. Cemal, Şakir için yazdığı şiiri Sedat'a okur. Sedat bu şiirin isminin “mektup” olması gerektiğini söyler. İki hüzünlü adam, kol kola girerek izmarithaneden çıkarlar.

4.2.2.2. “Şakirden Al Haberi” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Hikâyenin şahıs kadrosunu üç ana başlık altında değerlendireceğiz. Bunlardan hikâyenin başkişileri olan Şakir ve Cemal'in üzerinde duracağız. Yardımcı kişileri verip, kıraathanenin gediklileri olan dekoratif kişilere değineceğiz.

4.2.2.2.1. Başkişiler

Hikâyenin başkişisi, kıraathanenin muhabiri hükmünde olan Şakir'dir. Şakir, kaynağını söylemediği haber kaynaklarından kimsenin ulaşamadığı haberleri önceden öğrenip, kıraathanedekilere bildirir. Şakir'in haber kaynağı güvenilir bir kaynak olarak görülür. Şakir'in getirdiği haberler bazılarını memnun ederken bazılarını üzer. Bunlar genellikle siyasi partilerle ilgili haberlerdir. Yazar, Şakir'in

fiziki görünümünü şöyle tasvir eder: “Şakir, orta boylu, zayıf, soluk yüzlü bir gençti. Çok çevikti. Yavaş yürüdüğünü hiç görmemiştin onun.” (Özdek, 1994c:52). Şakir, eskisi gibi siyasi haberler getirmeyi bırakır, bunun yerine yardım faaliyetlerine başlar. “Şimdi çevreyi koruma, muhtaçlara yardım gibi işler üzerinde duruyor, tek başına bir dernek gibi çalışıyordu. İyilik yapmak, yararlı olmak ilkesi, onun özü, hayatının aslı olmuştu.” (Özdek, 1994c:56). Sünnetçi Arif’ten iki yetim çocuğun yazın zengin çocukları ile birlikte sünnet edilmesini ister. Cemal’e ev yapar ve bu yüzden hastalanır. Şakir, artık toplumsal konularla da ilgilenir. Belediye tarafından otobüs durağının karlarla doldurulduğunu resmeden bir fotoğrafı oradaki bir gazeteciye verir. Bununla ister haber yapmasını isterse de belediyenin duvarına asmasını söyler. Şehir gürültüsünden şikâyet eder. Kasetçilerin hoparlöründen çıkan müzik sesinden rahatsızlık duyduğunu ifade eder. Artık kahvehaneye gelmediği bir gecenin sabahında Cemal onu ziyaret eder. Evine gittiğinde onun öldüğünü anlar. Fatih Cami’nde bir cenaze töreni düzenlenir. Buna kıraathanenin gediklileri de katılır.

Cemal, Şakir’in kendisine ev yapıp, onu sokakta yatmaktan kurtardığı kişidir. İyileştikten sonra Cemal kahvehaneye şu şekilde gelir:

“Cemal tıraş olmuş, yıkanmıştı. Üzerinde yine o kirli pardesü vardı ama, pardesünün altında yeni bir ceket, ceketinin altında yeni bir kazak vardı. Fermuarı bozulmuş eski ve kirli çantası yine koltuğunun altındaydı.” (Özdek, 1994c:65).

Cemal kahvehanedekileri birleştiren bir asgari müşterek olarak görülür.

“O gün bütün gruplar için kahvehanenin canlı simgesi, dokunulmaz ve sevgili maskotu olan Cemal, oradakileri birleştiren bir “asgari müşterek” oldu. Herkes öyle kabul etti.” (Özdek, 1994c:66).

Cemal değişmiş. Eskisi gibi hep dinleyen ve herkesi alkışlayan biri değildir.

“Lafa karşıyor, espri yapmaya çalışıyor, ama herkese dostça, sevgiyle, gizlemeye çalıştığı bir minnet duygusuyla bakıyordu. Sevildiğine, dostluklara inanmış ve kendine güveni artmıştı.” (Özdek, 1994c:73).

Cemal, Şakir’in ölümünü rüyasında görür. Onun cenaze işlemleri ile ilgilenir. Ölümünden sonra Şakir için yazdığı bir şiiri kahvehanede Sedat’a okur. Artık Şakirsiz kahvehaneye gelmek istemiyordur.

4.2.2.2.2. Yardımcı kişiler

Hikâyede yardım faaliyetlerini Şakir yürütür. Şakir’in ricasıyla, Sünnetçi Arif’in yaz mevsiminde fakir ve yetim çocukları sünnet edeceğini öğreniriz.

Süleyman bir ara Cemal'i hastalığı sırasında bekâr evinde misafir eder. Şakir'in ölümünden sonra cenaze işlemleri ile Cemal, Süleyman ve Mermerci İsmail ilgilenir.

4.2.2.2.3. Dekoratif kişiler

Kıraathanenin gediklileri dekoratif kişilerdendir. Bunlar arasında sağcılar, solcular, tutucular, devrimciler, ilericiler, gericiler... vb. vardır. Kahvehanenin şef garsonu Ahmet Efendi dekoratif kişilerdendir. Hikâyenin sonunda Cemal ile konuşur. Bir gün onu da kahvehanede göremezse üzülmemesini, kendisini evinde ziyaret edebileceğini söyler. Cemal ve Sedat kahvehaneden çıkarken arkalarından hüzünlü gözlerle bakar. Kahvehanede ismi geçen diğer şahıslar şunlardır: Namık Bey, İsmet, Sedat (şair), Mehmet Bey, Doktor, Şemsettin Usta, Şeref Ağa, Hidayet Bey ve oğlu, Şeref, Orhan, Sait...

4.2.2.3. “Şakir'den Al Haberi” adlı hikâyede mekân

Hikâyedeki mekânları açık ve kapalı mekânlar başlığı altında değerlendireceğiz.

4.2.2.3.1. Kapalı mekânlar

Hikâye genellikle kapalı mekânlarda geçer. Hikâyenin ana mekânı İstanbul'daki bir kıraathanedir. Anlatıcı orayı şöyle anlatır:

“O kahvehane, Şakir'in deyimiyle İstanbul'un son kıraathanesi, oldukça büyüktü. Düz bir salondu ama orta yerine “Yukarı bölüm”, dip tarafına “Aşağı bölüm” derdik. Kapı ve ocak yakınındaki yerler de ayrı bölümlerdi.” (Özdek, 1994c:50).

Şakir, arkadaşlarına kıraathanenin bulunduğu binanın üstündeki bir pencereyi gösterir. Pencereden beyaz ama çok yoğun bir duman çıkıyordu. Şakir'den başkası oranın oturdukları kahvehanenin bacası olduğunu anlamaz.

“Hala görmüyor musunuz? Diye bağırdı Şakir, oturduğunuz salonun, o zehirli gaz fırınının penceresi o! Sigara dumanı, sigara! Şimdi çeri girince başınızı kaldırıp tavana bakın, bu dumanın kaynağı olan bulutu göreceksiniz...” (Özdek, 1994c:54-55).

Cemal tek odalı köşkünü şöyle tarif eder:

“Tek odalı güzel köşkümde çayımı kendim demliyorum, çorbamı kendim pişiriyorum. Sobam var, kışı çıkaracak kadar odunum var, otuz yedi tane kitabımı terleştirdiğim bir etajerim bile var.” (Özdek, 1994c:66).

Patrona Hamamı ve Süleyman'ın bekâr odası da kapalı mekânlar arasında verilmekle birlikte anlatıcı tarafından bir tasviri yapılmaz.

4.2.2.3.2. Açık mekânlar

Hikâyede açık mekânlar ile ilgili bir tasvir yapılmayıp, sadece İstanbul'a ait çeşitli semt ve yer isimlerinin adı geçer. Beyazıt Meydanı, Küçük Çekmece Gölü, Boğaz, Bebek, Haydarpaşa, Aksaray, Fındıkzade, Divanyolu, Fatih Cami...

4.2.2.4. “Şakir'den Al Haberi” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin vaka zamanı 1960'lı yıllardır. Bunu Yassıada ile ilgili haberlerden anlıyoruz. “Siyasi partilerle, siyasi mahkûmlarla, Yassıada duruşmalarıyla ilgili haberler de tartışmayı dalaşmaya dönüştüren konulardı.” (Özdek, 1994c:52-53). Vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Hikâyeye üç dört haftalık bir zaman diliminde anlatılır. Anlatılan konular ve olaylar bu dönemi kapsar. Cemal, Şakir'in poşetle para topladığı geceden yaklaşık iki hafta sonra kahvehaneye gelir. “Bir gece, Şakir'in poşetle para topladığı geceden yaklaşık iki hafta sonra, Çulsuz Cemal çıkageldi.” (Özdek, 1994c:65). Cemal bir hafta daha kahveye gelir. Her gelişinde Şakir'i bekler ama göremez. Şakir'in evine gittiğinde onun öldüğünü anlar. Şakir'in ölümünden yaklaşık bir hafta sonra kahvehaneye geldiğinde, Sedat'a Şakir için yazdığı şiiri okur. “O akşam, sanırım Şakir'i ötelere ötesine uğurladığımız günün haftasında, Cemal, başgedikli Sedat'tan daha önce geldi kahvehaneye.” (Özdek, 1994c:83).

4.2.2.5. “Şakir'den Al Haberi” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Bu hikâyede yazar üç anlatıcıyı karışık olarak kullanmıştır. Hikâyeye genel olarak üçüncü tekil kişi “O” anlatıcı ağzından anlatılır. Bu anlatıcı olay örgüsüne ve kişilere hâkimdir. Bu anlatıcının yanında birinci çoğul “Biz” anlatıcının da kullanıldığını görmekteyiz. “Şaşırtıcı haberleri hep ondan duyar, kamuoyunu çok ilgilendiren bir olayın içyüzünü önce andan öğrenirdik.” (Özdek, 1994c:50). Bazı yerlerde de birinci tekil kişi “Ben” anlatıcının kullanıldığına şahit oluruz.

“Gerçekten Şakir'in dediği gibi olduğunu iki gün sonra öğrendim. O tarihlerde Fındıkzade'de oturuyordum. Aksaray'dan geçerken yolumu değiştirip o eve bakmaktan kendimi alamamıştım.” (Özdek, 1994c:55).

Bu kadar çok anlatıcının bir arada kullanılması çoğul bakış açısının varlığını gösterir. Yazar, “Ben” anlatıcı ile olaylara gözlemci bir figürü hikâyenin içine yerleştirmiştir. Bu figür olaylara ve kişilere yakından bakabilmiş ve onları okuyucuya tüm doğallığı ile yansıtabilmiştir. Bu kişinin kahvehane gediklilerinden

biri olduğu tahmin edilmekle birlikte kimliği hakkında bir bilgiye sahip değiliz. Bu, yazarın kendisi de olabilir.

4.2.2.6. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede dil ve anlatım

Hikâye, yazarın diğer eserleri gibi dil ve anlatım yönünden sade ve akıcı bir üsluba sahiptir. Yazar, kahvehane ortamındaki kişileri konuşturarak, diyaloglara yer vermiştir. Hikâyenin sonunda Cemal’in Şakir’e yazmış olduğu şiiri görmekteyiz.

4.2.2.7. “Şakir’den Al Haberi” adlı hikâyede tema

Hikâyede üç ana tema göze çarpmaktadır. Şimdi bunları sırasıyla verelim:

4.2.2.7.1. Kırathane’deki gruplaşmalar

Kırathane ahalisin çeşitli etnik gruplara ayrıldıklarını görmekteyiz. Bu gruplar kahvehanede farklı köşelerde ve masalarda oturmaktadır.

“Bir gün içimizden birisi orta bölümde oturanlara Montanyarlar (Montagnards) adını taktı. O günden sonra da öbür bölümlerde oturanlara “Jakobenler”, “Jirondeller”, “Eta Jenero” gibi adlar verdik.” (Özdek, 1994c:50).

Fransızca isimli bu grupların adları zamanla değişir. “Sağcılar, solcular, tutucular, devrimciler, ilericiler, gericiler... vb.” adları alırlar. (Özdek, 1994c:51). Bu gruplar genellikle tartışmayı kavgaya dönüştürmez ancak siyasi partilerle, siyasi mahkûmlarla ve Yassıda duruşmaları ile ilgili haberlerde tartışmayı kavgaya dönüştürebilirler. Hikâye bu özelliği ile 1960’lı yıllardaki çeşitli ayrılımları, gruplaşmaları konu almıştır. Bu gruplarla ilgili çeşitli eylem haberleri alınır. İsmet, kiralayamadığı evin duvarına solcu militanları simgeleyen harflerle yazı yazar. O yazının üstünü karalayarak başka gruplar gelir yazı yazar, sonra daha başka gruplar bunu tekrarlar, evin camlarını da kırarlar. İsmet, böylece ev sahibinden intikamını almış, o evin kimse tarafından tutulmamasını sağlamıştır.

4.2.2.7.2. Yardımlaşma faaliyetleri

Kırathanedeki yardımlaşma faaliyetlerini başlatan ve bu konuda en büyük özveriye gösteren hiç kuşkusuz Şakir’dir. O, ilk olarak Sünnetçi Arif’ten yazın zengin çocukları ile birlikte iki yetim çocuğun da sünnet edilmesini ister. Cemal’e ev

yapabilmek için kiraathanede para toplar. O evin yapımında işçi olarak çalışır ve çok yorulur. Sonunda da hastalanır.

Şakir, sosyal konulara eğilir. Şehir gürültüsünden ve belediyenin yanlış davranışlarından şikâyet eder. Gazetecilere bunları haber yapmalarını söyler.

4.2.2.7.3. “Asgari müşterek” konusu

Kıraathanedeki farklı grupları bir araya getiren iki asgari müşterek vardır. Bunlardan birincisi Cemal’dir. Cemal herkes tarafından sevilen biridir. Kahvehane halkı onun için bir araya gelerek para toplar. “O gün bütün gruplar için kahvehanenin canlı simgesi, dokunulmaz ve sevgili maskotu olan Cemal, oradakileri birleştiren bir “asgari müşterek” oldu. Herkes öyle kabul etti.” (Özdek, 1994c:66).

Şakir’in de Cemal gibi kahvehanede dokunulmazlığı vardır. Kimse ona sataşmak, onu gücendirmek istemez. Cemal’in, Şakir’in cenazesinde yaptığı konuşmada asgari müşterek Şakir olur. “Şakir... Şakir! Görüyor musun, hepimiz buradayız. Asgari müşterek sensin... duyuyorsun değil mi? Asgari müşterek... Asgari müşterek...” (Özdek, 1994c:82).

Anlatıcı asgari müşterek konusu hakkında şunları söyler:

“... bu deyimle anlatılmak istenen en önemli, en büyük, vazgeçilmez dava ya da amaçlarda birleşmek idi: İnsan hakları, vatanın bölünmez bütünlüğü, güçlüye zayıfı ezdirmemek, bağımsızlığın korunması... gibi büyük, en önemli konularda birleşmek...” (Özdek, 1994c:66-67).

4.2.3. “Kiziroğlu Mustafa” Adlı Hikâyenin Yapı Bakımından İncelenmesi

“Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyede gençliğinde çeşitli gruplara katılmış bir kişinin ilerlemiş yaşında, geçmişinde yaptığı yanlışları düşünerek, onlardan dolayı duyduğu pişmanlık anlatılır. Kiziroğlu Mustafa artık bir şeyleri düzeltmek isteyen, temiz ve sade bir hayat sürmek isteyen bir kişidir.

4.2.3.1. “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyenin olay örgüsü

Hikâye’ye, Kiziroğlu’nu saran düşünceler anlatılarak başlanır. Aylardan beri onu kovalayan düşünceler, onu yalnız bırakmıyor, pençelerini beynine dokundurarak işkence yapıyordur. “Aylardan beri beynine saplanan, üvendire gibi her yanına batan kendi düşünceleri! Soru soru, ama cevapsız, kanatmayan ama dayanılmaz acılar veren düşünceler.” (Özdek, 1994c:87).

Yaşı kırkını üzerinde, evlenmemiş ve bir mesleği olmayan Kiziroğlu’nu yazar şöyle tanıtır: “Artık gereği, geçerliliği kalmamış bir davanın kahraman

savaşçısı, uzman militanı...” (Özdek, 1994c:87). O güne dair bir olayı hatırlar. Artistler Kahvesi’nde kendine kötü adam rolü oynaması teklif edilir. Bu rolü oynarken filmin jönü olan ünlü aktörü kendisine küfür ettiği için bir yumrukla yere serer. Ancak senaryoya göre dayak atmamalı, dayak yemelidir. Ancak ünlü aktörün kendisine küfür etmesine dayanamamıştır. Şimdi ise işsiz kalmasına sebep olan bu hareketi yaptığı için üzgündür. İyilik ve kötülük üzerine düşünür:

“İyilerin daha çok okumamışlar arasında olduğuna da inanıyordu artık. Okumuş kötülerle olmaktansa cahil iyilerle olmayı içtenlikle istiyordu ama, bunu birkaç kez denemiş, uyum sağlayamamış ve vazgeçmişti.” (Özdek, 1994c:90).

Kiziroğlu, hükümet darbesi sırasında Hukuk Fakültesi ikinci sınıfta öğrencidir. Üçüncü sınıfa geçtiğinde kendini yarım kalmış devrimi tamamlama işine adar. Böylece eğitim hayatı da yarıda kalmış, hiçbir mesleği de olmamıştır. Kafasında bir soru, bir düşünce belirir:

“Beyninizin programlandığını, olayları düşünce süzgecinden geçirme gücünüzün alındığını, dolduruşa geldiğinizi anlamıyordunuz. Böyle de olsa, akıllı olduğunuzu, en doğruyu düşündüğünüzü, sizin gibi düşünmeyenlerin hain, akılsız, çıkarıcı olduğunu sanıyordunuz...” (Özdek, 1994c:91).

Kiziroğlu, okumuş cahillerden söz eder. “Her okumuş insan aydınlanmış insan değildir” der. (Özdek, 1994c:93). Okumuş aydını ise şöyle değerlendirir: “Okumuş insan, gerçek aydın, içinde onu kötüye iten dürtüleri iyiye yöneltmesini öğrenmiş ve uygulayan insandır...” (Özdek, 1994c:93). Kiziroğlu bu düşüncelerin sonunda kendisinin “ne?” olduğunu sorgular. Ama bu soruya cevap veremez. Kendisini hiçbir yere yerleştiremez. “... yıllar sonra büyük kavga sonunda asıl yenik düşenin kendisi olduğunu anlıyordu artık.” (Özdek, 1994c:93). Kendisiyle birlikte olan arkadaşlarının hepsi köşeyi dönmüş, çok iyi yerlerde yüksek ücretlerle çalışıyorlardır. Arkadaşlarından Cemo, (lüks araç kullananların baş düşmanı) şimdi lüks arabaların satıldığı bir galerinin sahibiydi. Bir öğle yemeğinde Cemo ile konuşmasını hatırlar. Cemo ona ne iş yaptığını ve ailesini sormuştu. Kiziroğlu, işi ve ailesi olmadığını söylemişti. Cemo, o gün kızının evde arkadaşları ile parti verdiğini başka bir akşam kendisini evine davet edip ailesi ile tanıştıracığını söyler. Kiziroğlu “Hey gidi günler!” diye düşünür. Bir gece zengin evindeki partiden çıkan gençlerin yolunu kesmiş, birini ağır yaralamış, üçünü de eşek sudan gelinceye kadar dövmüşlerdir. O kişileri dövenler arasında Cemo da vardır. Bira içmek için Çiçek Pasajı’na gittiğinde elini cebine attığında Cemo’nun cebine koyduğu parayı fark eder. Birasını içerken arkadaşlarının durumlarını hatırlar:

“Kıllı Mehmet, her zamanki gibi sakallıydı. Ev alıp satıyordu. Bir kooperatif ağası idi şimdi. Önce bir arsa bulmuş, bir kooperatif kurmuş, ortaklardan topladığı paralarla, kalitesiz, her bakımdan klasman dışı evler yaptırmış, sonra işi büyütmüş, başkalarının paralarını işleterek faizlerden yararlanma yolunu bulmuştu... Ona imrenen Sırık Faik, inşaatın “i”sinden anlamadığı halde bir müteahhitlik şirketi kurmuştu. Nasıl oluyorsa belediyeye bağlı kurumların ihalelerine giriyor ve kazanıyordu... Sırık Faik’in belediye meclisi üyeleri arasında gizli ortakları varmış. İşin asıl şaşılacak yanı, bu üyelerin, bu gizli ortakların bir kısmı, bir zamanlar göz göze, diş dişe öldüresiye vuruştıkları karşıt gruptan, öbür yarısı da kendi gruplarından oluşları idi... biri bir gece kulübü işletiyordu ve velinimetli olan müşteriler vaktiyle baş düşmanı olduğu kesimden idiler. Bir başkası sendika ağası olmuş, bir ötekisi konfeksiyoncu, daha ötekisi hayali ihracatçı... Milletvekili olanlar da vardı ve asıl şaşılacak çelişkiyi onların durumunda görüyordu: Kendi grubundan dört arkadaşı, karşıt gruptan sayılanların partisinden, karşıt gruptan üç kişi de kendilerine yakın saydıkları partiden seçilmişlerdi...” (Özdek, 1994c:96).

Kızıroğlu, bütün bunlara kızar, arkadaşlarına kızar. İçindeki “ben” konuşmaya başlar:

“Hayır, dedi içindeki ses, çocuk değilsin, herkesi korkutan bir dev de değilsin, ama yalnızsın, istersen hala iyi yürekli, koruyucu bir dev olabilirsin.. Sevgi ve sabır silahın olsun. İnsanları sev, hayvanları sev, doğayı sev ve seni sevmelerini sabırla bekle...” (Özdek, 1994c:97-98).

Evine giderken, evinin bulunduğu sokakta Şefkat Teyze’yi görür. Şefkat Teyze kasaptan sabah olunca kedilere vereceği ciğerleri alıyordu. Kızıroğlu da onun ardından kasaba girer. O da bir kilo ciğer alır. Sabah olunca biraz erken kalkıp, Şefkat Teyze ile birlikte kedileri doyurmayı düşünür. Ertesi gün Şefkat Teyze’nin kedileri beslediği arsaya gider ve onunla birlikte o da kedilerin karınlarını doyurur. Şefkat Teyze iyilik hakkında şunları düşünür:

“... iyilik dediğin şey karşılık almak için yapılmaz ki. Aç canlıları doyurmanın mutluluğu yeter bir karşılıktır zaten.. eğer karşılık isteniyorsa. Bir hizmet, bir çıkar için yapılan iyilik, iyilik değildir ki...” (Özdek, 1994c:100).

Şefkat Teyze’nin oğlu Murat, gençlerin bölük bölük ayrılıp, birbirlerini kırdığı o yıllarda ölür. Kızıroğlu, “o yaşlı kadının çocuğu, kendi grubundan da olabiliirdi, karşıt gruptan da. Her iki halde kendini suçlu buluyordu.” (Özdek, 1994c:101). Kızıroğlu’nun Şefkat Teyze ile tanışması hayatının dönüm noktası olur: “Ve bu tanışma, onun hınçlı, vur-kaçlı, burgaçlı yaşamında bir dönüm noktası oldu.” (Özdek, 1994c:102).

İki hafta boyunca kedili olan o arazide buluşup, kedileri beslerler. Birbirlerine ana-oğul gibi ısındılar. Kapalı bir havada Şefkat Teyze kedileri beslemek için gelemez. Ertesi gün de gelemez. Kızıroğlu, Şefkat Teyze’nin hasta olabileceğini düşünerek onu ziyaret etmeye karar verir. Evde bulunana şeyleri kağıda sarar, bakkaldan da birkaç şey alarak Şefkat Teyze’nin evine gider. Kızıroğlu’nun gözleri konsolun üzerindeki bıyıkları yeni terlermiş on sekiz yaşlarındaki bir gencin

fotoğrafına ilişir. Bu evde hem sıcak bir yuvada bulunmanın güvenini taşıyor, hem de o kargışlı yılların pişmanlığını yaşıyordu. Kiziroğlu çok sevdiği Şefkat Teyzesi için kahvaltı hazırlar. Yavaş, bol sohbetli uzunca bir kahvaltı yaparlar. Şefkat Teye Kiziroğlu'na adının anlamını sorar. Kiziroğlu, asıl adının “Mustafa Keleşoğlu” olduğunu söyler. “Keleş” kelimesinin Türkiye'nin farklı yörelerinde farklı anlamlara geldiği ve İstanbul'da kullanılan anlamının güzel olmadığı için bu ad yerine “Köroğlu” hikâyesindeki yiğitlerden biri olan “Kiziroğlu Mustafa” adını takma ad olarak kullandığını söyler.

Kiziroğlu'nun içindeki ses bir iş bulmasını, arkadaşlarından yararlanmasını söylüyordu. O gün boyunca evinde hep bu konuyu düşünür. Akşam olmasına yakın aklında bir fikir belirir ve otopark kâhyası olmaya karar verir. Daha önceki izlenimlerinden bu işin onun için iyi olacağına kara verir. Arkadaşlarını araya koyarak, onlara yalvarmadan emrederek bu işi onun için yapmalarını isteyecektir. Bir deftere yardım isteyeceği arkadaşlarının isimlerini ve uygulayacağı planı yazar. O gece yatağa girdiği zaman bir şeye daha karar verir:“O resmi gördükçe duyduğu ezikliği, iç acısını, pişmanlığı, Şefkat Teye'ye göstereceği saygı ile dengeleyecek, onu öz anası gibi memnun etmeye çalışacaktı.” (Özdek, 1994c:110). Kiziroğlu ertesi gün tıraş olur ve en güzel elbiselerini giyer. Kasaba uğrayıp, kedileri besledikten Şefkat Teye'nin yanına gidecektir. Yazar, burada Şefkat Teye'nin ağzından kasap aracılığıyla “ahilik teşkilatına” dair bir hatırlatma yapar. Bu teşkilatın görevleri arasında aç kalan hayvanları beslemek de vardır.

Cemo'nun galerisine gider. Ondan belediyedeki tanıdıklarını arayarak kendisine yardım etmesini ister. Cemo, Kuru İlyas ve Kurabiye Osman'ı arayarak bir balık lokantasında Kiziroğlu ile birlikte bir randevu ayarlar. Kiziroğlu kendinden emin bir şekilde isteğini söyler. “Belediyeye ait, belediyenin denetiminde ya da sahipsiz bir arsayı, belediye adına otopark olarak bana kiraya vereceksiniz. Ben orada kâhyalık yapacağım...” (Özdek, 1994c:122). İlyas, Kiziroğlu'nun bu isteğini duyduktan sonra biraz rahatlar ve gevezelik etmeye başlar. Kurabiye Osman ise kekeleyerek şu soruyu sorar: “Sen kaç kâhyadan haraç... affedersin, kaç otoparkı denetliyorsun ?” (Özdek, 1994c:124). Kiziroğlu “Ne bileyim sayısını, kapalı garajları mı soruyorsun açıklarını mı? Resmi garajları mı soruyorsun özellikleri mi?” der. (Özdek, 1994c:124). İlyas'ın elindeki kadehi ağzına götürüleceği sırada alır ve masadaki buzluğa boşaltır. Kendinden emin ve net bir şekilde isteklerini sıralar:

“Yarın uygun bir cadde, bir arsa ya da ona benzer bir yerde, park kâhyası olduğumu belirten belgeyi hazırlarsınız. Her şey yasal olacak. Zırnık avanta yok! Hiç yok sayılmaz. Bu belgeyi Kiziroğlu Mustafa adına değil, Keleşoğlu Mustafa için hazırlayacaksınız. Böylece kendinizi Kiziroğlu’na kıyak yapmış olmaktan kurtarabilirsiniz. Bu avanta size çok bile.. ille de avanta koparmak istiyorsanız, onu müteahhit pezevengi Sırık Faik’ten alırsınız. Benden selam söyleyin, her zaman verdiğinden fazlasını versin... Yarın değil öbür gün iki defa telefon edeceğim.. Telefonu sana edeceğim Kurabiye Osman. Birincisi saat 11.00 de. İşler tamamsa gelip belgeyi alırım. Değilse bir de saat 17.00 de telefon edeceğim. Eğer işimi yapmazsanız sizi defterden sileceğim, başkaları halleder.” (Özdek, 1994c:125).

Onları korkutarak, isteklerini yaptıracağına inanır. Hesabı ödeyerek restorandan ayrılır. Cemo’nun yemek için verdiği para yetmiş de artmıştır bile. Bakkala uğrayarak Şefkat Teyze’sinin evine gider. Ana-oğul günlerini nasıl geçirdiklerini anlatırlar birbirlerine. Kiziroğlu Şefkat Teyze’nin yatığı yemekleri ısıtır. Bakkaldan aldığı kavun ve üzümü de sofraya koyar. Kiziroğlu, işi olduktan sonra ilk iş Şefkat Teyze’nin evine bir telefon bağlatacağını söyler. Şefkat Teyze, telefonun daha önce yanında kalan pansiyoner öğrenci olan Ayfer’in işine yarayacağını ama kendisinin artık gelmeyeceğini okulu bitirip, Balıkesir’e döndüğünü anlatır.

O gün bir telefon kulübesinden Kurabiye Osman’ı arar. O, Belediyedeki işinin tamam olduğunu saat 17.00 de aynı restoranda buluşmalarını, hesabı İlyas’ın ödeyeceğini söyler. Bu sefer restorana onlardan sonra girer. Mühürlü imzalı kâğıdı çıkarıp, Kiziroğlu’na verirler. İş nasıl hallettiklerini anlatırlar. Kiziroğlu anasının hasta olduğunu, onu merak ettiğini söyleyerek masadan erken kalkar. Önce park yerini görmeye gider. Oradaki ayyaş kâhyaya yarın işe erken gelmesini söyleyerek Şefkat Teyze’sinin evine gider. Şefkat Teyze’yi pencerede onun gelişini beklerken görür. bir otoparka ortak olduğunu söyler. Birlikte yemek yerler. Kiziroğlu Şefkat Teyze’sine İstanbul’da nereleri görmek istediğini sorar. Şefkat teyze ise acele etmemesini ama ona ölmeden önce bir gelin getirmesini ister.

Kiziroğlu sabah daha erken kalkar ve işe gider. Derken bir araba gelir ve onu park edip, makbuzunu verir. Dokuzuncu araba yanaşırken Sarhoş Mahmut gelir. Altmış araba sıralandıktan sonra Sarhoş Murat’ı yanına çağırır ve ona şunları söyler:

“Şuraya bak.. şu musluğa.. tamam mı? Şimdi bir de şu köşeye bak, işte oraya. O köşeye bir varil ya da birkaç büyük bidon koyacaksın, onları her sabah şu musluktan dolduracaksın. Bir kova, saplı fırça, sünger, kurutma bezleri, sabun köpüğü.. getireceksin yarın. Bunların parasını veririm. Sonra, isteyenlerin arabalarını yıkayacaksın. Üst yıkama, iç yıkama, nasıl isterlerse. Yıkama ücretini ben belirleyeceğim ve bu ücretin yarısı senin, yarısı benim olacak.. Ben elimi sürmeyeceğim yıkama işine, başkalarının elini de sürdürmeyeceğim şimdilik..” (Özdek, 1994c:141-142).

Bu konuşmadan az sonra Sarhoş Mahmut'un ortağı Ciğerdelen Şaban gelir. Kiziroğlu ona belediyeye ait resimli, mühürlü belgeyi gösterir. Adam, bunun önemli olmadığını, burayı kendi adına Mahmut'un işlettiğini, buradan çekip gitmesini söyler. Kiziroğlu güler yüzü ile adamın zincirli parmağını yakalayıp, kıvrır ve sıkır. Adam acısından bağırır. Kiziroğlu diğer elindeki parmağı da tutarak sıkır. Adam acısından kıvrır. Kiziroğlu kendini tanıtır. Beni tanıyorsan namını çaldığın Ciğerdelen Rıfkı'ya sor der. O şimdi kodeste ve tek kollu. Öbür kolunu alıp aç köpeklere attım der. Arabaların birine gelen zararı kendisinden bileceğini, nerde olsa bulup, hesabını soracağını söyler. Adam işaret parmağını ovuşturarak gider. Rıfkı olayı gerçektir. Bir zamanların ünlü kabadayısı bir çatışmada tek kolunu kaybetmiş, bir gazino fedaisini öldürdüğü için hapistedir. Kiziroğlu'nun bu olayla hiç bir ilgisi yoktur. Bunu o sahtekâr adama karşı kullanmıştır. Mahmut'un yanına giderek ondan isteklerini tekrarlar ve işe erken gelmesini söyler. Kiziroğlu park kâhyalığının karlı bir iş olduğunu düşünür. Boşalan park yerleri hemen doluveriyor, her daim müşterisi oluyordur.

Kiziroğlu'nun işleri yolunda gider. Ciğerdelen Şaban bir daha ortalıklarda görülmez. Mahmut da kendine çeki düzen vermeye başlamıştır. Kiziroğlu o civarda kâhyası ölen bir park yerini de sahiplenir. Orasını yönetmek için emekli bir şoförle ortak olur.

Kiziroğlu, Şefkat Ana'sını kabristana götürmeye söz verir. Şefkat Ana, Kiziroğlu'ndan bankadaki emekli maaşını çekmesini ister. Kendisi yürüyerek doktora gitmek istediğini söyler. Banka ve doktor ayrı yönlerde olduğu için ikisine birden gidemeyeceğini anlatır. Ama yürümek istediğini, yürüyünce ayaklarının açılacağını düşünür.

Ertesi gün Kiziroğlu arkadaşı Cemo'nun galerisinden bir araba alır ve Şefkat Teyze'nin evine gelir. Ona sürpriz yapmak istemektedir. O gün Şefkat Teyze'nin emekli aylığını çekmeyi unutmuştur. Bunu Şefkat Teyze'ye söylemez. Cebindeki parayı emekli aylığıymış gibi ona verir. Şefkat Teyze durumu anlar çünkü banka elli binden az para vermemektedir. Oysa Kiziroğlu'nun verdiği paralar arasında on binlikler ve yirmi binlikler vardır. Kiziroğlu, yemekten sonra anasını pencerenin önüne götürerek aldığı arabayı gösterir. Şefkat Teyze çocuklar gibi mutludur. Ertesi gün arabayla kabristana gitmeye karar verirler.

Ertesi gün Kiziroğlu erkenden kalkar hazırlanır. Kedilerin nafakalarını boş arsaya bırakır. O gün kabristana gideceğini şaşırıyordu. Kabristan onda genellikle

isyan duyguları hissettirirdi. “Ömründe iki kez gitmişti kabristana: Birincisi babasının, ikincisi anasının ölümünde.” (Özdek, 1994c:159). Kahvaltıdan sonra kabristana gitmek üzere yola çıkarlar.

Kızıroğlu, arabayı yavaş kullanarak anasına İstanbul’u seyrettirmek istiyordur. Şefkat Teyze gördüğü İstanbul karşısında şaşırır. İstanbul’da çok şey değişmiştir. Mezarların yanına kadar arabayla giderler. Şefkat Teyze eşi ve oğlu ile konuşur. Onu buraya Kızıroğlu’nun getirdiğini anlatır. Sonra da bir taşa oturup dua eder. Kızıroğlu Murat’ın mezar taşına baktığında utanç, üzüntü ve pişmanlık duyar. Bütün ölülerin “Sen!” diye kendisini gösterdiğini düşünür. O halden kurtulmak için ellerini açar ama aklına bir dua gelmez. Sonra da bildiği gibi dua etmeye başlar.

“... Benim iyi yanım kötü yanıma yenildi. Bildiğin günahları işledim. Şimdi iyi yanımı güçlendirmek istiyorum, iyi yanımın harekete geçtiğini biliyorum. Ama gücünü yitirmiş, bundan sonra yaşayacağım süreye bir sınav süresi diyorsan, o sürenin uzunca bir bölümünü harcamış olarak... Ben, ben Keleşoğlu Mustafa, karşıt gruplarla savaşı bıraktığım günden beri kendimle savaşıyorum. Kaça kaçta işte buaraya geldim. Bağışlamamı dilemiyorum. Ne ekersen onu biçeceğimi biliyorum çünkü... Yine de Sen’den bir isteğim var.. Yanımdaki bu yaşlı kadının, biçtiğin ömür içinde karşılaşacağı daha büyük güçlükler varsa, benim yardımım yetmiyorsa, ona dayanma gücü ver, benim hak etmediğim mutluluğu ona ver..” (Özdek, 1994c:163-164).

Kızıroğlu, mezarlıktan çıktıktan sonra anasını Çınaraltı’ndaki Hayat Bahçesi’ne götürür. O çay bahçesine çay içip, denizi seyrederek. Sonra da Rumelikavağı’nda bir balık lokantasına giderler. Kızıroğlu garsondan masayı donatmasını, kendilerini genç sözlü ya da nişanlı olarak kabul etmelerini ister. Muazzam bir yemek yedikten sonra evlerine dönerler. Sonbaharın sonu gelmiş, Kızıroğlu anası için kış hazırlığı yapmıştır. Sobayı yenilemiş, odun kömür depolamış, elektrikli bir soba bile almıştır. Ama Şefkat Anasının hastalığı artıyordu. Kış başında yağışsız bir günde Kızıroğlu, anasını Belgrad ormanlarına götürür. Temiz havanın iyi geleceğini düşünür. Şakrat Ana oğlundan evlenmesini ister.

Kızıroğlu bir gün dışarıdan eve telefon eder. Annesi hasta olduğu için ancak beşinci kez çalmasında telefona cevap verir. Sesi çok cılız geldiği için Kızıroğlu eve bir doktor gönderir. Eve doktorla birlikte girerler. Bu Doktor, Şefkat Teyze’nin eşine de bakan İsmail Taşkiran’dır. Doktor, hastanın çok ağırlaştığı takdirde kendisinin hastaneye kaldırılmasını istediğini söyler. Şefkat Teyze Kızıroğlu’na yük olmak istemiyordur. Kızıroğlu, doktordan Şefkat Ana’sını rahat ettirmek için ne yapmak gerekiyorsa yapmasını ister.

Kızıroğlu kırk sekiz saattir Şefkat Ana’nın yattığı odanın bitişiğindeki odada beklemektedir. Şefkat Ana bir ara gözünü açtığında Kızıroğlu’ndan Leyla hemşireyi

çağırmasını söyler. Şefkat Teyze, Kızıroğlu ve Leyla'dan bundan sonra birbirlerine bakmalarını ister.

Kaçınılmaz an gelir ve Şefkat Teyze öterlin ötesine uçup gider. Doktor İsmail Bey Kızıroğlu'na rahmetlinin Merkezefendi'ye defnedileceğini söyler ve kabristandan döndükten sonra kendisine telefon etmesini ister. Cenaze işleri ile uğraşan kurum birinci sınıf bir tören hazırlar. Şefkat Teyze'nin cenazesine, apartman komşuları, Doktor İsmail Bey, Leyla Hemşire ve tanımadığı birkaç kişi daha gelir. Kızıroğlu Şefkat Teyze'sini mezarlıkta tayan oğluna emanet eder.

Kızıroğlu önce iş yerine uğrar, sonra da Doktor İsmail Bey'i arar. Doktor, yarın saat on ikide Şefkat Ana'nın evinde bir toplantı yapmak istediğini söyler. Beş altı kişi olacaklarını bir şey ikram etmeye lüzum olmadığını ifade eder. Ayrıca hastanenin parkında duran arabasını almasını söyler. Kızıroğlu hastaneye giderek arabasını alır. Sonra da kendi evine gider. Banyo yapar, tıraş olur, sonra da yatağa girip, battaniyeyi üzerine çeker. Ertesi gün konuşacakları önemli konunun ne olduğunu düşünür. Miras hakkında konuşulacaksa o mutlu aile fotoğrafı ile Murat'ın fotoğrafının kendisine verilmesini isteyecektir.

Ertesi gün Şefkat Teyze'nin evine gider. Üç gündür girilmeyen evi havalandırır. Etrafı toparlayacağı sırada kapı çalar ve doktor beyle birlikte beş kişi gelir. Doktor İsmail Bey'in yanında, avukat, noter ve iki de memur gelmiştir. Noter, vasiyetnameyi okur:

“Merhume Muazzez Karacay, para, eşya, mülk olarak nesi varsa hepsini, eski pabucundan banka kartına, bu evin tapusuna, sandıktaki çeyizlerine kadar nesi varsa her şeyini, olduğu gibi sana bırakıyor...” (Özdek, 1994c:183).

Kızıroğlu üzüntüsünden ağlayarak bunu hak edecek ne yapabildim ki der. Doktor, ona “ana” dedin “oğulluk” yaptın der. Doktor, bir şart değil ama bir isteği olduğunu, evlenmesini istediğini söyler. Kızıroğlu bir şey ikram edemediği için üzgün olduğunu söyler. Doktor, sonra Şefkat Teyze'yi götürdüğü lokantaya götürürsün, balıkların kılçıklarını kendi elinle ayıkladığın yere der. Kendisinin onun hem doktoru hem de sırdaşı olduğunu söyler. Konuklar gittikten sonra Kızıroğlu ceketini çıkarıp kanepeye uzanır, Şefkat Ana'sının başını koyduğu yastığa başını koyup, sarsıla sarsıla ağlar. Başını kaldırıp doğrulduğunda anasının bıraktığı asıl mirasın “aydınlık” olduğunu düşünür. Ona böyle dostlar bıraktığı, dünyada iyi insanların da olabileceğini gösterdiği için mutlu olur. “Yalnız içi değil, ufkü da aydınlanmıştı. O eve birden bire gökkuşağı girmişti sanki. Doğan ve ölenlere Şefkat

anasının gülüşüydü bu gökkuşağı.” (Özdek, 1994c:185). Öncelikli olarak bazı işleri halletmesi gerektiğini düşünür. Hastaneye gidip, borçlarını ödeyecek, Şefkat anasıyla ilgilenen herkese teşekkür edecek, doktor olmayan personele bahşiş verecek, bahşiş dağıtma işini Leyla hemşireden rica edecektir. Leyla hemşire için de elinde görkemli bir demet çiçek götürecektir. Şefkat Ana’sı ile tanıştığında yeni bir dünya kurmak için yola çıkmış, onun ölümüyle sanki bu dünyaya ulaşmış gibi hisseder. Leyla hemşireye karşı olabildiğince nazik davranacak, Şefkat Ana’sının evinde oturduğunu ve yapayalnız olduğunu söyleyecek, başka bir şey söylemeyecektir. Ertesi gün hastanede konuklar salonunda beklerken içindeki sesi duyar: “Artık ben yoğum, kendine yeterlisin, kendinden kaçamaz, tuttuğun yeni yoldan ayrılamazsın. Sınavı kazandın Kiziroğlu, kazandın!” (Özdek, 1994c:186).

4.2.3.2. “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyenin şahıs kadrosu

Bu hikâye, bir zamanların devrimci gençlerinin değişen düzen içindeki kimlik arayışlarını doğru ya da yanlış yollar tercih ederek kendilerine göre bir hayat kurmalarını konu edinir. Bu hikâyede daha çok Kiziroğlu’nun o “vur-kaç”lı yıllara dair pişmanlığını hissediyor ve arkadaşlarının bir zamanlar uğrunda mücadele verdikleri davalarını unutup, köşeyi döndüklerine şahit oluyoruz. Yazarın, kişileri de bu bağlamda eserin konusunu daha iyi gösterebilmek için bu şekilde çizdiğine inanıyoruz. Şimdi eserin şahıs kadrosunu dört ana başlık altında değerlendirelim:

4.2.3.2.1. Başkışiler

Hikâyenin başkışisi kitaba adını veren Kiziroğlu Mustafa’dır. Asıl adı Mustafa Keleşoğlu olan bu adam gençlik yıllarını uğruna koştugu davası uğrunda geçirmiş, düzenin değiştiği bir dönemde elinde hiçbir şeyi olmayan ne bir işi ne bir eşi olan kırk yaşının üzerindeki Kiziroğlu’dur.

“Yaşı kırkın üzerindeydi. Evlenmemiş bir meslek edinmemişti. Güçlü, sağlıklı görünüyordu. “Meslek edinmemiş..” sözü belki doğru değil, aslında, asi gençlere özgü bir işin uzmanıydı o. Artık gereği, geçerliliği kalmamış bir davanın kahraman savaşçısı, uzman militanı...” (Özdek, 1994c:87).

Fakir bir ailenin çocuğu olan Kiziroğlu Hukuk Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi iken eğitimini yarıda bırakmış, inandığı davası uğrunda koşturmuştur. O şimdi yaptıklarından dolayı pişmandır. O artık kovalayan değil kaçan biridir.

“Onu kovalayan, kaçtığı her yere, yapışacağı her tutamağa ondan önce ulaşan, düşünceleriydi: Aylardan beri beynine saplanan, üvendire gibi her yanına batan kendi

düşünceleri! Soru soru, ama cevapsız, kanatmayan ama dayanılmaz acılar veren düşünceler.” (Özdek, 1994c:87).

Şefkat Teyze, bir gün ona adının anlamını sorar. “O, “Keleş” kelimesinin Türkiye’nin farklı yörelerinde farklı anlamlara geldiği ve İstanbul’da kullanılan anlamının güzel olmadığı için bu ad yerine “Köroğlu” hikâyesindeki yiğitlerden biri olan “Kiziroğlu Mustafa” adını takma ad olarak kullandığını söyler.

Kiziroğlu’nun hayat felsefesi şöyledir: “Sevgi ve sabır silahın olsun. İnsanları sev, hayvanları sev, doğayı sev ve seni sevmelerini sabırla bekle...” (Özdek, 1994c:97-98). Kiziroğlu, Şefkat Teyze ile birlikte kedileri beslemeye başlar. Onunla tanışması hayatında bir dönüm noktası olur. “Ve bu tanışma, onun hınçlı, vur-kaçlı, burgaçlı yaşamında bir dönüm noktası oldu.” (Özdek, 1994c:102). Hayatının geri kalan zamanında bu kadını rahat ettirmek ve mutlu etmek istiyordur. Bunu o kadına bir borç olarak görüyordur. Çünkü Şefkat Teyze’nin yirmi yaşındaki oğlu da o vur-kaçlı dönemin kurbanlarından. Kiziroğlu onun bıyıkları yeni terlemiş resmini gördüğünde ve mezarını ziyaret ettiğinde sarsılır, derin bir ıstırap duyar.

Kiziroğlu aklını kullanarak arkadaşlarına yalvarmadan onlardan faydalanarak bir otoparka kâhya olur. Bu işten çok para kazanır. İkinci bir otoparka ortak olur. Araba alır. Bu arabasını Şefkat Anasının son günlerinde onu mutlu etmek için kullanır. Şefkat Ananın bütün mirasını kendisine bırakmasına çok şaşırır. Çünkü onun Şefkat Anasına yaptığı yardımlar tamamen beklentisizdir, ya da tek beklentisi o kadını mutlu edebilmek, bir nebze olsun kendini affedebilmek içindir.

Şefkat Teyze yetmiş dokuz yaşlarında, eşi ve oğlunu kaybettikten sonra dul maaşı ile geçinen yaşlı ve yalnız bir kadındır. Yazar, onu şöyle tarif eder: “... Şefkat Teyze’nin ütü isteyen çamaşır gibi buruşuk ama yine de nurlu yüzü, şefkatli sözleri almıştı...” (Özdek, 1994c:110). Şefkat Teyze tam bir hayvan severdir. Her gün kasaptan aldığı etleri boş bir arsada toplaşan aç kedilere dağıtır. Şefkat Teyze, “Hayvanları sevmeyen insanları da sevmez...” der. (Özdek, 1994c:100). Ayrıca oldukça bilgili ve görgülü bir kadındır. Bir gün kendisinden et parasını almak istemeyen kasaba şunları söyler: “Parasını vermezsem, bazen var, bazen yok dersin, yok-mok anlamam, her zaman isterim ciğerleri” (Özdek, 1994c:113). Aynı kasaba bir gün ahilik teşkilatından bahsederek bir ders verir: “... Sözün kısası, senin gibi kasaplık yapanlar, sokaklarındaki kedi ve köpekleri aç bırakmazlardı. Böyle yaptıkları için de kismetleri artardı...” (Özdek, 1994c:112). Şefkat Teyze hayatının

son dönemlerini Kızıroğlu ile birlikte mesut bir şekilde geçirir. Ondan yalnız evlenmesini ve kendine bir yuva kurmasını istemektedir. Öldüğünde bütün mirasını Kızıroğlu'na bıraktığını öğreniriz. Ölmeden önce Kızıroğlu ile Leyla hemşireyi tanıştırmak, onları birbirlerine uygun gördüğünü göstermek istemiştir.

4.2.3.2.2. Bir zamanların devrimci gençleri

Kızıroğlu'nun arkadaşları zamanında kendisi ile omuz omuza aynı davaya hizmet etmiş, davalarının artık geçerliliği kalmadığı bir dönemde kendilerine göre bir hayat kurmuş ve yaşayışlarına devam etmişlerdir. Kızıroğlu, arkadaşlarının bu durumunu gördüğü ya da duyduğu zaman çok kızar ve üzülür. Arkadaşlarından Cemo, (lüks araç kullananların baş düşmanı) şimdi lüks arabaların satıldığı bir galerinin sahibiydi. Bir öğle yemeğinde Cemo ile konuşmasını hatırlar. Cemo ona ne iş yaptığını ve ailesini sormuştu. Kızıroğlu, işi ve ailesi olmadığını söylemişti. Cemo, o gün kızının evde arkadaşları ile parti verdiğini başka bir akşam kendisini evine davet edip ailesi ile tanıştıracığını söyler. Kızıroğlu “Hey gidi günler!” diye düşünür. Bir gece zengin evindeki partiden çıkan gençlerin yolunu kesmiş, birini ağır yaralamış, üçünü de eşek sudan gelinceye kadar dövmüşlerdir. O kişileri dövenler arasında Cemo da vardır. Diğer arkadaşlarının durumunu ise şu cümleleri ile anlatır:

“Kıllı Mehmet, her zamanki gibi sakallıydı. Ev alıp satıyordu. Bir kooperatif ağası idi şimdi. Önce bir arsa bulmuş, bir kooperatif kurmuş, ortaklardan topladığı paralarla, kalitesiz, her bakımdan klasman dışı evler yaptırmış, sonra işi büyütmüş, başkalarının paralarını işleterek faizlerden yararlanma yolunu bulmuştu... Ona imrenen Sırık Faik, inşaatın “i”sinden anlamadığı halde bir müteahhitlik şirketi kurmuştu. Nasıl oluyorsa belediyeye bağlı kurumların ihalelerine giriyor ve kazanıyordu... Sırık Faik'in belediye meclisi üyeleri arasında gizli ortakları varmış. İşin asıl şaşılacak yanı, bu üyelerin, bu gizli ortakların bir kısmı, bir zamanlar göz göze, diş dişe öldüresiye vurdukları karşıt gruptan, öbür yarısı da kendi gruplarından oluşları idi... biri bir gece kulübü işletiyordu ve velinimetli olan müşteriler vaktiyle baş düşmanı olduğu kesimden idiler. Bir başkası sendika ağası olmuş, bir ötekisi konfeksiyoncu, daha ötekisi hayali ihracatçı... Milletvekili olanlar da vardı ve asıl şaşılacak çelişkiyi onların durumunda görüyordu: Kendi grubundan dört arkadaşı, karşıt gruptan sayılanların partisinden, karşıt gruptan üç kişi de kendilerine yakın saydıkları partiden seçilmişlerdi...” (Özdek, 1994c:96).

Kendisine otopark kâhyalığı konusunda yardımcı olan Kuru İlyas ve Kurabiye Osman da aynı durumdadırlar. Belediye meclis üyesi olan bu arkadaşları belediyedeki nüfuzları ile istediği kişilere istediği park yerini verebilmektedirler. Karşılığında da avanta almaktadırlar. Hikâyede rüşvet konusu bu kişiler aracılığıyla işlenmiştir. Ama Kızıroğlu onlara rüşvet vermemiş, eski ününü onlar üzerinde kullanarak, korkutma yöntemi ile isteklerini yerine getirmelerini sağlamıştır.

4.2.3.2.3. Yardımcı kişiler

Doktor İsmail Taşkiran ve Leyla Hemşire yardımcı kişilerdendir. Doktor İsmail Bey, Şefkat Teyze'nin hem doktoru hem sırdaşıdır. Son zamanlarında, hastalandığında kendisine o bakmış, Amerikan hastanesine kaldırmış ve orada rahat etmesini sağlamıştır. Ayrıca vasiyetin yazılması ve açıklanması konularında yardımcı olmuştur. Leyla Hemşire de Şefkat Ana'ya bakan kişilerdendir. Şefkat Teyze, arkadaşı olan orta yaşlı bu kadını Kızıroğlu ile tanıştırtarak onların evlenmelerini istediğini belli etmiştir. Noter, avukat ve iki memur vasiyetin açıklanması ve yerine getirilmesi konusunda Kızıroğlu'na yardımcı olan kişilerdendir.

4.2.3.2.4. Dekoratif kişiler

Şefkat Teyze'nin yirmi yaşında ölen oğlu Murat dekoratif kişilerdendir. Murat Kızıroğlu'nun pişmanlığını vermesi açısından önemlidir. Kızıroğlu, Murat'ın bıyıkları yeni terlemiş olan resmini gördükten sonra şöyle bir karar verir:

“O resmi gördükçe duyduğu ezikliği, iç acısını, pişmanlığı, Şefkat Teyze'ye göstereceği sevgi ve saygı ile dengeleyecek, onu öz anası gibi memnun etmeye çalışacaktı.” (Özdek, 1994c:110).

Şekkat Teyze'nin kiracısı konumunda olan üniversite öğrencisi Ayfer'den söz edilir. Bu genç kız okulu bitirdikten sonra Balıkesir'e dönmüştür. Şefkat Teyze bu kızın anne ve babasının zaman zaman elleri dolu erzaklarla geldiğini, bu erzakların onları bayağı idare ettiğinden bahseder.

Kızıroğlu'nun otoparkının eski kâhyası olan Sarhoş Mahmut iş ahlakı olmayan kişilerin çalışma prensibini göstermesi açısından kayda değerdir. Bu kişi tıraşsız, üstü başı dağınık ve sarhoş bir şekilde çok geç bir saatte iş yerine gelir. Cebinde alkol taşıyan bu kişi gündüzleri de sarhoş halde dolaşmaktadır. Kızıroğlu bu otoparkın kayası olduktan sonra bu kişinin kendisine çeki düzen vermesini, böyle olduğu takdirde nafakasını çıkarabileceğini söylemiştir. Ona araba yıkama işi vererek, karlarını artırmıştır.

Ciğerdelen Şaban, Ciğerdelen Rıfkı'nın ünvanını çalmış sahte bir kabadayıdır. Bu kişi Sarhoş Mahmut'u haraca bağlamıştır. Kızıroğlu bu kişiye öyle bir gözdağı vermiştir ki o kişi bir daha o otoparkın yakınlarında görülmemiştir.

4.2.3. 3. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede mekân

Hikâyede çok fazla bir mekân tasviri yapılmamıştır. Mekânlar yalnız olayın geçtiği yer olarak görülmüştür, kişiler üzerinde fazla bir etkisi yoktur.

4.2.3.3.1. Kapalı mekânlar

Hikâyede karşımıza çıkan ilk mekân Artistler Kahvesi’dir. Kızıroğlu, burada otururken işini kaybetmesine sebep olan olayı, ünlü jönü bir yumrukla yere serdiği olayı, düşünür. Kızıroğlu burayı, beğenmediğini şöyle ifade eder:

“Figüranların, dayak yiyicilerin bile ancak en basiti, en ucuzu geliyor buraya. Ötekiler niye gelsin? Bu garson da, yıkamayacağı, temizlemeyeceği önlüğünü bari kara bezden yapa ya!..” (Özdek, 1994c:90).

Kızıroğlu canı sıkıldığında Çiçek Pasajı’ndaki birahane bira içer. Şefkat Teyze ile aynı kasaptan ciğer alıp kedilere dağıtırlar.

Şefkat Teyze’nin evi bir apartmanın zemin katındaki iki daireden biridir. Şefkat Teyze’nin evi basit ve eski eşyalarla döşelidir. Duvarda üç kişilik bir mutlu aile fotoğrafı vardır. Konsolun üzerinde ise yıldızlı çerçeve içinde bıyıkları yeni terlemiş Murat’ın resmi vardır.

Yazar Murat’ın bekâr evini şöyle tarif eder: “Orası, hem oturma, hem çalışma hem de yatma odasıydı. Kaplaması sıyrılmış eski masada yazı yazacak bir yer açtı.” (Özdek, 1994c:109).

Yazar, Cemo’nun iş yerini şöyle tarif eder: ““Cem Oto Galerisi”nin bulunduğu ve her model, her marka, bazıları sıfır kilometrede arabalarla dolu park alınının bir köşesinde idi Cemal’in yazıhanesi.” (Özdek, 1994c:114).

Kızıroğlu, Kuru İlyas ve Kurabiye Osman bir balık lokantasında buluşurlar. Buraya iki kez gelirler. Kızıroğlu Şefkat Anası ile birlikte Rumelikavağı’nda denize karşı bir restoranda akşam yemeği yerler.

Şefkat Teyze ağır hastalandığında Amerikan Hastanesi’ne yatırılır. Burada ona çok iyi bakılır. Kızıroğlu, anası için hiçbir masraftan kaçınmaz. Doktor dışındaki personele bahşiş dağıtmaya karar verir.

4.2.3.3.2. Açık mekânlar

Şefkat Teyze ile Kızıroğlu’nun kedilere ciğer dağıttıkları arsa açık mekânlardandır. Dostlukları bu arsada başlar. Kızıroğlu’nun iş yeri olan otopark da kapalı mekânlardan bir diğeridir. Burası şöyle tarif edilir:

“... Arabaların kalktığı, iyice seyredildiği bir saat idi. Yine de en az otuz araba vardı. Kaldırma yan değil, burun vererek ve ön tekerleklerini kaldırma çıkararak sıralandıkları için daha çok araba yanaştırılabiliyordu.” (Özdek, 1994c:135).

Bir Cuma günü Şekat Teyze ile Kızıroğlu Topkapı dışındaki kabristana giderler. Şefkat Teyze hasta olduğu için kabir numarasını göstererek giriş kapısından girip, parka değil mezarlara yakın bir yere arabayı park ederler. Şefkat Teyze'nin eşinin ve oğlunun kabirleri süslemesiz ve beton duvarlıdır. Kızıroğlu bu kabristanda çok fazla ızdırap duyar, yüzünden terler boşalır. O burada Murat'ın kabri başında Allah'a pişmanlığını ifade eder ve dua eder.

Kabristan ziyaretinden sonra Çınaraltı'nda Hayat Bahçesi'nde çay içerler. Burada deniz manzarasını seyrederek.

Hikâyede İstanbul'a ait çeşitli semt isimlerine yer verilir: Topkapı, Taksim, Karaköy, Unkapanı, Aksaray, Rumeli Kavağı, Çınaraltı ...

Kızıroğlu kış başında yağışsız bir günde Şefkat Anasını Belgrad Ormanlarına götürür. Orada termostan çay içerler.

4.2.3.4. “Kızıroğlu Mustafa” adlı hikâyede zaman

Hikâyenin vaka zamanı ile anlatı zamanı aynıdır. Olaylar dokuz on iki aylık bir zaman diliminde geçmektedir. Hikâyenin bir yerinde Kızıroğlu Şefkat Anası ile tanışalı üç mevsim geçtiğini söyler: “Onunla tanışalı henüz üç mevsim geçmişti ve Eylül'ün sonuna kadar gerçek bir ana-oğlu ilişkisi içinde beraberlikleri devam ediyordu.” (Özdek, 1994c:148). Kızıroğlu ile Şefkat Teyze Eylül'ün son günlerinden birinde kabristana ziyarete giderler. Kış başında yağışsız bir günde Belgrad Ormanlarına giderler. Kızıroğlu, Şefkat Anasını kış mevsiminde kaybeder. Buna göre hikâyede bir yıla yakın olaylar zinciri anlatılmaktadır.

Olaylar kronolojik sıraya göre aktarılır. Kızıroğlu Mustafa önceki hayatlarından kesitler sunar. Şefkat Ana eşinin bir sözünü hatırlar. Atatürk Ankara başkent olduktan sonra Ankara'nın akasya ağaçları ile süslenmesini ister. Alman mimar buna çok şaşırır. Eşine göre Ankara halkının zaferden sonra Ankara'nın bir başkent haline dönüştüğünü görmek için çok fazla bir vakitleri yoktur. Bu yüzden akasya ağacı diğer ağaçlara göre daha hızlı yetiştiğinden bu ağacı tercih eder.

Hikâyede bazı saat dilimleri verilmiştir. Bunlar arasında saat 11.00, 17.00 ve 12.00 ifadeleri vardır. Saat 12. 00 de Kızıroğlu, Doktor İsmail Bey, bir avukat, bir noter ve iki memur ile Şafkat Ananın evinde buluşurlar.

4.2.3.5. “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyede bakış açısı ve anlatıcı

Hikâye üçüncü tekil kişi “O” anlatıcı ağzından anlatılır. Bu anlatıcı tüm kişilere ve olaylara hâkimdir. Bu anlatıcı bize Kiziroğlu’nun ruh dünyasını, pişmanlığını açık bir şekilde gösterir.

“O, artık kovalayan değil kaçan bir insandı. İnsan da değil, bir derebeyinin özel avlağında, avnesi ve yüz kadar cins köpeğiyle iz sürülen bir avdı. Bir tilki, bir kurt ya da bir domuz... Yoo, o da değil!” (Özdek, 1994c:86).

Hikâye Tanrısal bakış açısından sunulur. “O” anlatıcı tipinde bu bakış açısı kullanılır. Bu bakış açısında kahramanın güçlü ve zayıf yönleri birlikte verilir.

“Kiziroğlu kendini, yüksek bir ağaca tırmanmış ve şimdi oradan inmeyen bir yavru kediye benzetiyordu. Aç susuz, miyavlayıp duran yavru kediye. Oysa ne kadar kolay, nasıl bir sevinç ve coşku ile çıkmıştı o ağaca!” (Özdek, 1994c:93).

4.2.3.6. “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyede dil ve anlatım

Diğer hikâyeleri gibi yazarın sürükleyici kaleminden çıkmış olan bu hikâye tüm içtenliği ile pişmanlığı, sevgiyi ve iyiliği anlatır. Yazar, “Keleş” ve “Aydaş” kavramları üzerinde durarak bu kelimelere, Türkiye’nin farklı yörelerinde farklı anlamlar yüklendiğini göstermiş olur. Ayrıca bir nükte ile Azeri bir iş adamı ile Türk iş adamı arasında geçen “dolandırmak” kelimesi ile bu öğretiyi pekiştirir. Fıkraya göre bir iş görüşmesinde Azerbaycanlı iş adamının kullandığı “Bu adam çok güzel dolandırır” ifadesini Türk iş adamı Türkiye’deki anlamı ile algılayarak o iş adamı ile iş yapmaz. Oysa Azerbaycan dilinde dolandırmak “güzel iş yapmak” anlamında kullanılır. Köroğlu hikâyesine gönderme yapılır. Kiziroğlu, kendisini Köroğlu’nun yiğitlerinden olan Kiziroğlu Mustafa gibi görür.

4.2.3.7. “Kiziroğlu Mustafa” adlı hikâyede tema

Bu hikâyede dikkat çeken iki tema vardır. Birincisi bir devirdeki gençlerin vur-kaçlı, burgaçlı ve kargışlı dönemlerinin sonuçları olarak kaybettikleri, ikincisi ise resmi yerlerdeki bozulmalar ve kayırmalar konusudur.

4.2.3.7.1. Gençlik ve boşa geçen zamanlar

Kiziroğlu Hukuk Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisi iken eğitimini yarıda bırakarak devam dediği bir şeyin arkasından gider. Kiziroğlu o günlere dair şunları düşünür: “Beyninizin programlandığını, olayları düşünce süzgecinden geçirme gücünüzün alındığını, dolduruşa geldiğinizi anlamıyordunuz.” (Özdek, 1994c:91).

Kızıroğlu eğitilmiş ve eğitimsiz, aydın ve cahil kişiler hakkında şu yorumları yapar:

“En korkunç, en tehlikeli ve kötü insanlar okumuşlar arasından, okumuş cahiller arasından çıkmıyor mu? “Okumuş ve cahil!” hayır, çelişki yok. Biz çok kez “okumuş”la “aydın”ı karıştırıyoruz. Her okumuş insan aydınlanmış insan değildir. Öyleyse, okumuş cahillerin, okumamış aydınların bulunmasında çelişki yoktur. Okumuş insan, gerçek aydın, içinde onu kötüyeye iten dürtüleri iyiye yöneltmesini öğrenmiş ve uygulayan insandır...” (Özdek, 1994c:93).

Bakın yazar gençlik yıllarının har vurulup harman savrulması hakkında neler düşünüyor:

“İnsan, yanlışlar, yanlışlıklar, hadi hafifletmek için şanssızlıklar yüzünden diyelim, en güzel yıllarını sorumsuz bir miras yedi gibi harcamış olabilir. Aslında, o kendine ve topluma yararlı olma bakımından, şımarık-zengin bir gencin babasının mirasını har vurup harman savurması ile, yoksul bir gencin hiçbir hazine ile ölçülemeyecek kadar değerli olan gençlik yıllarını har vurup harman savurması arasında fazla bir fark yoktur.” (Özdek, 1994c:111).

4.2.3.7.2. Resmi kurumlardaki bozulmalar

Kızıroğlu Belediye Meclisi üyesi arkadaşlarından otopark kâhyalığı için yardım ister. Onlar kayırma ve rüşvet ile istediklerine istedikleri yeri park yeri olarak verebiliyordur.

“Biliyorum, üst düzey yöneticilerinin haberi olmadan o eski arkadaşlarımız böyle park yerlerini dilediklerine veriyorlar, tabii avantajlarını da alıyorlar, belki üst düzey memurları arasında da ortakları vardır. Ben avanta vermeyeceğim, ama kirasını, vergisini vereceğim..” (Özdek, 1994c:116).

Kızıroğlu'nun eski arkadaşlarından Kılılı Mehmet ve Sırık Faik yasal olmayan şekilde iş yapıyorlardır. Kılılı Mehmet klasman dışı evler yapıyor bunları satıyor, faizlerinden yararlanıyordur. Sırık Faik ise nasıl oluyorsa belediyeye ait bütün ihalelere giriyor ve kazanıyordu. Sırık Faik'in belediye meclisi üyeleri arasında gizli ortakları varmış. Kızıroğlu, arkadaşlarının bir zamanlar göz göze dışı olduğu insanlarla çıkar ortaklıkları kurabildiğine şaşırır.

Kuru İlyas ise dilim hesabı yaparak bir şikâyetini dile getirir:

“Abicim, belediyenin işleri belediyedeki işlerden ibaret değil ki, belediyeye bağlı kurumlar çok. Kodomanlar büyük dilimleri, biz ise küçük dilimleri paylaşıyoruz.” (Özdek, 1994c:134).

SONUÇ

Refik Özdek'in roman ve hikâyelerinin yapı bakımından incelendiği bu çalışma oldukça yorucu bir o kadar da keyifli bir çalışma oldu. Yazarın kısa hayat öyküsüne yer verildikten sonra, önce romanları sonra da hikâyeleri yapının unsurları olan olay örgüsü, şahıs kadrosu, mekân, zaman, bakış açısı ve anlatıcı bakımından incelendi. Eserde kullanılan dil ve anlatıma değinildikten sonra temalar konusu üzerinde duruldu. Özdek, eserlerinde birçok sosyal temaya yer vermiştir. Bu temalar ile onun hayata ve geleceğe bakışı hakkında fikir sahibi olduk. O, gençlerin eğitilerek güzel bir geleceğe hazırlanması gerektiğini düşünür. Bu nedenle, eserinde kullandığı temalar genellikle eğitim konusu etrafında şekillenmiştir.

Özdek'in, eserlerinde kullandığı tarih fonu da onun dikkat çekici bir özelliği olmuştur. O zaman zaman eserlerinde tarihi ve tarihteki meşhur kişileri birer fon olarak kullanır. Yazarın "Ocağımız Sönmesin" adlı eseri 1877-1878 yıllarında yaşanan Osmanlı-Rus savaşı sonrası gerçekleşen Balkan göçlerini konu alır. Hafızalarda derin izler bırakan göçü, yazar, yaptığı betimlemeler ile gözlerimizde canlandır.

Özdek'in, eserlerinde kullandığı dil oldukça sade, sürükleyici ve etkileyicidir. Kişileri kendi sosyo-kültürel çevresi içinde konuşturmayı başarmıştır. Halk kültürüne önem veren, geleneklerine bağlı bir yazardır. Bu çalışmanın yazarın tanıtımına ve anlaşılmasına faydalı olmasını dilerim.

KAYNAKLAR

- Aktaş, Şerif (2005) *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. 7. Baskı, Akçağ, Ankara.
- Akyüz, Kenan (1990) *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Baklacı, S.(2009) <http://www.uzunmetraj.com/portal/tozlu-raf/gece-yarisigunesi.html> (23.08.2009).
- Eagleton, Terry (2011) *Edebiyat Kuramı Giriş*. Birkan, T. (Çev.), 3. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Enginün, İnci (1983) *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Güneş, M. (2011) “*Kendi Mezarını Kazan Adam*” *Hikâyesinde Tekliğin Simgesi, Sığınak ve Dost Olarak Meşe Ağacı*, **Turkish Studies** - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/3 Summer 2011, p. 1415-1422 TURKEY
- Kaplan, Mehmet (1994) *Hikâye Tahlilleri*. Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Moran, Berna (2009) *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. 19. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özdek, Refik (1977) *Hedef TRT*. Ekonomik ve Sosyal Yayınlar Serisi, Yayın No: 14, Ankara.
- Özdek, Refik (1978) *Uzaydan Gelen Adam*. Tercüman Gençlik Yayınları: 2, İstanbul.
- Özdek, Refik (1980) *Hücre (K) Biz Şehir Eşkiyası İdik*. 7. Baskı, Yağmur Yayınevi, İstanbul.
- Özdek, Refik (1983) *Harikalar Ansiklopedisi*. Tercüman Gençlik Yayınları, Ansiklopedi Dizisi: 6, İstanbul.

- Özdek, Refik (1985) *Çanlar ve Zindanlar Bulgaristan Türklerinin Bitmeyen Çilesi*. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Özdek, Refik (1986) *Merhaba Halley Uzay ve Kuyruklu Yıldızlar*. Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı Yayınları, İstanbul.
- Özdek, Refik (1991) *Yüreğim Yanardağ*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdek, Refik (1994a) *Yazı Yazmaktan Karnı Nasırlaşan Adam*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdek, Refik (1994b) *Afşaroğlu*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdek, Refik (1994c) *Kiziroğlu Mustafa*. Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdek, Refik (2005) *Ocağımız Sönmesin*. 2. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Özdek, Refik (2010) *Gece Yarısı Güneşi*. 5. Baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Pamuk, Orhan (2011) *Saf ve Düşünceli Romancı*. 1. Baskı, İletişim, İstanbul.
- Refik Özdek Vefat Etti. *Zaman*. (30.08.1995).
- Saussure, F. (2001) *Genel Dilbilim Dersleri*. Vardar, B. (Çev.), Multilingual, İstanbul.
- Sökmen, C. Zenci Musa, Biyografi Net sayı 13,
<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=3622> (15.11.2012).
- Taner, T. (1997). Zarkışi'den Kutlubay'a. *Sızıntı Dergisi*, 19 (219).
- Tekin, Mehmet (2010) *Roman Sanatı Romanın Unsurları 1*. 8. Baskı, Ötüken, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu (2005) *Türkçe Sözlük*. 10. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Ankara.
- Ünlü, Ö. (2012) http://www.sanatalemi.net/kose_yazi.asp?ID=7128. (25.12. 2012).
- Yenisoy, H.M.S. (2004) *Edebiyatımızda Balkan Acıları*.
kircaalihaber.com/yazi/hayriye_hocanin_yazisi_2010.doc (Ankara- 2004)
(7.10.2012).
- Yücel, Tahsin (1999) *Yapısalcılık*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

Elif Tomakin 1987 yılında Ordu’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ordu’da tamamladı. 2009 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Fen edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun oldu. Yüksek Lisans derecesini 2013 yılında “Refik Özdek’in Romalarının ve Hikâye Kitaplarının Yapı Bakımından İncelenmesi” konulu tezi ile Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı’ndan aldı. Elif Tomakin orta derecede İngilizce bilmektedir. 2009 yılından beri Irak’taki Türk okullarında Türkçe öğretmeni olarak çalışmaktadır.

VITAE

Elif Tomakin was born in 1987 in Ordu. She completed her primary and secondary education there. She graduated from Cumhuriyet University Faculty of Science and Literature, Department of Turkish Language and Literature in 2009. She has got her master's degree from Gaziantep University Institute for Social Sciences, on the subject of "A study on Refik Özdek's Novels and Stories in Terms of their Structure" Elif Tomakin speaks English in intermediate level and has worked as a teacher of Turkish Language at Turkish schools in Iraq since 2009.